Jean-Pierre

Montcassen

A JEZSUITA

Fonyódi Tibor forgatókönyve alapján

Jean-Pierre Montcassen

A JEZSUITA

(Világok határán)

Historycum Kiadó, 2017.

ISBN 978-615-80845-3-6

A kiadásért felel: Kapa Mátyás, a Historycum Kiadó vezetője
Szaklektor, szöveggondozó: Soós Tibor
Tördelőszerkesztő: Nóvák Andor

A borítón szereplő festmény © Kalamár Zuárd munkája
Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 135. esztendejében, 2017-ben
Felelős vezető: Balla László, az igazgatóság elnöke

Fonyódi Tibor forgatókönyve alapján

A történelmi személyek kivételével a regény egyes szereplői a képzelet szülöttei, és valódi, akár élő, akár holt személyekhez való bármilyen hasonlóságuk csak a véletlen műve.

A történetben előforduló kínai neveket, helyszíneket az MTA által elfogadott, népszerű magyar átiratban közöljük, a kínai élőbeszédben elhangzó mondatokat azonban (az elbeszélés hangulata miatt) a körülbelüli kiejtésnek megfelelően.

Prológus

Napközben hallotta a sziget fregattmadarainak rikongásait, és az ablakon át, ha kitekintett, láthatta a szemben elterülő partszakaszt – a kínai szárazföldet, amely a maga hírével, titokzatosságával évtizedek óta csalogatta, szinte már rögeszmésen.

Istenem, Teremtőm, részesülök valaha abban a kegyben, hogy lábamat tehetem arra az ismeretlen földre?

A San Csao-sziget tengerből előtörő szikladarab a Csuicsang-öböl bejáratánál, szemben a szárazföldön épült Makaó parányi városával, amely afféle portugál kereskedelmi lerakat, a kínaiak jóindulatával. Kuangtung tartomány mandarinjai azért tűrik meg az európai keresztényeket, és csupán csak ezt az egy telepet, mert hatékonyan lépnek fel a maláj kalózok ellen. A portugálok jól megépített, sebes karavellaflottája könnyedén elbánik a haramiák dzsunkáival, tehát valami hasznukat lehet venni, különben a *han* népet nemigen izgatja fel a kereskedelem lehetősége egy távoli kontinenssel. Az ő szemükben értéktelen semmiségek, amiket a furcsa kinézetű és beszédű idegenek kínálnak, lenéznivaló apróságok a kínai ipar és kultúra kifinomultságához képest. Az udvarias viselkedésről, a költői kifejezésmódról pedig mintha soha nem is hallottak volna: erőszakosak, óbégatóak – de leginkább mosdatlanok és büdösek. Nincs mit közösködni velük… Tehát óvatosan méregeti egymást a két világ, az európai ember meg az ázsiai, s az előbbi furcsa vallásáról, a kereszténységről pedig egyelőre Kína hallani sem akar…

Xavéri Ferenc, a jezsuita rend távol-keleti legátusa bosszankodott, hogy augusztus 28-a óta itt kell tétlenkednie a szigeten ahelyett, hogy már a kínaiak között hirdetné Krisztus igéit.

Méltatlan az ő tiszta, feddhetetlen személyéhez, hogy az a ravasz kínai becsapta, cserbenhagyta, a portugálok pedig nem engedik be Makaóba. *Az*

egész életemet a tisztaság, irgalmasság, az Istenben való hitem irányította, nem érdemlem meg ezt a bánásmódot – kesergett magában egyre gyakrabban. És ahogy hidegre fordult az idő, elhagyta az ereje, ágynak dőlt. Méltán bízott benne, hogy fölépül, hiszen életét Krisztusa kezébe ajánlotta, imáiban is mindig a Megváltót hívta segítségül, és negyvenhat évét még nem tartotta annyira soknak, hogy lemondjon hittérítő terveiről. Neki még rengeteg dolga van ebben a földi pokolban: meg kell ismertetnie a tudatlanok millióival az Evangéliumot, Jézus tanításait, mártírhalálát.

– Szólj Miguelnek, hogy fázom! – mondta végül.

A fiatal Baretto, aki a beteg ágya mellett ücsörgött egy alacsony széken, gondolataiba merülve, felrezzent.

– Igen, *magister!*

Aztán felállt, de nem az ajtó felé lépett, hanem a kandallószerű tűzhelyhez. Xavéri Ferenc az ágyból szemmel követte tanítványa mozdulatait, ahogy felszítja száraz algával a tüzet, s aztán dob rá fahasábokat. Meg kell adni, ügyesen mozog az ormótlan talárisban.

– Egyre hidegebb az idő, és mi még mindig itt vagyunk.

– Valóban – ismerte el a fiatalember, és visszaült a helyére. – Miguel nincs a szigeten. Átkelt Makaóba, hogy híreket hozzon – mondta mintegy magyarázatképp, miért ő rakott tüzet.

– Igaz is – emelte meg fejét a beteg, de túlzottan nehezére esett, inkább visszaejtette a vánkosra. – Isten csak meghallgatja imáinkat, fiam. Ha már az a gazember kínai lóvá tett bennünket, legalább Makaóban partra léphetnénk. Hogy is hívták?

– A kínait?

– Igen.

– Tomodati.

– Mit is jelent ez a szó?

– Úgy emlékszem, azt jelenti: barát.

– Igen, én is így tudom – helyeselt Ferenc. – Na, szép kis barát az ilyen! Megígérte, hogy ősz elején egy dzsunkával becsempész bennünket Kantonba. A pénzt bezzeg elfogadta. Áh!…

Fölöslegesnek érezte a folytatást. Eleget beszéltek erről az utóbbi napokban, Baretto talán már unja is. A tanítvány előtt ne járassa le magát oktalan fecsegéssel a nevelő, mert csorbítja a tekintélyét. Baretto jó fejű növendék. Ugyan még csak a *juniorátus* fokozatában, a *tercia* szertartásán

nem esett át, azonban olyan gyakorlatias és józan gondolkodású, hogy csak őt hozhatta magával erre a bizonytalan útra. Goában nehéz körülmények között működik a jezsuita rendház, Xavéri Ferencet óvták is ettől a vállalkozástól, de a keményfejű, baszk hittérítő hajthatatlannak bizonyult. Rendtársai ódzkodtak őt követni, a Japánban tapasztalt sikertelenségek után megcsappant a lelkesedés. Így Ferenc egyedüli szerzetesként vágott neki ennek a bizonytalan útnak, csupán az ifjú Barettót hozva magával, aki szívesen csatlakozott a neves mesterhez. Ügyük jól indult itt a szigeten, megállapodtak egy Tomodati nevű kínai kereskedővel, hogy a megfelelő pillanatban eljön értük, és majd partra teszi őket a „Nagy Országban”. A hónapok azóta csak telnek, s a kínainak semmi híre.

– Add a zsoltáros könyvem, fiam!

Ferenc gyengének érezte magát, és a hiábavaló próbálkozás után ennek a szeles szigetnek a hangulata is nyomasztólag hatott rá. Szívesen átcsónakázott volna Makaóba, hogy egy rendesebb házban teleljen ki, a portugálok azonban nem merték befogadni. Tulajdon létüket veszélyeztették volna, ha megtűrnek maguk között egy jezsuita misszionáriust. Így maradt a bizonytalanság, a barátságtalan sziget, a kór.

Korábban szundikált valamennyit, álmodott is, de csak zavaros, összefüggéstelen dolgokat. Mintha Japánban járt volna ismét, és térítette volna a bizalmatlan sintoistákat… Aztán egy viharmadár éles rikoltása felébresztette. Mennyi gonddal kellett a szigetországban megküzdeni! Legelőbb a nyelvi nehézségek. Csak az tartott negyven napig, míg el tudta mondani a tízparancsolatot japánul. Ajaj, művelt és precíz nép az, és kidolgozott szokásrendszer szerint élnek. Szívesen meghallgatták tanításait, de okosan vitatkoztak, és nem voltak hajlandóak könnyen hinni. Ez Ferencnek nagyon sok bosszúságot okozott, hiszen az ő tudása elsősorban a skolasztika alapfelfogására épült. Már akkor kezdte kapiskálni, ma pedig már bizonyos benne, hogy egy keresztény hittérítőnek alkalmazkodnia kell az adott kultúrához, meg kell tanulnia jól a nyelvet, meg kell ismernie a hely érintkezési szokásait, és ebbe kell beágyazni a keresztény tanokat.

Japán elsősorban a kínai kultúra örököse. Amikor erre ráébredt, ellenállhatatlan vágy fogta el Kína irányába. Tapasztalatokkal felvértezve, hitében megerősödvén immár ez a hatalmas ország kezdte érdekelni, amely most itt van, szinte kőhajításnyira tőle. Óva intették pedig rendtársai, egyes kereskedők, hogy Kína zárkózott, és az európai ember számára veszedelmes

világ, Xavéri Ferencet azonban semmi se tántoríthatta el. Szinte rögeszmésen vágyott a magukat *Ming* Csaóak, „Fényes”-nek nevező dinasztia császárainak földjére lépni, hogy elkezdhesse élete legnagyobb misszióját.

– Gondold el, fiam – csukta össze a zsoltáros könyvet anélkül, hogy egy sort is olvasott volna belőle –, mennyi falu, város, mennyi ember… Milliók élnek Kínában az Evangélium nélkül. Szent kötelességünk, hogy megismertessük velük az egy igaz vallást, és Jézus útjára vezéreljük az eltévelyedett nyájat, hogy elnyerjék az örök üdvösséget.

Baretto különös zavartságot látott a beteg szemében, ahogy elmondta ezeket a szavakat. A megszokott szenvedélyes csillogás mélyén észrevett valami nem evilágit. Hát ez mit jelentsen? A junior egy pillanatig válaszolni sem tudott, el kellett, hogy hessegesse sötét sejtelmeit.

– Igaz beszéd – helyeselt végre.

Ferenc tovább lelkesedett:

– Minden kezdet nehéz, de a hitünk erőt ad! Emlékszem, amikor megérkeztem Goába, a helyi hindik milyen gyanakodva néztek rám. Bizony, fiam, a portugálok, tengerészek, katonák, tisztviselők inkább ártottak a hírünknek. Ezért én keresztet vettem a kezembe, bejártam az egész várost, körém gyűlt sok gyerek meg felnőtt, és én hirdettem nekik Jézus tanait. Aztán hajóra szálltam, elvitettem magam más vidékekre. Ott, India déli csücskében, Comorin környékén gyöngyhalászok között éltem, tanítva nekik a katekizmust. Legalább húszezren keresztelkedtek meg, cserébe én segítettem őket abban, hogy a ravasz, ármányos portugál kereskedők ne tudják olcsón megkaparintani a veszélyes munkával megszerzett igazgyöngyeiket. Aztán hajóztam tovább, emberfeletti munka várt mindenütt. Malakkában hallottam először a felkelő nap országáról, aztán hamarosan találkoztam is japánokkal…

Mozgás támadt odakint, kisvártatva nyílt az ajtó, és belépett Miguel, a portugál. Szikár, középmagas férfi volt, tengeri szél barázdálta képén tüskés szakállal. Fiatalabb éveiben kereskedett, mostanság inkább halászik a part mentén, és ingázik Makaó meg San Csaó között. Ez a hajlék, amelyben helyet adott a két egyházi személynek, az ő tulajdona, így egyszersmind a sziget urának is érezheti magát. Istenfélő ember, segítőkész a maga módján, ámbár egy portugálban megbízni csak kellő gyanakvással érdemes.

Főképpen akkor, ha az ember baszk származású – gondolta hozzá keserűen Ferenc.

– Hogy érzi magát, atyám? – kérdezte Miguel, ahogy betette maga mögött az ajtót. Odakintről hűvös szél vágódott be, s tett egy gyors kanyart az ágy felett.

– Nem is tudom – fordult feléje a szerzetes. – Mintha lázas lennék.

A férfi előkotort egy kis, hártyaszerű zacskót, és Baretto kezébe adta.

– Gyógyító őrlemény van benne. Egy megbízható kínaitól vettem. Forró vízbe kell szórni, aztán kendőn átszűrni.

– Köszönjük, Miguel – bólintott feléje Ferenc, ám tudta, hogy nem fogja ő ezt használni. – És hoztál nekünk jó híreket?

– Attól tartok… – vakarózott a portugál.

– Alvaro Ferreira?

– Még nem tért vissza.

– Elutasították a kérelmem?

– Így is mondhatjuk.

– Hiába imádkoztam…

Miguel láthatóan mondani akart valamit, de kicsit várt, aztán mégis nekirugaszkodott.

– Meg kell értened a helyzetet, atyám. A kínai előkelők hallani sem akarnak hittérítőkről. Azt vallják, az ő hitük minden más hitnél különb, az ő szertartásaikba ne szóljon bele idegen.

Ferenc sóhajtott, szavai tompán csengtek.

– Úgy vélem, nehezebb lesz a dolgunk, mint Japánban. Ők legalább beengedtek országukba.

– Makaó kis telep, és épp hogy csak megtűrnek bennünket. Ha beengednének, azzal bajba sodornánk a várost.

– Az éj leple alatt sem lehetséges…? – kérdezte Baretto eltűnődve.

Miguel szeme elkerekedett a rémülettől.

– A kínai kémek biztosan észrevennék. Nem mer kockáztatni a kormányzó. De… – bizonytalanodott el – Egy darabig én se jövök.

– Magunkra hagysz? – rémült meg a beteg.

– Tél van, atyám, legalább két hónapig nem szállok hajóra.

– Hiszen enyhe errefelé a tél, Miguel.

– Az igaz, de kiszámíthatatlan a széljárás. Jobb ilyenkor a szárazföldön.

Ferenc értette. Hogyne értette volna. Néhány héttel ezelőtt valamennyi portugál elment a szigetről, most az utolsó is cserbenhagyja. Sehogy se akar sikerülni ez a magasztos vállalkozás, amit pedig annyira szeretne!

– Hagytam a raktárban lisztet, szárított halat. Az eltart, amíg újra jövök… – mondta Miguel, aztán még fecsegett egy ideig jelentéktelen dolgokról, majd elköszönt.

Korán sötétedett, gyertyát nem gyújtottak, a tűzhely torkából kivetülő fénynél folyt a beszélgetés. A fiú elcsodálkozott rajta, hogy Ferenc mennyit beszél. Kéretlenül elmondta az egész életét, onnantól kedve, hogy a pápa az Úr 1541. évében kinevezte őt a Távol-Kelet pápai legátusává, s Lisszabonból útra kelt Goa, egy kis indiai állam felé. És Ferenc csak mesélt, mesélt, mintha soha többé nem lenne módja, hogy ezt valakivel megossza. A junior csupán egy alkalommal szakította félbe a sajátos memoárt:

– Ennél valamit, *magister?*

– Nem vagyok éhes.

– Elkészítsem a gyógyszert?

– Hagyd csak, fiam! Majd Isten megsegít, ha célja van még velem.

Baretto félig portugál, félig indiai származású volt. Három évvel ezelőtt, tizenhat évesen állt be a jezsuiták közé, s kezdte a kiképzést novíciusként a goai rendházban. Semmi kétség, Xavéri Ferenc személyisége hatott rá, ezért döntött úgy, hogy az ő helye a Jézus Társaságban lesz. Hatalmas megtiszteltetés volt számára, hogy a mester magával hozta annak reményében, hogy Kína földjére lépnek. Vajon micsoda óriási ország terül el ott a rejtélyes szárazföldön? Úgy hírlik, nagyobb Indiánál – sőt, minden más birodalomnál is, ami csak a világon van. Elképzelni is nehéz, hogy itt, a világ végén, a Csendes-óceán viharaitól szabdalt partszakasz végeláthatatlan hosszán valami gigantikus, ismeretlen civilizáció kezdődik. Igaza van Ferencnek, hogy izgalommal tölti el, és módfelett csábítja a lehetőség. Kitart, remél a végtelenségig, hogy bebocsáttasson oda, ahová még európai egyházi személy sose tette a lábát, és megismerhesse azt az idegen kultúrát.

Mestere mostani szállásukon tamil, maláji, japán és hindi nyelven prédikált kereskedőknek és hajósoknak. Aztán lassacskán mindenki elhagyta a szigetet, Alvaro Ferreira diákkal együtt, aki pedig még azt ígérte, hogy igyekszik megkeresni a késedelmes kínait. Onnantól kezdve a külső segítőkészség megcsappant, tulajdonképpen magukra hagyták őket…

Baretto elálmosodott, nagyot ásított, kivillantak girbegurba fogai, amelyek hosszúkás, lapos kavicsokra emlékeztettek. Amikor mestere elszenderedett, elkészítette a maga fekhelyét. De még sokáig kellett várnia, míg Ferenc teljesen kimerült, s végre hagyta őt aludni. Odakint a fregattmadarak is elcsendesedtek, csak a szél dudorászott valami egzotikus dallamot, amely a szárazföld felől kélt. Baretto azzal a gondolattal aludt el, amivel az elmúlt három hónap óta elég gyakran: a végtelen, démoni víztömeg határán „raboskodnak" ők, porszemei a mindenségnek, s most már történnie kell valaminek, mert kezdi magát nagyon bizonytalannak és számkivetettnek érezni.

Éjjel zajra riadt, de nem tudta, mi az. Aztán a zaj megismétlődött, amiről kétségkívül megállapította, hogy emberi horkantás, és a mestertől származik. A fiú egy ideig habozott, hogy felkeljen-e, s megnézze a beteget, aztán ezen már nem tudott tovább töprengeni, újból elnyomta az álom.

Milyen erős a fény! – csodálkozott el reggel, amikor kipattant a szeme. Fölbámult a bambuszgerendás plafonra, és tudatosult benne, hogy vészesen sokáig aludt. De miért nem ébresztette őt Ferenc, aki már ilyenkor rendszerint nyöszörög, vizet kér, beszélgetni akar? Ez a síri csend most másmilyen, mint amilyen szokott lenni. Ennek a csendnek végtelen mélysége van, ebben a csendben a megtörhetetlenség rejtőzik.

Ijedten ugrott talpra, s tekintett az ágyon fekvő arcára. Az az arc fehér volt és ránctalan, mentes a fájdalom kifejezésétől.

A junior elméjén az villant át, hogy a mester meggyógyult, és most békésen pihen – vagy örökre elaludt. Néhány pillanat kellett csak, és már tudta, hogy a második gondolata erősebb.

– *Magister!* – rázta meg a vállánál. – *Magister!*

Baretto ugyanúgy sajnálta Xavéri Ferencet, ahogyan saját magát, s beléje nyilallt: emlékszik arra, hogy éjjel mikor illant el belőle a lélek. Ez sokáig bántotta, és nehezen szedte össze magát. Legalább lenne valamivel idősebb, tapasztaltabb, akkor jobban tudná, mit szükséges ilyen esetben cselekedni. Legelőbb az imádkozás, ami evidencia. Miután azzal végzett, lassacskán kibontakoztak elképzelései. Most mindenképp át kell eveznie Makaóba, tetszik-e a portugáloknak vagy sem. Aztán el kell valahol temetni a halottat. Utána muszáj hajón visszatérnie Goába, ahol írásba kell foglalnia a történteket, ami aztán sok hónapos út során Rómába kerül. Ha Isten is úgy akarja. És az ő beszámolójából értesül majd Loyolai Ignác generális, a

jezsuiták legfőbb rendi elöljárója a történtekről. Ma az Úr 1552. évének december hava harmadik napját írják…

Mielőtt kendőt terített volna a halott orcájára, még emlékezetébe véste, hogy mindig előtte legyen. Vonásai nemesek, bőre kisimult, alabástrom, az ábrázata átlényegült, fiatalos arcélét a deresedő halánték és szakáll, de még a halál sem vehette el. Baretto szentül megfogadta, hogy egész életét a kínai missziónak szenteli, és valahol megsejtette, mestere majdan a szentek közé emelkedik, s üdvözül az örökkévalóságban.

I.

Matteo Ricci, a fiatal jezsuita teológus, a firenzei katolikus kollégium egyik legjobb tanulójának számított, mégsem emelkedett az eminensek közé. Ahhoz túlzottan álmodozó volt a természete, gondolatai gyakran messzire ragadták – inkább a maga elképzeléseit méltányolta, minthogy köztiszteletnek örvendő oktatóit bálványozná. Az ilyesféle természetet a tanárok nehezen viselik, számukra az odaadó, figyelmes szeminarista az üdvös. Ricci vallástörténetet meg jogot Rómában hallgatott, ott is lépett be a rendbe, aztán Firenzébe jött filozófiát és matematikát tanulni. Jól forgott az agya, a számonkéréseken is megfelelően teljesített, eminensnek azonban a legkevésbé sem volt nevezhető. Nyughatatlan, kalandor lelke már régóta elvágyódott Itáliából, messzire, Ázsia még felfedezetlen földjei felé, hirdetni és terjeszteni az Evangéliumot. Ifjúkorának regényes olvasmányai, a kereskedők, zarándokok színes történetei izzították fel képzeletét a távoli, mesés világok iránt. Valójában emiatt is lépett be pár éve a jezsuita rendbe – csakis itt volt bármi esélye arra, hogy kielégítse forrongó vágyakozását a messzi távol után, a bizonytalan és lassú kereskedelmi pálya helyett –, s várta sóváran kérelmének elfogadását, hogy kivezényeljék őt Távol-Keletre, misszionárius munkára. Ámbár a „munka” nem a legjobb kifejezés. Inkább küldetésnek gondolja, hiszen tudatlan embereket a keresztény hitre téríteni a legcsodálatosabb tevékenység, amit csak egy hithű jezsuita tehet. Mindig nála volt egy paksaméta papiros, amit a római rendházban másoltatott, s amiből Xavéri Ferenc feljegyzéseit tanulmányozhatta. A Biblia mellett ez volt számára a legfontosabb írott szöveg, több ízben is végigolvasta, magáévá téve a tartalmát, bölcseletét, okos tanácsait.

És, bár még csak vágyakozott ama távoli világok után, a legmesszebbmenőkig egyetértett a hajdani rendtárssal, elfogadta mindazon megállapítását, amelyek újszerű térítésmódszerekre utaltak. Főképp a Japánban tapasztaltak utáni következtetései tetszettek leginkább az ifjú teológusnak. Véleménye szerint is rég le kellene már számolniuk a

keresztény közösségeknek, egyházfőknek, papoknak az erőszakos módszerekkel – pláne a kegyetlen tettekkel, de a dogmatikus igehirdetéssel is. A skolasztikát végérvényesen el kell felejteni, az embereket, népeket szép szavakkal, szelíd meggyőzéssel kell az anyaszentegyház kebelébe terelni. Hisz nem erről beszélt maga Jézus is?

De kik lehetnek azok a *bonc*ok? Nos, velük szeretne igazából hitvitákba bocsátkozni, de a lehető legnagyobb tapintattal, hiszen ők is hisznek a maguk hitében, ahogyan mi is. És okosan érvelni csak úgy szabad és érdemes, hogy az ember tiszteletben tartja a másik meggyőződését…

Az ifjú jezsuita, diáktársaival ellentétben, sokszor hagyta el a kollégium falait. Tudásszomja hajtotta, neki mindegy volt, hogy egyházi vagy világi személyektől tanul. Firenze pezsgő reformszellemisége nagy hatást gyakorolt rá, s minden után érdeklődött, amivel gyermekkorában vagy római tanulmányai során nem ismerkedett meg. Ebből az egyik a csillagászat volt.

Rómában a kiváló Christopher Clavius tanítványaként széles elméleti tudásra tett szert az asztronómia meg a kozmológia terén. Aztán Firenzében felkutatott magának egy műkedvelő csillagász társaságot, és rendszeresen eljárt hozzájuk. Figyelmesen hallgatta őket és szorgalmasan jegyzetelt, emellett éjszakánként hosszasan kémlelték az égbolt planétáit, vagy éppenséggel a Holdat. Társaival együtt igyekeztek maguk is meggyőződni a nagy csillagászok, mint Ptolemaiosz, Kopernikusz felfedezéseiről, igazolni állításaikat. Apránként olyan tudásra tett szert az amatőr csillagászok között – hozzátéve a Claviustól tanultakat is –, amit, s ezt érezte, a legnevesebb egyetemeken sem sajátíthatott volna el. És ez a tudás is hozzájárult ahhoz a globális világképhez, amit szépen kialakított magában, s ami helyenként ellentmondott az erősen klerikális téziseknek. Erről azonban mélyen hallgatott, nehogy nézeteltérései támadjanak hittársaival, tanáraival, hiszen az maga után vonta volna a rendből való kizárását, így meghiúsulnának távol-keleti vágyai is. Azt pedig nagyon nem szerette volna. Már életének részévé vált.

A másik, ami szerfölött érdekelte, az órák világa volt. Ámulatba ejtették a csodálatos időmérő eszközök, vagy inkább műremekek, szinte nem tudott betelni velük. Legyen az hatalmas templomi toronyóra, vagy kisebb-nagyobb, szépen díszített dobozokba épített, elmés szerkezet. Mind lenyűgözte. Ennyivel azonban nem elégedett meg, kíváncsiság támadt

benne az iránt, hogyan is működhetnek ezek a varázslatos szerkezetek. Ahhoz azonban, hogy ezt megtudja, össze kellett ismerkednie egy órásmesterrel, szépen a bizalmába férkőzni, hogy aztán megszerezze ez irányú ismereteit is. Csak épp találnia kellett egyet. Egy olyat, aki mestere művészetének.

A Dóm térről nyílt egy kis utcácska, amelynek az elején egy órás boltja hirdette magát. A szerzetes benyitott, köszönt a férfinak, aki egy pult mögött görnyedt, szeme előtt nagyítóval, és bütykölt valami mechanikát.

– Fogadj Isten! – tekintett fel, kissé meglepődve a taláris láttán.

– Matteo Ricci a nevem, és ne vedd zokon, kedves mester, hogy megzavartalak.

– Hogyan haragudhatnék? Hiszen azért vagyok, hogy segítsek mindenkinek, aki betér az üzletembe. Engem Paolo Bianchinak hívnak, de klienseim csak Bianchi órásnak neveznek.

Középkorú, álmos szemű, alacsony emberke volt Bianchi órás. Lerakta nagyítóját, kijött a pult mögül, és körbeintett. A polcokon, falak mellett ketyegtek-tikkoltak a különféle formájú és méretű órák – a majd embermagasságú, vagy akár testesebb könyvnagyságú, szépen cizellált fa- és fémdobozokba építette szerkezetek zsongásuk, mely soha nem hallott dallamban egyesült, valahogy mégsem volt zavaró.

– Szolgálatodra.

– Tévedsz, mester, ha jó pénzű vevőre számítottál – bocsátotta előre Ricci. – Bevallom, engem csak a kíváncsiság hozott be.

– Nohát! – vidámodott meg a férfi arca. – Egy jezsuitát érdekelnek az órák?

– Ez meglepő?

– Úgyszólván…

– Attól, hogy viselem a rend talárisát, még éppolyan ember vagyok, mint bárki más.

– Ha te mondod… – nevetett. – Nézz hát körül! Örömömre szolgál, hogy Jézus szolgáját üzletemben tudhatom.

– Hányféle órát árulsz?

– A szerkezet alapján igazából kétfélét. Az egyik fajta, amit Itáliában gyártanak, a másik, amit Németországból hoznak be nekem. De nem csak árulom, javítom is őket.

Ricci elkezdte szemügyre venni a szebbnél szebb műalkotásokat. A nagyobbakat, kisebbeket. Volt közöttük ezüstözött, aranyozott szelencés, fajansz berakásos vagy szobrocskákkal díszített, metszett meg domborított kazettás is.

– Ezeknek a nagyoknak szép hangjuk is van – folytatta a mester. – Hamarosan meghallhatod. Mindjárt három óra, ütni fogják az időt.

– Azt nem értem – ámuldozott a szerzetes hogy egyáltalában mi működteti őket?

Bianchi órás kapott a kérdésen.

– Aha, hát bizony, ez a legnagyobb talány. Bevallom, magam sem jöttem rá, de most már kézenfekvő. Nézd! – mutatott egy hatalmas órára, amelyik akkora volt, mint maga Ricci, és valami díszes őrtoronyhoz hasonlított. – Kinyitom az ajtaját, és figyeld meg ezeket a láncon csüngő súlyokat! Ezt a súly nélküli láncot most megfogom, meghúzom, a kolonc fölmegy, aztán elengedem és a súly már működteti is a szerkezetet.

Ricci megfigyelte a mozdulatot, de csak nem értette.

– Nem látok semmit.

Ezen az órásmester most már jót nevetett.

– Szemmel nem is tudod követni, olyan lassan ereszkedik alá a súly. De ereszkedik ám, hidd el nekem.

– Aha! – ébredt rá a fiatalember. – És ennyi elég ahhoz, hogy járjon a szerkezet?

– Elég bizony. Kifinomult alkatrészek vannak ám egy ilyen precíz alkotásban. A kisebb órákról nem is beszélve. Gyere csak, tekintsd meg azt, amelyiket éppen javítok!

Ricci kicsit vonakodott a pult mögé lépni, de Bianchi mester talárisának bő ujjánál fogva berántotta.

– Nahát! – meresztette nagyra a szemét, amikor meglátott egy fűszerdoboz nagyságú készüléket, amelynek le volt szedve a hátlapja. Réz fogaskerekek látszólagos összevisszaságban, mégis valami nemes egységben halmozódtak benne.

– Így néz ki egy óra szerkezete belülről?

– Amint látod.

– Hogyan lehet ilyen parányi alkatrészeket készíteni?

– Hát, ügyes kéz kell hozzá. Jó szemed van?

– Igen.

– Látod a kis kerekek fogazatát?

– Látom ám! És alig hiszem.

– Pedig a szemed nem csal meg.

Bianchi órásmester el volt ragadtatva a szerzetes csodálkozásán. Olyan ember ez, akinek érdemes újat mutatni, mert azt tudja értékelni. És hirtelen meg is szerette ezt a magas, vékonycsontú, harmonikus arcvonású jezsuitát. Elegáns fiatalember lenne, ha nem ezt az ormótlan csuhát viselné.

– És mi ennek a baja?

Az órásmester szemére illesztette a hengeres nagyítót, majd kezébe vette az órát.

– Nézd meg, ott a két nagyobb fogaskerék mögött látsz egy kisebb kereket, az el van csúszva, így nem forgatja a mutatót. Azt helyreigazítom, és már készen is leszek.

Ricci gondolkodóba esett.

– És hol van a lánc meg a súly?

Bianchi szinte várta a kérdést. Már tapasztalatból is.

– Ezt a fajta órát spirálrugó hajtja, nem súly. Megmutatom. Ott van, látod?

Igen, látta Ricci. Aztán nagyon figyelt, hogyan igazítja helyére a mester az elcsúszott fogaskereket, majd egy ügyes kis kulccsal a spirálrugót. Pontosan követte, ahogy a kiengedett csigarugó összetömörödött.

– Hát ez Isten csodája!

– Na, már működik is. Hallod?

– Igen, ketyeg.

S a kis fogaskerekek elkezdtek mozogni, egyik jobb felé mozgott, a másik ellentétesen, mint valami életre kelt, örökmozgó masina.

– Úgy bizony. Most akkor visszaszerelem a hátlapot.

És ebben a pillanatban felcsendült az egyik álló óra harangja, aztán egy másik is elkezdett kongatni. Majd még néhány, s az üzletben olyan mennyei hangulat támadt, mintha angyalok zenélnének. Magas és mély hangok egyszerre, kiadva egy édes és igéző dallamot, mely zsongítóan hatott a lélekre. A jezsuita még soha nem élt át hasonlót. Csak állt ott, hallgatta átszellemülten, és sírni tudott volna.

E naptól kezdve Matteo Ricci hetente kétszer meglátogatta Bianchi órást, akinek ez ellen semmi kifogása nem volt, sőt örömére szolgált, hiszen kitűnően szót értettek. Idővel a mester kisebb szerelőmunkákkal bízta meg a fiatalembert, amit az örömmel elvállalt, és ügyes kézzel meg is csinált.

– Én még ilyen szerzetest nem láttam, mint te – csóválta elégedetten a fejét Bianchi. – És mondd, imádkozni is szoktál?

– Amikor annak van az ideje.

– Okos fiú vagy te! – csúszott ki a mester száján. – Ah, nézd el nekem ezt a nyelvbotlást. Tudd be annak, hogy fiamként kedvellek.

– Örülök – hagyta rá Ricci.

Lassacskán kitanulta a súlyos meg a rugós órák működését, és a szerelésükbe is belejött. Ez éppolyan örömére szolgált, mint a csillagászat, a matematika vagy a filológia. *Milyen kiváló tudós ember lennék* – gondolkodott el néhanap –, *ha nem vágynék el a világ másik felére, ha nem égne bennem olthatatlan vágy látni a Csendes-óceánt, megismerni Kínát.*

Néha eltűnődött azon is, milyen messzire kerültek már gyermekévei, Macerata városa, ahol vásott kölyökként múlatta a napot a környék leghaszontalanabb lurkóival játszadozva. Annyit csatangoltak, zsiványkodtak, hogy annak se szeri, se száma. De legalább talpraesett, magabiztos felnőtt lett belőle, aki nem ijed meg a saját árnyékától.

Egy ízben, amikor a csillagász körről este hazafelé tartott, a Santa Maria katedrálisnál furcsa hangok ütötték meg a fülét.

– Add csak ide!

- Akkor nekem nem marad…

– Fogd be a pofád, és ide vele! – harsant újra, fenyegetőbben.

– De akkor mit eszek holnap? – nyöszörgött rá a gyámoltalan válasz.

Ricci a hangok felé sietett, és a Hold fényében két alakot fedezett fel: az egyik a katedrális alsó lépcsőjén hevert, a másik fenyegetőn állt előtte. Nem volt nehéz a helyzetet kitalálni. A fekvő ember egy hajléktalan koldus, akitől a másik követeli a kéregetésből származó kis pénzét.

– Agyonváglak!

– Jaj, irgalmazz!

Ekkor az álló alak rúgni készült.

– Mit akarsz tenni, embertárs? – lépett oda Ricci.

A durváskodó ember meglepődött, de csupán egy pillanatra.

– Na! Ki vagy te? – Aztán amikor fölfedezte, hogy papféle ember az idegen, felbátorodott. – Hallod-e, csuhás, tágulj innen, mert megjárod!

Azonban felbátorodott a koldus is.

– Segíts rajtam, áldjon meg az Isten!

– Rendes embernek már otthon a helye – mondta halkan a szerzetes. – Hagyd békén ezt a szegény koldust, van neki elég baja.

– Most aztán elég! – kiáltott a nagyhangú, és az övéhez kapott. – Leszúrlak, mint egy disznót!

Ricci tiltóan felemelte a kezét és egy újabb lépést közeledett a másik kettőhöz.

– Csillapodj, felebarátom! „Ne ölj!”, mondja a Tízparancsolat, annál is inkább, mert tőlem többet kaphatsz, mint ettől a szerencsétlentől. Van nálam két ezüst. Ha elkísérsz a hídig, megkapod.

– Mit? És ha átversz?

– Dehogy verlek át – csengett meggyőzően a szerzetes hangja.

– De miért kísérjelek én el a hídig? Ide a pénzt most!

– Azért, felebarátom, mert én félős vagyok. Látom, te erős ember vagy, melletted biztonságban tudom magam. A hídtól már közel lakom.

Számolt azzal, hogy az ostoba fickó nem érzi meg a burkolt hízelgést, bekapja a horgot.

– Rendben van! De ha lóvá teszel, véged!

– Gyere csak nyugodtan!

Ricci útja nem éppen az Arno folyó felé vezetett, de hirtelen támadt ötletéből adódóan beiktatott némi kis kitérőt. Egy szót sem szóltak útközben, a zsivány jókedvében még dudorászott is: láthatóan már markában érezte a könnyű zsákmányt.

A hídfőnél a szerzetes megállt, és váratlanul szembefordult a másikkal.

– Tudsz-e úszni, felebarát?

– Mit? – horgadt fel a mákvirág. – Tudok úszni! De ne ugrass engem, hallod! Add nyomban a pénzt!

A szerzetes szelíden a férfi vállára helyezte a jobb kezét.

– Menj haza szépen, és imádkozzál az Úrhoz, hogy megbocsásson gyarló lelkednek! Különben megúsztatlak.

A rablónak abban a pillanatban elkomorodott az arca.

– Mit?! Átkozott csuhása! Na, ezért meglakolsz! Megöllek, aztán majd elveszem azt, ami nekem jár!

Hirtelen tőrt rántott elő, és Ricci felé döfött. A fiatalember remek érzékkel oldalra fordult, elhárította a szúrást, majd ugyanazzal a lendülettel keményen állon vágta a gazembert. Az már csuklott is össze szépen. Mielőtt azonban elterült volna, Ricci megragadta grabancát, és az Arnóba vetette.

Ezzel az üggyel tovább nem foglalkozott, elindult haza. Még hallotta, hogy támadója a csobbanás után röviddel magához tér, és prüszkölve, szitkozódva csapkodja a vizet. A szerzetest megnyugtatta a tudat, hogy nem lelte halálát a folyóban, bármenynyire is megérdemelné.

Van abban valami sorsszerű, ébredt rá egy ízben, hogy ugyanazon esztendőben született, amelyben Xavéri Ferenc, a hírneves misszionárius San Csaó szigetén átadta lelkét a teremtőnek. Levelezett a római rendházzal, folytonos kérésekkel zaklatva rendtársait, még magát a generálist, Evevard Mercuriant is, hogy mielőbb útra kelhessen Távol-Keletre, ahol Ferenc hiába vágyakozott a titokzatos Kínába való bejutásra, s amely így, ezért még jobban izgatta a képzeletét. A gondolat, hogy ami a neves elődnek, a távoli Ázsia apostolának nem sikerült, neki talán, mégiscsak… Az elöljárók ismerték nyughatatlan természetét, ezért jól át kellett gondolniuk, hogy egy ilyen tehetséges, de öntörvényű szerzetes vajon hasznára vagy kárára válna-e a keleti missziónak.

Ricci, bár türelmetlenül várakozott, ezalatt egy pillanatra sem mondott le az önművelésről. Beleásta magát a geográfiába, térképeket szerzett, megtanulta a világ országainak, népeinek nevét, s az adott világrészekre jellemző érdekességeket. Bővítette ismereteit az agrikultúra irányába is, följegyzetelte magának a földkerekség legfontosabb gazdasági növényeit, a legjellemzőbb állatfajokat, és minden mást, amihez csak hozzájutott. Ez a szellemi intenzitás annyira lefoglalta és igénybe vette, hogy bűnös vágyak nem kínozták, mint oly sok rendtársát. Pedig lassan huszonötödik életévébe lépett, természetes lett volna, hogy epekedjen a nők után. Igaz, megnézte ő a szépséges firenzei dámákat, a mosolygós kisasszonyokat, de elméjéből és zsigereiből a tudomány és az ismeretlenség megtapasztalásának vágya mindent kiszorított.

Ám hiába volt a rengeteg kutatómunka, hiába az átvirrasztott éjszakák, továbbra is úgy érezte, amíg nem indulhat, tétlenségre van kárhoztatva. És

amikor már úgy vélte, bele fog őrülni, az 1578-as esztendő első napjaiban végre megkapta Rómából a kiutazási engedélyt.

Rengeteg tennivalója akadt az indulásig. Hirtelen magával akarta vinni egész Itáliát. A pénzből, amit küldtek neki, óriási utazóládát vásárolt, azt telepakolta könyvekkel, képekkel, különféle csillagászati műszerekkel, asztrolábiumokkal, fizikai és matematikai táblázatokkal, atlasztekercsek tucatjával. Az indulás előtti utolsó napokban Bianchi órás megajándékozta lelkes „tanítványát” egy szépmívű asztali órával, azt különösen féltő gonddal csomagolta el.

Aztán ládába kerültek még koperták, ívpapirosok, író- és rajzeszközök, matematikai kellékek, vonalzók, körzők, s még egyéb kacatok is, amelyekről ugyan most meg nem tudta volna mondani, hogy mi végre, de majd bizonyára jó lesz valamire. Szorította az idő, hiszen másfél hónapon belül Portugáliában kellett lennie, hogy a kedvező időjárást kihasználva kihajózhasson.

Végül is sikeresen leküzdött minden akadályt, az eseménytelen (sőt, unalmas!) szárazföldi utat is letudta – elidőzve valamennyit még a luzitániai jezsuiták között, akik pár nap leforgása alatt is kaptak egy kis ízelítőt az ifjú polihisztor magának való természetéből –, aztán március idusán Lisszabon kikötőjében hajóra szállt. Úti célja az indiai Goa volt, az a portugál gyarmat, amely valamennyi misszionárius jezsuita első állomása Kína titokzatos világa felé.

II.

1583-ban Makaó kis portugál szigetgyarmata már másképpen festett, mint Xavéri Ferenc halálának idején. Lakóinak száma és a település jelentősége megnövekedett, kereskedelme bővült, csekély számú kínai kalmár és hajós is megtelepedett már itt. A város fejlődését és térségi megerősödését abból is le lehetett mérni, hogy immár jezsuita rendház is alakulhatott, mi több, Alessandro Valignani, a misszió főnöke – Szent Pálnak ajánlva – még külön kollégiumot is felállított, ahol válogatott jelölteket képeztek a katolizáció terjesztésére. Noha még egyetlen hittérítő sem tehette be a lábát Kínába, amit a hatalmas ország lakói „Középső Birodalomnak”, egyszersmind a tökéletesség földi másának neveztek, a rendfőnök minden pillanatban bízott abban, hogy ez egy szép napon megváltozik. Az alapos tantervben mindazon tudnivalók szerepeltek, amelyek elsajátításával a növendékek a legbonyolultabb tudományos és hitbeli kérdésekben is felvértezhették magukat, emellett a nagy ország nyelvét is alaposan megtanulták. Ami pedig külön örömmel töltötte el, hogy az ez évben végzett jezsuita testvérek között már néhány kínai származású is akadt. Valignani ugyan nem volt olyan kitűnő szónok, olyan rendkívüli egyéniség, mint Xavéri, de okosan szervezkedett, és alaposan felkészítette tanítványait a rájuk váró nehéz feladatokra. Az oktatás lényegi alapja abban rejlett, hogy a kínaiakat intelligens embereknek állította be – ellentétben más felekezet szerzeteseivel, akik elvetemült, öntelt bálványimádóknak tartották ezt a mandulaszemű népet, és véleményüket nem is rejtették véka alá. Így, nem sokkal kinevezése után, Valignani a következő levelet küldte el Rómába a generálisnak: *„Nagyon vigyázni kell arra, hogy azokat az ajtókat, amelyeket az Isten már megnyitott a kínai birodalom felé, valahogy be ne csapják.”*

A makaói rendfőnök emellett sokat konzultált a rangidős Baretto testvérrel, akit az egyik legtapasztaltabb hívének tartott. Baretto erkölcsi kötelességének érezte a Kínába irányuló küldetés folytatását, hiszen megesküdött Xavéri Ferenc temetésén, hogy mindent elkövet annak

érdekében, hogy a jezsuita misszionáriusok bejussanak végre a hatalmas országba, s ott megkezdjék áldásos tevékenységüket.

– Ferenc most örülne annak – mondta egy beszélgetés során Valignaninak –, hogy továbbvisszük az eszmét.

– Bizonyára – hagyta jóvá az elöljáró. – Rámenős, tolakodó magatartással nem megyünk semmire. A hangzatos prédikációkat kigúnyolják, és nem is figyelnek rájuk. Soha nem szabad megérezniük, hogy mi szellemi fölényt élvezünk. Tudhatjuk, milyen utat járt be Európában az inkvizíció. Noha számos egyházfő tört lándzsát az erőszak mellett, alapvetően elhibázott cselekedet hitbeli ügyekben a megfélemlítés, főleg itt keleten. És tartok tőle, hogy ennek Európában sem jutottak a végére. Amióta az az átkozott Luther kifüggesztette a wittenbergi templom kapujára a téziseit, napról napra több az eretnek. Öreg kontinensünkön erősödik az ördög által sugalmazott, hitújításnak nevezett métely, félő, hogy majdan ebből általános és véres fegyveres összetűzések lesznek.

– Reméljük, hogy ilyesmi már nem fordul elő a mai világban – mosolyodott el Baretto, kivillantva szabálytalan fogait. – Az nehezítené a mi dolgunkat itt a dél-kínai térségben. Én hű maradok Ferenc testvér elveihez, és útmutatása szerint igyekszem cselekedni. Imádkozom, hogy végre megadja az Úr a lehetőséget, és valamilyen módon a nagy ország területére léphessünk.

Valignani mélyet sóhajtott, aztán másra terelte a szót:

– Hallom, hogy érkezett Goából egy agilis olasz testvér, akinek sajátos elképzelései vannak a szerzetesi életről.

– Igen. Négy évet töltött Indiában, azalatt megtanulta a hindi nyelvet, de már jól beszél kínaiul is. Kissé különc. Szabadidejében bőszen tanul, aztán gondol egyet, kimegy a kikötőbe, beszédbe elegyedik hajósokkal, kínai halászokkal. Tegnap összevert egy részeg tengerészt, mert az erőszakoskodott valami nővel… helyesebben egy kis szajhával. Matteo Ricci a neve.

– Hm – nézett nagyot Valignani. – Kíváncsi vagyok rá. Küldd be hozzám, testvérem!

Néhány perc múlva az újdonjött szerzetes a rendfőnök előtt állott. Valignani jól megnézte magának. A középmagasnál kicsivel nyurgább, vékony csontozatú, de szilárd testfelépítésű. Arca merészen kifejező,

amilyen az erős egyéniségek sajátja, teakbarna szeme titkokat rejt, s mintha színe is folytonosan változna, követve gazdájának érzelmi változásait.

– Isten hozott Makaóban, testvér!

– Dicsértessék, atyám! – hajolt meg Ricci. – Nagy reményekkel jöttem, és vágyakozással tekintek a jövőbe.

A rendfőnek megelégedésére szolgált a szerzetes határozottsága.

– Nem tartasz a kínai missziótól?

– A legkevésbé sem. Minden vágyam, hogy lábamat Van Li császár földjére tegyem.

Valignani haloványan elmosolyodott.

– Ohó, hát ismered a Menny Fiának nevét? Tényleg alapos a tudásod… Ám, ha sikerül is valaha bejutnunk, az még nem minden. Lehet, hogy sok rendtársunknak az életébe fog kerülni.

– Ettől én csöppet se félek – lényegült át Ricci arca, s a szeméből elszántság sugárzott. – Bízom Istenben, valamint Ferenc testvér bölcs útmutatásában.

– Nocsak. Ismered híres elődünk tanításait is?

– Betéve tudom.

– És hogy állsz a nyelvvel?

– Beszélem a guan nyelvjárást. Igaz, még van mit tanulnom, de már jól megértetem magam a kínai halászokkal.

– Jut eszembe… Igaz, hogy verekedtél a kikötőben?

Matteo Ricci szerényen lesütötte a szemét, s a rendfőnök nem akarta elhinni, hogy zavartan gyűrögeti a talárisa szélét.

– Fölösleges tagadnom…

– Matteo testvér! – ráncolta össze a homlokát Valignani. – Nekünk, jezsuitáknak, jó példákat kell mutatnunk. Alantas viselkedéssel csak lejáratjuk magunkat az itteniek előtt.

– Meg kellett védenem azt a nőt, mert maga nem volt képes rá… „Mindent Isten Nagyobb Dicsőségére”… – mondta ki a jezsuiták egyik jelmondatát.

– Jó, jó! – mosolyodott el Valignani. – De úgy hallottam, hogy az a nőszemély nem is a legerkölcsösebbek közül való.

Ricci teakbarna szeme most mintha előre bocsánatot kérne azért, amit mondani fog.

– Úgy tudom, utcalány. De akkor is Isten teremtménye, és nekem nincs jogom a múltját mérlegre tennem, ha egy korhely ember kárt akar benne tenni. Meglehet, nem tehet róla, hogy ilyen sorsra jutott.

Valignani igyekezett szenvtelen maradni, de belül elszégyellte magát az okításnak is beillő véleménytől. Erre a szerzetesre figyelnie kell, mert megvan a saját meggyőződése.

– Azért tartózkodj az ilyesmitől! A mi feladatunk korántsem ebben merül ki. – Úgy érezte, azért a megfeddést nem kerülheti el. Azután előjött az íróasztala mögül, és néhány lépést tett Ricci felé. – Van valami ötleted, hogyan lenne a legokosabb a kínaiak bizalmába férkőzni?

– Igen – bólintott a fiatalember. – Ferenc testvér tanítását még megtoldanám a magam jelmondatával: kitartás a végtelenségig, és alkalmazkodóképesség a végsőkig.

Néhány hétre rá úgy nézett ki, talán elérkezett a misszionáriusok ideje! Az történt, hogy a kínaiak elfogtak három határsértő portugál kereskedőt, akik a tilalom ellenére a földjükre merészkedtek. Kuangtung tartomány kormányzója, a Kantonban székelő Vang Pan úgy döntött, hogy kivégzésük helyett inkább magas váltságdíjat követel értük. Ennek lebonyolítására pedig Makaó város vezetése a jezsuitákat kérte fel. Valignani rendfőnök kapva kapott az alkalmon, és kijelölte két legtapasztaltabb szerzetesét, hogy utazzanak Kantonba, és tegyenek meg mindent, hogy a kormányzó és a befolyásos mandarinok bizalmába férkőzzenek. Baretto és Goës testvérekre esett a választás, akik számára ez a feladat rendkívüli megtiszteltetést jelentett, s ennek szellemében láttak is hozzá.

Xavéri Ferenc módszereit használták, és a kalmárok kiváltásra szánt pénzösszeg mellett még különféle ajándékokat is vittek a kormányzónak, főleg a legújabb mechanikus játékokat: csillagászati műszert, zenélő szelencét. Vang Pant egészen elbűvölték, aki aztán hajlott kérésükre, és megadta nekik az ideiglenes engedélyt, hogy a városban maradjanak. Mindjárt kialakították a hírközlés rendszerét is: gyorsjárású hajó hozta-vitte a leveleket Kanton és Makaó között. Valignani rendkívül büszke volt két emberére, és titkos tanácsokkal segítette őket. Hogy még inkább a kormányzó kegyeibe férkőzhessenek, latba kellett vetniük a bevált jezsuita

„módszereket” is, amelyek sok más szerzetesrend szerint módfelett tisztességtelenek voltak.

Ha valamelyik mandarin vagy tudós ember megkérdezte a testvéreket, miért is jöttek Kínába, azt a ravasz választ kapták, hogy tudomásukra jutott a Középső Birodalom bölcsességének és intézményeinek híre, ami ellenállhatatlan erővel vonzotta őket. Aztán kínai ruhát öltöttek, és fennen hangoztatták, hogy a portugálok műveletlen tengeri rablók, akikkel ők nem vallanak közösséget, inkább a kulturált kínaiakat kedvelik.

A rengeteg sürgés-forgástól meg az állandó győzködéstől estére a két szerzetes annyira elfáradt, hogy a számukra kijelölt házban másra nem, csupán aludni vágytak. A földön, pléddel letakart gyékényen, amúgy kínai módon.

– Légy meggyőzőbb, Goës! – tanácsolta társának Baretto. – Az a mandarin, Vu Jing, folyton meg akar győzni a maga igazáról.

– Fáradhatatlan alak – ismerte el Goës. – Azt érzem, ha vele beszélek, hogy szívesen a torkomnak ugrana, ha tehetné.

Baretto sóhajtott, görbe kavicsfogai kivillantak.

– Bizalmatlan ember. Szerencsére már van elég hívünk, így nem mer nyíltan ellenünk kerekednie.

A levelek jöttek-mentek, nem csak Baretto és Valignani között, hanem Makaó és Róma között is. A jezsuita rend új generálisa, Claudio Acquaviva igen föllelkesült, és óriási előrelépésnek tartotta a történteket. Ezért megnyitotta a Jézus Társaságának legendás kincsestárát: rengeteg pénzt és egyéb holmikat, eszközöket küldött hajón Makaóba, hogy az majd valahogy kerüljön be Kínába, segítve a misszió munkáját. De egyelőre még erősebben kell megvetnie a lábát a két szerzetesnek, mert a legendás kínai bizalmatlanság korántsem szűnt meg.

Baretto úgy döntött, ideje az utca embereivel megismertetni az Evangéliumot. Fogott hát egy Jézus képet, ami a Megváltót töviskoszorúval, véres fővel, szenvedő arccal ábrázolta, és így mentek ki a halpiacra. Ott megálltak egy forgalmas helyen, a képet a járókelők elé helyezték, mialatt Goës egy feszülettel álldogált mellette. Nem szóltak egy szót sem, tudva azt, hogy a kínaiak érdeklősét nem lehet holmi vásári rikoltozással felkelteni. Meg kell várni, amíg maguk kezdenek el érdeklődni a kép meg a kereszt iránt.

Ám ez nem történt meg. Ugyan sok járókelő, piacozó, vásáros, ténfergő bámulta meg őket – főképpen azért, mert kinézetükben különböztek tőlük –, a felmutatott relikviák azonban nem váltottak ki belőlük érdeklődést. Kitartásukat végül mégis siker koronázta, mert estefelé egy mogorva tekintetű, katonaféle férfi állt meg hunyorogva előttük.

– Valójában mit műveltek? – tette csípőre a kezét.

Bárdolatlansága szembetűnő volt. Kellemetlen bűz áradt belőle, szegecselt bőrmellényt viselt, széles derékszíján kardok, kések zörögtek, ahogy egyik lábáról a másikra billegett. Csupasz karja erősen inas és koszos volt, ettől szinte alig látszott a rátetovált, tekergő sárkány.

– A mi szentünket hirdetjük – válaszolt csendesen Baretto.

– És miért kell azt hirdetni? – biggyesztette le száját a harcos.

– Azért, uram, mert olyan világraszóló tetteket hajtott végre az emberiség üdvére ő. Jézus Krisztus, hogy arról érdemes tudomást szerezni.

– Világraszóló tetteket?

A járókelők kezdtek felfigyelni a beszélgetésre: némelyik megállt, belefülelt. Baretto mindjárt előszedte ékesszólását.

– Föláldozta magát mindnyájunk üdvére. Magára véve az emberiség bűnét, mártírhalált halt, hogy bennünket megmentsen.

– Cöh! – tekintett értetlen képpel körül a harcos. – Ti értitek ezt?

Egy töpörödött emberke, aki hegyes szalmakalapot viselt és nehéz bála alatt görnyedezett, odavetette:

– Ne bajlódj velük, *sziensön* Heisza Guo, ármányos fehér rókák ezek. – Aztán ment is dolgára, mert láthatóan már erősen nyomta a teher.

– Portugálok – legyintette egy testes nő, aztán ő is távozott.

A többiek azonban még maradtak, így hallhatták Goës tiltakozását:

– Dehogyis, barátaim! Mi nem vagyunk tengeri rablók! És nem Portugáliában születtünk! Jámbor vándorszerzetesek vagyunk, akik hirdetjük a mi Urunknak és Jézusnak dicsőségét.

A Heisza Guónak nevezett harcos gúnyosan felnevetett, és a képre bökött.

– Most isten vagy szent?

– Mindkettő – sietett Baretto a válasszal. – Helyesebben: Isten fia. Jézus Krisztus.

– Jezu Krisztu – ismételte meg egy öreg, hosszúbajszú, ritkás szakállú férfi, aki ruházatából ítélve hivatalnok lehetett. – Hallottam már felőle

valamit. De hiszen a portugálok is érte imádkoznak.

– Hogy a *móu* vigyen el benneteket! – kiáltott rájuk Heisza Guo, és kardja markolatára csapott. – Táguljatok innen, hazug kutyák, vagy megjárjátok!

A hivatalnokféle férfi, aki nyilvánvalóan rangban fölötte állt a katonának, leintette.

– Várjál csak, jóember! Engem érdekel, mit mondanak.

Heisza Guo bosszúsan ugyan, de egy meghajlásszerű biccentést követően ennyit mondott:

– Ahogy óhajtod, *sziensön*.

A bölcsen viselkedő férfi kíváncsian hunyorgott szűk szemével a két jezsuitára, akik a *séng*ek, a vándorszerzetesek egyszerű öltözékét viselték.

– Hogy értitek azt, hogy Isten fia?

– Az Úristen, aki az égben lakozik – prédikálta Baretto immár átszellemülten –, látta a tömérdek bűnt a földi világban, ezért leküldte Fiát, hogy térítse jobb belátásra az elfajzottakat. Jézus irgalmas igéi sok ember számára hozták el az üdvösséget, a megvilágosodást, és nyitották meg hívei számára a kaput a Mennyország és örök élet felé…

– No, no, no! – emelte fel kezét a hivatalnok, mire sötétkék selyemköntösének bő ujján táncolni kezdtek az aranyfonállal hímzett ábrák. – Ne siessél már úgy, idegen, hiszen így egy szavadat se értjük. Hogy érted azt, hogy Isten leküldte Fiát a földi világba? Hogyan jött az onnét le? Égi szekéren, amit lángot okádó sárkányok repítettek?

Egész kis tömeg verődött már össze, közrefogva a két európait, akik legalább egy fejjel magasodtak mindenki fölé. Úgy látszik, ha valaki veszi a bátorságot, és szóba elegyedik az idegenekkel, arra azért csak-csak kíváncsiak. Annál a kérdésnél, hogy Jézus hogyan jött le az égből, többen felröhögtek, de aztán módfelett kíváncsian várták a választ.

Baretto megingathatatlannak látszott, és kész volt a felelettel:

– Okos kérdést tettél fel, uram. Tényleg eshetett volna így is. Valójában emberibb módon történt, ami a mi szent könyvünkben, a Bibliában meg van írva. Jézus a földön született egy bizonyos ácsmester, József, és felesége, Mária gyermekeként…

– Emberi frigyből isten született?! – kiáltotta be hátulról egy rikácsoló hang, mire a közönség nagyot nevetett. – Ilyet se hallottam még!

Goës arcán a harag jelei mutatkoztak, de nem mondhatta ki gondolatait. Azzal elriasztaná a tömeget, ami pedig milyen nehezen jött össze. Bezzeg Európában már lehetne katonák után kiáltani, akik rabszíjra fűznék az ilyen istentagadókat, és mehetnének az egyház törvényszéke elé. Nem is akart beleszólni, inkább társára hagyta ezt a méltatlan győzködést.

– Sarlatán ebek! – bömbölte Heisza Guo, aki eddig kicsit hátrébb húzódott. – Ne is hallgassuk tovább hazug szavukat!

A hivatalnok azonban megint a jövevények védelmére kelt.

– Nyughassatok! Abból még semmi bajunk se származik, ha meghallgatjuk őket. – A jezsuitákra tekintett. – Hogyan születhetett emberi módon ez az isteni Jézus?

– Uram – lett nagyon nyájas Baretto magad is tudhatod, mert bölcsességed igen nagy, hogy az Isten nem mérhető józan léptékkel, és cselekedetei számunkra felfoghatatlanok. Jézus születésének körülményei ugyan emberinek tűnnek, de mégis isteniek. Hiszen a Megváltó szűznemzéssel jött a világra a Szentlélek által…

– Szűznemzéssel?

– Azt a feleséget nem érintette meg férje, ezért hívják Szűz Máriának. Ő a Szentlélek által fogant.

Súlyos csend zuhant rájuk. Baretto ugyanazt a mély csöndet élte újra, amit Xavéri Ferenc halálos ágyánál érzett. Valahogy maga is megingott tulajdon meggyőződésében. És minél nagyobbra nőtt a csend, annál inkább tudatosult benne, hogy ebben a szituációban voltaképp elég hihetetlen ez a szűznemzés. Hallgatósága ezt ilyenformán aligha éri fel ésszel.

Sejtését bizonyítandó, a hivatalnok képén megvonaglott a kétely.

– Mi az a Szentlélek?

– Az igaz Istenünk egyik megjelenési formája.

– És hogy néz ki? – mutatott fel a képre. – Hasonlít ehhez a töviskoronás, véres emberhez?

Mindkét jezsuita sejtette, hogy lépre mentek. Ebből nagyon nehéz lesz kikecmeregni. Goës úgy vélte, talán ki tudja vágni ebből magát.

– A Szentlélek láthatatlan, aminek okát nem fürkészi a bölcs hívő – előzte meg Barettót. – A Mi Urunk, a mindenható Isten sohasem köti a balga emberek orrára, hogy mit miért cselekszik. Végtelen az ő bölcsessége és hatalma, ne keress tetteire magyarázatot!

A hivatalnokot ez, úgy tűnt, nem hogy meggyőzte, de még inkább elbizonytalanította. És a tömegből is odaszűrődött a hitetlenkedő-értetlenkedő suttogás.

– Hát nálatok nem ő az örök harmónia? Nem ő testesíti meg a *jang* és *jin* egyensúlyt?

– Ő mindenekfelett álló korlátlan Úr, aki megteremtette a világot meg az embert, és majdan dicsőséggel ítélni fog eleveneket és holtakat…

– A ti Istenetek egy erkölcstelen zsarnok?

– Hogyan mondhatsz ilyet? – vesztette el a türelmét Baretto is, de aztán igyekezett higgadtan folytatni. – Isten kegyes Mindenható, szavait a jámbor hívő nem vonhatja kétségbe…

– De megbecstelenítheti egy szűz nőt, nemde?! – rikoltott fel ijesztően a kínai bölcs. – Odavetette magját egy tisztes feleségnek! Micsoda kárhozatos dolog ez! – A tömeg mintha csak erre várt volna, félelmetesen felzúdult. A hivatalnok arca pedig még inkább elkomorodott: – Most már én sem hallgatlak benneteket tovább. Táguljatok innen, többé nem állok ki értetek!

Baretto és Goës, minthogy nem juthattak szóhoz a hangzavarban, jobbnak látták sietve elhagyni a helyszínt. Már befordultak az első sarkon, de még hallották Heisza Guo bömbölését:

– Bennünket akarnak kioktatni?! Hiszen sokkal különb minden kínai, még egy gyerek is, mint ezek a nyugati kutyák! De ha még egyszer találkozom velük, azt megkeserülik!

A két szerzetes nem értette ezt az ellenséges magatartást. Erre nem voltak felkészülve. Amikor a kormányzó jóváhagyta kérésüket, hogy a városban maradhatnak, azt gondolták, innentől már könnyebb dolguk lesz.

– És még el sem jutottunk az érdemi vitákhoz – füstölgött Baretto. – A Tízparancsolat is kimaradt.

– Valóban – ismerte el társa. – Ki sem bontakozhattunk. Vajon ki lehetett az a hivatalnokféle? Most mindketten ugyanarra gondoltak: ha már az utca népe ilyen ügyesen érvel, mi lesz, ha komoly tudósokkal kerülnek hitvitába?

III.

Matteo Ricci és Michele Ruggieri már szinte barátoknak érezhették magukat, de ilyesmit a jezsuitáknál nem lehet kimondani. Egy jezsuitának nincsenek barátai, ahogyan rokonai sem, a jezsuiták a katolicizmus bátor és körmönfont hit-katonái, akik szigorú szabályok szerint élnek. Szervezetüket igénytelenségre nevelik, szívüket Jézus hitében edzik, tudásukat fanatikus odaadással gyarapítják. Szemük előtt az a fő cél lebeg, hogy védjék az Anyaszentegyházat, elvigyék mindenhová a katolikus vallást, a földkerekség összes népét megkereszteljék, hogy más hit ne is létezzen a világban. Ezen szent cél érdekében még a nemtelen eszközöktől sem riadnak vissza: a rendházak falain belül titkos oktatásban részesülnek már a noviciátustól egész a terciáig. És még azon túl, felszentelésük után is állandóan képezik magukat, egymást, gyakorolnak, ismételnek.

Vitatott módszereik a három legfontosabb tételben összegződnek. Első az *amphibologia,* vagyis kétértelműség. A kétértelműség tulajdonképpen nem más, mint az illetéktelen érdeklődők félrevezetését szolgáló beszédmód. Második a *mentális reservatio,* vagyis titkos fenntartás, ami annyit jelent, hogy a dolgot ugyan nem feltétlenül hazug módon adják elő, de az igazság egy részének elhallgatásával, egyes szavaknak csupán gondolatban való kimondásával. Ebbe az is beletartozott, hogy a jezsuita, ha úgy ítéli meg, hogy az a rend javát szolgálja, megszegheti esküjét is. A harmadik *probabilizmus,* tehát a valószínűségről szóló tantétel. Eszerint kétes esetekben elegendő egy elhatározás, egy cselekedet, és az tulajdonképpen már megfelel a jezsuita üdvös döntésének, amelyre felmentést vagy felhatalmazást kap. Adott esetekben tehát vétkesség nélkül lehet egy valószínűtlenebb véleményt követni, és elhagyni azt, amely valószínűbb. Mindhárom sajátos jezsuita elvhez illik a fő jelmondat: „A cél szentesíti az eszközt”…

Ricci mostanában a kínai írásjelek tanulásával töltötte ideje jelentős részét. Amikor Makaóba érkezett, Ruggieri, a kollégium sinológusa – aki szintén olasz származású volt, és tíz évvel idősebb – tanítgatta őt, azonban az újdonjött, gyors észjárásának köszönhetően, hamarosan felzárkózott hozzá íráskészségben. Ezen már senki se lepődött meg, hiszen Ricci a legelső pillanattól kivált társai közül éles eszével, különc magatartásával és sajátos véleményével.

Maga Alessandro Valignani se tudta igazából hová tenni. Részint elismerte a fiatal jezsuita képességeit, másrészt tartott hajmeresztő ötleteitől. Egy ízben ugyanis annak a véleményének adott hangot, hogy a jezsuita testvérek vegyenek feleségül kínai nőket, aztán öltözzenek halásznak, ily módon kerüljenek be tömegével a nagy országba.

– De hiszen akkor nővel kell hálni, amiből gyerek születik, és ez nem egyeztethető össze a szerzetesi fogadalommal! – mondott ellent elborzadva-szörnyedve Valignani.

– Lényegtelen – érvelt Ricci. – Az Úr megbocsát, hiszen szent a cél. A születendő gyerekek pedig már eleve katolikusok lesznek.

A rendfőnök végül elutasította a már-már eretnek javaslatot, és Ricci se akadékoskodott többet, némiképp belátva az ötlet kivitelezhetetlenségét.

Michele Ruggieri egyedül nem ténfergett volna a kikötő területén, ha merész társa rá nem veszi. Matteo Ricci ugyanis nagyon hasznosnak tekintette ezeket a kiruccanásokat, amelyek valamilyen formában szintén hozzájárultak ahhoz, hogy bővüljenek ismereteik, jártasságot szerezzenek bizonyos gyakorlati dolgokban. Ki tudja, mire lesz szükség a jövőben, főleg, hogy végre két rendtársuk, Baretto és Goës, sikeresen megvetette lábát Kantonban.

Riccit minden érdekelte. A hajóácsok, a vitorlakészítők munkája, a révészek, kikötői hivatalnokok tevékenysége. Azonfelül szívesen elegyedett szóba kínai kereskedőkkel, hogy gyakorolja a nyelvet és információt gyűjtsön. Arra is képes volt, hogy egy koros kínai hajóparancsnoktól, aki járatos volt valami *kungfu* nevű harcművészetben, tanulni kezdjen.

– Te megőrültél, Matteo! – fedte meg Ruggieri. – Jezsuita szerzetes vagy, nem csepűrágó.

– Ez halálosan komoly dolog, hé! – tiltakozott a másik. – Tau-tao mester valódi tudás birtokában van. Ezt nem hagyhatom ki az életemből. És

még az is csábít, hogy ezen harcművészet titkát Kína féltve őrzi. Ez is kaland a maga módján.

Ruggieri a fejét ingatta, Ricci azonban ügyet sem vetett rá. Tisztelettel kérlelte az éltes mestert, hogy tanítsa őt, mert szerfölött elnyerte tetszését ez a fegyver nélküli, valójában önvédelmi harcmodor. Ami tulajdonképpen abból állt, hogy a nagy lendülettel támadó ellenség fegyvere elől ügyesen ki kell térni, és váratlan, gyors válaszütésekkel megtörni erejét.

– Látod – magyarázta Tau-tao –, így hajolsz el, és mindjárt az álla alá ütsz a tenyered belső részével, éppen ahol a csuklóval találkozik. Majd gyorsan elfordulsz, mögéje kerülsz, kézéllel vagy behajlított könyökkel tarkón vágod. De nem úgy, mintha legyet hessegetnél – toldotta hozzá komolyan.

Ricci felfogta, hogy ez az önvédelmi harcmodor annál hatékonyabb, minél nagyobb lendülettel és magabiztossággal támad rá az ellenfél. Gyakorlás közben meglepetten tapasztalta, hogy a mester ütései akkor is keményen találnak, amikor alig engedi el a kezét. Mi lehet ennek az oka? Elkezdte figyelmesen tanulmányozni a férfi testének mozgását, és rájött a titokra. Amikor a mester odasújt, vagy lábbal kirúg, nem csupán a végtagok erejét használja, de egész testének energiáját is beleviszi. Nem véletlen, hogy ez a kungfu bizonyos női körökben is elterjedt, mert aki jól elsajátítja, az hatékonyan fölerősíti vele, mintegy megháromszorozza izmainak erősségét, teherbírását.

Társa figyelte őket valameddig, majd elunta, kószált egyet a halászok között, hogy megszemlélje a napi fogást. Tetszettek neki a halak, a vízi állatok, a tenger színpompás „gyümölcsei”. Bele tudott feledkezni a nézdegélésükbe, el-elcsodálkozva, milyen különös teremtmények élnek a Dél-kínai-tenger végtelen árjában. Egyébiránt pedig szerette a halhúst. Bármennyit meg tudott belőle enni.

Körútjáról visszatérve megmosolyogta a két kihevült küzdőt.

– Ennyire törni magatokat! – kiáltott oda kínaiul.

Az idős tengerész szemrehányón ránézett.

– A tudással és tudni vágyással illetlenség ám élcelődni, tisztelt idegen. Barátja pedig kitűnő tanítvány. Gyors és erős, a küzdelem a vérében van.

– Persze – nevetett óvatosan Ruggieri. – Tudom én, hogy verekedős a természete.

– Verekedős! – ismételte meg Tau-tao, és némi töprengés után maga is nevetni kezdett. – Hihihi!

Este a rend könyvtárában az európai viszonyokról beszélgettek. Ruggieri ezen a téren tájékozottabb volt, a Rómából küldött ismertetők őt jobban érdekelték, mint Riccit.

– Sok nehéz feladat vár még a jezsuitákra, én mondom. Németföldön egyre erősödik a zűrzavar. A Müntzer Tamás-féle parasztfelkelés is azt mutatja, hogy forrong az ország. Ott most jó is, meg rossz is jezsuitának lenni. De inkább most mégis szívesebben lennék ott, mint ilyen irdatlanul messze szülőhazámtól. Hm! – Hirtelen fülig ért a szája. – És szívesebben legeltetem a szemem a fehércselédek sudár alakján, mint ezeken a kínai apróságokon.

Társa a homlokát ráncolta.

– Téged érdekelnek a nők?

– Nem tehetek róla – halkította le a hangját Ruggieri. – Téged nem?

– Hogy is mondjam… – Ricci óvatosan körbepillantott. Többen is szöszmötöltek a könyvtárszobában, de különösebben nem figyelt senki rájuk. – Néha úgy érzem, lenne kedvem egy kedves, szép leányt megölelgetni, de aztán rájövök, mennyi mindent nem tudok még, és elrestellem magam.

– Különös szerzet vagy te, Matteo testvér – csóválta a fejét félig tréfásan a sinológus. – Sehogy se tudlak kiismerni. De elmennék veled bárhová, mert jó a társaságod, és mindig történik körülötted valami izgalmas. Hanem nézzük inkább, miket küldtek Rómából!

Egy polcon a legutóbbi hajóposta már kissé gyűrött kopertái sokasodtak. A fontos helyeken, a királyi udvarokban, de még a pápai nuncius magas rangú beosztottjai is tudták, hogy a jezsuiták működtetik a legjobb hírhálózatot. Bármi történjen is a keresztény világban Dél-Amerikától Japánig, arról a Jézus Társasága a legelsők között értesül, és azt mindjárt lejegyzik, sokszorosítják, s megküldik a földkerekség valamennyi rendházának. Amire ez idő tájt a legjobb katonai szervezetek, kémhálózatok sem voltak képesek, azt ez a szerzetesrend megvalósította.

Ruggieri talált valamit, ugyan visszafogottan, de fennhangon olvasta.

– Rendünk kiválósága, Antonio Possevino szívós munkával jezsuitákat telepített a protestáns darázsfészeknek nevetett Transsylvaniába. Tagtársaink Kolozsvárott, Gyulafehérvárott, Nagyváradon teljesítik kötelességüket. Helyzetük bizonytalan, bármely pillanatban részük lehet kiűzetésben…

Vu Jing, a mindig elégedetlen mandarin gondosan művelt díszkertjében fogadta vendégét, vagy, ha jobban tetszik, csatlósát, Heisza Guót, hogy kifaggassa őt a halpiacon történt mulatságos események felől. Okkal ejtette meg a találkozót a szabadban, mert Heisza Guo olyan fertelmes bűzt árasztott, hogy azt csak idekint lehet valamennyire elviselni. Egy kínai úr hajléka pedig mégsem patkánytanya. Vu Jing jó idővel korábban elkövette azt a hibát, hogy házába engedte a bérencet, amit követően még egy hét után is lehetett odabent érezni kellemetlen szagát. Felesége és szolgái nem győztek szellőztetni, meg különféle illatosító szerekkel, füstölővel elvenni az orrfacsaró büdösét. Aztán a házastársak indulatos szóváltásban megállapodtak abban, hogy ilyen többé nem fordulhat elő.

– Na, gyere csak. Kutya! – kiáltott a katona felé már messziről. – Hallani akarom, hogyan volt!

A csatlós szerette Vu Jingot, mert a mandarin lelke is éppolyan durva volt, mint az övé. Beszédüket, cselekedeteiket áthatotta a bárdolatlanság, amiben mindketten oldottan érezték magukat, így találkozásaik élmény számba mentek.

– Légy üdvözölve, kegyes *sziensön!* Jöttem hívásodra, ahogy tudtam!

– Na, beszélj, te gaz, hogyan szégyenítette meg Gilisztás mester a két nyugati kutyát?

Gilisztás mester afféle kétes bölcse volt Kanton városának. Valamennyire tisztelték is, bár általános szeretetnek nem örvendett. Az emberek tudni vélték, hogy ért valamihez, de hogy valójában mihez, azzal senki se volt tisztában. Most viszont egyszerre felmagasztosult, hogy a halpiacon olyan ravaszul érvelt, és hitében alázta meg a két fura Jézushívőt.

– Látnod kellett volna, uram, milyen öntelt képpel hirdették az igét azok a fattyak! – Ez nem volt igaz, Heisza Guo is tudta, de ennyi megengedhető, hogy szépen muzsikáljanak a szavak Vu Jing füleiben. – Zagyva beszéd volt, se széna, se szalma! Fel se fogta egészen a fejem.

Egyszer Istent emlegették, másszor Jézust, és közben mutogattak egy képet, amin egy szánalmas félnótás látszott, tüskés gallyakkal a fején! Ki kellett kacagnunk őket.

– A lényeget mondd, Kutya, a lényeget!

– Jól van, azt is mondom! Hogy is volt? – Heisza Guo rövid ideig gondolkodva bámult meg egy virágzó cserjét, aztán tovább bömbölt. – Ezek a fehérek azt találták állítani, hogy Jézus az istenük fia, aki egy nőben fogant szűznemzéssel!

– Micsoda?

– Na, ugye! Te sem érted, uram! Megszállta őt valami szentlélek, a keresztény Isten egyik megtestesülési formája.

– Ha jól értem, az Istenük szentlélek formájában meghágott egy asszonyt? – hahotázott Vu Jing.

– Sőt, egy férjes nőt, egy szűz nőt! – fokozta tovább röhögve Heisza Guo.

– Férjes szűz nőt! – pukkadozott az úr, és a térdét csapkodta.

– Ahogy mondom, uram!

A két ember olyan harsányan nyerített, hogy a házból ki kellett kukucskálniuk a szolgáknak. Mi a csudán derül ilyen közönségesen az uraság ezzel az undorító alakkal?

– Jól mondtam neked. Kutya, emlékszel? – csendesedett meg Vu Jing – Ezek a nyugati férgek rettentő ostobák, és még ők akarnak bennünket kioktatni!

– Emlékszem, uram, jól emlékszem. De Gilisztás mester jól megadta nekik! Az volt ám a móka!

A mandarin elgondolkodva simította végig hosszúra növesztett, ritkás szakállát tekintélyes méretű körmeivel, magas hivatalának nem hivatalos rangjelzésével. Széles vállú, görbe lábú férfi volt, képén sokkal élesebben rajzolódott ki a rosszindulat, mint esetenként a jó. Vannak ilyen emberek: ha öröm éri őket, nem sokat javít rajtuk, de ha dühbe jönnek, jellegzetesen riasztóvá válnak.

– És nem csak Gilisztás mester főzte le a két ostobát. Tegnap egy tartományi összejövetelen a hittudós, La-lung is a torkukra forrasztotta a szót. Az a görbefogú idegen elkezdett papolni a világ teremtéséről, hogy azt a keresztény Isten végezte el. Úgy mondta, az Úr hat nap alatt teremtette a világot, a hetedik napon megpihent. Aztán sárból kigyúrta az első embert,

életet lehelt bele, és annak oldalbordájából megteremtette a nőt. La-lung csodálkozásának adott hangot, hogy ilyen barbár változatot még sose hallott, aztán kifejtette, hogy erről mi, kínaiak, hogyan vélekedünk. Megfeddte őket, hogy az igazi hit az emberi lélekből indul ki, nem pedig egy kézzel megfogható anyagból. Minden lét úgy kezdődik, hogy a két őserő, amelyek titkát bölcs ember nem kutatja, a jang és jin törvényszerű változások során átmegy egymásba. Alig bírtak ezek után megmukkanni.

– Szóval ott is megkapták! – recsegte rá diadallal Heisza Guo.

Vu Jing bólintott, miközben újra szakállába mélyesztette körmeit.

– Dörzsöltem a kezem, mert jelen volt Vang Pan kormányzó is! Legalább most láthatta, kiket is fogadott bizalmába.

A csatlós csupasz karján vonaglani kezdtek az inak, velük együtt a sárkánytetoválás is.

– Konkolyok a vetésben. Idejében ki kell őket irtani, nehogy elszaporodjanak!

– Sor kerülhet rá, könnyen! – Vu Jing hátravetette a fejét, izmos nyakán megfeszült a bőr, torkából nevetés szakadt fel. – Kutya, te gazfickó!

IV.

A rendfőnök hívatta Matteo testvért. Valami függött a levegőben. A nap folyamán levél érkezett Kantonból, azóta Valignani nem hagyta el dolgozószobáját. Senki se lepődött meg túlzottan, hogy a különc olasznak raportra kell mennie. Megtörtént ez hetente akár háromszor is, hiszen a magatartásán bőven akadt még csiszolnivaló. Az érintett viszont megérezte, hogy ez most nem intelmekről fog szólni, hanem valami egészen másról. Méghozzá valami olyanról, ami örömmel tölti majd el.

Valignani terebélyes íróasztala mögött ült, melynek falábai csavarmintát mutattak. Ez a tekintélyt parancsoló bútordarab hosszú hajóúton került ide Európából, a végtelen Csendes-óceán peremére, hogy végleges helyére érjen Makaó városába, a jezsuita rendfőnök kényelmét és tisztjét szolgálandó. Ez is mutatta, hogy a rossz nyelvek nem a levegőbe beszélnek: a Jézus Társaságának kincstára valóban kimeríthetetlen, hogy még ilyen kiadásokra is hajlandó. Valignani komoran bámulta a kezében lévő papirost, jó ideig tudomást se véve az érkezőről.

– Matteo testvér! – tekintett fel végre, aztán nagy levegőt vett. – Valami azt súgja, hogy ezt kell tennem, de még ne bízd el magad.

– Hallgatlak, atyám.

– Levelet kaptam Baretto testvérünktől, amelyben igen aggályos dolgokról számol be. Ennek nem fog örülni a generális, ha továbbítom feléje. Túl sokat áldoztunk már a kínai misszióra. Felolvasok neked egy részletet, ami rád is tartozik, gondolkozz el rajta.

És a rendfőnök lassan, hangsúlyosan olvasni kezdett:

Szomorú ez, de azt kell mondanom, nehézségeink szinte megoldhatatlanok. Hiába esküdtem én Xavért Ferenc módszereire, hasztalan viseljük az itteni séngek ruházatát, hiába utasítottuk vissza a portugálokhoz való hasonlítást, eredménytelen az itteniekkel szemben. Múltkor a halpiacon egy furcsa szerzet, bizonyos Gilisztás mester csavarta ki a szavainkat, amitől is köznevetség tárgyává lettünk, minap pedig La-

lung hittudós pirongatott meg minket. A prefektus még megtűr, de csupán a mechanikai játékok és csillagászati műszerek miatt. Talán azt remélve, hogy kap még tőlünk többet is ajándékba… A mandarinok, tanítók és hivatalnokok azonban nem szívelnek bennünket, és ott szégyenítnek meg, ahol tudnak. Különösen egy Vu Jing nevű uraság táplál irántunk erős gyűlöletet. Ha rajta múlna, visszazavarna Makaóba, vagy még annál is nagyobb galádságot követne el. Tudom, hogy egy jezsuitának nem szabad feladnia elveit, ki kell tartania a végsőkig, mégis kénytelen vagyok bevallani, hogy az én lehetőségeim ezzel kimerültek. Aligha leszek képes hívő kínai bárányokat terelni az Anyaszentegyház zászlaja alá. Segíts ki, atyám, szorult helyzetemből!

Valignani befejezte az olvasást. Fénytelen szeme Ricci arcát kutatta.

– Megértetted?

– Igen.

– Van ötleted, mit lehetne tenni ebben a helyzetben?

– Van, atyám! – szólt határozottan a fiatal szerzetes, és megkeményedett az arca. – Küldj engem oda!

A rendfőnöknek ugyan tetszett ez a hősies válasz, de ettől még nem nőtt meg a bizalma alárendeltje iránt.

– Hm. Beavatnál szándékaidba?

Ricci kereste a szavakat.

– Kitartás a végtelenségig, és alkalmazkodóképesség a végsőkig.

Valignani mintha keserűt nyelt volna.

– Ezt már hallottam tőled. Konkrétabbat mondj!

Matteo Ricci élete legnagyobb feladata előtt állt. Nincs ennél magasztosabb, nemesebb küldetés, minthogy bekerüljön egy idegen, bizalmatlan és zárkózott országba, és ott hittérítésbe kezdjen! Ó, ennél izgalmasabbat remélni sem lehet! Igen ám, de hogyan kezdjen majd hozzá azok után, hogy Baretto meg Goës kudarcot vallottak.

– Higgy bennem, atyám! – szorította ökölbe a kezét. – Ahogy megérkezem Kantonba, körülnézek, beleszagolok az ottani levegőbe, és tudni fogom, mit kell tennem! Nem fogsz csalódni bennem, ígérem!

Dilemma. Valignani feje főhetett. Mit lehet ilyen esetben tenni? Baretto a legkiválóbb szerzetese, Xavéri-tanítvány, akinek mindig helyén az esze, és aki szorult helyzetekben is képes helytállni, lehet adni a szavára. Hogyan is fogalmazott? „Tudom, hogy egy jezsuitának sose szabad feladnia elveit, ki

kell tartania a végsőkig, mégis kénytelen vagyok bevallani, hogy az én lehetőségem ezzel kimerültek. Aligha leszek képes hívő kínai bárányokat terelni az Anyaszentegyház zászlaja alá…” Őszintén bevallotta, hogy ennél több nem telik tőle. Bárkit küldene, aki ugyanazt tudja, ugyanúgy vélekedik, mint Baretto, semmivel se tenné különben, hatásosabban a dolgát. Hanem itt ez a Matteo Ricci, a másképpen gondolkodó és viselkedő, verekedős csodabogár, aki ígéri, hogy valamit tenni fog - csak még nem tudja, hogy mit. Hát vesse beléje a bizalmát? A rendfőnök a lehetőségeit mérlegelte: bevált, kiszámíthatóbb testvért vagy ezt a kifürkészhetetlen bajkeverőt? És ezt még indokolnia is kellene Róma felé.

– Ha vállalnám miattad a kockázatot, kit és mit vinnél magaddal?

A szerzetes szemei megteltek könnyel.

– Ó, atyám! – kiáltott fel, és térdre ereszkedett. – Köszönöm neked…

Valignani haragosan rámordult.

– Állj fel! Még nem mondtam azt, hogy téged küldelek!

Ricci fölpattant, és izgatott hangon darálni kezdte:

– Michael Ruggierit vinném magammal, mert ő jól beszéli a guan dialektust, és engem mindenki közül a leginkább elfogad. Azonkívül rengeteg holmit akarok vinni! Íróeszközöket, szerszámokat, szentképeket, tájképeket, városképeket, atlaszokat, könyveket, asztrolábiumokat, műszereket, órákat, fizikai és matematikai falitáblákat, és ami még az indulásig eszembe jut! – Ricci teakbarna szeme úgy lángolt, hogy a rendfőnök gyanakodva lesett rá. Nem tébolyult egy kicsit ez az olasz? És a beszédében is érződik valami túlhevültség! – Meg kell ismerni az embereket, a szokásaikat, meg kell szeretni az ételüket, a zenéjüket, a táncukat, meg kell ismerkedni kézművesekkel, parasztokkal, papokkal, barátokat szerezni, meg ami adódik, amire most még nem is gondolok…

Valignani az ég felé emelte szemét a szóözönben, és kezdett afelé hajlani, hogy mégsem tartja a hátát emiatt a szenvedélyes ifjú miatt. Ki tudja, miféle őrültségekre lesz ez képes?

A dzsunka, mely lassan haladt felfelé a Gyöngy-folyón, kora délután futott be Kanton kikötőjébe. Ricci és Ruggieri azért hozatta magát kínai járművön, hogy kerüljék a feltűnést. Így is nyomban, amint partra tették a lábukat, körülvették őket. Furcsa volt, Ruggieri számára kicsit félelmetes is,

ahogy a sok pergamenarcú, mandulaszemű kisember lassan összeverődött, mintha el akarnának zárni minden menekülési utat. Nem szóltak azok egy árva szót sem, csak bámultak kíváncsian: egyesek talán rokonszenvvel, mások bizalmatlanul.

Riccit fogva tartotta a boldogság, mióta csak Valignani megtisztelte bizalmával. Itt a rakparton is, ennyi kínai között is csordultig volt a szíve.

– Jámbor szerzetesek vagyunk – nyugtatta a bámészkodókat a helyiek nyelvén. – A barátaitok. Azért vagyunk itt, hogy tanuljunk tőletek. Ti nagy, erős és híres nép vagytok – mosolygott feléjük. – Örülünk, hogy itt lehetünk. – És meghajolt.

Többen viszonozták a meghajlást.

Ricci már ezen találkozás pillanatában tudott volna valamit mondani a rendfőnöknek. Annyit mindenképp, hogy mosolygásra és tiszteletadásra a kínaiak ugyancsak mosolygással és tiszteletadással felelnek. Ez is valami.

– Itt vagyunk, testvérek! – vált ki a tömegből Baretto. Ahogy megpillantotta Riccit, csalódottság ült ki a képére. – Téged küldött Valignani?

– Engem.

Azt csak a nagy Isten tudhatta, mi játszódott le Xavéri Ferenc tanítványában. Mindenkire számított, csak a különc olaszra nem. Hisz ez nem csupán egy ellentmondásos figura, de alig melegedett még meg a makaói rendházban. Gondolatban mégis legyintett egyet. Mindegy! Ő nem észrevételezheti a felettes parancsát, ahhoz túl erős benne a fegyelem. Elmormolt magában egy fohászt, aztán tette a dolgát, amiért jött.

– Béreltem kordét – mondta, és hátraintett, mire a tömeg szétvált.

Két hordár tűnt fel egy kerekes alkalmatossággal. Fölrakták a ládákat, amelyek a Ricci által összeszedett holmikat rejtették, és nekiindultak Kanton városának.

Az ifjú misszionárius először az emberi fejeket vizsgálta a maga rendszerező módján. Kis hányaduk hajadonfőtt jár, a hajukat fonják vagy kontyba rakják, talán életkoruktól, munkájuktól függően. A legtöbben elég rongyosan néznek ki, és többnyire a halászhajók körül sürgölődnek. Azok, akik a halfogást szemlélik, alkudoznak, teszik ajánlataikat, afféle kreppsapkákat viselnek. A gazdagabb hivatalnokok fején viszont drága selyemfejfedők, díszes süvegek tornyosodnak. A ruhaviselet még külön

tanulmány lesz, egyelőre díszes, bő ujjasokat, egyszerű ingruhaféleségeket, átvetőket különböztetett meg.

– Hallod – hajolt menet közben Ruggierihez –, nekem itt van a helyem. Én mintha hazaérkeztem volna.

– Nem félsz?

– Csöppet se!

Mennyire más Kanton hangulata, mint akár Firenzéé! Itt az épületek – amiket pagodának hívnak, ezt már tudta – nagy része fából épült, ereszük gazdagon faragott és festett. Az utca, melyen haladnak, két oldalán az alagsorban végig kis üzletek láncolata, ahonnan kedves érdeklődéssel tekintenek ki az eladók. És a boltok cégérei rizspapírra festett érthetetlen, de tetszetős ákombákomok, mert hiába tanulták Makaóban a kínai jeleket, alig értettek meg valamit. Szellő mozgatta az ereszekről aláfüggő gömblampionokat, zászlócskákat, aztán hirtelen éles gyerekvisítás hallatszott ki egy ablakon, magasan csilingelő női kacaj csattan a következő mögött. A szembejövő helyiek járása finomabb, nem olyan darabos, döngő, mint Európában, ámbár a bőrruhás, fémveretes öltözéket viselő katonaféle alakok elég peckesen, szaporázva lépkednek, és magasan hordják az orrukat.

Valahogy más ez a nyüzsgés is. Mintha meg lenne szerkesztve a mozgás meg a színek kölcsönhatása: cifrára lakkozott gyaloghintókat kerülgetnek ki, kerekes, ember húzta alkalmatosságok nyikorognak el mellettük.

– *Riksa* – közli Baretto.

Ricci szinte megsajnálta a különös, kétkerekű fogatot húzó sovány, kisfejű emberkét. Merő csont és ín, és mégis olyan odaadással vonszolja járművét, mintha ez a világon a legtermészetesebb lenne. Csupasz talpa csattog a földön, ahogy tovatrappol terhével.

Aztán látott kőből emelt pagodát is, amely egészen furcsán hatott. A fafaragás bonyolult ékítményeit a mester, íme, kőből is létre tudta hozni. Egy templomszerű épület tövében kolduló buddhista szerzetest, boncot látott. Igen, Kínában a buddhizmus nemcsak megtűrt vallás, de hívei is vannak. Ez is azt bizonyítja, hogy nincsen lehetetlen, más felekezetek is reménykedhetnek…

Kevésbé forgalmas városrészre kerültek, ahol tetszetős villaházak sorakoztak, gyönyörű kertekkel körülvéve. Ricci már ismerte a szantálfát

meg a bételpálmát. Az utóbbi rendkívül tetszett neki, mert ilyet máshol még nem látott.

– Milyen illat ez? – kérdezte az egyik hordárt.

– Bazsarózsa – felelte az sípoló tüdővel.

Egy szépasszony közeledett feléjük díszes selyemnapernyőt tartva a feje fölé. Riccinek elhűlve kellett figyelnie: a kecses mozgás, a hajladozó derék, billegő csípő egészen lenyűgözte. Harmincegy éves volt, de sohasem váltott még ki belőle egy nő megjelenése ilyen hatást. El kellett jönnie a földgolyó túlsó oldalára, hogy ezt meglássa és átélje!

– Megérkeztünk! – térítette magához Baretto hangja. – Ezt a pajtát Vang Pan prefektus jóindulatának köszönhetjük.

– Kezdetnek megteszi – bökte ki tapintatlanul Ricci, nem is sejtve, hogy ez bánthatja a másik fülét.

Becipelték a két ládát az ajtón belülre, Baretto adott pár rézkest a hordároknak, akik hajlongtak alázattal, majd mentek is sietve. Goës testvér melegen üdvözölte az érkezőket. Rajta látszott, hogy számít valami új, sajátos ötletre tőlük. Ricci úgy ítélte meg, belőle hiányzik Baretto sértett önérzetessége.

– Isten hozott benneteket, testvérek! Kerüljetek beljebb! Készítettem nektek valami finomat.

A félhomályos terem ablakai nem üvegből voltak, hanem olajos papírból. A fényt ugyan beengedték, de átlátni nem lehetett rajtuk. Ez kétségkívül megadta a helyiség alaphangulatát.

– Miért nem húzzátok el a tolóajtót?

– Fő az óvatosság – rázta tagadóan Baretto a fejét.

– Talán lopósak az itteniek?

– Nem tudjuk, mert még nem adtunk rá okot.

Kínai módon ültek körül egy alacsony asztalt. Az asztalkán kancsóban valami gőzölgött.

– Tea - közölte Goës, és mindenkinek töltött csészébe.

– Gondoltam – szólt Ruggieri. – Ittam már teát Makaóban, és ízlett.

– Nekem is – csatlakozott Ricci.

– Eszegessetek mellé süteményt – biztatta őket Baretto, és egy tálra mutatott, amely tele volt apró nyalánksággal. – Pár rézkesért rengeteget adnak a piacon.

– Finom – csillant fel Ruggieri szeme, miközben szorgalmasan dobálta a szájába.

– Valóban – értett vele egyet Ricci.

E pillanatban négyükön kívül aligha tartózkodott európai ember a hatalmas birodalom területén. S hogy ők négyen is meddig élvezhetik Kuangtung kormányzójának jóindulatát, az a jövő titka. Nekik most egy olyan országban kell helytállniuk, amelyé kétségkívül a földkerekség legősibb műveltsége. Társadalma, közélete, művészete, vallása mélyen gyökerező – mit tehet itt egy másik földrészről érkezett szerzetes, hogy magára vonja a figyelmet? És az hagyján, de még érdeklődést is ki kell, hogy váltson az itteniekből. Mert aki a kínaiak számára nem érdekes, azt muslincának tekintik, és ellegyezgetik maguk elől. Bármennyire is kínos, beszélniük kell a történtekről, hogy valamilyen támpontról el tudjanak indulni.

– Szóban szeretném hallani, hogy mire jutottatok eddig – kezdte el Ricci.

Goës készséggel nekifogott, és elmesélte a halpiacon történteket. A két jövevény figyelmesen végighallgatta, de gondolatai csak az olasz szerzetesnek voltak ezzel kapcsolatban. Ám nem szólt, várta a folytatást. Goës akkor elbeszélte a kormányzói fogadáson elhangzott beszélgetést La-lunggal.

– La-lung botanikus és hittudós, a maga módján okos ember. Amikor Istenről beszéltünk neki, értetlenül csóválta a fejét.

Pedig Baretto testvér nagyon világosan és képletesen szónokolt. Egy nyolcéves gyerek is megértette volna.

– Szónokolt? – akadt fenn Ricci a szón.

– Ahogy szokott, meggyőzően…

Az olasz eltűnődött.

– Ferenc testvér írja valahol, gondolva a japán sintoistákra, hogy a távol-keleti vallás hívei irtóznak a dikciótól. Kung Fu-ce meg Lao-ce hívei is vélhetőleg ilyenek. Náluk az elmélyedés az elsődleges.

Baretto a homlokát ráncolta.

– Nem volt az szónoklás, testvér, inkább lelkes előadás. Muszáj beletenni egy kis szenvedélyt, különben azt gondolhatja a hallgató, hogy magad sem hiszed el, amit mondasz.

Ricci ezen eltűnődött, és nem adott igazat rendtársának. Ám csendben maradt, várta a folytatást.

– Amikor Baretto szépen elmondta a teremtést a Szentírás szerint – folytatta Goës –, La-lung tagadta, és furcsát kérdezett. „Miből gondoljátok, hogy Isten teremtette az embert, nem pedig fordítva?” Nos, ezen kicsit meg kellett botránkoznunk.

– Pedig nem kellett volna – simogatta Ricci rövid szakállát, ami nem régóta serkent az állán. Mert azt már kitapasztalta, hogy a kínaiak tisztelik a szakállas embereket, mivel őket nem áldotta meg dús arcszőrzettel a természet. – Jusson eszetekbe egy ókori filozófus, Petronius Arbiter mondása: „Isteneket az emberi félelem hozta létre.”

Baretto megütközve nyitotta szóra a száját.

– Matteo Ricci, ez eretnek kijelentés!

– Miért? – vont vállat az olasz – Attól én még hiszem a magam vallását, hogy tisztelem a másik véleményét.

– De más véleményét tisztelni annyit tesz, mint elfogadni és magadévá tenni!

– Ezzel nem értek egyet.

– És egy jezsuita nem beszélhet így, különösen ebben a helyzetben, amikor téríteni jöttünk-villantotta ki a rangidős görbe fogait. – És azért térítünk, mert meggyőződésünk, hogy a mi katolikus vallásunk az egyetlen igaz vallás a világon, a többi mind hamis, eretnek.

– Ezzel megint nem értek egyet – ismételte Ricci, amitől a másik kettő felszisszent. – Mert Kína régebbi kultúra, mint a római, a latin. Ha ez a nép valóban eretnek lenne, a mi Örökkönvaló Istenünk már rég elpusztította volna őket.

Baretto visszahőkölt, mint akinek csípős szag csapott az orrába. Egy felkészült jezsuitának nyomban készen kellene lennie valami hatásos ellenvetéssel. De ezúttal csak ennyi telt ki tőle.

– Meg vagyok döbbenve, testvérem. Mit keresel akkor ebben a misszióban, ha nem vagy fanatikus?

– Téríteni jöttem – mosolyodott el Ricci, és bekortyolta a teáját.

– De nem teljes meggyőződésből, ahogy hallom.

– Így igaz. Félig kalandvágyból.

Másnap, imádkozás után, Baretto a kínai séngek öltözékét adta át a két új hitharcosnak. Így indultak el négyen a helyi szerzetesek csuhájában felfedezni a várost. A rangidős testvér neheztelt a világra, még jobban Valignani rendfőre, hogy miért ezt a csodabogár szerencselovagot küldte a nyakára, de leginkább maga Ricci volt a begyében. Példálózik itt neki Xavériről, amikor ő személyesen ismerte, sőt, ott állt a halálos ágya mellett! A tegnapi beszélgetés után azt a véleményt alakította ki magának, hogy ez a misszió így kudarcra van ítélve. Eddig se sok eredményt tudtak felmutatni a kantoni jezsuiták, de ezután még azt a keveset is elveszítik.

Ricci jónak tartotta, hogy lekerült róluk a fekete taláris, és helyette a kínai szerzetesek okkersárga köntösébe bújtak. Így nem annyira feltűnőek, nem bámulják meg őket lépten-nyomon, ámbár, a helyi szerzetesekkel ellentétben, borotválatlan fejük és európai arcuk továbbra is árulkodó.

– Vezess bennünket, Baretto testvér! – engedte előre udvariasan rendtársát. – Noha Valignani atya belém vetette bizalmát, de nekem te továbbra is rangidős testvérem vagy, akinek a jóváhagyása nélkül nem teszek semmit.

– Ahogy óhajtod – biccentett Baretto, és az élre állt. Mégsem olyan megátalkodott ez az olasz, nyugodott meg kissé. Legalábbis a hierarchiával tisztában van.

Legelőbb egy taoista templomhoz vezette a kis csapatot. Csipkézett ereszű, meredek tetőélek íveltek a magasba, mintha építőjük el akarta volna érni az eget. El kellett tűnődniük azon, hogy milyen gyakorlati megoldásokkal építették ezt a különös házat, és mennyi lehet a firenzei meg a kantoni kőművesek között a különbözőség, és mennyi a hasonlóság?

Városlakók sétálgattak elmélyülten a templom előtt, valakik betértek, mások épp kifelé jöttek.

– Ahogy eddig tapasztaltam – magyarázta Baretto –, itt nem tartanak misét vagy lucernariumot. A templom ajtaja mindig nyitva áll, a hívők jönnek-mennek, imádkoznak, megkongatják a harangocskákat, néha elbeszélgetnek a pappal. Ünnepnapokon szoktak lenni nagyobb összejövetelek.

– Különös – jegyezte meg Ruggieri.

Ricci alaposan végiggondolta a dolgot.

– Azt javaslom, egyenként térjünk be, hogy semmiképp ne keltsünk feltűnést. Én kezdek, és igyekszem úgy tenni, mintha én is elmélyednék.

Ámbár a rangidősnek voltak aggályai, de csendben maradt. Ha egyszer megírta Valignaninak – és annak a kopertának a másolata már bizonyára úton van Róma felé –, hogy ő már nem tud semmit tenni, el kell fogadnia az új, nálánál jóval fiatalabb szerzetes tanácsait. Legalábbis valameddig.

Matteo Ricci összekulcsolta a kezét maga előtt, s fejét alázattal lehajtva, ahogy az itteniektől látta, elindult. Nyugodtan mozgott, nem tekintgetett se jobbra, se balra. Zavartalanul besétált a tágas bejáraton, amely fölött széles vörös szalagon aranybetűkkel jelmondat ragyogott. Ezt kivételesen ismerte, így el tudta olvasni: „méltóságtól úgy féljetek, mint a kegyvesztéstől.” Érezte, hogy ezt soha el nem felejti már, mert mély igazság rejlik benne.

Odabent egy tömjénillatú magas teremben találta magát, amelynek közepén egy trónoló császár szobra állt. Valószínűleg ő Csu Ji-Csün, akit Makaóban maguk között csak Van Li császárként emlegettek Csu uralkodási érája után, és amelyen a kínaiak is nevezték fejedelmüket. Ez „Tízezer Évig”-et jelent, s jól érzékelhetően, isteni rangban áll népe előtt. Itt is felirat, amire a következő szöveget festették: „Háromszoros Tisztaság Atyja.”

Ricci igyekezett feltűnés nélkül mindent alaposan megszemlélni. A hívek ezen a csarnokon meghajlás után tisztelettel átmentek, és a mögötte lévő helyiségben fohászkodtak tanítójukhoz, a vallás alapítójához. Maga is követte a többiek példáját: meghajolt a császár szobra előtt, és belépett a hátsó terembe.

Tudta már, hogy mire számíthat, hiszen a jezsuita kollégiumban tanult erről. Mindenesetre megható volt saját szemével látni Lao-ce a császáréhoz hasonló szoborba faragott alakját, amint egy fekete bivalyon ül. Igyekezett itt is tapintatosan viselkedni, hogy semmiképp ne legyen kirívó. A hívek hasonlóképpen imádkoztak, mint a keresztény templomokban, annyi különbséggel, hogy összeillesztett tenyerüket az arcuk elé emelték. Ricci nem akart képmutató lenni, az imádkozás színlelésétől tartózkodott.

Viszont észrevette, hogy figyelik. Egy padon, tőle tizenöt lépésnyire üldögélt egy taoista pap, sötétszürke csuhában, kreppsapkával a fején, kezében imafüzér. Rá-rápillantott egykedvűen, az arca nem árult el érzelmeket. Ricci fölfedezett még a háttérben különféle kegytárgyakat, főképp bronz- és ezüstkelyhek tucatját, vödörféle edényeket, amelyeket bizonyára a vallási szertartásokon használnak, de valahogy mégsem

feledkezhetett bele tanulmányozásukba. Nyugtalanság fogta el. Megérezte, hogy a pap csupán tetteti a közönyt, valójában feszülten figyeli minden mozdulatát.

Akkor ennek most a végére jár! Meghajolt Lao-ce szobra előtt, majd megfordult, és nyugodt járással elindult kifelé. Az első csarnok közepére érve éppen a legalkalmasabb szögben oldalra pillantott, és látómezejében észlelte is az őt követő papot. Teljes nyugalomra intette magát, és ugyanazzal a ráérős járással elhagyta a templomot.

– Hajoljatok közelebb! – súgta, amint a társaihoz ért. Azok engedelmeskedtek. – Feltűnés nélkül lessétek meg, kijött-e utánam a pap?

Ruggieri értette meg legelőbb a kérést.

– Kalapos?

– Olyasmi.

– Igen, kijött, de mindjárt behúzódott az oszlop mögé.

Ricci bólintott.

– Úgy vélem, álljunk odább. Ha követ bennünket, akkor tudjuk, hogy megfigyel-e minket. S ha igen, kíváncsi lennék, kinek a megbízásából.

– És ha nem? – kérdezte Baretto.

– Akkor tévedtem.

Elfogadták a tanácsot. Teljes nyugalommal, mintha semmit se sejtenének, elindultak a piac felé. Menet közben megbeszélték, hogy időközönként felváltva hátra-hátrapillantanak, és meggyőződnek arról, igazolódik-e Ricci gyanúja.

– Követ – közölte kisvártatva Goës.

Haladnak tovább. Az idő igazán kellemes, szellő lengedez a házak között, az épületek homlokzatain vígan libegnek a különféle formájú, színű lampionok, lobognak a zászlócskák. Kerülgetik őket a járókelők, már csak az okkersárga séng öltözék miatt is. Ricci ugyanazt érzi, mint tegnap: ez a város, ez a nép korántsem idegen a számára. Érti őket, kellemesek a benyomásai, szerethető embereknek látja a helybélieket. No és az öltözködésük! Bájos, és merőben más, mint amit eddig más vidékeken látott – noha Makaóban megfigyelt néhány kínait, de az mégsem mérvadó. Nagyon díszes, színes ruhákban járnak, férfiak, nők egyaránt, és nem fukarkodnak az anyaggal. A köntösszerű felsőruha bő, gazdagon redőzött, és többnyire drága selyemből varrott. Néhol kivillannak a szaténnadrágok, de sokan harisnyát viselnek, a fiatalabb férfiak csupán lengő szárú muszlin-

ingben sietnek dolgukra. A kereskedőféle emberek zsávolykabátot vesznek magukra, a szegényebbek szögletes kivágású átvetőbe bújnak, de viselnek bőrzekét, haskötőt, a szegényebbek durvább kendervászon felöltőt.

Az előkelőbb nők nem hordanak fejkendőt, hajkölteményeikben elragadóak, a legkülönbözőbb módokon fésülik, díszes csatokkal fogják össze, csillogó hajtűket tűzve bele. Ricci tegnap már megcsodálta kecses járásukat, ezúttal az arcuktól esett ámulatba. Olyan sima, barackszínű porcelán, akárha hibátlan mesebeli babák lennének, és szépen ívelt, erősen kihúzott szemöldökük valósággal felébreszti a szunnyadó férfiasságot…

– Még mindig követ a pap – közölte ezúttal Baretto.

A vásártérhez értek – nem a múltkori halpiachoz, ahol Gilisztás mester lefőzte őket –, ez a tágas kirakodó Kanton szívében volt. Ricci csak most esett igazán egyik ámulatból a másikba.

– Mi van itt! Jézus, Mária!

Neki, az állandóan nyitott szemmel járó, érdeklődő tudósféle embernek ez valósággal egy antropológiai, botanikai és biológiai seregszemle volt. Mennyiféle ember, viselet, portéka, áru! Ezzel be sem lehet telni.

Olthatatlan kíváncsisággal indult meg az egymás mellé zsúfolt lécekből eszkábált, ponyvával fedett kalyibák között.

Minden pultnál meg kellett állni, szóba elegyedni az eladóval, szemügyre venni a kínálatát. Legelöl a szűcsök szőrméi sorakoztak, amik oly pompázatosan ragyogtak, mintha csak az árnyék és a fény kergetőztek volna rajtuk.

Baretto néhány rézpénzért vásárolt egy kötény piros színű, bibircses héjú gyümölcsöt. Goës elővett egy parányi zsebkést és menet közben hámozott mindenkinek.

– Licsi – mondta a nevét. – Kínai gyümölcs, nagyon finom. Tessék, fogyasszátok.

Ricci megnézegette az üvegesen fehér húst: hasonlított a porcelánra, de ez egészen lágy állagú.

– A magja kemény, bele ne törjön a fogatok.

Lédús, különleges zamatú, savanykásan édes íze volt. A magja fényes fekete, mintha valamilyen értékes kő lenne.

– Jó íze van!

Pár dologtalan ténfergő követni kezdte őket, azok között, a legvégén a taoista pap is ott sunyított. A négy jezsuita megállt a piac szélén, ahol már

kisebb volt a nyüzsgés, és ott eszegették tovább a licsit.

Előkelő házaspár közeledett. A férfi bő papagájzöld, hímzett selyemköntöse ragyogott a fényben, a fején bojtos sapka, amely arany nyilacskákkal volt díszítve. Mellette, ugyan kicsit lemaradva, haladt egy nő, aki lehetett akár a felesége is. Ruhája szalmaszín szatén, szorosan simult karcsú testére, kezében napernyő. Apró, kecses lépéseiből mély finomság sugárzott.

– Megőrjítenek ezek a fehérszemélyek – súgta Ruggieri.

– Nem tetszenek? – kérdezett vissza Ricci.

– Épp ellenkezőleg…

A párocska leplezetlen kíváncsisággal állt meg a négy szerzetes mellett. A nő ugyan csak lopva és szemérmesen, de az úr nyílt kíváncsisággal vizsgálta az idegeneket.

– *Van-fu!* – köszönt aztán határozottan.

Ricci megsejtette, hogy magas rangú előkelőséggel állnak szemben. Meghajolt, a többiek is ezt tették, sőt az őket követő léhűtő szolgasereg is ily módon fejezte ki tiszteletét. Tehát nem tévedett, valóban fontos személlyel hozta össze őket a véletlen.

– *Paj tyhien haoo,* nagyuram! – mondta továbbra is meghajolva.

– Ti lennétek azok az idegenek Makaóból? – kérdezte az úr gyanakodva.

– Tehát hallottál felőlünk – bólintott mosolyogva Ricci, miközben felegyenesedett.

A párocskának tetszett a szerzetes mosolya, ettől némiképp ők is felderültek.

– A kormányzóságon beszélnek rólatok. Ahogy látom, nem is vagytok annyira csúnyák. Csak egy kicsit…

A bámészkodók, akik már egészen körülvették őket, erre a megjegyzésre kuncogni kezdtek. Az uraság összevonta szemöldökét, mire csend lett. Ricci különben már megfigyelte, hogy az itteni emberek mindig mosolyognak, ha idegennel találják szembe magukat. Nyilván ez náluk az udvariasság kifejezése.

– Mi jámbor szerzetesek vagyunk, nem portugálok - sietett Baretto megelőzni a félreértésekből fakadó ellenségeskedést.

Az uraság vállat vont.

– Ez engem csöppet sem érdekel. Miért figyelmeztetsz te erre?

Ricci megérezte, hogy rendtársa rossz hangot ütött meg, igyekezett elterelni a szót:

– Ámulva járjuk a várost! Itt minden nagyon szép és érdekes! Gazdag, nagy ország szerencsés lakói vagytok, nagyuram! Hírnevetek messzire eljut, még a mi távoli hazánkba is.

– A te hazádnak mi a neve? – hunyorgott rá az uraság.

– Itália.

– Itália – mondta ki sután a nevet. – Sose hallottam róla. És hol van az az Itália?

– Egy messzi kontinensen, amit Európának neveznek.

– Európa – ízlelgette a kínai a szót. – Arról se hallottam még, tehát bizonyára nem élnek ott hírneves emberek. És nagy tettek sem születtek arrafelé, mert akkor tudnék róla.

– Nézőpont kérdése, *sziensön.* Ha otthon vagyok, sok szépség és okosság vesz körül, ilyen messziről azonban minden eltörpül, lényegét veszíti.

Az uraság eltöprengett azon, hogy ezt most hogyan értelmezze. Aztán úgy döntött, nem hangzott el őrá meg a kínaiakra nézve semmi sértő.

– De azt tudjátok, ugye, hogy senki sem veheti fel velünk a versenyt?

Ricci törte a fejét, hogy erre most mit lehet felelni, hogy meg se hazudtolja, de igazat se adjon neki. A bájos hölgy ráemelte szép tekintetét, amitől némiképp zavarba jött.

– Bölcsességed előtt meghajolunk, nagyuram – nyögte ki végül.

Az előkelőség rábólintott.

– A mi hazánk, a Mennyei Birodalom, a világ köldöke, a tökéletesség csúcsa. Nekünk senkitől se kell tanulnunk, a világnak kell tanulnia tőlünk.

– Értelek, nagyuram – sietett megnyugtatni őt Ricci, mert megérezte, hogy Baretto szólni kíván. – Tisztelem véleményed, becsülöm előkelő és bölcs személyed.

– Furcsán beszéled a nyelvünket, de megértelek. Hol tanultad meg?

– Iskolában, meg a kikötőkben.

– Aha – tűnődött el valameddig az uraság. – Miért viselitek a séngek öltözékét?

– Mert mi is szerzetesek vagyunk.

– Kung Fu-ce és Lao-ce hívei?

Baretto hirtelen magához ragadta a szót:

– Jézus hívei, nagyuram.

És a rangidős testvér már gondolatban fel is készült arra, hogy a selyemkabátos előkelőség felteszi neki a várva várt kérdést: ki az a Jézus? De hiába, a kérdés nem hangzott el. Az uraságot egyáltalán nem érdekelte a négy európai hite. Átnézett a fejek fölött, és mintha szemével intett volna a hátsó sorban leskelődő pap felé: nyugodt lehetsz, ártalmatlanok.

– Higgyetek, amiben csak akartok! – Legyintett. – A mi vallásunknál jobb úgysincs, majd idővel követni fogjátok az utunkat. – Biccentett. – Kívánom, hogy ne érjen benneteket bántódás, mert jámbor emberek vagytok. *Cáj csien!*

A nővel együtt továbbment, hamarosan elnyelte őket a vásári forgatag. A csődület viszont, amely nagyobbodott, megmaradt: fürkész szemek tartották fogva az elbizonytalanodott négy szerzetest.

Ricci az eddig jól bevált módszert alkalmazta. Rámosolygott egy a közelében ácsorgó kis, fogatlan, emberkére.

– Kérdezem tőled, barátsággal, kit tisztelhettünk az iménti uraságban?

Az ártalmatlannak látszó apró férfi nagy örömmel fogadta a nyájas hangot, és készséggel megfelelt:

– Vu Csi-tao, a körzeti mandarin – bukott ki furcsán fogatlan száján.

Baretto azt várta, hogy valaki kérdést intéz hozzájuk, hogy végre megtudja, mire képes Ricci. Várta, de hiába. A sokadalom csak állt és némán pillogott rájuk. A rangidős tapintatosan Riccihez hajolt.

– Nem gondolod, hogy beszélned kellene?

– Semmiképp – súgta vissza. – Itt most csak rontanánk az ügyünkön, nemhogy javítanánk.

Minthogy a bámészkodók nem akartak oszlani, a jezsuiták indultak el. A tömeg készséggel szétvált előttük, s ők zavartalanul folytathatták felfedezőútjukat a városban. A taoista pap felhagyott a követésükkel, utoljára az ácsorgók között látta Ruggieri.

A délután derekán ismét ugyanazon az úton jártak, amelyen tegnap mentek végig. Ricci meglátta azt a buddhista sztúpát, ami mellett akkor elhaladtak, és észrevett két boncot, akik a kápolna lépcsőjén üldögéltek.

– Menjetek tovább – szólt oda társainak. – Valami az eszembe jutott.

A jezsuiták módszerei merőben eltérnek valamennyi szerzetesrendétől. A Jézus Társasága kizárólag a saját belső titkos tanításához és szabályzataihoz alkalmazkodva végzi a maga feladatát. A római pápák egy idő után már beszüntették volna ezt a konok, csak a saját reguláját követő, öntörvényű szervezetet, mivel működését olyan túlkapások jellemzik, amelyek nemhogy az ádáz uszítástól, de még a gyilkosságokra való felbujtástól sem riadnak vissza. A jezsuiták erősödősével az inkvizíció is újra megszilárdította pozícióját. Viszont a katolicizmus terjesztésében érdemeik elvitathatatlanok. A bíborosok testülete pontosan tudja, hogy a Vatikán nagy bajban lenne nélkülük az egyre engedetlenebb, protestantizmusra hajlamos Európában, nem csoda, hogy mindig van annyi pártfogójuk, hogy továbbműködésüket ne fenyegesse veszély. Az alapító és első generális, a Xavéri Ferenchez hasonlóan spanyolországi baszk származású Loyolai Ignác olyan katonás szabályzatot alkotott és foganatosított belül, amely lényegileg megreformálta az ilyen típusú egyházi organizációt, és fegyelmezett, kitartó, csiszolt elméket képezett ki az anyaszentegyház védelmére, a kíméletlen hitharcra és az Evangélium terjesztésére. Xavéri Ferenc tevékenysége azonban egyértelműsítette, hogy a világ különböző tájaira került misszionárius jezsuiták ott nem folytathatják azt a magatartást, amit európai rendtársaik.

Tisztában volt azzal Valignani rendfőnök is, hogy fenyegetőzéssel, főleg erőszakos térítéssel a dél-kínai partvidéken semmilyen eredmény nem érhető el. Ellenkezőleg: inkább olaj lenne arra a kényes tűzre, amit egy óvatlan szikra is könnyedén haragos lángra lobbanthat. S ha valakik valaha is képesek lesznek megvetni a lábukat Kínában, az sem történhet meg egyik napról a másikra.

Baretto ugyanolyan fanatikus volt, mint Valignani és a legtöbb szerzetes. Olyan, aki nehezen viseli a kudarcot. Egy gyötrelmes, átvirrasztott éjszaka előzte meg a rendfőnökhöz küldött, kétségeket tápláló levelét is, amelyben bevallotta, hogy ő itt már egyedül aligha képes eredményt felmutatni. Jöjjön valaki más a helyébe, akivel talán többre jutnak. Arra a legkevésbé se számított, hogy Valignani Matteo Riccit küldi, akit túlzottan megosztó személyiségnek vélt.

Goës némiképp szemellenzős, de ő is igen kemény „harcos” volt. Azért adták Baretto mellé, mert ő sose merészelt volna ellentmondani a rangidősnek Ez a tulajdonsága egyrészt alkalmassá tette a kitartó munkára,

másrészt viszont mégsem volt szerencsés, hiszen nem voltak önálló elképzelései. Ő nem kifogásolta Ricci személyét, már csak azért sem, mivel őt a rendfőnök jelölte ki, akinek a döntése szent és sérthetetlen.

– Megjött már az eltévelyedett bárányunk? – kérdezte társától Baretto, miután az árnyékszékről visszatért.

– Meg – bólintott Goës. – A saját cellájába ment. Hozott valami göncöt.

– És Ruggieri?

– Kint nézelődik a kertben.

Baretto leült rendtársa mellé a szőnyegre, és végiggondolta a nap eseményeit.

– Hogyan véled, testvérem? Én úgy láttam, nem volt valami tevékeny a mi Matteónk.

Goës óvatos választ adott.

– Tán fogódzót keres.

– Meglehet – hagyta rá a rangidős, de meggyőződés nélkül. – Elképzelésem sincs, mit főzhet ki, amikor ilyen kemény fejűek ezek a… – Nem tudta hirtelen, minek nevezze a kínaiakat. Inkább befejezte a mondatot és másikba fogott: – Szeretném, ha találkozna La-lung mesterrel, aki olyan fondorkodón tekeri a szót, hogy szinte lehetetlenség benne rést találni. Egy kis ízelítőt már kapott a piacon ettől a bizonyos Vu Csi-tao mandarintól. Sejtelmem sincs, hogyan tovább…

– De valamiben csak kell bízni?

Baretto megfontolta a választ.

– Én még abban reménykedem, hogy Vang Pan kormányzó tovább érdeklődik a mechanikai berendezések iránt, még rendel tőlünk ilyeneket, aztán talán barátsággá szélesedik a kötelékünk, és támogatni fogja szent ügyünket.

– Az úgy jó is volna – bólintott Goës, és gondterhelten végigsimította fejbúbját, mely fiatal kora ellenére már erősen kopaszodott. – De Vu Jinggal vigyázni kell. Annak még a szeme se áll jól. Félek, bármi kitelik tőle.

Ruggieri ekkor jött be a kertből.

– A szomszédban egy süldőlány játszik valami húros hangszeren – újságolta. – És énekel hozzá, de olyan szépen, mintha a Madonna tenné a Kisjézusnak.

A rangidős a fejét csóválta.

– No, csak vigyázz az ilyesmivel, mert a helyiek épphogy megtűrnek bennünket! – figyelmeztette rendtársát. – Más se hiányozna, minthogy kétes mendemondák terjedjenek el rólunk. Amíg nem állunk biztos lábakon, jobb meghúzni magunkat.

– Megjött már Matteo?

– A cellájában kuksol.

Baretto nem becsülte túl sokra Ruggierit sem, hiába számított ő a legjobb nyelvésznek a makaói rendházban. Ebből a jezsuitából éppen az acélos keménység hiányzik. Amúgy barátságos, megnyerő szerzet, de ebben a rendben, s főleg itt, Kínában az ilyenekre nincsen szükség.

A sinológus elhúzta Ricci fülkéjének tolóajtaját, és meglepetten felkiáltott.

– Hát te mit művelsz?

– Amit kell!

Baretto meg Goës fölpattant, hogy ők is lássák. A meghökkenéstől egy ideig szólni se tudtak. Ricci félmeztelenül állt a cella közepén és nagy gonddal a fejét beretválta. Már alig volt rajta haj.

– Ezt mire véljük? – meredt rá Baretto.

– Úgy gondolom… – szólt az olasz, azután az éles eszközzel az utolsó hajtincset is lenyeste a tarkóján –, hogy buddhista boncként közelebb kerülhetek az itteniekhez.

A rangidősnek leesett az álla.

– Mi közöd neked a buddhistákhoz? Ezt igazán nem tartom okos ötletnek.

Riccire nem hatott a megjegyzés.

– Gondolj a jezsuiták jelmondatára, testvérem – felelte.

Goësnak szava sem volt, Ruggieri csak vigyorgott, Baretto azonban tovább füstölgött:

– Van neked fogalmad a buddhizmusról?

– Amennyit tudok, azzal elboldogulok.

A szerzetes befejezte a beretválást: fehéren világított kopasz feje. Aztán magára vett egy koszos-bordó, elnyűtt csuhát, ami a boncok viselete.

– És hogyan gondolod ezt? Minden reggel elindulsz így, és járod a várost? – kérdezte gúnyolódva a rangidős.

– Dehogy – rázta meg a fejét Ricci. – Amíg legalább egy helybélit nem tudok keresztény hitre téríteni, ebbe a házba be se teszem a lábam.

Alessandro Valignani eltűnődve olvasta csendes dolgozószobájában Baretto hosszú levelét. Fölpillantott, s elgondolkodott azon, helyesen cselekedett-e, amikor Matteo Riccit küldte el Kantonba. Na, majd talán a folytatásban választ kap erre. Olvasta tovább:

…ítéld meg magad, atyám, rendtársunk folytassa-e megkérdőjelezhető tevékenységét. Legalább egy hónapig kerülte a velünk való találkozást. Látjuk néha erre-arra, helybéli boncokkal kószál, kéreget, azt eszi, amit irgalmasságból adnak neki. Néha egy marék rizzsel kell egész nap beérnie. Pedig nyugodtan fordulhatna hozzánk, legalább időnként jóllakna. Úgy veszem észre, fogyott, már szinte ugyanolyan ösztövér, mint új társai. Fel nem foghatom, mivel férkőzött a buddhista vándorszerzetesek bizalmába, de úgy látom, kedvelt személyiség közöttük, hallgatnak a szavára, és mintha követnék őt.

Minap, amint a sztúpa mellett haladtunk el, ott láttuk a lépcsőn üldögélni. Ahogy meglátott bennünket, intett, felállt, és először, mióta leberetválta a fejét, odajött hozzánk. Közölnöm kell veletek, mondta, hogy a nevem most Li Ma-to, de a lényeg az, hogy egyik szerzetestársam fel akarja venni a katolikus hitet. És megkért engem, hogy kereszteljem meg a boncot rendes szertartás szerint…

A rendfőnök szünetet tartott, mosolyra nyílt keskeny szája. *Lám, ez a csodabogár csak áttérített valakit!* – gondolt bele. Hanem igaza van Barettónak: ez a módszer mégiscsak megkérdőjelezhető. Kíváncsian olvasta tovább.

…Nem sejtem, hogyan megy ez a buddhistáknál, de úgy vettem észre, náluk nemigen számít, hogy egy bonc szerzetes is meg katolikus is. Én pedig megkereszteltem ezt a Take névre hallgató embert. Remélem, nem ártottam vele rendünknek…

Dehogy ártott! – oldotta fel magában Valignani. Végre megvan az első kantoni keresztény, lehet valamit mondani Róma felé!

…Azóta Ricci viselkedése kicsit megváltozott. Néha eljön hozzánk Takéval, elfogadják az ennivalót, közösen imádkozunk, erősítjük egymásban

a hitünket.

Felkeresett minap egy befolyásos mandarin, bizonyos Vu Jing, és közölte velem, hogy hagyjuk el az országot, ha kedves az életünk. Megtárgyaltam rendtársaimmal. Nem ijedünk meg, ha kell, a vértanúságot is vállaljuk.

Vang Pan kormányzó csupán egy ízben hivatott bennünket. Reméltem, hogy ügyünk elmozdul a holtpontról, de végül is azon az összejövetelen ő meg sem jelent. Valami magánéleti gondja támadt. Ha jól vettem ki az egyik mandarin szavaiból, az egyik kedvenc ágyasa balesetben elhalálozott. Sajnos így mennek ezek a dolgok errefelé.

Fogytán az ezüstünk, szükségünk lenne legalább kétezer unciára. Egyelőre mást nem kérünk, az ajándékozással csínján bánunk, hiszen eddig szinte semmilyen eredménnyel nem járt. Várjuk a kedvező alkalmat, várjuk Isten segítségét, és reménykedünk abban, hogy Ricci rendtársunk valamit mégis elér.

Kelt Kantonban, az Úr 1583. évének március havában.

Valignani felállt és róni kezdte szobáját faltól falig. Együtt érzett Barettóval, aki gyanakodva figyeli Ricci enyhén szólva is szokatlan viselkedését. De elhatározta, még vár. Valami azt súgta legbelül, hogy hamarosan változás lesz, a kantoni misszióra rámosolyog a szerencse. Ír egy megnyugtató hangú levelet, küld ezüstöt, és még elküldi az új naptárat. Nemrégiben hozta meg ugyanis egy portugál karavella XIII. Gergely pápa utasítását, amelyben egységes időszámításra szólítja fel a keresztény országokat és az egyházi rendeket. Valignani már áttanulmányozta a határozatot, meg is értette, és bevezette a makaói rendházban. Mostantól a világ minden pontján ugyanúgy számolják majd az évet, a hónapot, a napokat, és egységesen teszik mindig ugyanarra az időpontra a február huszonkilencedikét. Ennek Baretto és társai is jó hasznát fogják venni.

Kibámult az ablakon. A Szent Pál kollégium egy magaslaton emelkedett jói rálátott a kikötőre: jönnek-mennek a hajók, zajlik a kis gyarmat megszokott élete.

Figyelmét most egy csapat fehér hasú, piros csőrű sirály kötötte le. Úgy rémlett, valamelyik éppen ráült egy távozó dzsunka árbocának hegyére. Milyen jól lát még távolra, és a levéllel is elboldogult. Pedig, ahogy a

régiek mondják, ilyen tájban, negyvennégy életévén túl kezd el romlani a szem.

V.

Li Ma-to, azaz Matteo Ricci a piacon ődöngött új hittársával, akinek Take volt a neve. Néha eltűnődött rajta, hogy mennyire más világ teremtődött itt Keleten, mint Európában. Take lelkében megfér az, hogy ő buddhista is meg keresztény is egyszerre. Ebből ő semmiféle lelkiismereti kérdést nem csinál. Megkeresztelkedett, mert meggyőzték őt Ricci szavai Isten Atyáról meg az ő Egyszülött Fiáról, Jézusról. Elfogadta a Tízparancsolatot – annak hasznos előírásaival nagyjából egyetértett és megtanult latinul imádkozni is. Ő pedig már Li Ma-to, mivel az egytagú szavakból álló kínai nyelv a Riccit Linek, a Matteot pedig Ma-tónak torzította el, megcserélve a család- és keresztnév Európában szokásos sorrendjét is.

Ám ez korántsem az egyetlen furcsaság és alapvető különbség volt az itteni emberek és a keresztények között. Ricci, a viselkedésüket tanulmányozva, rengeteg sajátosságot fedezett fel. És örült, hogy ezt a módot választotta, hiszen így zavartalanul bepillanthatott egy kínai város mindennapi életébe, gyakorolhatta a nyelvet, és így a buddhizmuson keresztül könnyebben juthat el a kínai hitvilág megértéséhez. Ott azonban még nem tartott, ám a hétköznapi dolgokban már némi jártasságot szerzett, és határozottan érezte, ez idővel a javára válik majd.

Mindenekelőtt azt vette észre, hogy a kínai lakosság nem imád feltétlenül semmilyen istent vagy égi szentet, inkább valami egyetemes egyensúly irányába törekszik. Ugyan meg tudnak nevezni egy emberfeletti lényt, akit *Sen* névvel illetnek, de ennek koránt sincs akkora jelentősége, hatalma, mint a keresztény Mindenhatónak. Gyakorta hallotta ezt a két szót, hogy *jang* és *jin*, amiről már tanult ugyan valamit Makaóban, de ennek pontos definiálásáig még nem jutott el. Egyébként is, a buddhizmusban élő bonc társait illetlenség lett volna folyvást az eredeti kínai vallás felől faggatni.

Furcsállotta, hogy a helybéliek nem ájtatoskodnak annyira, mint Itáliában. A nők és férfiak udvariasan meg kedvesen ugyan, de szabadabban

mutatják ki érzelmeiket egymás iránt. Take elmesélte neki, hogy a mandarinok, valamint némely nagyurak több feleséget is tarthatnak, emellett még lehetnek ágyasaik is. Ezt az ő erkölcsük, vallásuk nem tiltja. A tudás hatalom, aki művelt, okos, sokra viheti. Az egész várost, sőt az országot behálózzák a hivatalok. Minden ember, földterület, ház nyilván van tartva, az építkezésektől a házasságokon át a temetésig mindent be kell jelenteni a megfelelő hatósághoz, ahol feljegyzik az esetet, és amiben szükséges, intézkednek.

Ricci figyelte a járókelők viselkedését, mert abban is sok érdekeset talált. Barátnők kézen fogva, kedvesen csivitelve sétálgattak az utcán, ami önmagában még nem is szúr szemet, ámde ugyanezt a férfiak is megtették. Gyakorta lehetett látni két fiatalembert kéz a kézben jönni-menni. A mély barátságnak ez a nyilvánvaló formája errefelé teljesen természetesnek tűnt. Érdekes még, s talán kicsit megmosolyogtató, hogy férfiak kezében ugyancsak látni legyezőt, ami a nyugati világban csupán a nőkre jellemző. Ámbár, ha az ember belegondol, nincs ebben semmi: miért is ne legyezhetné magát a nyári melegben egy férfi is?

Kanton egyik legforgalmasabb útja a Sárkánykő utca, a földszintjén üzletsorral, ahol tömérdek az áru és a vásárló. És ezek nem csupán boltok, hanem betérők is. Aki a szabó, az ötvös, a gyógyszerész, a szűcs, az ékszerész, a sapkakészítő, a lampionkereskedő meg a papírnyomó üzleteit járva elfárad, megéhezik, az betérhet egy teaházba, egy sütödébe vagy a pékhez, és ehet frissen sült kalácsot, pástétomot, halat, nyalánkságokat. Az emeleti részen szemérmesen az ivók kaptak helyet, ahol a pálma- és licsibor mellett még szőlőbort és rizspárlatot is fogyaszthat a vidulni vágyó vendég.

A boncok meg a séngek is szerettek a Sárkánykő utcában sétálni, hiszen mindig akadtak jó érzésű vendéglősök, akik odanyújtottak a nagy tiszteletnek örvendő szerzeteseknek egy kis harapnivalót. Ricci megtanulta, hogy fölfelé, a tornác irányába is tekintsen, ahol a harsány hangú, pörgő nyelvű vendégek iszogattak.

– Legyetek irgalmasak, derék testvéreim!

A vidám emberek alapvetően adakozó természetűek, elég sűrűn hullottak odafentről a rézpénzek, épp csak le kellett hajolni értük, feltéve, ha nem tudta elkapni röptében az ügyes kéz. A Sárkánykő utcát végigjárva a piactérre értek, ahol tanácsosabbnak tűnt szétszéledni, hiszen egy-két bonc mégsem riasztja meg annyira a jóérzésű kofákat, mint egy seregre

való. Ricci és Take egy apró szemű asszonykától kapott pár szem érett körtét, amit jóízűen eszegettek. „Amit kapsz, azt edd is meg azonnal, s nem lesz bajod” – tanulta el hamar a boncok jelmondatát az olasz.

– A ti asszonyaitok, miként is mondtad, erkölcsös életet élnek? – folytatta tovább az iménti beszélgetést Take.

– Azt talán nem mondanám – gondolt bele Ricci –, de azt a látszatot keltik.

– Arra meg mi okuk?

– Emlékezz a Tízparancsolat szövegére! Különösen a hetedikre.

– Ne paráználkodj!

– Úgy van.

– A parázna az erkölcstelen. A katolikus vallás szerint egy nő ne feküdjön össze mindenféle férfival, hanem kössön hites házasságot Isten színe előtt a templomban, és utána csak az urával nemzhet gyereket.

– A gyereknemzés paráznaság?

– Házasságon kívül igen.

Take eltöprengett.

– Nekem mindegy, mert én nem ismerem a testi vágyakat. De beszéltem olyan emberrel, aki azt mondta, hogy nagyon tudja kínozni a kívánalom, és ha nem sikerül megkapnia azt a nőt, aki iránt vágyódik, abba belebetegszik.

Most erre mit feleljen ennek a kínai buddhistának? Take alacsony, tömzsi emberke, feje széles, orra lapos, és amikor vidám, a mosolya inkább fintorgásnak tűnik. Már korábban bevallotta, hogy neki a nők semmit se jelentenek, inkább a férfiak iránt érez valami vonzalmat. De attól meg úgy ódzkodik, hogy nem győz napközben elmondani magában legalább tíz szútrát – mostanában pedig megtoldja tíz Üdvözléggyel is. Mondja hát azt neki, hogy igazsága van annak a szenvedő embernek. Hiszen, ha rátekint egy kecses ifjú hölgyre, őt is elkezdi emészteni a vágyakozás kínzó tüze.

– Azért vannak, akik nem tartják be a szentírás szavait – lépte át a kívánalom ingoványos fogalmát. – Afféle rosszlányok az én hazámban is figyelmen kívül hagyják az egyház tanításait. De akad példa házasságtörésre is.

– Bordélyházak vannak Itáliában?

– Vannak.

– Úgy látszik – hunyorgott maga elé Take –, az emberek mindenütt egyformák.

A kantoni boncok egyfajta laza függőségben álltak az Irgalmasság Kolostorával, ahol buddhista szertartás szerint éltek a felszentelt *bhikkhuk.* A kolostor kint volt a város szélén, a vándorló boncok ritkán vetődtek arra, mégis okosan együtt tudtak működni. Ricci megtapasztalta, hogy a kínaiak, ha máskor nem is, de halálesetnél a boncokat hívják a temetési szertartás lebonyolítására. Az elhunythoz, miután a körzeti elöljáró megtekinti, hívják a szerzeteseket, akik elvégzik a hagyományos rituálét. Két napig marad otthon a tetem, gazdagabbaknál díszes ravatalon, szegényeknél egy ajtószárnyon, s a boncok tömjént égetnek, imádkoznak. Az élelmezésüket természetesen a halottasház ura vagy úrnője biztosítja. Több ízben is részt vett ilyen végtisztességen, és rengeteg mindent leszűrt belőle magának.

Egy egyszerű fűszerárus temetésén kellett ezúttal közreműködniük, aki ágyékfájásban halt meg. Fiatal felesége igen szemrevalónak mutatta magát, látszólag meg sem viselte a tragédia. A négy boncot mindjárt teával és édes süteménnyel kínálta, aztán adott mindegyiknek néhány rézkest. Mikor Ricci markába nyomta az aprót, hosszan megnézte magának a férfit.

A lakás legnagyobb szobájában volt felravatalozva a fűszerárus, a feje mellett egy kisasztalon „lélektábla” állott, rajta a következő írás: „Elhunyt férjem, Paj Tan-hua lelke”. A táblát halotti zászlócskákkal tűzdelték körül és mécseseket gyújtottak. Az asszony időnként áldozati papírpénzt nyújtott oda a boncoknak, amit azok elégettek.

Harmadik napon a halottat taligára emelték, kihúzta két kuli, afféle igavonó a város szélére, mialatt a boncok az ideillő imaszövegeket mormolták. A sírkertben már elő volt készítve a farakás, azon elégették a megboldogultat, a hamvakat szétszórták a liget fái és bokrai között, a megmaradt csontokat külön elföldelték.

A szertartás végén a nő közönyt színlelve odalépett Riccihez és megkérdezte:

– Honnan jöttél, te szép férfi?

– Európából, kegyes asszonyom – felelte az kissé zavartan.

A nő bólintott, mosolygott, de a szeme elárulta, hogy semmivel se lett okosabb.

Ezekben a napokban Ricci sokkal többet tudott meg Kínáról, a helyi szokásokról, a nyelvről, mint rendtársai a jezsuita házban. Egy pillanatra se

bánta meg, hogy leberetválta a fejét, és magára öltötte a koszos-bíbor csuhát.

A következő kantoni keresztény egy csenevész öreg tengerész lett. A dolog a következőképp történt. Take és Ricci sütkéreztek a buddhista kápolna lépcsőjén, amikor arra bicegett egy sánta emberke. Nem sietett, hosszan bámulta a két magába mélyedt boncot, aztán meg is állt mellettük.

– Ugye milyen hihetetlen, testvéreim, hogy amikor már nem leszünk, a mi Fényszekerünk ugyanígy világít az égen, és árasztja melegét – szólította meg őket.

– Jöjj, ülj le közénk, ha nincsen más dolgod! – hívta szívélyesen Take.

– Semmi sürgős teendőm nincsen, irgalmas testvér, jól gondoltad.

A sánta, sovány ember, akinek a korát Ricci nem tudta volna megbecsülni, helyet foglalt mellettük a sztüpa lépcsőjén. Mélyet, hangosat sóhajtott, mintha kifújná az élet nyűgét, szenvedését, és elkezdte:

– Mondjátok meg nekem, mi végre élünk? Úgy látom, Lao-ce sem ad erre egyértelmű választ. Az élete értelmét az ember csak élete delén kezdi mérlegelni, fel-felérni ésszel, ám a túlvilág oly ismeretlen marad előtte, akár egy sötéten ásító, titkait magában rejtő barlang.

Ricci elméjében fény gyulladt: itt a kitűnő alkalom, hogy ennek a tévelygő báránynak beszéljen a keresztény paradicsomról.

– Mi a neved, jó ember?

– Mizu. Csak így egyszerűen: Mizu. Mer' én ötven évet a tengeren szolgáltam. Kantoni hadihajón. Így hozta a sors.

Jellemző név, gondolta Ricci. A guan nyelvjárás szerint azt jelenti, hogy „víz”. Bizonyára ennek a satnya emberke életében a víz volt a legmeghatározóbb: mi más is lehetne hát a neve?

– Hallottál már a kereszténységről?

– Valamit igen, de az nem kedvemre való, mert az a portugálok hite.

– Légy irgalmas, és őszintén válaszolj szerény kérdésemre! – kérlelte kedvesen Ricci.

– Úgy véled, a keresztények mind portugálok?

– Ezt nem állítottam…

– Okosan tetted, testvérem – mosolygott rá megnyerően az olasz. – Mert az igazság az, hogy mi, Jézus követői, szomorúak vagyunk amiatt,

hogy a „tengeri rablók” is keresztények. De ez ellen, sajnos, nem tehetünk semmit.

Mizu eltűnődött a szavakon, tenyérnyi képe fonnyadt *jang-taóra* hasonlított.

– Olyanok azok is, mint nálunk a japánok? Ott is sok a buddhista, mégis sokszor nagy ellenségeink nekünk.

Ricci örült, hogy az öreg tengerész ilyen jó hasonlatot talált, így erre nem kellett már több időt fecsérelnie.

– Jól látod! Azért, mert a portugálok katolikusok, mi még szerethetjük ezt a vallást. – Mély levegőt vett, hogy végiggondolja, miről beszéljen. – Mi, keresztények tudjuk, hogy elnyerjük az örök üdvösséget. A földi élet csupán próbatétel, az igaz ember a túlvilágon kapja meg méltó jutalmát nehéz sorsa után.

– Nehéz élet után?

– Igen, testvérem. Minél többet szenvedtél a földön, annál nagyobb bőségben és boldogságban lesz részed a Paradicsomban.

– Te tán nem Buddha követője vagy? Miért beszélsz akkor nekem a kereszténységről?

– Én és társam Buddha szellemében élünk, de hiszünk Jézusban, a keresztény katolikusok Megváltójában is. És hisszük, mert meg van írva a mi szent könyvünkben, hogy a földi nélkülözés, a tisztességes élet majdan elnyeri jutalmát.

– Ez érdekes ám – csillant meg Mizu szeme. – Ti úgy tartjátok, hogy a becsületes, szegény ember majd boldog lesz a túlvilágon?

– Úgy, úgy! – bólintott rá Take.

– És hogyan él egy tisztességes keresztény?

Take mindjárt nekifogott, és hibátlanul elmondta a Tízparancsolatot. Ezen még Ricci is meglepődött. Aztán szó szót követett, egyre mélyebb és tartalmasabb társalgásba merültek, s a végén Mizu azt találta mondani, hogy ő bizony csatlakozik a keresztények táborához, mert annyit gürcölt élete során, hogy megérdemli majdan az örök boldogságot.

– Életed legfontosabb elhatározása ez, jámbor hittársunk – ejtette Ricci az öreg vállára a kezét. – Innentől, meglásd, nyugalommal tölt el a tudat, hogy nem szenvedtél hiába, és vár rád az üdvösség.

Mizu hálás szemmel nézett a két szerzetesre.

– Tudjátok, irgalmas testvérek, engem nem is Jézus tanítása győzött meg, hanem a ti csendes és bölcs személyetek. Bennetek való bizalmam döntette el velem, hogy fölveszem a keresztséget.

Ricci örvendett, bár jól tudta, hogy Mizu korántsem jellemzi a kínaiakat. Véletlen csupán, hogy ennyire érdeklődő, nyíltszívű, meggyőzhető helybéli talált rájuk. Na, majd ha egy igazi tudóssal hozza össze a sors, akkor dől el, mennyire felkészült, hogyan tudja felépíteni érveinek rendszerét. És egyszerre ráébredt, hogy kolduló boncként aligha tágulnak tovább lehetőségei. Egy-egy kínait a szegényebb néprétegből jobbára mindig sikerülhet majd meggyőznie, viszont ezzel nem elégedhet meg: a tömeges áttérítéshez kell eljutnia!

Baretto és két társa reggel indult útnak, hisz megígérték a selyemkereskedőnek, hogy időben a mólónál lesznek. És nem másért, minthogy segítsenek a berakodásban. Ez egy eredeti ötlet volt, amelyet a rangidős talált ki: járjanak el ingyen dolgozni erre-arra, munka közben lehet a legegyszerűbben a helyiek bizalmába férkőzni, aztán csínján el lehet kezdeni az agitációt. Ricci már két kereszténnyel gyarapította Jézus nyáját, ami önmagában szinte elhanyagolható, de ezen kívül a kantoni misszió eddigi munkája elkeserítő.

Éledezett a város, az utcákat, tereket árnyékmozgást végző emberek lepték el, amit a három jezsuita már megszokott. Ruggieri először nagyot nézett, hogy mi a csudát művel reggelente ez a rengeteg ember, egy ideje azonban inkább csodálója a jelenségnek. Annál is inkább, mert elbeszélgetett erről egy helybélivel, aki ugyan hitbéli ügyekről hallani sem akart, de másról szívesen társalgott. A férfi elmondta, hogy a *taj csi* egy összehangolt mozgásrendszer, amely ellazít, megnyugtat, ugyanakkor felfrissíti a testet meg a szellemet. Szívesen mutatott is néhány alapvető mozdulatsort, amit Ruggieri elsajátított, és ha két rendtársa nem látta, tőle telhetően el is végzett. És be kellett látnia, hogy jó hatást gyakorolt rá, így, ha tehette, gyakorolta…

A buddhista kápolna mellett valamennyien Riccit keresték a szemükkel. Meg is látták, épp intett feléjük, hogy várjanak.

– Hová igyekeztek?

– A kikötőbe – felelte Baretto.

– Nyomotokba szegődünk, nekünk is arra van dolgunk.

Baretto bólintott, így az olasz meg Take csatlakoztak hozzájuk. A forgalmas főúton ezúttal sietve haladtak át, hiszen várta őket a selyemkereskedő, viszont a két boncnak nem lett volna muszáj velük lépést tartania. Valami rossz előérzet azonban azt súgta Riccinek, hogy most nem maradhat le rendtársaitól, mert valami történni fog. A zömök Take azonban egyre jobban fáradt, szuszogott, s amikor a Sárkánykő utcából lekanyarodtak a kikötő felé, szóvá is akarta tenni. Azonban nem maradt rá ideje, mert hirtelen beigazolódott mesterének sugallata.

Egy rosszarcú, szutykos alak vágódott közéjük, és vészjóslón széles pengéjű kard villant markában, amivel Baretto felé nyesett. Ricci párducruganyos lendülettel vetődött előre, oly ügyesen, hogy sikerült is megtaszítania a fegyverest, aki így a levegőt kaszálva bukfencet vetett, majd nagyot esve elhasalt. Azzal, hogy Ricci ilyen gyorsan cselekedett, a tulajdon életét is megmentette, mivel egy dühös, bőrmellényes alak éppen őt vette célba valami dobófegyverrel. A pöröly sivítva pörgött el a feje mellett, és beleállt egy bolti bejáró faoszlopába. A szerzetes visszalépett, kézéllel háromszor, öklöllel kétszer megütötte a bőrmellényes támadót, aki olyan átható bűzt árasztott, hogy még így, félig önkívületi állapotában is erősen marta az orrát. A merénylő az ütésektől meg-megtántorodott, hellyel-közzel harcképtelenné vált.

Viszont egy harmadik is előrobbant a semmiből, olyan őrjöngő harci kiáltást hallatva, amitől a jezsuiták ereiben meghűlt a vér. Időközben az a haramia is talpra szökött, akit az imént Ricci buktatott el.

– Irgalmazzatok! – esdekelt Take. – Ne bántsatok bennünket! Senkinek se ártottunk!

Ricci kétségbeesetten forgott körül, segítséget remélve, mert a két fegyveres széles pengéjű szablyát lóbálva most csak ellene fordult. Társaira nem számíthatott, ők soha életükben nem verekedtek, egyedül, puszta kézzel viszont neki immár semmi esélye. *Ó, hát ily gyorsan eljött a vég, éppen akkor, amikor már kezdett volna sikereket elérni itt a messzi idegenben!*

Tarkóján kiütött a félelem jeges verítéke és előre megborzongott az elkerülhetetlen hideg, kegyetlen acél húst, csontot elmetsző fájdalmától. *Istenem, Jézusom, kegyelmezz nekem!*

A rossznál adódik néha rosszabb is. A szegecselt bőrmellényt viselő alak, aki olyan büdös volt, mint a görény, összeszedte magát, és ő is kardot rántott. A jezsuiták, Takéval egyetemben tüstént össze is tömörödtek, akár a madárfiókák, ha kányavijjogást hallanak. Immáron csupán a támadók dühén múlt, milyen gyorsan mészárolják le őket.

– Most végetek, idegen férgek! – hörögte a bőrmellényes.

Teljesen váratlanul, akárha az égből ugrott volna elébük, egy daliás alkatú, selyemköntöst viselő férfi kelt a szerzetesek segítségére, védelmezőn hosszú, egyenes kardját suhogtatva.

– Gyáva csürhe! – szűrte át a fogai között. – Gyertek csak, ha meguntátok az életeteket!

A támadók tekintete összevillant – ezzel nem számoltak ám egy szempillantás alatt felmérték a váratlan helyzetet, és vad vijjogással rontottak rá a szép szál vitézre. Amit a jezsuiták meg az éppen erre sétáló városlakók innentől láthattak, azt bizonyára életük végéig sem felejtik majd el. A három kérlelhetetlen gyilkos bármily sebesen is forgatta fegyverét, bármily elszánt hevességgel vagdalkozott is, a selyemköntösös mindegyik vágásukat kivédte. Mintha villámok csapkodtak volna, úgy hasítottak a pengék, és fémes csengésüktől a szájtáti emberekbe szinte beleszakadt a visszafojtott lélegzet. A galamblelkű Ruggieri egész testében remegett, a Miatyánkot mormolva vég nélkül.

A bőrmellényes csupasz karján, a tekergő sárkány alatt megfeszültek az inak, alattomos alsó vágást igyekezett bevinni a dalia támaszkodó lábára. Ám a harcos résen volt, és a piszkos tőrvetés majdnem támadója vesztét okozta. A lendülettől kis híján orra esett, és hogy megőrizze egyensúlyát, hirtelen ösztönnel belekapott társa nadrágszárába, aki ettől megbillent, kiesett mozdulatainak ritmusából. A selyemköntösös harcos azonnal észlelvén a lehetőséget, halálos vágással le is sújtott a balszerencsés orrnyergére.

A jellegzetes csattanás, a gyilkos összecsuklása csodálkozó kiáltásra ragadtatta az összeverődött bámészkodókat. Aztán, hogy a támadók már csak ketten maradtak, a túlerő megcsappantával, pár pillanat múlva a másodiknak is vége lett: átdöfte törzsét a hosszú kard.

Egyedül a bőrmellényes bűzgörény úszta meg, aki az eseményekből okulva menten kereket oldott.

A dalia leengedte véres fegyverét. Nem állt szándékában a menekülő után iramodni.

Ricci szedte össze magát legelőször. Odalépett az ismeretlenhez, meghajolt, a kezét nyújtotta.

– Köszönjük, *sziensön*, hogy védelmedbe vettél bennünket! Nélküled valamennyien itt hevernénk élettelenül az út porában.

A daliás uraság elmosolyodott, ugyancsak meghajolt, elfogadta a kézfogást, és baráti hangon szólt:

– Senkiházi, gyáva csürhe! Soha nem bocsátottam volna meg magamnak, ha sorsotokra hagylak benneteket. Külföldiek vagytok és szent emberek. Szégyellem, és bocsánatot kell kérnem, hogy ilyesmi megtörtént veletek az én hazámban!

– Bocsánatkérésre semmi szükséged, mi tartozunk neked hálával. Az én nevem Li Ma-to, buddhista és keresztény szerzetes. Kérlek, áruld el a neved, hogy ezután imába foglalhassuk.

– Hiszen ő Pao Csen uraság! – nyomakodott hozzá, s hajbókolt előtte Take, és úgy fénylett a képe, mint a telihold. – A gyengék védelmezője, az árvák segítője! Áldás a neved. Csen mandarin! Dicsőség és szerencse kísérje utadat!

A többi jezsuita is meghajolt, bemutatkozott, köszönetüket fejezték ki a daliás uraságnak. Pao Csen szerényen fogadta a hálálkodást, fürkész, vidám szeme érdeklődéssel vizsgálgatta az európaiakat. Azonban Ricci érdekelte igazában.

– A te lélekjelenlétedre nagy szükség volt, különben már az elején levágnak benneteket. Honnan tanultál pusztakézzel harcolni?

– Még messzi hazámban, amit Itáliának neveznek, sajátítottam el az ökölvívás fortélyait. Makaóban pedig egy öreg kínai mester tanított a kungfura.

– Ne is folytasd, jó Li Ma-to! – intette le Csen. – Jöjj el házamba, légy becses vendégem! Mindennél jobban óhajtok veled hosszan társalogni. – A földön heverő két vérbefagyott hullára tévedt tekintete. – Ezek aljas bérgyilkosok voltak. Na, de majd kiderítjük, ki áll mögöttük.

Vu Jing szája habzott a dühtől, és szidalmak özönét fröcsögte csatlósára.

– Hogy a fekete ragály vitt volna el csecsszopó korodban, Kutya! Hát hogy tudtátok ezt így elrontani?!

– Mindennek az az átkozott Csen volt az oka! – szabadkozott Heisza Guo. – Ha ő nem kel a sápadt *hulokok* védelmére, már rég beitta volna vérüket a sárga föld!

Ezúttal a Sicsijang folyó partján találkoztak, távol Vu Jing villájától. Legfőképp óvatosságból, mellesleg pedig azért, mert a mandarin háza népe továbbra sem állta Heisza Guo förtelmes szagát. A víz egykedvűen nyaldosta a fövenyt, algát és kagylóhéjakat hajtva szárazra. Távolabb egy lógó szárnyú, öreg sirály bicegett, és fáradtan csipegette fel a nedves homokról az eleséget.

– De ti hárman voltatok! – vicsorgott Vu Jing.

– Cöh, hiába, nagyuram! Csen olyan káprázatosan forgatja a kardot, hogy az, hogy az már… És még a szerencse is melléje szegődött, mert a legrosszabbkor megbotlottam.

– Ah! – legyintett a mandarin. – Szerencsétlen vadszamarak! Csen befolyásos ember, még a császári palotában is akadnak hívei! Ezután nagyon óvatosnak kell lenned, jól vésd az agyadba! Nem szeretném, ha kitudódna, hogy én állok a háttérben.

– Bennem megbízhatsz, nagyuram! Senkinek se szólok egy árva szót sem.

– Nagyon ajánlom, különben magam öllek meg! – horkant fel mérgesen a mandarin, és arca sötét tónusba fordult. Hosszú körmeivel most nem szakállát babrálta, hanem csatlósára mutatott. – Arról sose fogok lemondani, hogy a nyugati férgeket kiseperjem az országból, de egyelőre jobb lesz nyugton maradni. A kormányzó se ért velem egyet, és a ravasz jezsuitáknak, vagy hogy nevezzem a nyavalyásokat, már híveik is vannak. Neked viszont azt javaslom, tüstént tűnj el, telepedj át másik tartományba, mert itt hamar felismernek, már a szagod miatt is… Nesze! Egy zacskó ezüst, ezzel elboldogulsz. Majd üzenek, ha megint itt lesz az ideje.

Heisza Guo mohón kapott a nehéz, tömött erszény után.

– Köszönöm, nagyuram, hálám kísérje minden lépted!

– Jól van, te bitang Kutya. Hordd el sebesen a tetves irhád, hogy egy lélek se lásson ezen a környéken!

És Vu Jing úgy legyezett felé hosszúkörmű ujjaival, mintha csak egy döglegyet hessegetne el.

VI.

Ricci módfelett örvendett annak, hogy végre egy igazi nagyúr, egy mandarin hívta vendégségbe. Ettől a találkozástól nagyon sokat remélt, alaposan fel is készült rá. Természetesen rengeteg ajándékot vitt magával egy telitömött hátiládában, így mire megtalálta az udvarházat, rogyadoztak a lábai. Különösen a fóliánsok, könyvek nyomták erősen vállait, de a mechanikai szerkezetek se voltak könnyűek.

A bejárati kapu előtt rövid töprengés után megrántott egy lakkozott fakarikát, amely egy zsinór végén lógott. Kisvártatva fiatal, vidám szemű szolga nyitott ajtót.

– *Paj tyhien haoo, van-fu!* – hajolt meg mélyen, aztán már kapta is le Ricci hátáról a ládát.

– *Sijese!* – köszönte meg a szerzetes, és végre kinyújthatta a derekát.

– Kövess! Csen nagyuram már vár.

Gyönyörű azáleacserjék és viráglugasok között vezetett a sétány, a levegőt részegítő orchideaillat töltötte meg. *Micsoda kifinomult ízlés tükröződik ezen a kerten!*- esett ámulatba az európai. Hasonlót ugyan látott Itáliában, de ily káprázatosan könnyedet, egyszerűt, szívmelengetőt még soha.

Egy néhány lépésre levő ágyás mellett egy nő guggolt, a neszre felállt, és Riccire pillantott. A férfi szíve akkorát dobbant hogy az egész teste beleremegett. *Istenem az égben, egy Madonnát látok!* A teremtés törékeny szépsége, achátkőként villanó igéző szeme oly erősen sugárzott, hogy átragyogta köztük a távolságot. Óhatatlanul biccentenie kellett feléje, ámde a szépség hirtelen morcos képet vágva hevesen elkapta róla a tekintetét.

A szolga egy pézsmaillatú, tágas terembe vezette, amely tele volt könnyű bambusz- és gyékénybútorokkal, melyek között pazar, damaszttal bevont tárgyak is megbújtak. Annyira egymáshoz ülőn, hogy a nézőnek kétsége se támadjon afelől, hogy mindezt művész válogatta össze. Az ablakok előtt áttetsző, gondosan redőzött vörös selyemfüggönyök omlottak

alá, az üvegeken aranykígyóminták kanyargóztak. A sarokban, mint minden kínai házban, porcelán köpőcsésze álldogált, virágmintákkal az oldalán.

– Köszöntelek, Li Ma-to – állt fel Pao Csen egy kerevetről, amelyen mintás kelmével vont vatta vánkosok, párnák, hevertek. – Nagyon örvendek, hogy hajlékomban fogadhatlak.

A szemével jelzett a szolgának, hogy hová rakja a ládát, aztán intett neki, hogy elmehet. Könnyű kabátot és bő nadrágot viselt. Honfitársaival ellentétben viszonylag magas volt, széles vállal, domború mellkassal. Ha nem lettek volna mongolid arcvonásai, európai embernek is beillett volna.

– Még nem jártam soha kínai mandarin házában – szólt a szerzetes, miután meghajolt –, és azt kell mondanom, érdekes és szép otthont látok magam körül.

– Valóban? A ti házaitok nem ilyenek? – kínálta hellyel Csen a vendégét.

– Nálunk többnyire kőből építkeznek. Rómában, Firenzében sok száz éves házakban is élnek.

– Igazán?

Mielőtt Ricci leült volna, a ládából kiszedett néhány könyvet, csillagászati és földrajzi atlaszokat, s a kerevet melletti kis asztalkára helyezte. Aztán fölütötte az egyiket és úgy foglalt helyet Csen mellett.

– Mutatok neked európai városokat, ha érdekel.

A kínai szeme felragyogott.

– Ó, nagyon érdekel! És minden szerfelett, ami csak a te messzi világodból való.

– Nézd, *láo csan* – mutatott az egyik metszetre Ricci –, ez Lisszabon.

– Lenyűgöző! – csodálkozott rá a képre Csen. – Ebben a városban születtél?

– Nem, de innen indultam hajón hozzátok. Ez a portugálok fővárosa. Olyan, mint nálatok Peking.

– Káprázatos! – hajolt föléje Csen. – Ezek a magas, tornyos épületek valami szent házak?

– Jól gondolod. Templomok. Ide járnak a keresztények imádkozni.

– Igazán? Azt mondod, magad is keresztény vagy.

– Igen.

– Akkor majd mesélj a keresztény szertartásokról, de csak később! Most jobban érdekel ez, amit látok. És mondd, Portugáliának van császára?

– Nincsen, király uralkodik ott.

Csen most a kikötő erődítményeit vette szemügyre, meg a vízen vitorlázó hadi- és kereskedelmi hajókat.

– Jó hajóik vannak. És mondd csak, Portugália nagy, erős ország?

– Dehogy! Kicsi, főképp Kínához képest. Ez a Kuangtung, a ti tartományotok kétszer nagyobb Portugáliánál.

– Hallatlan! Miket tudok meg! – ámult el Csen.

Ricci mindjárt széthajtogatta az egyik térképet, ami Európát ábrázolta.

– Ezt nézd meg, uram. Ez a mi Európánk. Az egész az Atlanti-óceántól az Ural hegységig tart. Látod, milyen sok ország található benne? És ahány ország, annyi nyelv, annyi uralkodó, észjárás, szokás, fizetőeszköz, nemzeti sajátosság.

– Az én hazámban is többféle nyelvjárás van – tűnődött el Csen.

– De ti, ha nehézkesen is, de valamennyire megértitek a különféle kiejtéseket. Ha meg nem, ott van a közös írásotok. Viszont Európában a portugál nem érti meg az olaszt, a spanyol a hollandot, a francia a németet, a magyar az oroszt, a török a lengyelt.

– Dehogy! – tiltakozott a házigazda. – Megcsal a hallásod. A kantoni nyelv és a hivatali mandarin kínai a beszélők számára erősen eltér.

– Úgy tűnik akkor, van még mit elsajátítanom. És elgondolkodtató, amit mondasz, abból a szempontból is, hogy az egész Európa mindenestől nagyjából akkora, mint Kína egymagában.

Csen képére kiült a büszkeség.

– Akkor nem beszélnek rosszat a mi tudósaink, hogy Kína a világ közepe, a tökéletesség csúcsa!

– Részben igaz, mint sok minden ezen a világon. – igyekezett Ricci módfelett tapintatosan közeledni a kényes kérdéshez. – Tudod, nagyuram, ez is hasonlít a Föld gömbölyű voltának bebizonyításához. Hiába állította annak idején sok okos gondolkodó, hogy a Föld nem lapos, hanem gömbölyű, sokan nem hittek neki. Még azután se, miután Kolumbusz elérte az új földet, amit most Amerikának hívunk. Pedig akkor már elégé nyilvánvalónak tűnt, és mondhatjuk azt is, hogy Magellán hajói fölöslegesen kerülték meg a Földet, ő maga meg értelmetlenül halt meg a filippinók partjainál.

– Nem igazán értelek – ráncolta a mandarin a homlokát.

– Azt szerettem volna ezzel mondani, hogy sok esetben el kell hinnünk azt, amit nem látunk, amit nem tapasztaltunk. Viszont tudós vagy merész emberek elénk tárják bizonyítékaikat, csak meg kell, hogy értsük. Kína sok kiváló bölcset adott a világnak, már a régi koroktól, mint Cu Csung-cse vagy Lu Jü, és ma is élnek ilyenek, mint a botanikus Li Si-csen vagy a bölcselő Li Cse. De az én földrészemen is rengeteg kiváló elme élt és él. Nagyszerű matematikusok születtek több mint ezernyolcszáz évvel ezelőtt Görögországban. Hallottál már felőlük?

– Soha.

– Csak néhány nevet említek: Arkhimédész számolta ki először, hogyan aránylik a kör átmérője a kerületéhez. Tehát neki köszönhetjük a 3,14 szorzószámot. De a felhajtóerőre is ő jött rá, ami abból áll, hogy ha vízbe merül egy tárgy, akkor a víz szintje annyival emelkedik, amennyi a tárgy térfogata. Aztán folytathatom Püthagorasszal, aki a rezonancia alaptörvényét fedezte föl, miszerint a hang magassága a rezgő húr hosszának függvénye. És ezt természetes számokkal le is vezette. Püthagorasz jött rá, hogy a Hajnalcsillag meg az Alkonycsillag ugyanaz, ez aztán megkönnyítette az asztronómiai méréseket és a tengeri hajózást…

Pao Csen áhítattal hallgatta az idegent, s bár keveset értett belőle, ez utóbbi témához legalább hozzá tudott szólni.

– Arról hallottál-e, tudós Li Ma-to, hogy mi kínaiak megelőztük ám azt a… hogy is nevezted… Kolombuszt? Előbb léptünk az általatok Amerikának nevezett földrészre a Csendes-óceánt áthajózva.

– Igen, hallottam felőle. És el is tudom hinni! – fogadta el nyomban a szerzetes, ámbár magában a kétkedés jogát ravaszul megtartotta. – A kínai hajósok is vannak olyan rátermettek, mint az európaiak!

Ez nagyon tetszett a mandarinnak, és lelkesen beszélni kezdett.

– Mi úgy tartjuk, hogy Hszü Fu vezetésével nagy hajóraj indult kelet felé, hogy a császárnak megtalálják és elhozzák az örök élet csodaszerét. A hajókon ezer-ezer lány meg fiú, és sok mesterember utazott. Ámde a hajók nem tértek vissza, mert Japánt elérve megtetszett nekik a sziget, ahol le is telepedtek. Japán tehát Kínából vétetett. Aztán mi már nagyon régen felfedeztük az iránytűt, amit a világ tőlünk vett át.

– Valóban – ismerte el Ricci, és igyekezett még híres matematikusokról beszélni házigazdájának. Csent azonban jobban érdekelte a csillagászat, így

beszélgetésük abba az irányba tolódott el. Ismét a görögök kerültek szóba, de ezúttal a legnagyobb asztronómus.

– Ptolemaiosz – próbálgatta kimondani Csen a furcsa hangzású nevet. – És ő mikor élt?

– Úgy ezerötszáz évvel ezelőtt. Noha ő még nem ismerte fel, hogy a Föld kering a Nap körül, ezért geocentrikus elmélete ma már nem állná meg a helyét, de rajzolt egy olyan térképet, amely még ma is ámulatba ejti a tudósokat.

– Meg tudod mutatni?

– Csupán kicsiben. – Ricci fellapozta a vastag fóliánst, és egy rajzon megmutatta Csennek, miként látta a világot Ptolemaiosz.

A ház ura hosszan nézte, majd óvatos hangon megjegyezte.

– Ezen nem látom Kínát.

– Igen, mert rólatok a derék görög még nem tudott.

Ezen Csennek ismét erősen el kellett gondolkoznia. Tehát volt olyan idő, amikor az európaiak nem is hallottak Kínáról. Sántítana az a magabiztos állítás, hogy a világ mindent Kínától tanult el, és Kínának nem kell tanulnia senkitől?

– És mai világtérképet tudsz mutatni?

– Örömest.

Ricci a ládájából hosszú vászontekercset szedett elő.

– Hová akaszthatom ki?

Csen felállt, mutatott neki egy kampót a falon, amelyen tündérrózsát ábrázoló selyemkép lógott. Arra még ráfért a térkép tartózsinórja. Közben kettőt tapsolt, mire egy fiatal leányka, szemét lesütve, porcelánkancsót és csészéket hozott be. Szó nélkül letette az asztalkára, és finoman meg-meghajolva nesztelenül kihátrált.

Ám a két férfit most nem érdekelte a tea. Csen megbűvölten, Ricci büszkén bámulta a világatlaszt. Némiképp ugyan aránytalan, kissé elnagyolt rajzolat volt, de elég sok mindent mutatott. Rajta virítottak Észak- és Dél-Amerika, a Fülöp-szigetek és Indonézia egyes részei is.

Csen csalhatatlan tájokozódási képességgel rábökött Ázsia déli földrészére.

– Ez Kína.

– Igen, nagyuram – biccentett elismeréssel az olasz.

– Nagyon figyelemreméltó. Ilyet, bevallom, még nem láttam – lépett közelebb a térképhez a mandarin, hogy jobban meg tudja vizsgálni. – Látom, a városok neve is szerepel rajta. Kár, hogy én nem értek belőle semmit.

– Latin nyelven íródott.

Ricci hagyta, hadd csodálkozza ki magát a ház ura, akinek most azt is meg kellett emésztenie, hogy bizony-bizony nemcsak szülőföldjén, a világ más részein is teremtődnek ám értékek. Erről az imént maga is meggyőződhetett a saját szemével.

Később, az üdítően zamatos tea kortyolgatása közben, Csen a csillagászat irányába vitte el ismét a szót. Abban némiképp jártasnak tartotta magát, kisvártatva azonban kiderült, vendége e téren is tájékozottabb. Nyilvánvaló, hiszen ő Rómában tanítványa volt a híres Christopher Clavius jezsuita matematikus-csillagásznak, akinek kutatási eredményei nagyban hozzájárultak a naptári időszámítás megújításához. Amit aztán mostanában Gergely-naptár néven a keresztény világban már be is vezettek, ahogy Valignani nekik küldött leveléből kiderült. Később beszélt még olyan apály-dagály jelenségről, ami Csen számára szintén ismeretlen volt.

– Tekintsd meg a legújabb műszereket, nagyuram – szedegette ki a ládából ördöngös szerkezeteit a vendég. – Látod, ez a szextáns, amivel meg tudod állapítani helyzetedet akár az óceán közepén is.

Csen megilletődve vette át a formás vörösréz műszert. Ilyen boszorkányos csudaeszközt eddig még sose látott.

– Nahát!

– Látod, ez az ív egy 60 fokos körcikk, amit így kell a szemed elé tartani – mutatott egy kis ízelítőt Ricci. – Ha óhajtod, majd megtanítalak a használatára… Ez pedig egy asztrolábium – nyújtott át egy jóval bonyolultabbnak látszó alkalmatosságot.

Kerek formájú, aprólékos ötvösmunka volt, tele apró jelekkel meg állítható irányszárral. Csen még a másik szerkezetben sem tudta kigyönyörködni magát, és már ott is volt az újabb varázslat.

– Hm. Ó!

Ricci módfelett élvezte ezt a szerepet. Pao Csen egy érdeklődő, nyitott kínai, akinek érdemes új dolgokat mutatni, olyanokról beszélni, amiről még nem hallott.

– Egy adott földrajzi szélességben a dátum ismeretében meghatározhatjuk vele a helyi időt – magyarázott tovább. – Ehhez csupán a Nap horizont feletti magasságát kell megállapítani, aztán ezt a jelzőkart a megfelelő helyre tolni.

Nem hagyta, hogy Csen belekérdezzen. Le akarta hengerelni.

– Tekintsd meg ezt az órát! Ez az időt méri. Bármikor ránézel, pontosan meg tudod mondani, hány óra van. Ezeket mind ajándékba hoztam neked, fogadd el. – S végül előszedett egy mechanikai játékszert. – Hallgasd!

Fölpattintotta a szelence tetejét, hirtelen kiugrott belőle egy karcsú táncoslányfigura, s csilingelő zenére forogni kezdett. A mandarin olyan tágra meresztette a szemét, hogy Ricci majdnem elnevette magát. Aztán a házigazda megölelte az olaszt, megropogtatta csontjait, lapogatta a vállát és harsányan nevetett.

– Barátom! Te aztán nagyon okos ember vagy! Ezt Kínában mindenkinek meg kell tudnia! Na, közbenjárok én az érdekedben immár a tudósoknál, a kormányzóknál, de elviszem jó híredet Pekingbe is. – Kezét nyújtotta. – Legyünk barátok!

Ricci a jezsuita jelmondatra gondolt és elfogadta a parolát.

– Megtisztelsz, hogy a barátod lehetek.

– Most jöjjön a vacsora!

Caj Tien-en és Federico szerzetesek érkeztek meg Kantonba, hogy immár hat főre bővítsék a jezsuita missziót. Baretto sokat várt attól, hogy végre egy valódi kínai származású rendtárs is csatlakozik hozzájuk, remélve, így könnyebben férkőznek a helyiek bizalmába. Caj Tien-en egyébiránt halk szavú, alázatos jezsuita volt. Ahogy beléptek, csak Federico vitte a szót.

– Hoztunk, testvérek, mindent, amit igényeltetek: ezüstöt, térképet, műszereket. Aggodalommal töltött el valamennyiünket támadásotok híre. Valignani atya szerint Isten kegyeiben tartja rendünket, hiszen senkinek se görbült haja szála.

– Pao Csen mandarinnak köszönhetően – közölte szárazon Baretto, mert még nem tette túl magát a megpróbáltatáson. Leginkább az a felismerés ijesztette meg, hogy meghalhat, és, ellentétben az öntörvényű Riccivel, az ő neve mellett nem jegyeznek áttérített kínait. Csekélyke

kárpótlás az élettől, hogy a két bárány keresztelő szertartását maga végezte el.

– Hol van Matteo testvér? – nézett körül Federico.

– Hol erre, hol arra – húzta el a száját Baretto. – Most éppen Csen meghívásának tesz eleget…

A másik bólintott.

– Beszéljetek nekünk az itteni életről! Látom, a séngek öltözékét viselitek. Ez nem ingerli a helyieket?

– Nem. Inkább a jezsuiták tálárisa nyugtalanítaná… De legelőbb végezzük el a lelkigyakorlatot, majd harapjunk valamit!

Így is cselekedtek. A hosszú elmélyülést követően körülülték az asztalkát. A kifőzdéi káposztás tekercsek, amelyeket Goës hozott még melegen két órával ezelőtt, egy terebélyes szilkében vártak rájuk.

– Remélem, ti is megkedvelitek ezt az olcsó és tápláló étket – mutatott az edényre. – A káposzta birkahúsos rizzsel van töltve. Hidegen is mennyei.

Caj Tien-en helyeslőn bólintott.

– Én ismerem, a családom is szereti.

Jóízűen és sokat ettek. Kisvártatva kiürült a cserépedény, de jól is laktak valahányan.

– Ricci talán betér, hagyhattunk volna neki is – jegyezte meg Ruggieri.

Baretto legyintett.

– Én rajta nem tudok eligazodni! És nem vagyok benne biztos, hogy amit csinál, annak majd meglesz az eredménye.

Federiconak már a nyelvén volt, hogy megvédje Riccit, de aztán inkább mégis hallgatott. A rangidős Baretto tisztelete minden más parancsot felülírt. Ruggieri viszont vizet kortyolt, megtörölte száját, és kimondta szívében rejlő gondolatait:

– Az utcákon járva, a feliratokat nézve rá kellett jönnöm, hogy sokat kell még nekem is tanulnom. Ricci abból a szempontból szerencsés, hogy zavartalanul mozog mindenféle körökben, sőt: temetéseken is részt vesz! Lassan többet fog tudni nálam. Nagyon jó lenne valami méltó feladatot kapni, bekerülni valami hivatalba, elmélyedni a guan nyelvjárásban.

Baretto két görbe metszőfoga közül körmével kipiszkált valamit, majd leintette rendtársát.

– A mi küldetésünk nem olyan irányultságú, hogy ilyesmivel is foglalkozzunk. Meg kell találnunk a megfelelő hatalmasságot, akár egy

tartományi kormányzót, de legjobb lenne eljutni magához a császárhoz, és okos szóval áttéríteni. Aztán majd a császár hatalmi szóval parancsolja meg népének, hogy mindenki vegye fel a kereszténységet.

– Bocsáss meg, testvérem – szólt tapintattal Caj Tien-en –, de amit kimondani oly könnyű, megtenni szinte lehetetlen.

– Már miért lenne lehetetlen?

– A kínai nép hitbeli ügyekben nem a császárt követi, hanem a maga lelkiismeretét. Kínában nagyrészt magánügy mindenkinek a hite. Abba senki se avatkozik bele szívesen.

Baretto pedig olyan jól végiggondolta azt, hogy mostantól befolyásos emberek bizalmába kell férkőzni, akik megkeresztelkednek, majd odahatnak, hogy a köznép is ekképp cselekedjék. Dühítette a csendes Caj Tien-en talányos érvelése.

– Kár volt szólnod, testvérem! Látom én azt, hogy milyen tisztelet övezi a császárt! Hidd csak el nekem, hogy nagyon sok bejönne számunkra a réven, ha tekintélyes személyeket nyernénk meg ügyünknek…

Az alkony különös, matt fényébe vonta a szobát, a szerzetesek okkersárga öltözékét szürkévé festve, amikor beállított Matteo Ricci. Üdvözölte új társait, olajlámpást gyújtott, aztán helyet foglalt közöttük.

– Mint egy igazi bonc – jegyezte meg Federico. – Vörös a nyakad, de még a fejed is.

– Igen, a nap leégetett… Hanem nagy hírekkel szolgálhatok. Megnyertem ügyünknek Csen mandarint.

– Áttérítetted? – kapta fel a fejét Baretto.

– Ott még nem tartunk, de ígéretet tett, hogy engem országosan ismert emberré tesz.

– És az miért jó nekünk?

– Úgy érzem, hasznunkra válik, hogy közbenjár érdekemben a kormányzónál, tudósoknál, a császárnál.

– És akkor mindenütt téríthetünk?

– Erről még szó sincs – simogatta meg óvatosan vörösre sült üstökét Ricci. – Lenyűgöztem őt csillagászatai tudományommal, és a mechanikus műszerek is megtették a hatásukat.

– Ennyit mi is elértünk Vang Pan kormányzónál – okvetetlenkedett tovább Baretto.

– De én barátságot kötöttem Csennel. Megígérte, mindent elkövet, hogy megismertesse a kínaiakat az európai tudománnyal.

Ruggieri ráébredt a dolog nagyszerűségére.

– Mi pedig így jobban megismerhetjük az ő kultúrájukat és nyelvüket! Szeretnék még több írásjelet megtanulni.

– Jól van – bólintott Ricci. – Csen alaposan végiggondol mindent, aztán, ha valamire jutott, ismételten hívat. Tarts majd vélem, Michele!

VII.

Újból Csen pompás házának fogadószobájában teázgattak, de immár hármasban. Ruggierit, ahogyan megígérte neki, Ricci magával hozta. A házigazda örült a másik olasznak is, hiszen még egy messziről jött ember az ő számára újabb érdekes beszélgetések lehetőségét kínálja. Ki is faggatta a sinológust, s miután megtudta, hogy az lingvista, és minden vágya, hogy elmerüljön a kínai nyelvben és írásban, mindjárt támadt is egy ötlete.

– Jól beszéled a portugál nyelvet is?

– Anyanyelvi szinten beszélek olaszul, latinul, portugálul, nagyuram.

– Jól van! Akkor én azt javaslom, kezdj el gondolkodni egy portugál-kínai szótáron. Majd szólok a te érdekedben is a kormányzónak. – A mandarin hol az egyikre, hol a másikra tekintett. – Szóval ti mindketten Itáliából származtok?

– Igen.

– Néztem a térképen hazátokat. Meglepett, hogy Kínához képest milyen parányi. De azon még jobban elámultam, hogy Portugália még Itáliánál is kisebb. Jó, hogy ezt tudom, és mostantól azon leszek, hogy valamennyi méltóság értesüljön erről országomban: nincs mitől tartanunk. Portugáliának nincsenek hatalmas erőtartalékai. És Makaó csupán egy kis egérszar, amit bármikor a tengerbe pöckölhetünk. Nyugodtan kereskedhetünk velük, nem fog bennünket az a veszély fenyegetni, hogy Portugália elfoglalja országunkat.

– Ettől tényleg nem kell tartanotok – értett egyet vele Ricci. – Kína mérhetetlenül nagy és gazdag.

Csen ezt elégedett bólintással nyugtázta. Kényelmesen elhelyezkedett a kereveten, majd sokatmondóan ráhunyorgott Riccire.

– Hanem én végiggondoltam, hogyan lehetnél nálunk híres ember. Mert, ha híres vagy, eljuthatsz bárhová, találkozhatsz bárkivel. Mi hasznát vennénk a tudományodnak, te pedig jól megismernéd Kínát.

– Kíváncsian várom, mit találtál ki.

– Magam is – csatlakozott Ruggieri.

– Dobd le te ezt a bonc göncöt, vegyél fel helyette díszes selyemköntöst, amilyet a kínai tudósok viselnek, tegyél a fejedre kreppsapkát. Kapsz tőlem egy szép házat Csaoking városában, a szobák falára aggass térképeket, fizikai és matematikai táblákat, helyezz el benne európai találmányokat, órákat, műszereket. Arról pedig én gondoskodom, hogy legyen sok látogatód, akiket meg tudsz győzni az eszeddel. Higgy nekem: a tudománynak is hivalkodnia kell, hogy a tömegek érdeklődését felkeltse!

A két jezsuita egymásra tekintett. Jól hallották, amit hallottak? Ruggieri nem mert gondolni semmit: Isten őrizz, hogy ő ebben állást foglaljon!

– Rendkívül figyelemreméltó ajánlat, barátom – kezdte óvatosan Ricci –, amely valóban jól szolgálná az európai és a kínai műveltség és tudomány közeledését. Noha rendünktől nem állnak távol a merész elhatározások, bizonyos helyzetekben a rögtönzés sem, ezt azonban mindenképp meg kell tárgyalnom Alessandro Valignanival, a makaói rendfőnökkel.

Csen ravaszkásan rásandított.

– A magad véleménye érdekelne.

Matteo Ricci úgy érezte, soha életében nem állt még ekkora lehetőség kapujában. Micsoda kaland lenne! És talán megnyílnának előtte azok a titkos ajtók is, amelyek mögött különlegesen csábító csodák várnak egy ereje teljében lévő egészséges férfira. Feltéve, ha az égben lakozó Úristen is így óhajtja!

– Én elfogadnám… – bökte ki végül csendesen.

Ruggieri alig hallhatóan felszisszent, aztán mintha bent rekedt volna a lélegzet. Feszülten függött felettük valameddig a ki nem mondott gondolat.

– Ha sikerül neked, Matteo – törte meg társa a csendet –, szólj az én érdekemben. Sorsközösséget vállalnék veled.

A ház ura tapsolt, mire a szolgálólány besietett kancsóval, csészékkel. Ruggieri ámulva nézte a leány mozdulatait, melyek oly pillekönnyedségűek voltak, akár szende, tiszteletteljes arcvonásai, amik a férfiból gyöngéd érzelmeket váltottak ki.

– Elmehetsz, majd én töltök a vendégeimnek – küldte ki a szolgát Csen.

– Mit követsz még el ellenünk, nagyuram? – kérdezte meg vidáman Ricci.

– Isszátok a bort, ugye?

A két olasz ismét egymástól várt választ. Ezúttal is Ricci volt a merészebb.

– Kortyolhatunk a kedvedért.

Csen nevetett, megveregette a szerzetes vállát.

– Jól van! Derék emberekkel szívesen iszom, kivált, ha tanulhatok is tőlük. Szeretném, ha beszélnétek most nekem a ti Isteneteкről, mert engem érdekel az az isten, akiben még az ilyen művelt emberek hisznek.

Ruggieri kezdte el, a legegyszerűbb igazságokat idézve a katekizmusból, aztán rátért a Tízparancsolatra. Ricci Jézus finoman árnyalt tanításaival folytatta, mértékkel emlegetve csodatevéseit, a Golgotát, a megfeszíttetést, a sírba tételt, a feltámadást. *A keresztény mennyország színes felvázolása már bonc társamnál, Takénél is bevált, hátha Csen tetszését is elnyeri* – futott végig rajta.

– Üdvösség… – szólalt meg a mandarin. – Gyakran emlegetitek ezt a szót. Hogyan értelmezi ezt pontosan a vallásotok?

A kérdésre újfent Ricci felelt, összeszedve minden kínai tudását.

– ”A felmagasztaltak megaláztatnak, a megaláztatottak felmagasztaltatnak.” Majdan, a feltámadás napján, amidőn az Úr dicsőséggel ítél meg minden lelket, a bűnteleneket örök boldogságra, a bűnösöket örök kárhozatra ítéli.

És magában azt gondolta:

Csen jellemes ember, megvan a magához való esze is, ám akár a kisgyermek, úgy lelkesedik az ismeretlen dolgok iránt. Tán nem is lesz oly nehéz meggyőzni.

– Miből dönti el Isten, hogy valaki bűnös, más meg bűntelen?

Ezt a kérdést Európában feltenni eretnekség lett volna, megfogalmazója tarthatott az inkvizíció megtorlásától. Itt, Kínában azonban olyan természetesnek hatott, mint ahogy a Nap felkél.

Ruggieri szívéhez igen közel állónak érezte a kérdést, hát választ is adott rá:

– Már hallhattál a Tízparancsolatról, amely alapvető szentencia a keresztény Bibliában. Azonfelül minden templomnak megvan a maga papja, akik miséken prédikálnak, hétről hétre elmondva a híveknek, hogyan is éljenek Istennek tetszőn…

– Ti is keresztény papok vagytok.

– Igen, mindketten felszentelt papok vagyunk.

Csen erősen tűnődött.

– Istenetek bárkit elfogad?

– Bárkit.

– És ha az a bárki bűnös életet élt korábban?

– Csak hinni kell Őbenne, s Ő megbocsát.

A házigazda többször biccentett.

– A Ji Kinget olvastátok?

– Tanulmányoztuk – bólintott Ricci. – Nagyon sok okosság van benne. Engem az lepett meg, hogy Kung Fu-ce már a mi Jézusunk előtt kimondta azt az alapigazságot, miszerint „amit nem akarsz magadnak, azt ne tedd soha mással.” Elfogadom, hogy a valóság szüntelenül változik, és ebben az állandó, különös körforgásban Jang és Jin tartja fent az egyensúlyt.

– ”Légy hű önmagadhoz, és légy jó másokhoz” – mondott egy idézetet közbevetőleg Ruggieri.

Ricci folytatta.

– Az egyik legszebb fejezete a Változások Könyvének a Kút: „A kút mélyén rejlik a tiszta forrás, az Élet vize, az örök érték és tudás. Minden közösség központja a Kút. A Kútnál összegyűlnek a különböző emberek, s egynek érzik magukat. Megtalálják egymásban az értékeset, azt keresik a másikban, ami összeköti őket.” – Ricci komoly ünnepélyes arckifejezéssel Csen felé fordult. – A te házad most a mi közös Kutunk. Mert lehet bármilyen vallásunk, higgyünk akármiben, ami igaz bennünk, azáltal egyek vagyunk.

A mandarin szinte könnyekig megindultan fürkészte Ricci arcvonásait.

– Ezen szavaid szilárdították meg elhatározásom kezdetben bizonytalanságtól meg-megingó pilléreit. Döntöttem! Ha ezt nem hallom tőled, talán mégsem jutok a következő elhatározásra. Keresztény ember akarok lenni!

– Hogyan mondtad… – hunyta le a szemét Ricci, és pillái alól előbuggyantak őszinte meghatódásának apró könnycseppjei.

Csen, mintha csak elrestellte volna magát kettejük kölcsönös érzelmi nyíltságán, térdére csapott. Aztán zavarában, akár a pajtásával közös csínyen kapott kópé, hirtelen nagyot kacagott.

– Ahogy hallottad. De ezt inkább később… Most hadd mutassam meg, mit is forraltam még ki ellened! Szolgáim közül hármat a rendelkezésedre

bocsátok, mert híres ember nem lehet meg anélkül. – Tapsolt hármat, és nagyot kurjantott. – Gyertek, egyenként!

Kövérkés, de fürge léptű kicsi emberke sietett be. Mindkét oldalon szabályosan kerekedett ki pufók képe. Vidám lett az ember attól, ha csak ránézett. A hajladozásban is éppoly fürgének mutatkozott, úgy hajtogatta törzsét, mintha versenyben lenne valakivel.

– Jól van már, kiegyenesedhetsz! – szólt rá Csen, aztán vendégeihez fordult. – Han Tao-kuo, belső szolga. Udvarias, szófogadó, titoktartó, kedves. Ami a házon belül van, arról tud, mindenben lehet rá számítani, soha semmi nem kerüli el a figyelmét csak az, amit megtiltasz neki.

Ricci úgy vélte, pontosan érti a házigazda szavait. Ültében enyhén meghajolt Han Tao-kuo felé, mire a szolgának fülig szaladt a szája, és ismét belekezdett mókás hajbókolásába. Ruggieri halkan fel is kuncogott mellette, Ricci pedig gondolatban derekasan átkozta rendtársát emiatt, mert alig bírta a maga komolyságát megőrizni.

Csámpás mozgású asszonyság billegett be ezután, halványzöld ruhája a földig ért, hímzett kötény fedte nagy kebleit és széles hasát. Ábrázata olyan ijedt volt, mintha éppen halálos ítéletének kihirdetésére számítana.

– Midori, szakácsnő. Nem váltam volna meg tőle, ha a lánya nem főzne éppoly kitűnően, mint ő maga. A finom ételek nagyon fontosak egy tudós házában. A híres, gazdag és előkelő vendégek megkövetelik az ízletes falatokat. És így megismered a kínai ételeket is, amivel még többet tudsz meg rólunk.

– Köszönöm a figyelmességedet – hajolt meg most Ricci a mandarin felé ültében –, de nagyon az események elé mentél. Még nem mondhatom biztosra, hogy a rendfőnök beleegyezik.

– Nekem a te kívánságod elég – vigyorgott vissza Csen.

Legalább annyira csábította Riccit ez a felkínált élet, ahogyan annak idején Firenzében vonzotta a Távol-Kelet. Tudósként élni egy hatalmas országban, ahol annyi érdekes, felfedezésre váró dolog van, hogy az már önmagában is részegítő. És a tetejébe még megannyi titok várja valahol, a megismerés vágyának édesen mámorító, erős borát érlelve benne!

– Jádevirág! – szólította Csen az utolsó embert.

És ekkor Riccibe szakadt a lélegzet. Az a tünemény vonult be, akit múltkor a virágágyásnál megcsodált. Aki nem is járt, valósággal siklott, úszott a légben a föld fölött. Alul fölhasított, testéhez simuló ruhája

megmutatta tökéletes alakját. Ahogy megállt a szakácsnő mellett, kivillant a bokája meg egy falatnyi a lábszárából, és Ricci azt gondolta, ez bizony még egy szentet is kísértésbe vinne, bármely férfi megbomolna érte. Fénylő barackvirágszirom-szín orcája hibátlan, művészi finomságú az orrocska és az ajak is. Mintha nem is evilági lenne. Hatalmas szeme, amely achát-feketében ragyogott, daccal állta a szerzetes tekintetét.

– Na, tetszik? – kérdezte Csen.

Ricci majdnem elszólta magát, de idejében észbe kapott.

– Az mellékes, barátom. Mit tud?

– Nagyon okos, rengeteg írásjelet ismer, választékosan beszéli a guan nyelvet. Azontúl jó kertész, kivirulnak keze alatt a díszcserjék, lugasok.

Abban Ricci e pillanatban egyáltalán nem kételkedett.

– Köszönöm, elfogadom.

Jádevirág is hallotta az idegen szavát, bájos arcán megkeményedtek a vonások, hidegen méregette a férfit. *Mit jelenthet ez a jégszilánkhasító tekintet? Vonzalmat vagy gyűlöletet'?*

… Összevesztem Matteo Ricci testvéremmel! Jézusom, mit vétettem a Mindenható Isten ellen, meg teellened, atyám, hogy büntettek engem ezzel az álszerzetessel, ezzel az eretnek lelkű kalandorral? Azzal jött haza tegnap, hogy elköltözik tőlünk, mert kapott Csen mandarintól Csaoking városában egy házat. Ez még nem lenne bűn, hiszen ajándékot kapni egy helyi hatalmasságtól igazán figyelemreméltó fejlődés, de ez korántsem minden. Immár fel akar hagyni a szerzetesi élettel, tudós gúnyát öltene, s úgy akarna élni, mint egy világi ember. Folyton a jezsuiták jelmondatával takaródzik, a szent célt emlegeti. Azt javaslom, atyám, ezt ne tedd számára lehetővé. Ez a jezsuita rend elleni merénylet lenne, amit Rómában se néznének jó szemmel.

Az Úr kegyelméből:

Baretto testvér

Valignani befejezte a levelet, el sem gondolkodott rajta, félrerakta. Alatta hevert egy másik koperta, széthajtogatta, és olvasni kezdte:

Alessandro Valignani testvér, tiszteletre méltó atyám!

Hála Teneked, mert mindig figyelmes pásztorunk vagy, aki szívén viseli sorsunk, és nyomon követi a tudomány legújabb vívmányait. Külön köszönet, hogy eljutott hozzánk a Gergely-naptár, amelyet kínai barátaimnak is büszkén mutogathatok. És minden támogatásodat köszönöm a múltban, jelenben és jövőben is. Bizonyára megkaptad már Baretto testvér levelét, amelyből megtudhattad, mire készülök. Testvérem másképpen ítéli meg ezt a kihagyhatatlan lehetőséget, ahogyan egy vérbeli, áldozatkész jezsuitához méltó lenne. – Ezen szavakra Valignani enyhén elmosolyodott. – *Csen mandarin kegyes ajándékát és javaslatait vétek lenne nem elfogadni, ha komolyan mérlegeljük kínai küldetésünket. Azóta még történtek ígéretes fejlemények, amelyekről Baretto testvér, gondolom, hallgatott, hogy érdemeinket silányítsa. Pao Csen biztosított örök barátságáról, megkeresztelkedett, és kimódolt Vang Pan prefektusnál egy korszakalkotó megbízást: hozzuk létre a portugál-kínai szótárat. Emberfeletti, de nemes feladat megalkotni az első kínai-európai szótárat, amelyben erőfeszítéseket teszünk arra, hogy a kínai szavakat latin ábécére írjuk át. Ennek a csodálatos megbízásnak eleget kell tegyünk, tudományos munkánk sikere azonban nagyban attól fog függeni, mennyire zavartalanul tudunk dolgozni.*

Arra kérlek, atyám, engedélyezd letelepedésemet Csaoking városban, Csen házában, rendeld mellém Ruggieri testvért, és hunyjál szemet afölött, hogy tudósként fogok innentől élni és viselkedni, hiszen a cél kell szentesítse az eszközt. Megbízásomat a prefektus már úgy adta ki nekem, mint „Li doktor”-nak, mert Csen híres európai tudósként híresztelt el. A szívemben mindig hithű jezsuita maradok, legyen bármi a címem, s hordjak akármilyen öltözéket… Még az lenne, tisztelettel, utolsó kérésem, hogy küldd hozzám Sebastiano Fernandez laikus testvért, aki az anyatejjel szívta magába a guan nyelvet.

Ázsiában a körülmények diktálják a módszereket. A jezsuiták a kivételes alkalmazkodóképességük révén maradhatnak mindenütt talpon, ahogyan rendalapítónk, Loyolai Ignác is erre biztatott.

Atyám! Tudom és hiszem, hogy küldetésünk ezzel járható útra terelődött, hamarosan újabb megbízást kaphatunk, hiszen látom az érdeklődés élénkülését. Idővel százával, ezrével térnek majd át hitünkre. Bízz bennem, eltévelyedni sosem fogok, úgy leszek én is, ahogyan egy régi kínai közmondás tartja, amelyet legutóbb Csentől hallottam,

miszerint:”Utazni annyi, mint messzire menni; messzire menni annyi, mint visszatérni.” Látszólag elbitangolok a nyájtól, de soha nem távolodom el keresztény hitemtől, és amikor szükséges, ismét visszatérek.

Közös céljaink eléréséhez áldozni kell, immáron sokkal több mindenre van szükségem, mint eddig. Küldj mindent, ami csak eszedbe ötlik. Leginkább ezüstöt, legalább tízezer unciát, aztán könyveket, fóliánst, csillagászati, kozmológiai műszereket, órákat, mechanikai játékszereket, zenélő szelencét, térképeket, fizikai és matematikai táblázatokat, meg amiről úgy véled, elismerést válthat ki a kínaiakból.

Adott a cél, szentek lesznek hozzá az eszközeink!

Isten szeretetében oldódva:

Matteo Ricci

A rendfőnök hátralendült karosszékében. Mit akar ez a megátalkodott bajkeverő?! Egyáltalán megőrizte még a józan eszét, vagy megőrjítette az a különös világ? Ennek semmi se szent vagy drága, fütyül rá! Mit szól majd ehhez Claudio Acquaviva generális?!

Még füstölgött egy jó darabig, aztán tiszta papirost helyezett maga elé, megfaragott sirálytollat mártott a kalamárisba, és buzgón írni kezdte a válaszlevelet.

VIII.

Pao Csen mandarinnak több háza is volt, Csaokingban kettő, ahol legalább annyit tartózkodott, mint Kanton városában. Voltaképpen nem tudta egész pontosan, hány ingatlan fölött rendelkezik, de feleségből hármat számlált, s ezt azért könnyen észben tudta tartani. A többnejűség Kínában, egy ilyen előkelő férfiú esetében teljesen elfogadott volt, ámbár ennek valamiféle háremhez köze sem volt. A feleségek egyenrangúak, szabadon járhattak-kelhettek, módjával még véleményt is nyilváníthatnak, csupán olyat nem tehettek meg, amiről az uruk nem tud. Az illem mögött azonban mindig ott rügyez egy kis csalafintasághajtás, aprócska kihágás, hisz az élet nem kiszámítható, főleg nem ésszerű, sokszor öntörvényű dolgok terelik a maguk medrébe folyását…

Idén korán beköszöntött a nyár, már a negyedik hónap végén gyilkos, majd mindent felolvasztó forróság ült a tájon. Izzottak a kövek, a fák, kábán ődöngtek a város utcáin az emberek. Csen egyik csaokingi udvarházának gondozott kertjében – ami nem állt messze az európaiakétól – a kassziafák és leacserjék között egy nyitott pavilon tetőzetének árnyékában hűsölt a mandarin három asszonya. Finom, előkelő hölgyek, piciny topánkákba bújtatott lábacskákkal, s a kellemes hangulatot fokozták még a lenge batisztruhák, verdeső legyezők, a ringatózó hintaágy.

– Mit szóltok urunk legújabb hóbortjához? – szólalt meg a Második Asszony.

– Az idegen, szőrös emberekre gondolsz? – nézett rá a Harmadik.

– Igen.

Egy ideig csend volt, csak a selyemlegyezők suhogása hallatszott.

– Én ugyan még nem láttam őket. Többen mondják, nagyon csúfak és ápolatlanok. Meg büdös szaguk is van.

Az Első Asszony, aki ugyan legalább tíz esztendővel volt idősebb a másik kettőnél, más véleménnyel bírt.

– Én láttam őket Kantonban. Magasak, igaz, elég szőrösek, de nem mondanám őket csúnyának. Az a furcsa, színváltós szemű férfi éppoly visszataszító, mint amilyen vonzó is. A szeme néha barna, máskor meg sárgás, ami titokzatossá teszi. Kicsit több megértést és beleérzést, kedveseim.

– Igazán? – bámult rá a másik kettő meglepetten, aztán a Harmadik folytatta:

– Azt mégsem értem, hogy urunk figyelme miért fordult ilyen erősen feléjük. Folyton odaát lebzsel, órákon át társalog Li doktorral, aztán hazajön, és furcsaságokat beszél. Múltkor azt kérdezte: tudom-e, hol van Itália. Nem különös? Még hogy Itália! Fogalmam sincs, komolyan kérdezte-e, vagy csak kitalált egy szót.

A Második szőtte tovább a beszéd fonalát.

– Annyi bizonyos, nem lehetnek buták. Láttátok azt a ketyegő szerkezetet urunk hálójában? – A másik kettő bólintott. – Érdeklődtem iránta, de csak annyit mondott: „Méri az időt, csak rá kell nézni, és mindjárt meg lehet látni, hány óra van."

– Nagyon félti – bólintott rá az Első. – Pedig én is szívesen megvizsgálnám. Na, majd – lehalkította a hangját –, ha megint átmegy az idegenekhez, megnézzük közelebbről azt a szerkezetet. Benne vagytok?

– Igen! – vágták rá egyszerre, és ettől a merész cinkosságtól kissé kihevültek, arcukon enyhe pír jelent meg, a legyezők sebesebben csapkodtak.

– Most hol van? – jutott eszébe a Harmadiknak.

– Bent alszik. Nem hallod a horkolását?

Figyelmüket hirtelen valami más kötötte le. Nyikorgott a bejárati kapu, és egy sudár nőalak sietett át a kerten a díszcserjék között. Az Első Asszony megismerte, odakiáltott neki:

– Jádevirág!

A nő megtorpant, a pavilon felé fordult, meghajolt.

– Igen, asszonyom!

– Hová sietsz?

– Az úrral szeretnék beszélni.

– Alszik.

– Megvárom, míg felébred.

A feleség legyintett, útjára engedve a lányt. A beszélgetés a továbbiakban elhalkult, de a legyezők továbbra is sebesen csapkodtak, a hintaágy pedig lassan ringatta az unatkozó asszonyokat a virágok párájától nehéz levegőben…

Jádevirág a lakóház előhelyiségéig sietett, ott meglassult, óvatosan lépett fel a csiszolt porfírkövekre. Várta, hogy valaki megjelenjék, nem akart hívatlanul a házba lépni.

Nem is kellett sokat időzni. Kisvártatva Paj Si-en, a mandarin kedvenc szolgája lépett ki.

– Mi dolgod itt? – ismerte fel a lányt.

– Beszélni kívánok az úrral. Tudom, alszik, de megvárom, míg felébred.

Paj Si-en egyik szeme kisebb volt, mint a másik, ennélfogva mindig úgy festett, mintha ravaszkodna. Pedig egyenes jellem, jámbor és jó lélek volt, mindenki felé a legnagyobb jóindulatát mutatta. Kétség sem fért ahhoz, gazdájáért a tűzbe ment volna.

– Lehet, hogy jókor jöttél. Uram az imént borért kiáltott.

Eltűnt, de kisvártatva visszatért, és intett a lánynak, hogy bemehet.

Pao Csen a tágas fogadószobában állt, könnyű házi köntösben, hosszú haját egy szolgálólány fésülte.

– Kerülj beljebb, Jádevirág – intett az érkező felé. – Mi újság? Li Ma-to barátom küldött? Van valami kívánsága?

A lány mélyen meghajolt, aztán felegyenesedett, és tagadólag rázta meg a fejét.

– Nem, uram. Magam miatt jöttem.

– Magad miatt?

Jádevirág lesütötte a szemét, barackvirágszirom-szín árnyalatú arcán pír jelent meg.

– Esedezve kérdezem, lehet-e nekem, porszemnek hozzád, uram, kérése?

Csen haját szépen, ügyesen kontyba rakta a lány, akit a gazda egy intéssel aztán elküldött. Majd elhelyezkedett egy kényelmes kereveten, eligazítva aranyszálakkal hímzett, elegáns köntösét.

– Halljam, mit kérnél?

Jádevirág ismét meghajolt, még mélyebbre, mint az imént, és szemét lesütve kezdte:

– Érezned kell, ó, nagyuram, mennyire ragaszkodom hozzád. Virágot dajkáló tavaszokon, licsit érlelő szép őszben éltem meg házadban a boldogságot. Merészség, amit mondok, de itt, a közeledben éreztem magam otthon, és azt hittem, ez örökké így marad. A te tulajdonod akarok továbbra is maradni.

A mandarin lassan felállt a kerevetről. Lazának vélte derékövét, kibontotta, újból megkötötte. Egészen keskeny volta a dereka, arányos férfiteste így jobban megmutatkozott. Lépett néhányat előre, izmos csupasz lábszára, lábfeje az erő egyértelmű jeleit viselték.

– Hogyan? Nem szeretsz a mostani uradnál lenni?

A hangjából felháborodás érződött ki. A lány ijedten ereszkedett térdre, továbbra sem mert urára tekinteni.

– Ennél nagyobb az én nyomorúságom! – Szinte csak suttogás volt a hangja. – Bocsáss meg arcátlanságomért, de minden pillanatom szenvedés Li Ma-to közelében. Modortalan ember, nincs benne az a finomság, ami benned. Viszolygok tőle testestől-lelkestől, a szagától pedig az öklendezés ingere kerülget.

Az úr mérgesen horkantott az elhangzottakra.

– Türtőztesd magad, hálátlan nőszemély! Aki ilyen sértőn beszél a legjobb barátomról, azzal engem is sért!

Jádevirág felzokogott, és hasra vetette magát a mandarin előtt. Csen kis híján kezet emelt rá, de aztán visszafogta magát. A szemgyönyörködtető látvány – gömbölyded far, tökéletes ívű vádli – kizökkentette. Vonzó teremtés, ehhez kétség sem fér, szívesen elfogadná negyedik feleségének, csak hát az események ezúttal megváltoztatták az eredeti szándékot. És némi büszkeséget érzett, hogy ezzel a ragyogó szépséggel tudta megajándékozni új olasz barátját. Az a kis szenvedés, amit a kihagyott lehetőség miatt érzett, csak nemesíti férfiúi lelkületét. Majd, később, ha úgy adódik, belekóstol ebbe a zamatos gyümölcsbe, de most tisztességtelennek érezte bármily viszonyt kezdeni is vele.

– Hadd térjek házadba vissza! – rebegte a lány. – Itt érzem én jól magamat…

A mandarin hallgatott egy ideig. A harag, a vágy és némi szánalom együtt kavargott lelkében, bár a harag mintha erősebb lett volna továbbra is.

Egyáltalán: hogy mernek ilyes gondolatok megfogalmazódni egy alantas szolgálóban? Akinek nem lehet más gondja, mint végrehajtani gazdája utasításait, s tenni, amit tennie kell. Elfordult a lánytól, s a kert irányába pillantott, ahonnan asszonyai csacsogását hozta felé a szellő. Egy pillanatra lehunyta a szemét, mielőtt válaszolt volna.

– Megcsal a lelked, ostoba vászoncseléd! Li Ma-to egyáltalán nem modortalan, csak más, mint mi vagyunk! A viselkedése talán kicsit különös, de nagyon művelt és okos férfi. Ha mástól is tartasz, azt kell mondanom, fölöslegesen. A jezsuita rend tagjai nem érintenek nőt! A minap árulta el nekem, ha már itt tartunk! Állj fel, és térj vissza hozzá! Inkább légy büszke, hogy egy ilyen jeles, tudós ember szolgája lehetsz, többet pedig ne zaklass ilyen jelentéktelen apróságokkal!

Jádevirág lassan feltápászkodott. Valameddig habozott, aztán mégis engedelmeskedett. Egy keszkenővel törölgette patakzó könnyeit, ahogy átfutott a kerten. A hintaágyban ringatózó egyik asszony kiáltott feléje, de úgy tett, mintha nem hallaná. Kirohant a Bivalybendő útra, majd hamarosan rákanyarodott a Fehérlepke utcára. Innen mindössze ötven lépést kellett megtennie, hogy beforduljon Csen másik házának udvarára, ahova a napokban költözött be Matteo Ricci a társaival. Az oszlopos teraszon üldögélt Take, a bonc, aki elmélyedéséből felocsúdva csodálkozó szemmel bámult a feldúlt lányra.

Jádevirág észre sem vette a kopott szerzetest. Beszédelgett a házba, elfoglalta a maga szobáját, és belülről gondosan bereteszelte az ajtót. Leroskadt egy zsámolyra, kezébe vette *pi-pá* nevű húros hangszerét, amely erősen emlékeztetett az európaiak lantjára, ujjai pengetni kezdtek, s lelkének fájdalmai keserű ének formájában szakadtak fel belőle:

Mennyit könyörögtem
Búban-borúban.
Nappali ruhámban
Éjjel magányosan.
Sivárság vájta szívembe
Éles karmait.
Keblemben éjsötét
Bánat lakozik.
Ó, szegény szívemben

Égő kín sajog.
Hát nem bánja, senki.
Hogy így én meghalok!

Matteo Ricci még mindig a költözködés lázában égett. Kegyes adományokat kapott a sorstól, egy tágas házat Csen jóvoltából, Valignani beleegyezését és még töménytelen felszerelést Makaóból, amit a hordár kulik alig győztek a kikötőből idehurcolni. Ami bizony nem kis teljesítmény, hiszen Kanton innen legalább hatvan mérföld, és a Hszi folyón nem mertek szállítani a folyami kalózok miatt. Tehát az árut Kantonban kirakták, ahol fogadta a helyi jezsuiták csoportja, onnan aztán szárazföldi úton szállították tovább ide, Csaokingba. A tartományi fővárossal Csaoking egyenrangú település volt, gyakorta tartózkodott itt a prefektus, gazdag mandarinok, tudósok, mesterek lakták gazdag házait, a közbiztonság az átlagosnál jobbnak volt mondható, és az ide érkező jezsuiták nem győzték csodálni festői szépségét.

Az első napokban még velük volt egy Mattia Penella nevezetű pap, Valignani megbízásából, hogy megnézze milyen körülmények közé került a tudóssá átvedlett rendtárs, de aztán mindent megfelelőnek ítélve elégedetten távozott.

Ricci a változástól valósággal kivirult. Birtokba vette és berendezte végre a házat, amely minden képzeletét fölülmúlta. Aprólékosan megfaragott fedéloromzata már messziről hirdette, hogy ebben az épületben nem akárkik laknak. Szobáit, melyekből volt bőven, szantálillat lengte be – az új gazda mindig meghatódott, ahányszor csak átlépte a küszöböt. A ház elején oszlopos terasz fogadta az érkezőt, padlatán ülőgyékények tucatjai hevertek, hogy aki elfáradt, megpihenhessen.

A főbejárati beszögellésből két irányba lehetett a házba bejutni. Az egyik ajtó a tágas fogadószobába nyílott, a legtöbbet itt tartózkodtak, étkeztek és tárgyaltak is, míg a másik egy zegzugos folyosóra vezetett. A folyosó falain metszetek függtek, sorba bemutatva Európa nagyvárosait, jelentős kikötőit, legnevesebb templomait.

Erről a folyosóról több helyiség is nyílt, okos kialakítással. Legelöl volt Jádevirág szobája, mivel Ricci ragaszkodott hozzá, hogy ő egyedül lakjon, azonkívül imaszoba, benne Buddha- és Lao-ce-szobrokkal, az ősök táblájával, faragott feszülettel. Jézus képeivel a falon. Afféle vallástürelmet

hirdető hangulatszigetecskeként is szolgált, melyben három vallás hívei is megtalálhatták a maguk hitének szent szimbólumait. És erről a folyosó*tól* nyílt Ricci hálóterme, Han Tao-kuo belsőszolga cellája, továbbá Ruggieri és Fernandez közös szobája. Legvégül pedig a Kékvíz Csarnok, ami maga volt a csoda.

Kékvíz Csarnok nevet Han Tao-kuo adta, a falakat fedő azúrkék selyemborítás keltette hangulatra utalván. Ebben a tágas helyiségben zsúfolódott össze mindaz, amit Ricci, Pao Csen tanácsait is megfogadva, fontosnak ítélt. Középütt egy hosszú asztal nyúlt el, amely mindennemű szellemi alkotásra alkalmat kínált. Ruggieri és Fernandez már javában dolgozott a kínai-portugál szótáron, Ricci is néha betársult hozzájuk, ha ideje engedte. A Kékvíz Csarnok selyemfalain térképek, fizikai és matematikai táblázatok függtek, és néhány színes festmény a Kálvária jeleneteivel. Ezenkívül az órák, asztrolábiumok és egyéb mechanikai készülékek sem maradhattak el, körben, lakkozott polcokon sorakozva.

A hajlék körmönfontan összerakott míves gondosságát, különös tekintettel a Kékvíz Csarnokra, nem pusztán szemgyönyörködtetésre alakították így ki. Elsősorban azért, hogy hasson. Lefegyverezze látogatóját olyannyira, hogy míg lecsillapítja ellenállásának lángjait, addig egy füst alatt fel is szítsa olthatatlan kíváncsiságának tüzét a távoli Európa, de elsősorban a katolikus vallás iránt.

Már a legelső napoktól elkezdték látogatni az érdekesen berendezett különös házat, szokatlan lakóit, és korántsem köznapi gazdáját. Csen tett róla, hogy egyre többen és többen szerezzenek tudomást a Li Ma-to nevezetű, messze földről érkezett tudósról. Aztán, akik ellátogattak Ricci házába, s beszéltek is a nagy tudóssal, már vitték is hírét távolabbi helyekre, szájról szájra adva másoknak.

– Ez még semmi – figyelmeztette a mandarin akkor, amikor az európaiak beköltöztek a házba. – Hamarosan annyian lesznek, hogy itt fognak a padlaton várakozni, akár napokig…

A ház lakói épp a tornácon üldögéltek, melynek mennyezetét vörösre lakkozott faoszlopok tartották. Az ötödik hónap ötödik napján, a Sárkánycsónakok ünnepén, amelyet. Csen tanácsát megfogadva, Ricci is megtartott. Ezen a jeles napon nem érkeztek vendégek, hiszen ilyenkor a hagyománytisztelő kínaiak otthon maradnak, csupán a szomszédok

látogatnak át egymáshoz, süteményes dobozkákkal, meg-meghajolva köszöntve a háziakat.

Ricci megfigyelte, hogy a kínaiak meghajlása többféle jelentéssel bír. Ha tiszteletből teszik, akkor komolyan és mélyen döntik előre a törzsüket, sok esetben a földre is vetve magukat. Ha viszont üdvözlésképpen teszik, akkor bazsalyog a képük, akár a telihold, és, mint a búbos banka, ami magokat keres a földön, bólogatnak, és sűrűn billegetik törzsüket. Maga is hasonló módon fogadta a köszöntéseket. Aztán az ünnepi vendéget illik hellyel, itallal, akár forró teával vagy hideg borral kínálni.

Ricci, Csen, Ruggieri, Take és néhány közeli szomszéd üldögélt aznap csak a gyékényeken, csöndes társalgásba merülve. A háziak tudták, hogy ilyenkor csínján kell bánni a beszéddel, nehogy a vendégek kiszagolják a hajlék valódi lényegét.

Csen igyekezett jól értesültnek mutatkozni.

– Hogyan is mondtad, *sziensön* Li doktor, a spanyolok uralják a Föld nyugati féltekéjének jelentős részét? Ahogyan a portugálok a keletit?

– Igen. Ezt a pápa rendelte el, és Tordasillasban a két ország felhatalmazottjai alá is írták.

– És betartják a felek?

– Részben – vont vállat Ricci. – Úgy látom, ha módjukban áll, megszegik. Túl nagy a terület, képtelenség ellenőrzés alatt tartani az egészet. A törvények pedig sosem fognak mindenhová eljutni. De egyéb gondokkal is szembe kell nézniük a portugáloknak meg a spanyoloknak. Más európai országok is elindították hajóikat a világ tengerein és óceánjain. A hollandok, az angolok, s talán idővel a franciák is. És ezek az országok jóval gazdagabbak.

A szomszédok nem sokat értettek az egészből, talán csak An-tung, a teaház-tulajdonos egy kevéskét.

Hadd kérdezzem meg, Li doktor – fordult tisztelettel Ricci felé az említett nevek országokat jelentenek?

– Így igaz, kedves szomszéd. Hollandia, Anglia, Franciaország európai nemzetek.

– És valamennyien nagyok és erősek?

Ricci örült, hogy An-tung önként hurokba lépett.

– Ezeknél az országoknál Kína nagyobb. Sokkal nagyobb. És még, ha hozzávesszük Spanyolországot és Portugáliát, Kína akkor is jóval

hatalmasabb és népesebb, mint ez az öt ország együttvéve.

A kínai vendégek nagyot néztek. Take, a bonc-keresztény már hallotta ezeket Riccitől, most örült, hogy megoszthatta jól értesültségét.

– Látjátok? Portugál hajó már eljutott Kantonba, de kínai dzsunka még nem kötött ki Lisszabonban! Nevezetes országok vannak ám Európában!

An-tung hitetlenkedve csóválta a fejét.

– Hogyan lehetséges ez?

– Nehéz erre válaszolni – kezdett bele Ricci óvatosan. – Úgy vélem, nem mindig attól függ egy ország igazi nagysága, hogy területileg mekkora, hanem, hogy milyen nagy befolyással bír a világra.

– De Kína mindig nagy befolyással volt a világra! – jelentette ki meggyőződéssel a teaház tulajdonosa.

Ricci érezte, hogy erre ajánlatosabb nem válaszolni. Nyugodtan ült a helyén, belekortyolt borába, és bölcsebbnek látta hallgatni. Nem így Csen.

– Régebben. Most más világot élünk. Az európaiak sok tekintetben magasabb szinten állnak nálunk. A hajóik sokkal korszerűbbek, mint a mieink, és olyan műszerek készítésére képesek, amilyenekhez mi hozzá se tudunk szólni.

– Ha te mondod, nagyuram… – kételkedett An-tung.

– A vallásuk is igen figyelemreméltó – tette hozzá a mandarin kéretlenül.

Riccit belső öröm feszegette. *Érdemes volt hallgatni! Istennek hála, más az, ha egy földijük mondja ki helyettem a kulcsszavakat. Kár, hogy csupán ez a pár szomszéd van jelen. Ezt tömegeknek kellett volna hallania!*

Idegen szolga bukkant fel, kezében piros szalaggal átkötött dobozkával. Mélyen meghajolt Ricci előtt, és alázatos hangon szólt:

– *Paj tyhien haoo,* nagyra tisztelt tudós Li doktor! Az én uram, La-lung, szeretné tiszteletét tenni házadban. Odakint várakozik, hívásodban bízva.

Ricci összenézett Csennel. Ismerős volt a név, és már eszébe is jutott: La-lung mester botanikus és hittudós. Vele gyűlt meg a baja Barettonak vallásfilozófiai kérdésekben.

– Módfelett örvendek uradnak. Házam nyitva áll előtte, jöjjék csak bátran! – sürgette a szolgát izgatottan.

Kisvártatva fel is bukkant a tudós férfiú bő, színes ujjasban, amit a vörös szín uralt, hegyes kreppsapkával a fején. Noha hosszú, gyér, fekete

szakálla mellközépig lógott, mozgásából ítélve nem lehetett több negyvenesztendősnél. Valamennyien felállva üdvözölték őt, a szellem emberének ezen a tájon kijáró tisztelettel.

– Jöjj, bölcs La-lung! Megtisztelve érezzük magunk, hogy vendégül láthatunk köreinkben.

A tudós biccentett, és elfogadta a gyékényt, amit Ricci maga mellett jelölt ki.

– Szeretem a Sárkánycsónakok ünnepét. Ilyen tájban érzem legjobbnak a földek és a folyók illatát – mondta csendesen, s ez a pár szó tükrözte, hogy rendkívüli személyiség telepedett közéjük.

Csen tisztelettel kérdezte:

– Odahagytad Kantont, jó uram?

– Kellemesebb itt. Inkább kedvemre valóbb ez a város.

– Meg a jó szomszédság! – szólalt meg alázatosan An-tung, aki a teaház tulajdonosaként jelentéktelenebb valakinek tartotta magát, mint Csen, La-lung avagy Ricci.

E szavakra egy másik szomszéd is felbátorodott.

– Ahogy a régi mondás tartja: „Egy kis rokon szegről-végről jó szomszéddal sosem ér föl.” – És olyan hangot adott ki magából, mint egy kacagó repülő maki.

Már jött is eléjük futólépésben Han Tao-kuo a gőzölgő teáskannával, süteményes tállal, és serényen szolgálta ki a most érkezőt. La-lung megköszönte a teát, csészéjét maga elé helyezte a padlóra, és a ház urához fordult.

– Ismerek én európai embereket. Nemrégiben találkoztam velük a kantoni felügyelőségen. Kicsit furcsa volt nekem, hogy annyira meg akartak győzni a maguk hitéről, mintha az életük függene tőle. Remélem, tőled e téren nem kell tartanom.

Ricci és Ruggieri szeme egy röpke pillanatra összevillant. Most kell csak igazán óvatosnak lenni!

– A hit elsősorban a lélek gyógyszere – felelte Ricci. – Bármiben hihet az ember, ha az neki megnyugvást és elégedettséget nyújt.

A tudós kortyolt a teából, aztán bólintott.

– Nos, az effajta vélekedést örömmel hallom. Mert hinni, azt bizony kell, kell bizony. „Aki nem hisz, annak mások se hisznek,” állapította meg már régen Lao-ce.

Ricci szívverése meglódult: most kell őt, a maga térfelén meglepni és megverni!

– Igen. „Akinél ész és szív összhangban van, annál nincs meghasonlás.”

Valamennyi kínai fölkapta a fejét, An-tung még egy csodálkozó „é” hangot is hallatott.

– Ez is Lao-ce! – bólintott Csen, ámbár aligha volt a jelenlévők közül olyan, aki ne tudta volna.

La-lung képén megjelent valami megelégedettség, ami talán azt jelentette: nem is jött rossz helyre. Valamennyien feléje fordultak, várva hozzáfűznivalóját.

– Az igazi hit, a magam elképzelése szerint, az emberi lélekből indul ki, és oda tér vissza. Erősebb ez, mint a kívülről jött behatások.

Ricci, a maga skolasztikus tanait alapul véve, ezt akár sajátos eretnek kijelentésnek is fölfoghatta volna, amely a taoizmust bírálja, helyesebben lekicsinyeli. Azonban már rég rájött arra, hogy a kínaiak vallása, a kereszténnyel ellentétben, bölcseleti alapú. A taoizmusban megférnek mindazon tanok, amelyek logikával bírnak. Hirtelen arra az elhatározásra jutott, hogy feltesz egy fogós kérdést a tudósnak.

– Választ keresek, bölcs La-lung, egy fontos kérdésre, ami évek óta foglalkoztat már. Sehogy se tudom magamban eldönteni, hogy mennyit jelent egy emberi lélek az Őserők birodalmában? Mit is mond a Ji King? „Az ember egyesíti magában az ég és a föld szellemi erőit, kiegyenlítődnek benne a fény és az árnyék alapelvei, találkoznak benne a szellemek és istenek, egymásra találnak benne az öt elem legfinomabb erői.” Ezen belül mennyiben rendelkezik saját akarattal egy ember? A maga elhatározása milyen mértékben esik latba, hogy tulajdon sorsát alakítsa?

A kínai tudós homlokát ráncolva hallgatott egy rövid ideig.

– Érdekes kérdés, ámbár érzek benne némi idegenséget. Kung Fu-ce és Lao-ce követői ilyen irányból nemigen szokták szemlélni az emberi törekvést. Mert hiszen a kérdés már magában hordoz egyfajta kételyt a láthatatlan erőkkel szemben. – La-lung hangosan beleszürcsölt a teába, mielőtt folytatta volna. – Mi értelme különválasztani azt, ami összetartozik? Az ellentétek összhangja mindenre megadja az igazi választ. Ha tanulmányoztad hitünket, tudnod kell, hogy a jang és a jin irányelv határozza meg, tartja egyensúlyban a Világmindenséget, az emberi léttel

egyetemben. Hosszan beszélgettem pár hónapja egy Baretto nevű kereszténnyel, akinek az elméletében azt kifogásoltam, hogy mindenképp ki akarja emelni az embert az őt körülvevő természetből. Mintha az ember „egy isten” által lenne teremtve és vezérelve. Ez a létezéselmélet nevetséges, semmilyen ősi képlet, alapbölcselet nem támasztja alá. A mi egünk – a tudós az égboltra mutatott – a mi istenünk is lehet, ám ez még sincs így, hiszen az égbolt személytelen, miközben mégis hatalom, a sorsunk, a gondviselésünk, a végzetünk, egyszersmind a világ rendjének tétlen őrzője. Kung Fu-ce így határozza meg: „Az ég nem beszél, és a négy évszak mégis megy a maga útján, és létrehoz minden dolgot…”

Ricci megértette, hogy a mester ott folytatja árnyékharcát, ahol Barettóval nemrégiben abbahagyta. La-lung tudja, hogy most keresztények között teázgat, így nem is vesztegeti az idejét mély fejtegetésekre, történelmi léptékű visszatekintésekre, ahhoz eléggé világosan célozza meg az egyistenhit kétségbe vonását. Nem is óhajtott vitába szállni vele, inkább erősen figyelt.

– …Miféle vallás az, ami arra épít, hogy van a világnak egy „ura”, aki mindenről a maga kénye-kedve szerint rendelkezik! A mindenségnek, a létnek és benne az erkölcsnek megvan a maga világegyetemes összhangja. Nem egy személyes isten hozta létre, és irányítja, hanem a szervesen összefüggő világrend.

Ricci erősen elhatározta, hogy holnaptól tanulmányozni foga Kung Fu-ce tanait. Muszáj, hiszen ezen a beszélgetésen rá kellett ébrednie, milyen hiányos a tudása. És Jádevirágot is megkéri, hogy tanítsa őt még több írásjelre. Abban is van bőven pótolnivalója. Amikor azonban a lányra gondolt, elfogta egy érzés, mintha csak meleg parázs tüzének ereje költözött volna szíve burkába. És amikor La-lung megitta a teát, a ház ura bort kínálva így fordult vendégeihez.

– Mit szólnátok egy kis zenéhez? Hisz eleget beszélt már a száj…

A tudós nyomban rábólintott.

– Igaz, ami igaz, Li Ma-to. A zene maga is a mindenség összjátékának része.

A belső szolga, Han Tao-kuo már szedte is a lábát, hogy teljesítse urának kérését. Sietsége dacára igen későn jelent csak meg Jádevirág, kezében a pi-pával, orcáján, noha erősen leplezte, szikrányi durcásság

tükröződött. Ám összességében oly szépséges volt, hogy akadt oly férfi, ki öntudatlanul fel is sóhajtott.

– Játssz nekünk, kérlek! – intett feléje Ricci. – A lelkünk dallamokra vágyik.

A lány meghajolt, de nem nézett gazdájára. Mintha csak azt sugallta volna: „Játszom, úgysincs más választásom”. Tétován körülnézett, aztán letelepedett egy oszlop tövébe, s ott úgy helyezkedett el, hogy Ricci pont ne lássa az arcát, eltakarja előle a pillér.

Kámforillatú koraest volt. A levegőben kósza, zümmögő rovarok, némelyik gyermekökölnyi. S a finom kecses kéz a kezdeti behangoló tétovaságból átváltott a húrokat bűvölő varázslattá, amit megkoronázott a teremtés kristálytiszta csengésű, magával ragadó szomorúságot árasztó hangja. Úgy zúdulva rájuk, mint a semmibe aláhulló gyönyörűséges vízesés.

Szürkület száll a világra.
Hervad az orgona virága.
Szomorú a lantom fája.
Csak babrálok a hangszeren.
Feléri tán a fül, mi fúrja szívem.
De a hang gyenge, íztelen.
Minek hallja, aki hallja.
Akihez szól, szava nincs.
Hangom immár szerelembilincs.

IX.

La-lung mester is hozzájárult ahhoz, hogy az érdeklődés nőttön-nőtt a messzi földről érkezett tudós, Li doktor iránt. Csen előrejelzése beigazolódott: egyre több kínai látogatta meg a „titokzatos” házat, végignézve a szobákban kiállított „furcsaságokat”, aztán Li Ma-tóval is valamennyien szerettek volna szót váltani, hiszen napról napra növekedett a hírneve.

A szerzetes öltözködésben is a jó barát tanácsait követte: kék színben pompázó, drága selyem köntöst viselt, amelynek szegélyén tenyérnyi ezüstcsík futott körbe, derekán is ezüsttel átszőtt öv. Süvegét gondosan tervezték meg ketten, hogy kicsit hasonlítson is az itteni előkelőségekéhez, de utaljon viselőjének külhoni voltára is. Végül egy kiváló szabó készített Riccinek egy fölfelé szélesedő, a püspöksüveghez hasonlatos föveget. Így, mivel az itteniekhez képest magas férfinak számított, még inkább tekintélyes külsőt öltött. Aztán elkezdte dús szakállát is növeszteni, s ezzel már valóban másképpen festett, mint a kínaiak, és különös szeme, amely hol teakbarnában, hol borostyánsárgában fénylett, kifürkészhetetlen egyéniségről árulkodott.

Egy idő után már kora reggel ellepték a látogatók az előkertet. A legelőbb érkezetteket Take leültette a teraszra, és kiemelt jelentőséggel hívta fel a figyelmüket arra, hogy most olyan házhoz érkeztek, amilyenbe még nem tették a lábukat! A ház tudós ura, Li Ma-to éppen reggeli imádkozását végzi, mert nagy és erős az ő Istene, aztán majd jön, és készséggel bemutatja minden érdeklődőnek a távoli Európa csodáit, tudományos vívmányait.

Take, a bonc, mint első keresztény ezen a világrészen, nagy becsben volt tartva. Ricci szobát jelölt ki számára a házon belül, ő azonban nem fogadta el. Inkább beköltözött egy apró kamrába, ami a ház végéhez volt toldva a hátsó, kert felőli részen.

Saját bevallása szerint ő már annyira megszokta a rideg életet, hogy nem is tudott volna puha ágyban, tiszta, zárt szobában aludni. És ezt igazolta is magatartásával: a kamrába valóban csak aludni járt, de mindössze pár órácskát éjjelente, aztán már hajnalhasadás előtt talpon volt, előrebaktatott az oszlopos teraszhoz, ott helyet foglalt egy gyékényen, elkezdte morzsolni olvasóját, és felváltva mormolt buddhista szútrákat meg keresztény imákat. Az érkező látogatókkal ő találkozott leghamarabb, ő váltott szót velük elsőként, s ezt módfelett élvezte. Midori, a lelkiismeretes szakácsnő mindig vitt neki valami reggelit, ami még estéről maradt: főtt tojást, fánkot, perecet. Mert Take nem reggelizett a ház népével, büszke volt aszkéta életmódjára – igaz, soha nem nézett ki éppen fakírnak, és bármily keveset evett is, tömzsi alkatát megtartotta.

Egyik napon, néhány kíváncsi kézműves elkalauzolása után kissé izgatottan közölte Riccivel:

– Vu Csi-tao kéri bebocsáttatását. Emlékszel rá?

– Rémlik…

– A piacnál szólított meg bennünket.

– Igen, tudom. A nyakas mandarin.

Előkelő uraságokat udvariasan kell fogadni, hiszen elsősorban az ő jóindulatukon múlik, hogy maradhatnak, téríthetnek-e háborítatlanul a jezsuiták Kína hatalmas földjén, vagy küldetésük ellehetetlenedik. Úgyhogy a házigazda maga sietett a vendég elé.

– Jöjj, kegyes *hsziensan!* Nagy öröm számomra, ha ily jeles és előkelő hírességet fogadhatok otthonomban.

Azért ennek a magabiztos tekintélynek is jólestek a hízelgő szavak. Nyílt, elgondolkodó pillantását Ricci szemébe öltötte, és határozott, barátságos hangon szólalt meg:

– Kíváncsi vagyok rád és házadra, mert én a saját szememmel akarok meggyőződni arról, igaz-e, amit rólad beszélnek. Olyan ismerősnek tűnsz, nem találkoztunk mi már valahol?

Az olasz úgy vélte, jobb, ha nem emlékezteti a mandarint arra a korábbi beszélgetésre, amikor még boncként találkozott vele. Megtörténhet, hogy ártana vele magának.

– Aligha, nagyuram.

– Persze – legyintett Vu Csi-tao. – Ti nyugatiak olyan egyformák vagytok. De ugye keresztény vagy?

Ricci elhatározta, hogy kicsit meglepi az uraságot.

– Keresztény is vagyok, buddhista is, de nem tagadom sem Kung Fu-ce, sem Lao-ce tanait.

A kínain látszott, hogy meglepik a szavak, de nem szólt rá semmit. Inkább megállt egy falon függő metszet előtt, kérdőn tekintve rá.

– Lisszabon, a portugálok fővárosa – közölte vele Ricci.

Vu Csi-tao hosszan bámulta.

– Ilyen nagy ez a város valóban?

– Elég nagy – hagyta rá az olasz. – És sok a kőépület.

– *Ahu!* Ez itt erőd, a kikötőnél?

– Igen. Az európai nagyvárosok kikötőit mind erős várrendszerek védik.

– Sokat háborúznak Európában?

– Elég sokat.

– *Ahu!*

Ezen a mandarin még sokáig eltöprengett, aztán a másik képet vette szemügyre.

– Róma! A kereszténység központja, ahol az egyházfő székel – sietett a magyarázattal a házigazda.

– Egyházfő?

– Igen, akit pápának hívnak.

– Olyan, mint a dalai láma?

Riccin volt ezúttal a tűnődés sora.

– Némi hasonlóság talán van közöttük, de a római pápa nem az elődjének reinkarnációja, hanem egy papi konklávé választja meg.

– Hogyan?

Természetesen ezt Vu Csi-tao nem értheti meg, így Ricci igyekezett másképpen fogalmazni:

– Tulajdonképpen a konklávé egy magas rangú egyházi személyekből álló testület, legfeljebb százhúsz bíboros, akik megválasztják maguk közül a pápát.

– Vagy úgy. Tehát nem égi jelekre, hanem emberi belátásra van bízva a kiválasztás?

Erre mit lehet felelni? Az árnyalatokhoz még nem volt elég a szókincse, így csak azt válaszolhatta:

– Igen, jó uram.

– Ez valami kupola? – mutatott a metszeten egy hatalmas építményre a mandarin.

– Igen. Épül az új Szent Péter bazilika, helyesebben templom, de már legalább negyven éve. Ez lesz a világ legnagyobb épülete, ha elkészül végre.

– *Ahu!*

Ricci bevezette vendégét az imaszobába. Vu Csi-tao itt igen elcsodálkozott. Az ismert vallási szimbólumok mellett ismeretlen jelképeket és ábrázolásokat látott. Érdeklődése természetesen a keresztény allegóriák felé fordult.

– Elítélteket mi okból raksz szobád falára? – kérdezte arra a képre bökve, amelyen Jézust keresztre feszítik.

– Ő nem elítélt, hanem a mi Istenünk egyszülött fia – felelte halkan és szerényen a házigazda.

– Az Isten egyszülött fia?

Ricci megsejtette, hogy ezzel az úrral úgysem megy semmire, inkább elodázta a választ.

– A magadfajta jeles férfiút úgysem érintik meg ezek a keresztény jelenetek – mutatott körül –, ha a magad hitében már meglelted az üdvösséget. A katolikus egyház története és tanai unalmasak lennének számodra, jeles Vu Csi-tao.

A mandarin büszkén felvetette fejét, szemében megcsillant az öröm. Ricci ezt megjegyezte magának. Némely esetekben helytelen a meggyőzhetetlennek látszó személyt hittérítői textusokkal ingerelni. *Ha felkeltetted érdeklődését a keresztény egyház iránt, eltűnődik rajta, s majd esetleg visszatér rá. Amennyiben nem, el kell könyvelned veszteségként. Így legalább elkerülöd azt, hogy haragosoddá váljon valaki.*

Az imaszobából kilépve orchideaillat simított a házigazda arcába. Jádevirág lebbent el mellette, egy lépés után megtorpant, s mintegy kényszerből, meghajolt a gazdája előtt. Ekkor vette észre Vu Csi-taót. Orcája átlényegült, mélyen meghajolt neki, és kedvesen köszöntötte:

– *Paj tyhien haoo, sziensön!*

– *Van-fu!* – biccentett a mandarin.

Ez komoly jelzésértékkel bír – suhant át Riccin. – *Immár azt kell gondolnom, hogy a lány nem hajlandó tiszteletet mutatni irántam. Sok apró jel vall erre. Tulajdonképpen semmi bajom sincs ezzel a viselkedéssel,*

hiszen nem tekintek úgy rá, mint szolgámra, hanem inkább valami tüneményes jelenségre az életemben, kinek a közelsége tagadhatatlan boldogsággal tölt el. Azt azonban még meg kell fejtenem, miért van az, hogy a jelenlétemben Jádevirág mindenki mást kitüntet figyelmével, mellettem viszont látványosan elnéz, akárha levegő lennék. Mintha mindenkit elismerne, elfogadna, csak egyedül engem, Matteo Riccit venne semmibe! Ki érti ezt'?

– Ki volt ez a szépség? – kérdezte a mandarin, miután a lány elsietett.

– Jádevirág. – Ricci elhatározta, hogy semmiképp se nevezi őt szolgának. Az méltatlan lenne hozzá. – A barátom, Pao Csen jóvoltából került hozzám.

– *Ahu!*

A Kékvíz Csarnokba benyitva nagy munkában találták Ruggierit és Fernandezt. Ahogy meglátták a mandarint, felálltak az asztaltól, és tiszteletteljes meghajlással üdvözölték.

– Készül a kínai-portugál szótár, jóuram – magyarázta a házigazda. – Ez lesz az első olyan gyűjtemény, ami egy európai és a guan nyelv között megvalósul.

Vu Csi-tao a polcokon sorakozó műszereket, órákat kezdte szemlélni. A szótárkészítési munkák a legkevésbé sem keltették fel érdeklődését. Magában meg is jegyezte:

– Ugyan, mi haszna a szótárnak? Egy rendes kínainak semmi szüksége más nyelvet megismerni. A mi nyelvünk a legszebb és a legértelmesebb. Hanem ezek – állt meg egy ketyegő óra előtt – érdekes vacakságok.

– Európában készült szerkezetek – közölte vele szenvtelenül Ricci. – Látod, nagyuram, ez a készülék az időt méri.

– Azt ugyan minek kell mérni?

Ruggieri meg Fernandez szeme összevillant, és alig észrevehető mosoly jelent meg a képükön.

– Igaza van uraságodnak – biccentett elismeréssel a házigazda. – Rosszul fogalmaztam. Ez a szerkezet, itt a számlapján, lásd, mutatja az időt.

– *Ahu!*

– Most éppen tíz óra múlt hat perccel. Ha óhajtod, elmagyarázom neked, hogy ez mit jelent.

Vu Csi-tao kevélyen felvetette a fejét.

– Fölösleges! Engem nem érdekelnek a nyugati bolondságok. Mérjétek az időt, ha olyan balgák vagytok, én csak fölnézek nappal a Napra, éjjel pedig a Holdra, és a naptáram alapján pontosan tudom, hogy merre jár az idő.

– Bölcs vagy, nagyuram – hajolt meg finoman Ricci. – Mindenki higgyen csak a maga vívmányaiban, abban, amiben megbízik.

És Ricci már rá is jött, hogy mivel tudja elkápráztatni ezt a nyakas mandarint. Továbblépett, leemelt a polcról egy ezüst berakásokkal cizellált szelencét, és Vu Csi-tao kezébe adta. Ezalatt észrevétlenül megnyomott rajta egy rejtett gombot, mire a kazetta fedele fölpattant, tetejére ugrott egy apró kutya, amelyik egyszerre ugatni kezdett, s mozgott hozzá a pofája meg a farka.

– *Ahu!* – kiáltott fel a mandarin, s meglepetésében majdnem elejtette a szelencét.

– Érdekes szerkezet, ugye?

És a konok hivatalnok, a bizalmatlan kínai kivetkőzve malmos ellenállásából, hirtelen gyermekké vált.

– Hihij! Hehehehe! – nevetett önfeledten, és tágra meredt szemmel bámulta az ugató mütyürkét.

– Mulatságos, ugye?

– Miféle csudaság ez?!

A két jezsuita az asztalnál majdnem kikacagta. Alig bírták türtőztetni magukat, ezért inkább úgy beletemetkeztek papírjaikba, hogy csak kopasz fejük búbja látsszék ki, de még az is úgy bukkant elő a papirostenger mögül árulkodón, akár egy szívbéli jóízű mosoly.

– Firenzében készítette egy kiváló mester.

Vu Csi-tao képe furcsa változásokon ment át. A vágyakozásnak és önérzetnek olyan egyvelegén, ami már-már a rosszullét határát súrolta. Ricci tudta, hogy inkább belehalna, de kérni nem fog egy kereszténytől.

– Fogadd el tőlem ezt a csekélységet, jó uram. Örömet szereznél vele nekünk.

A mandarint annyira meghatotta ez a nagylelkűség, hogy arca megfényesedett, szemét pára lepte el.

– Megköszönöm. És elfogadom, hogy meg ne sértselek.

Ezek után Vu Csi-tao már se látott, se hallott, a térképekre, táblázatokra ügyet sem vetett, szerzeményével menni kívánt. A házigazda nem

marasztalta. Minek is tette volna: a mandarin hajthatatlan ember, meggyőzni úgysem lehet semmiről, dacosan ragaszkodik a maga igazához. Ezzel az ajándékkal viszont talán elnyerte barátságát. És ez a körülmény a jezsuiták szempontjából mindenképp figyelemreméltó.

Miután a vendég távozott, Ricci megfeddte két fegyelmezetlenkedő rendtársát.

– Borotvaélen táncoltunk, testvérek! Kevés híja volt, hogy nem vette észre, mit műveltetek! Ha egy ilyen önérzetes mandarin rájön, hogy kinevetik, méghozzá keresztény „majmok” könnyen megrövidülhetünk egy fejjel. És akkor a missziónknak is lőttek!

A két jezsuita bűnbánó képpel tekintett rá, utólag átérezve, hogy a tét mégsem játék, mégsem tréfadolog. Meg is hányják-vetik a dolgot alaposabban, ha nem jelenik meg az izgatott Han Tao-kuo.

– Uram, uram! La-lung mester jött el… De már jönnek is Csen úrral, jönnek is!

– Itt is vagyunk – hallatszott a jó barát vidám hangja. – Nem alkalmatlan az idő?

– Dehogy, dehogy, kerüljetek csak beljebb! – hívta őket vidáman Ricci.

A belsőszolga képét beragyogta a derű, és dolgára sietett, mintha mindig csak legfontosabb feladata várná. Pao Csen előre engedte a tudós La-lung mestert, aki könnyed meghajlással üdvözölte a ház urát.

– Nekem is el kellett jönnöm a csodaházadba, hiszen legutóbb, az ünnepre való tekintettel, csupán a tornácodig jutottam.

– El is vártalak már, bölcs La-lung. Látogatásod emeli otthonom fényét.

A tudós és Csen, ahogy beléptek, körbesétálták a Kékvíz Csarnokot. A két munkálkodó jezsuitának La-lung kézzel intett, hogy csak végezzék tovább dolgukat, tudomást se vegyenek róla. És mintha megbeszélték volna, a vendégek mindjárt a legnagyobb világatlasz elé álltak.

– Fölöttébb érdekes… – simított végig a szakállán a mester. Közelebb hajolt, alaposan szemügyre vette Kínát, aztán Európát vizsgálgatta tekintete. – Itt élnek a keresztények?

– Javarészt – felelte Ricci. – De a spanyolok meg a portugálok elvitték Amerikába is – mutatott az új kontinensre meg Indiába is a katolikus vallást.

– Ez, ha van benne igazság, azt feltételezi, hogy nyugaton is élnek rendkívüli elmék – gondolkodott hangosan Csen.

– Kétségkívül – helyeselt a mester. – És én már valamit ki is gondoltam. – Ricci felé fordult. – Fogadott már téged Vang Pan helytartó?

– Még nem, bölcs mester.

A felügyelőség fogadótermében vörösre voltak lakkozva a korlátok, tartóoszlopok, mennyezetgerendák. Sodronyinges, alabárdos őrök álltak az emelvény előtt, és nappal is égtek a mennyezetről alácsüngő, díszes lampionok. Riccit az élénk színek kavalkádja ragadta meg: a rikító piros, a ragyogó arany, a fényes zöld. Kiváltképp a kormányzó szószéke, helyesebben az a félkör alakú pulpitus, amelyen az aprólékos faragásokkal ékesített, nagy, fából készült ülőalkalmatosság állt. Nem pusztán harsány hivalkodó cikornya volt, hanem egyértelműen ízléses eredetiséget sugallt.

Pao Csen jó előre figyelmeztette őket, hogy a két szótárkészítő jezsuita hajtson térdet, sőt boruljanak is hasra, ha rájuk néz a kormányzó, azonban Ricci, ahogyan ő meg La-lung mester is, tisztükhöz méltón csak mélyen hajoljanak meg. Hadd lássa csak Vang Pan, hogy a külhoni tudós éppoly rangos személy, mint egy kínai mandarin vagy akár botanikus. A terem két oldalán körzeti mandarinok és magas rangú tisztségviselők ácsorogtak, fürkész pillantásokkal méregetve az idegent.

Különös hangú gong adta tudtára az egybegyűlteknek, hogy érkezik a főméltóságú uraság. A férfi, aki bejött, oly furcsán lépkedett, mintha csak betanulta volna mozgását, amit azonban nem sajátított el tökéletesen. Ricci mulatságosnak tartotta, bár érezte, hogy ebben is ősi szertartásosság rejlik. Nehéz, acélszürke ujjas dagadozott rajta, amely aprólékos gonddal ezüstszegecsekkel, horog- és kígyómintájú díszekkel volt kiverve közöttük drágakövek ragyogtak gazdagon. Az olasz könnyűszerrel kitalálta, hogy ez a felöltő régi, hagyomány szerinti ruhadarab, ami több száz esztendeje öröklődik Kuangtung tartomány helytartói között nemzedékről nemzedékre. Fejét díszes, ugyancsak kivert, felmagasított nemezsüveg ékesítette, amelyről kétoldalt medvetalpszerű fülhajtóka lógott le. Ruggieri meg Fernandez térdre ereszkedtek, Ricci és kísérete meghajolt.

– Hogyan, tessék? – nézett szét a kormányzó némiképp értetlenül, mire oldalról odaszaladt hozzá egy hivatalnok, talán a titkára, s valamit a fülébe

súgott. – Ó, igen! A tudós Li Ma-tót fogadjuk ma szívélyesen. Melyikőtök lenne az?

Csen kissé megtaszította Riccit, mire az előbbre lépett, ismét meghajolt.

– Rendelkezz velem, főméltóságú uram!

– Á, jól beszéled nyelvünket – mosolygott rá a helytartó és lehuppant a karosszékébe. Bő felöltőjét eligazította, és hosszúra növesztett körmeivel szakállát kezdte simogatni. – Jöjj csak közelebb, hadd nézzelek meg jobban… Á, te igazán rokonszenvesebb vagy, mint azok a jezsuiták, akiket megismertem. Örömömre szolgál, hogy eleget tettél meghívásunknak.

Az olasz alázatosan ismét meghajtotta derekát, és vakmerően így szólt:

– Engedelmeddel, főméltóságú uram, a jezsuiták nekem hittestvéreim. Nem mondhatok felőlük semmi rosszat.

A kormányzónak gondolkodó homloka és apró, bizalmatlan csillogású szeme némi változáson ment át. Kicsit töprengett, megsértődjön-e azon, amit mondott neki az idegen, vagy sem. Végül az utóbbi mellett döntött.

– Úgy hallottam, olyan dolgokban is járatos vagy, amiben az én tudósaim nem. Készül a szótár, amivel megbíztalak benneteket?

– Igen. Szépen haladunk.

– Helyes, helyes. – Vang Pan megmarkolva a szék karfáját, felsőtestét előre-hátra himbálta. – Úgy hallottam jeles férfiaktól hogy kiváló térképeid vannak. Láthatnék hát ilyet?

– Igenis, főméltóságú uram. Tekintsd meg!

Ekkor a küldöttség mögül előmerészkedett Paj Si-en, Csen szolgája, kezében viaszosvászon tekerccsel. Miután a kormányzó intett neki, föllépett a dobogóra, magasba emelte a göngyöleget, s hagyta, hogy az alja alágördüljön. Jókora világatlasz tárult a kormányzó szeme elé. A tartomány ura úgy meglepődött, hogy talpra rúgta magát, hogy közvetlen közelről vegye vizsgálat alá a színes rajzolatot. Az, hogy mennyit is konyított hozzá, nem lehetett tudni; mindenesetre igen nagy érdeklődéssel szemlélte.

– Ó, Sang-ti! – motyogta halkan. – Hol készült ez a csuda?

– Itáliában, főméltóságú uram – felelt rá Ricci.

A kínai mandarinok kíváncsian nyújtogatták a nyakukat, forgatták fejüket, de nem láthattak semmit a térképből.

– Jöjj közelebb, Li Ma-to! – intett az olasz felé Vang Pan. – Miféle feliratok itt ezek?

– Azok latin betűk, főméltóságú uram. Mindazon országnak, városnak, folyónak odaírtuk a nevét, amelyről ismereteink vannak.

– Értem!

A főméltóság hívei felé fordult, hosszú körmű mutatóujjával két előkelő ruházatú nemest intett magához.

– Csong Ven-lao, Li Csi-csao! Gyertek csak ide! Nézzétek ezt meg, és kíváncsian várom véleményeteket.

Ricci már meg tudta állapítani, hogy az egyik, Ven-lao, a mandarinokra jellemző pompás öltözéket viseli, Csi-csaót pedig a tanítómesterek feltűnő ruházata ékesíti. Nagy érdeklődéssel vették szemügyre az atlaszt, ami teljesen megbűvölte őket. Vonásaikat kisvártatva átrajzolta az őszinte elismerés áhítata. Gyermekien lelkes örömmel bólogattak, és motyogó hangokkal váltottak szót. Végül Csong Ven-lao kimondta:

– Igen figyelemreméltó. – Majd a kormányzó felé fordult és tiszta őszinteséggel megszólalt. – Amit ismerünk a világról, az helyénvalónak tűnik. Az új földrészek pedig még a mi térképeinken nincsenek jelen.

Vang Pan apró szeme Riccire siklott, a teremben minden mocorgás megszűnt. A két jezsuita még mindig térdelt, hisz nem kaptak engedélyt arra, hogy felállhatnak.

– Tudós Li Ma-to, kérdéssel fordulok hozzád. – A hangja ezúttal másként zengett, s amiben Ricci megint valami, a tisztséggel járó hagyományt orrontott. – Képes lennél-e számunkra térképet rajzolni? Ismered-e a mi kínai írásunkat? Le tudod-e írni a világ országait, városait, tartományait, tengereit, folyóit, hegyeit kínai írásjelekkel?

– A feladat nehéz, főméltóságú uram, de korántsem lehetetlen! – bökte ki Ricci talányosan.

A kormányzó kihúzta magát, miáltal semmivel se lett magasabb.

– Ezennel kinevezlek téged tartományi főtérképészemnek, és megbízlak egyelőre tíz kínai feliratozású világatlasz megrajzolásával. Melléd rendelem két kiváló kartográfusomat, Cseng Ven-lao mandarint és Li Csi-csao mestert. A kihallgatás után a kincstárnok kiad nektek háromezer ezüst taelt szükségleteitek fedezésére. Lássatok munkához minél előbb.

– Megtisztelő a megbízatásod, főméltóságú uram – hajolt meg Ricci, s vele együtt a két térképész, továbbá a küldöttség. Csen szeme úgy csillogott az örömtől, akár az obszidián.

Vang Pan aztán elnevette magát, és hátba veregette az olaszt.

– És hoztál-e agyafúrt műszereket, kedves tudósom?
– Hoztam bizony, főméltóságú uram!

X.

Ricci a fogadószobába hívatta Jádevirágot. A Kékvíz Csarnokot meghagyta két szótárszerkesztő rendtársának. A térkép készítése napokon belül elkezdődik, muszáj volt hát elmélyednie a kínai képírás megtanulásában. Noha két kínai tudós is segítségére lesz, akik nyilván le tudják írni a földrajzi neveket a maguk jeleivel, de jobb, ha ő is járatos benne. Azt már tökéletesen tudta, hogy a kínai írásmód részben szótagokat foglal magába, melyek aztán összeolvasva válnak értelmessé. Bizonyos rövid szavaknak megvannak a maguk többletjelentésű gyökei, melyek összetett kifejezésként nyerik el valódi jelentésüket, mint ahogy például a távoli főváros, Pej-csingnek ejtett Peking írásjele is két, ákombákomnak tűnő jegyből áll össze. Ricci hallotta Csentől, hogy még a legokosabb kínai ember se ismerhet minden írásjelet, nemhogy egy külhoni…

Jádevirág kicsit váratott magára, aztán egy szemernyit durcás képpel jelent meg, ámbár mindent elkövetett, hogy kitörésre kész füstölgését leplezze. A férfi szemének először túlöltözöttsége tűnt fel. Bő, susogó pongyolát viselt, melyet föl kellett fognia, hogy ne a földön húzza, nyakában könnyű muszlinkendővel. Meghajolt, letelepedett Riccivel szemben és úgy rendezte el magán a szövetet, hogy még a kislábujja se kandikáljon ki. Mintha az lett volna a szándéka, hogy semmit ne mutasson magából, ami egy férfiember érdeklődését felkeltheti.

– Rendelkezz velem, uram! – szólt fojtottan, elnézve a férfi mellett.

Ricci először tisztázni szerette volna a köztük fennálló ellenséges viszonyt, ami, mi tagadás, emésztette, ám különös: ha a lány kerülte őt, akkor emiatt egyfajta hiányérzete támadt.

– Jádevirág! Te ebben a házban nem vagy senkinek a szolgája, nekem se. Segítőtársamként kezellek, de mondhatnám azt is: családtagként, aki írni tanít engem, azon túl, hogy felvidítod énekeddel ezt a közösséget. Te nem így látod?

– Nem értelek, uram…

– Pedig világosan szóltam. Nem vagy a szolgám. Szabad akaratod szerint cselekedhetsz.

– Ilyet ne is kérj tőlem!

A lány barackvirágszirom orcáján halovány pír jelent meg. Oly kívánatos volt, hogy Ricci szíve szerint beleharapott volna, akár egy ízes nedvdús gyümölcs finom húsába.

– De miért?

– Egy szolgának nem lehet szabad akarata. Tudom, hogy Európában is így van.

Ezen bizony el kellett gondolkoznia. *Való igaz!* Tulajdonképpen a férfi magát sem értette, miért is mondta azt a lánynak, amit mondott.

– Jó, jó, igazad van! De én mégis arra kérlek téged, hogy ha így kettesben vagyunk, viselkedjünk úgy, mint… mint a jó testvérek. Mintha csak a húgom lennél.

Jádevirág ajka megvonaglott.

– Bocsáss meg, uram, de szavaidat nem tudom magamévá tenni. – Továbbra se nézett a férfi szemébe, csupán a mellkasáig emelte föl pillantását. – Te messziről jött pap vagy, én pedig egy kínai szolga.

– Van egy olyan érzésem – csóválta a fejét Ricci –, hogy nem akarsz megérteni. Csak azt nem tudom, miért. Nos? Megkérdezhetem ezt?

– Mit kérdezel, uram?

– Hogy miért nem akarsz engem megérteni. És kérlek, nézz rám!

A lány arcán mintha a harag árnyéka suhant volna át. Teljesítette ugyan a kérést, de csak egy pillanatra. Szeme a férfi szemébe viUant, akár egy eltévedt jeges szikra, aztán már el is hamvadt, és lekapva tekintetét ismét Ricci melléhez beszélt.

– Én megértem azt, uram, amit meg kell értsek. Annál többet nem szükséges.

Hűha! Mit akarhatott ezzel mondani? Az egészen bizonyos, hogy elzárja magát, befelé fordul, és semmilyen körülmények között nem akar érzelmeket kimutatni. Ricci tovább tűnődött. Ez Kínában egy női szolga természetes viselkedése, vagy csak őt jellemzi, hogy bezárkózásából nem hajlandó kilépni?

– Valami gondod van talán?

– Olyan nincsen, amiről neked, uram, tudnod kellene.

– Találó válasz! – nevetett föl a férfi. – Szívesen tanítasz te engem? Felelj!

– Jól foglak tanítani, hidd el!

Megint nem a kérdésre válaszolt, Ricci azonban már magát kezdte kellemetlenül érezni a meddő faggatózás miatt. És semmiképp se szerette volna Jádevirágot megbántani, erőszakoskodásával tovább mélyíteni nézeteltérése szakadékfalát.

– Kezdjük akkor! – szólt csendesen.

Han Tao-kuo már kikészített mindent egy nagyobbacska doboztetőre: rizspapirost, fekete tust és ecsetet. Jádevirág megmártotta az ecsetét, és könnyű kézzel szélsebesen le is festett néhány alapvető írásjelet.

– Ezeket ismered, uram? – kérdezte.

– Igen. Úgy vélem, túlvagyok rajta. Már össze tudom fűzni az ember, a nap, a hold, a víz, az eső, a hegy, a tűz írásjegyeit más jegyekkel.

– A neved le tudod írni?

– Igen.

Ricci tétova kézzel, ügyetlenül, de végtére is egész tisztességesen lefestette a nevét.

– Helyes! – bólintott a lány.

– Csak nem olyan szép, mint a te írásod.

– Az a fontos, hogy el lehessen olvasni.

– Valóban – ismerte el a férfi.

Jádevirág leírt valamit.

– Ezt el tudod olvasni, uram?

Lássuk csak! – tűnődött el Ricci. A papíron két egyszerű jel feketéllett. Egyik az „ember”, a másik a „fa” jegye volt. Még emlékezett rá, hogy Ruggieritől ezt tanulta meg az elsők között.

– Ez egy fogalom, méghozzá azt jelenti: pihenés.

– Helyes – szólt elismeréssel a lány. – Most ezt tekintsd meg.

Fölpingálta egy „nő” és „gyerek” összevonását.

– Jó. Azt jelenti: jó – ismerte fel megint a tanítvány.

– Igen – bólintott a lány.

– És ez?

– ”Szó” meg „én”, összemondva: nyelv.

– Valóban.

– A következő?

– Vándorlás.

Jádevirág elégedett lehetett, de nem mutatta. Viszolygása nem apadt. Egyazon légtérben ezzel a szőrös fehér emberrel. És még ez a jellegzetes, idegen szag is módfelett zavarta, amit alig bírt öklendezés nélkül kibírni.

– Ez mit jelent?

– Ezt nem tudom.

– ”Változás” – diadalmaskodott a lány, hogy végre már tud valami újat mutatni a túl okos férfinak. – Ez pedig „kapcsolat”. Nagyon fontosak ezek a jelek, mert sok mindenhez lehet őket társítani. Nézzünk erre vonatkozó példákat…

És Jádevirág rajzolt és magyarázott, Ricci pedig figyelt, és igyekezett szépen lemásolni a finom kéz alkotta hibátlan írásjeleket. Egy pillanatra kiemelte a jelenből önmagát, és nevethetnékje támadt. Ha ezt látnák a római meg a firenzei líceum professzorai, hogy ő, az öntörvényű novícius most a világ túlsó végén ákombákomokat pacsmagol, nem hinnének a szemüknek.

Kopogtattak az ajtón, kisvártatva a háziszolga dugta be kerek fejét.

– Bocsáss meg, jóuram, messzi földről érkezett matematikusok óhajtanak veled találkozni.

Ricci örült, hogy megint neves személyek látogattak el házába, ugyanakkor kicsit bánkódott is, hogy félbe kell hagynia az írást, ami Jádevirág társaságában egyfajta bűvös rébusz volt nemcsak a szavak tanulását illetően.

A lány viszont határtalan megkönnyebbülést érzett. A ház urának intésére szélvészként felpattant, s távozott, mintha itt sem lett volna. Mégsem suhant el nyomtalanul. Maga után hagyta semmihez sem fogható, édes illatát.

Csen intett, hogy töltsenek bort Ricci poharába. Késő este, a mandarin házának teraszán üldögéltek kettesben, vattapaplanon. A lampionokat szellő mozgatta, a két férfi árnyéka sejtelemesen hullámzott a porfírköveken. Ittak, aztán Ricci megkérdezte:

– Hogy is hívják, mondd még egyszer?

– Vu Jing. Fura alak. Legalább olyan gazdag és befolyásos, mint én, de hogy mi a baja veletek, nem tudom. Hosszan győzködte a kormányzót, hogy vonja vissza a megrendelést, mert minden nyugati kutya csalárd

gazember, és azok a térképek bizonnyal hamisak lesznek, mert ti csak félre akarjátok vezetni a kínaiakat.

Riccinek valami motoszkált a fejében.

– Úgy vélem, Baretto tett már nekem említést erről a Vu Jingról. Rangidős testvérem szerint ez a mandarin gyűlöletet táplál irántunk, és örülne, ha elhagynánk az országot.

Csen végiggondolta a hallottakat.

– Meglehet, hogy a bérgyilkosok támadása is tőle ered. De biztosan nem állíthatom, ez pusztán feltevés.

Ricci bizakodónak akart mutatkozni.

– Örömömre szolgál, hogy Vang Pan kormányzó elvetette a rosszindulatú kérelmet, így nyugodtan folytathatjuk a megkezdett munkát.

Csen ujjai babráltak a porceláncsésze szélén, megnyerő arcára a derű rajzolt rokonszenves vonásokat.

– Tudd meg, barátom, hogy te új színt, új értelmet hoztál az életembe. Sok cimborám, ismerősöm él szerte az országban, eszes ember is akad közöttük nem egy, de olyan okos senki sincs, amilyen te vagy.

– Túlzol, hogy nem létezik! – szabadkozott az olasz. – Minap jártak nálam matematikusok, és bizony sok olyan dolgot hallottam tőlük, amikről eddig nem is volt tudomásom.

A mandarin csettintett, és elnevette magát.

– Igazán? Én pedig a saját szájukból hallottam, hogy lejáratták magukat. Lógó orral távoztak, abban a tudatban, hogy te többet tudsz náluk. De vissza akarnak jönni hozzád a leghíresebb geometrikussal, hogy megtudják, Európa tart-e előrébb a számtan tudományában, vagy Kína.

Ezen Riccinek kellett nevetnie.

– Miket nem mondasz! Most tisztességesen megleptél! Pedig én nem is hiszem magamat jó matematikusnak. Csupán annyit tudok, amennyit Claviustól és más tanároktól elsajátítottam. Sosem mélyedtem el úgy az algebrában, a geometriában, mint a csillagászatban vagy a filozófiában.

– Ezért mondtam neked, hogy nem ismerek náladnál okosabb embert.

– Nem vagyok mindentudó. Jól érzem, hogy van még mit tanulnom. Ha tudnád, mekkora zavart okoz, ha rájövök, mi mindenről nincsenek még ismereteim. Most kezdtem jobban belemélyedni az írásjelek megismerésébe is.

– Jó tanítód Jádevirág?

– Ó, kiváló! Csak…

Csen figyelmét nem kerülte el Ricci alig észlelhető zavara.

– Csak?

– Hagyjuk, barátom…

A mandarin fürkészve nézte barátját egy darabig, majd felemelte poharát.

– Igyunk egy kortyot, Li Ma-to, aztán áruld el, mi nyomja a szíved! A lányt tőlem kaptad, kérdésemre őszinte választ remélek.

A jezsuita némiképp elpirult, aztán maga is úgy vélte, Csenhez őszintének kell lennie.

– Rendkívüli teremtés. Ha csak rápillantok, elfog iránta a vágyakozás, de, hát, tudod, hogy köt az egyházi esküm. Ennek dacára bolondulok érte, a közelsége is boldoggá tesz, ám ő nem kedvel engem.

– Úgy látod?

– Igen, azt hiszem.

A mandarin erőltetetten felkacagott, Ricci érzékelte is, hogy nevetése korántsem derűt hordozó. Csen mélyeket sóhajtott aztán kis ideig benntartva fegyelmezetten kifújta a levegőt, könnyednek tetsző egyszerű közlendőjével egyetemben, amiben tagadhatatlanul ott lappangott keserédes hangszínének komor igazsága.

– A szép nőkkel néha bajok vannak.

– Kétségkívül igazad van.

A házigazda a térdére csapta tenyerét, a szolgája után kiáltott.

– Si-en!

Messziről loholt elő a fiatalember, mert elég sokára érkezett meg, erősen zihálva.

– Te olyan vagy, mint a híg bablisztrántás! – feddte meg az ura. – Előbb feküdtél le nálam?

Paj Si-en felemás szeme ezúttal megszűnt ravaszkásan csillogni. Riadalom ült benne, és valami más is: bocsánatkérő alázatosság. Ricci ismerte már a kínai szolganép arckifejezését, hiszen időtöltésként ezt is tanulmányozta. És magában már össze is vetette az Olaszországban honos viselkedésekkel. Itt a cselédség sokkal készségesebb, és ha henyeségen kapják őket, úgy meg tudnak ijedni, mintha egyből bitófa várna rájuk. Hasonló esetekben az ő szolgája, Han Tao-kuo és a szakácsnője, Midori is ilyesféle képet vágnak. A félelem látványos kimutatása náluk afféle

kötelező írott-íratlan illemszabály. Csak egyedül Jádevirág nem ilyen. Ő rendíthetetlen jellem. Túlzottan is.

– Dehogy, dehogy, nagyuram! – mentegetőzött a szolga. – Fulladjak a Hszi folyóba, ha aludtam.

A mandarin elfordította a fejét, a fiatalembert vizslatva.

– Mi van a hajadban, ott oldalt? – Paj Si-en odakapott, egy tollpihét sodorva le a kezével. – Áh, henteregtél az egyik lánnyal! Na, gazember, valld csak be! Enyelegtél Jing-liennel!

– Ó, nagyuram! – esett térdre a szolga. – Bocsáss meg nekem, bocsáss meg! Egy pillanatra elvesztettem az eszemet, de látod, mindjárt igyekeztem is, ahogy értem kiáltottál…

Csen úgy elkezdett hahotázni, hogy magával ragadta Riccit is. A helyzet valóban igen mókás volt: az úr szinte mit sem sejtőn vagdalkozva kijelenti, hogy pajzán szolgája a tilosban járt, ám szerencsétlen ördög annyira megijed, hogy elhiszi: rajtakapták. Nyomban be is vallva mindent, így adva bizonyságát igazság szerint elrejteni vágyott tettének.

– Értékelve őszinteséged és bűnbánásod, megbocsátok! – legyintett a mandarin még mindig nevetve. – Hozz bort, és hívd a táncoslányokat! Tüstént.

– Igen, uram! Bár bátorkodom megjegyezni. Poszáta és húga már bizonyára alszanak.

– Na és! Akkor ébreszd fel őket.

– Parancsodra! – kiáltott lelkesen Paj Si-en, és eliramodott az éjszakába.

– A haszontalan cselédje! – dünnyögte magában még mindig vidáman Csen. – De rendes fiú ez. Hűségesebbet nem is kívánhatnék.

– Úgy tűnik, itt Kínában kicsit szabadabbak az erkölcsök – kezdte el Ricci. *Most azt gondolhatja magában, hogy éppen én beszélek, akit köt a szüzességi fogadalma.* – De a szemem nyitva, látom, amit látok, és föl tudom mérni, hogy szerencsésebb abban a tudatban élni, hogy a szerelem játék, nem pedig bűn, ahogyan nálunk a keresztény egyház még mindig állítja.

– Valóban? – ámult el Csen. – El se tudom hinni. Ahonnan te jöttél, ott rossznak tartják a szerelmet?

– Ez így nincsen kimondva – habozott Ricci –, de a katolikus papok – azt nem akarta hozzátenni, hogy a jezsuiták is – Isten ellen való súlyos

véteknek tartják a többnejűséget és a házasság előtti, valamint az azon kívüli szerelmet.

– Hm… – rágódott rajta valameddig Pao Csen. – Néhányszor elábrándoztam rajta, milyen lenne veled elutazni Európába, és valóban ég bennem a kíváncsiság. Ha azonban nem vihetem magammal a három asszonyomat, inkább lemondok róla. Egy valamirevaló férfiembernek egy nő kevés. Egyetlen nőben nincsen meg minden okosság és gyönyör, amire nekem szükségem lenne. Sok esetben még három asszony mellett is támad hiányérzetem.

Ezt a jó barát úgy mesélte az ilyen téren tapasztalatlan Riccinek, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne. De hiszen, alaposan végiggondolva, az is, ha az ember ebben a társadalomban nőtt fel, és számára ez az életmód példaértékű.

– Ehhez nincs mit hozzáfűznöm – szólt az olasz rekedten.

A mandarin azonban kéretlenül is belelendült.

– Mert az egyik nő eszes, a másik cserfes, a harmadik nevetős. S ha öleled őket, ennek olyan az illata, mint az érett kajszibaracké, annak olyan sima a bőre, mint a legfinomabb selyem, amannak olyan édes a kelyhe, mint a csurgatott nektár.

Matteo Ricciben kínzó vágyak fogantak, hirtelen bódult lett a feje, de nem az elfogyasztott bortól. *Miféle Isten az, aki vágyakat támaszt, amellett pedig érintetlenségi fogadalmat követel? Vagy ilyet az Isten vagy Jézus nem is vár el bárányaitól, az efféle önmegtartóztatást túlbuzgó egyházi személyek találták ki és foganatosították? És mára már mint klerikális evidencia emelkedett dogmatikus törvényerőre? Lehet, hogy igazuk van a protestánsoknak, akik azt vallják, a Biblia sehol se mondja ki egyértelműen a cölibátust, a papoknak igen is szabad házasodniuk, szabad gyerekeket is nemzeniük… Hű, de kegyetlen kérdések ezek! És velejéig eretnekek! Vagy Isten tudja?*

A kert felől léptek zaját hozta a szellő. Kisvártatva két hajlékony testű, pompázatos ruhába öltözött ifjú hölgy jelent meg márványfehérre festett arccal, kissé álmatag szemmel.

– Na, végre, hogy megjöttetek, kicsi madárkáim! – intett feléjük a mandarin. – Némiképp elbágyasztotta szívünket a bor, vidítsátok hát fel!

A ház mögül is két nő sietett elő: egy idősebb, meg egy süldőkorú leány. Ez utóbbi hallgatott a Jing-lien névre, akivel Paj Si-en édelgett az

imént. *Erhu* nevezetű kéthúros vonós hangszert szorongatott mindkettő a kezében. Sután meghajoltak, letelepedtek lótuszülésben a teraszra, s valami édesbús dallamot kezdtek el vonóval húzni. Poszáta és húga már felkészülten várta ezt, és nyomban táncba lendültek a zene különös hangulatára.

Ricci ilyet még sose látott, pedig már hallott róla és vágyott rá. Ez volt az a pillanat, amikor legmélyebben megértette, hogy ez egy egészen más kultúra, mint ahonnan ő jött. Lélegzetet is alig vett, olyan nagyfokú figyelemmel bámulta a két lányt. S a táncosok ezt megérezvén, olyan átéléssel mozogtak az idegen úrnak, ami művészetük legjavát nyújtotta.

És az olasz kiváltságosnak tudhatta magát, hogy avatatlan szeme most olyan ősi mozgásművészetet illethet, amilyen csak nagyon keveseknek adatik meg ebben a földi életben. A rogyasztott térd, a kifelé fordított lábfej, az összecsippentett mutató- és hüvelykujjak, az elálló kisujjak, a rezzenetlen arc, a nyakon síkban elmozgó fej olyan évezredes légkört közvetített, amitől csak meghatódni lehetett.

Csen észrevette, hogy milyen csodálattal adózik nyugati barátja a táncművészetnek, és lopva intett a lányok felé, hogy adjanak bele mindent. De látták ám ők is, hogy ez most korántsem egy mindennapi pillanat, s ki kell tenniük magukért. Paj Si-en hozott még sebtében két álló lampiont, hogy a különleges vendég jobban láthassa az előadást.

Akárha lótuszvirágok lettek volna, ruházatuk szirmokat és indákat szimbolizált, mintha csak széltől fodrozódó víz tetején ringnának kecsesen, részeiként a természetnek. És az európainak ismételten rá kellett döbbennie valamire, mint megannyiszor, mióta Kínában tölti napjait: az itteniek zenéje és tánca túlmutat az emberi önzésen. Művészetük az emberi alapfogalmakat úgy társítja a személyhez, hogy az megjelenítse a maga szépségét, jellegzetességeit – ugyanakkor ösztönösen vissza bele is épüljön az anyatermészetbe, oda, ahonnan vétetett. Ennélfogva a kifejezésmódjuk sokkal összetettebb és lélekformálóbb. Minden alkotásukban érezhető a művészet iránti alázat, lett légyen az a selyemfestészet, fafaragás vagy más művesség. Titokzatos, megfoghatatlan finomsággal simulnak egybe a hagyományok és az egyéni alkotószellem sajátságai, olyan arányérzékkel, tapintattal, hogy semmi bántót, kirívót ne közvetítsen, mégis óvatos kecsessége a szemlélőben óhatatlanul is felébresszen legszemélyesebb

benyomásokat. Valahogy úgy, hogy mindenben ott lehessen érezni a tapasztalatot, a múlt állandó, meg-megújuló jelenlévőségét.

Valami történt. Hirtelen egy kétségbeesett hangú síp társult a vonósokhoz, amely némiképp módosította a hangzást. Innentől a két táncos mintha azt táncolta volna el, hogy a virágsziromból nőttek ki, élő nőkké, talán tündérekké változva. Riccinek oldalra kellett tekintenie, és akkor látta meg, hogy nagyszerű barátja. Csen játszik mély átéléssel a szóban forgó sípon.

Fájdalom, de bármilyen katartikus is legyen egy művészi élmény, egyszer vége szakad. A két táncos önfeledt boldogságot sugározva lassú forgással eltávolodott, alakjukat lassan elnyelték a kert sötétbe burkolózott fái, bokrai. Aztán a zene teljesen elhalkult, a két lány ragyogó orcával visszafutott, s mélyen meghajoltak a lelkesen tapsoló Ricci előtt.

– Gyönyörű volt! – szólalt meg nehezen a vendég. – Ilyet még sosem láttam!

A táncosok csak meghajtották magukat néhányszor. Csen is nyeldekelte a meghatottság gombócait.

– Ha tudom, hogy ennyire tetszik, már rég táncoltak volna neked a lányok.

– Magam sem sejtettem, hogy ez ilyen csoda. – Az olasz mélyet sóhajtott, a bor mámora szétáradt testében. – Kérhetek még egy másik táncot?

A mandarin meglepődött.

– Hogy ezt táncolják el újból?

– Dehogy. Táncoljanak valami mást.

A táncoslányok halkan felnevettek.

– Bocsáss meg, Li Ma-to barátom, de úgy veszem észre, nem ismered a régi kínai táncok lényegét. Ez nem csak olyan padlódöngetés, amit a Makaói kikötőben művelnek a portugál tengerészek meg az örömlányok. Ez ősi tánc, a megfelelő öltözékben. Poszáta és húga ezt két éltesebb művésznőtől sajátította el tavalyelőtt, amit azok is szigorú rendnek megfelelően átörököltek évtizedekkel korábban más asszonyoktól.

– Hogyan?

– Ez a koreográfia hellyel-közzel ebben a formában legalább ezernégyszáz éves, ha nem több.

– Jól hallottam?

– Igen, jól. Ezernégyszáz évet mondtam.

– És addig Kínában semmi se változott? – ráncolta a homlokát Ricci. – Európában ez hatalmas időlépték. Ezernégyszáz évvel ezelőtt még virágzott a római birodalom. A kereszténység még tiltva volt!

Csen vállat vont.

– Nem tudom, miről beszélsz, de annyit azért kivettem szavaidból, hogy a kínai vallás ősibb. Ha ezt előbb mondod, fel se veszem a keresztet.

Ricci először elhűlt, de aztán megnyugodott, mert barátja nagyot nevetett. Szóval csak tréfa volt! De átvillant az elméjén: *Mi keresztények, jezsuiták, ugyan miért vesszük olyan véresen komolyan a saját vallásunkat, amikor itt a Föld túlsó felén, egy hatalmas, ősi országban e téren inkább a megismerés, a filozofikus megközelítés, a szellemi diskurzus dominál Vagy ez még sincs így'? Hiszen ott van Vu Jing, aki az erőszaktól sem riadt vissza, már, ha ő áll a cselszövések mögött, hogy eltávolítsa a jezsuitákat Kína földjéről De Vu Jing csak egy megátalkodott ember a milliók közül, az itteniek számára zömmel teljesen közömbös, hogy Európában milyen szertartás szerint élnek, melyik istenben hisznek.* Ricci eljátszott a gondolattal, mi lenne, ha Lisszabonban meg Rómában kínai séngek kezdenék terjeszteni a kínai vallás tanait. Az inkvizíció rögvest tenne róla, hogy rövid időn belül valamennyi jámbor szerzetes vérébe fagyva heverjen országszerte elrettentő példaként.

Csen szavai zökkentették ki elmélkedéséből:

– Későre jár, barátom, de ha óhajtod, a lányok megismétlik az iménti táncot. Másik tánchoz haza kellene menniük, hogy átöltözzenek. Az pedig hosszadalmas.

– Dehogy, dehogy! – tért jobb belátásra az olasz. – Lassan hajnalodik, és reggel tennivalók sora vár, sok vendégre számítunk. És megérkeztek Makaóból a festékek, íróeszközök, körzők, viaszosvásznak, hogy elkezdjük a térképek rajzolását.

Felállt, kicsit húzta a feje. Csen a szolgájára parancsolt.

– Eredj, Si-en, segíts Li Ma-to barátomnak, nehogy por illesse útközben a ruháját! – A felemás szemű fiatalember, ahogy elhaladt ura mellett, még kapott egy halk parancsot is: – Jádevirágot pedig, ha ott vagy, ébreszd fel, és küldd hozzám!

Ricci eldülöngélt hát, a táncoslányok is elillantak, a zenészek visszavonultak. A mandarin háza csakhamar elcsendesedett.

Pao Csen gondolataiba mélyedt, nem is hallotta az olajlampionok kanócának sercegését. Mihez kezdjen ezzel a nevetlen lánnyal? Megverje? Az meglátszana rajta, Ricci is észrevenné. Azt mégsem teheti! Voltaképpen semmi okosat nem talált ki, az idő elrebbent, csupán az tudatosult benne, Li Ma-to barátja gyöngéd érzelmeket táplál a lány iránt.

Aztán Jádevirág már ott is állt előtte. Gyönyörű volt így álmos arccal, hirtelen magára kanyarított, gyűrött pongyolában is. És a szeme ragyogott, valamiben bizakodva, amiről a férfi nem akart tudomást venni.

– Állok rendelkezésedre, jó uram! – hajolt meg úgy, mintha egyben meg is köszönné, hogy most itt lehet. – Boldogan jöttem e kései órán is.

– Térdelj le elém! – reccsent rá Csen.

– Igen. – A lány mit sem sejtve teljesítette a kérést.

A mandarin hallgatott egy keveset, mielőtt belekezdett volna.

– Rossz urad voltam én, Jádevirág? Felelj!

– Nem. Te vagy az egyetlen úr, akit mindenkinél jobbnak, kegyesebbnek hiszek.

Csen bólintott, a hangjából azonban kiszűrődött a fojtott indulat.

– Mit kértem én tőled múltkor, háládatlan nőszemély?

Jádevirág megijedt a szigorú férfiarctól.

– Mire gondolsz, uram?

– Tudod te azt nagyon jól! Azt mondtam, légy büszke arra, hogy egy olyan nagy tudóst szolgálhatsz, mint – és itt már ordított – Li doktor! Mit művelsz hát, te kényeskedő, gabalyos, kerge tehén! Te kutyafajzat!

A lány halálra ijedt, de erősen tartotta magát.

– Azt hittem… Úgy éreztem, más miatt hívatsz…

– Hát akkor tévedtél – csendesedett meg a mandarin. – Miattad szégyenkeztem ma. Li Ma-to barátom észrevette, hogy viszolyogsz tőle. Ez nem csak terád, hanem énrám nézve is nagy szégyen.

Jádevirág hasrabukott a kövezeten, és elsírta magát.

– Tégy velem, amit akarsz, uram. Életemet a kezedbe ajánlom. Az érzelmeket nem lehet gúzsba kötni, tehetünk ellene bármit, akár meg is ölhetsz…

– Csitt! – legyintett Csen, mielőtt elbocsátotta volna a lányt. – Apaszd el könnyeidet, azzal nem hatsz meg! Ne szeresd, ha nem tudod szeretni, de légy hozzá szívélyes, illedelmes. Soha ne lássa többé rajtad, hogy irtózol tőle. Különben olyat teszek, amit nem akarnék! Én többé nem kérek tőled

semmit, fenyegetőzni se fogok. De ha még egyszer szívfájdalmat okozol a barátomnak, nem viszed el szárazon!

XI.

A Kékvíz Csarnok nagy asztala mellett ezúttal hárman tüsténkedtek nagy igyekezettel. Ricci, Csong Ven-lao és Li Csi-csao. Készítették a kínai feliratozású térképet a kormányzó megbízásából. A két kínai az elején módfelett tartózkodónak bizonyult, de ahogy kiismerték az európait és rájöttek, hogy akkora megszállottsággal és alázattal dolgozik, ahogyan csak egy kivételes ember tud, megnyitották előtte a szívüket. Minden további nélkül elfogadták őt irányítójuknak, meghallgatták, és többnyire elfogadták javaslatait, véleményét.

Az Európából hozott térképek mindegyike pontosabban ábrázolta az ismert földrészeket, egyedül csak Távol-Kelet volt kissé elnagyolva. Ennélfogva Ricci úgy határozott, hogy Kínát, Mongóliát, Mandzsuföldet és Koreát Csong Ven-lao és Li Csi-csao vázlatai alapján rajzolják meg, a világ többi részét pedig a legfrissebb európai tudományos diszciplína szerint. Ebben meg is egyeztek, egyetlen ellenvetés sem hangzott el közöttük a nagy figyelmet igénylő munka közben. Az ország határait Ricci húzta meg, és a színeket is ő javasolta. A guan feliratozást és egyéb megjegyzéseket, hozzáfűzéseket a térkép margóján Li Csi-csao végezte. Az első kész világatlaszt a ház lakói csodálták meg leghamarabb, Pao Csennel együtt.

– Ilyen mestermunka még nem született a Középső Birodalom fennállása óta! – lelkesedett a jó barát. – Hallatlan érdekes, hát, meg kell hajolni a tudásotok előtt! – Közelebb lépett, elkezdte böngészni Európát. – És el tudom olvasni azokat a városokat, amelyek mérhetetlen messze vannak tőlünk! Lássuk csak: Lisszabon, London, Amszterdam! – És olyan önfeledten nevetett, mint egy kisgyerek.

Amint a második térkép is elkészült, az egyiket mutatóba Kantonba, a kormányzóságra küldték. Már másnap hozták lóhalálában Vang Pan üzenetét. Maga a kormányzó is és mindenki, aki csak látta, el van ragadtatva, és immár nem tíz világatlaszra szól a megrendelés, hanem többre. Pontosan annyit kell elkészíteniük, ahány tartomány található

Kínában. Vang Pan valamennyi kormányzónak küldeni óhajt ebből a rendkívüli alkotásból!

Ricci egyik szeme sírt, a másik nevetett. Elvitathatatlan öröm, hogy a térképpel ilyen sikert arattak, ámde ő elsősorban hitharcos, és azért öltött tudósgúnyát, azért képezte magát fáradhatatlanul, hogy a figyelmet elsősorban a katolikus egyházra irányítsa. Szó se róla, szerfölött élvezte ezt a tudós szerepet, amit Csen talált ki neki, néha azonban elkapta a bűntudat, hogy helyénvaló-e ez a pompázatos világi élet, bárha a szent cél érdekében is? Akarta, igen, és most is nagyon akarja, hisz nincs ennél izgalmasabb létmód, kitalálni sem lehetne ennél különbet. Ezért elmélyedt imáiban, s nem győzött hálát adni Istennek, hogy részeltette őt ebben a magas kegyben. Jezsuita pap, s ezt tudta jól, ilyen messzire még sosem merészkedett a körülményekhez való alkalmazkodásban. Boldog volt, de mindig benne motoszkált a félsz, hogy egyszer meg kell bűnhődnie ezért a kivételes gráciáért.

És tessék, már nem tíz térképet kell készíteniük, hanem jóval többet, reggeltől estig görnyedhet tudós sorstársaival a Kékvíz Csarnok terebélyes asztala fölé, türelmét a legmesszebbmenőkig igénybe véve. És közben elhanyagolja a nyelvtanulást, a sétálót, a kíváncsiskodó vendégek fogadását. Ráadásul ott ég benne a Jádevirág okozta seb.

– Látom több helyen azt a töviskoszorús férfi fejet – szólt vontatott hangon Csong Ven-lao, mialatt ügyes kézzel színezte az országokat. – Ő lenne Jézus, a főistenetek fia?

– Ezt kitől hallottad? – kérdezte Ricci.

– Take mesélt róla.

A jezsuita azon töprengett, vajon a kínai térképészt milyen mértékben foglalkoztatja ez a téma? Jobb híján jutott eszébe, vagy valóban szeretné bővíteni hitbeli ismereteit?

– És mit mesélt Jézusról Take?

– Azt, hogy olyan sok csodát tett, hogy az embereknek el kellett hinniük, hogy ő a Megváltó. Ami azt jelenti, hogy nem az emberiség szenved a bűnök miatt, hanem Jézus magára vállalta az emberi közösség szenvedését, és meg is halt másokért.

Riccinek szégyenkeznie kellett Take egyszerű fogalmazása miatt. Ebből látszik, hogy a legszentebb ügy is milyen elcsépelten tud csengeni, ha avatatlan száj terjeszti.

– Intendánsom fecsegését óvatosan hallgasd, mert ő inkább buddhista, mint keresztény. Különben derék ember.

– Engem nagyon megnyertek ezek a szavak: „Jézus magára vállalta az emberek szenvedését, és meg is halt másokért.” Akár valami önzetlen bölcselet a régi korokból. A Ji Kingben is megállná a helyét.

Erre az olasz a legkevésbé se számított. Hogy Jézus szenvedését és halálát ilyen oldalról veszi valaki vizsgálat alá. Tehát itt a kulcsszó a „közösség” kifejezés. Igen. Kínában a közösségre hivatkozni, be kell látnia, szerencsés. Hisz ebben a hatalmas népben kevéssé van a személyeskedésbe süppedő hajlam, mint Európában. Itt évszázados hagyományokra, az ősök iránti tiszteletre építik az eszméiket meg a hitüket is. Egy kínai ember a semmire nem tudja elképzeléseit alapozni, ahogyan, be kell látni: Isteni sugallatra ugyan, de a kereszténységet egyszerre csak kitalálták. Ahogyan egy ógörög epikus kiagyalta tanulságos meséit. Ricci összpontosított, hogy ezt az ölébe hullott lehetőséget ki tudja használni.

– Jézus mindig az erőszak ellen beszélt. Egész élete példaértékű, a józan, irgalmas élet hirdetője volt. Egyik fő tanítása: „Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrel…!” – És tovább nem folytatta, inkább nagy figyelemmel fordult a munka felé. – Nagyon szépen dolgozol, Ven-lao, kiváló hozzá az érzéked.

A mandarinnak jólestek a dicsérő szavak. Kicsit el is pirult, de Jézus személye láthatóan továbbra is foglalkoztatta.

– Törvényeket alkotott ez a Jézus?

Ricci úgy tett, mintha meg sem hallotta volna, ravasz módon megismételtette a kérdés.

– Leírta-e törvényeit Jézus? Mint Kung Fu-ce?

– Ó, nem! Jézusnak az élete példaértékű, azt követjük mi valamennyien, jámbor keresztények. „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!… Bocsáss meg ellenségeidnek is!… Ne ítélkezz, hogy ne ítéltess!”

Immár mind a két kínai kartográfus figyelemmel hallgatta Ricci szavait. Li Csi-csao hosszú tűnődés után megkérdezte.

– És mit követett el Jézus, hogy kivégezték?

Most kell ám résen lennie! Nehogy összedőljön az, amit eddig véletlenül, aztán tudatosan felépített. Ricci kiegyenesedett, megropogtatta derekát, és munkatársaira pillantott.

– Valóban érdekel benneteket?

Mindkettő bólintott.

– Gyertek, átmegyünk a fogadószobába, és tea mellett még beszélek róla.

Úgy is tettek. A tágas fogadóhelyiségben, minthogy a szótárszerkesztőket kiszorították a Kékvíz Csarnokból, Ruggierit és Fernandezt találták, lázas munkában.

– Bocsássatok meg, hogy zavarunk benneteket – kért elnézést Ricci –, de ránk férne egy kis pihenés.

Ruggieri, a kiváló sinológus, a jámbor lélek, aki szívvel-lélekkel Ricci eszmeisége mellett állt, örült az érkezőknek. Legalább ők is kikapcsolódnak kicsit.

– Épp azon gondolkoztam, hogy nekünk se ártana egy kis figyelemelterelés. Lassan beleőrülünk az írásjegyek körmölésébe.

Li Csi-csao érdeklődéssel szemlélte a telerótt papírosokat. A portugál betűkhöz ugyan semmit, a kínai írásjegyekhez viszont annál jobban értett. Elégedetten bólogatott, és kérdezett is.

– Érdekes, hol tanultatok meg ilyen jól írni?

Sebastiano Fernandez válaszolt a kérdésre.

– Makaóban, uram. Az én anyám kínai volt, apám portugál. Aztán tizenkét évesen a jezsuita kollégiumba kerültem, ahol éveken keresztül tanultam a kínai kalligráfiát.

– Tisztelet tanáraidnak – bólintott Csi-csao. – Segítek, ha szükségetek lenne rá.

– Köszönjük – bólintott a két jezsuita. – Vannak nehézségeink, de kigyűjtjük majd a kérdéses jeleket.

– De most helyezzük magunkat kényelembe, és beszélgessünk kötetlenül! – indítványozta Ricci. – Hamarosan hozzák a teát.

Attól tartott, elsikkad a Jézusra vonatkozó kérdés, pedig igazán jó választ eszelt ki.

Ezúttal nem Paj Si-en hozta be a teát, hanem Jádevirág. Ezen el is kellett csodálkoznia, hiszen a lány napközben odakint kertészkedett, a benti munkából többnyire kihúzva magát.

– Váljon egészségetekre – bókolt valamennyiük előtt, s a tálcáról sorra mindenkinek a kezébe adta a csészét.

– *Siejse* – köszönték meg, és adóztak a maguk módján egy-egy mosollyal, rajongó pillantással Jádevirág szépségének. Ezúttal Ricci nem látott az ékesség szemében ellenszenvet.

A lány ringó csípővel, nesztelenül távozott, a teázók a sarkukon ülve szürcsölgették az illatos, meleg italt. A szoba kecses bútorokkal volt berendezve, vörös cseresznyefa és gyékényfonat összefonódása hozott létre karcsú formákat. Itt semmi sem emlékeztetett a ház gazdájának külhoni mivoltára, valamennyi tárgy, képek a falon, függönyök, ülőpárnák a kínai iparosmesterek keze munkáját dicsérték. Ricci ezt a szobát szándékosan hagyta meg eredetiben, nehogy úgy tűnjék, semmire se becsüli a befogadó ország kézművességét.

– Nos, miről is beszéltünk?

– Ó, igen – jutott eszébe a Csi-csaónak. – Azt kérdeztem még a Kékvíz Csarnokban, hogy mit követett el Jézus, ami miatt kivégezték.

Erre a két jezsuita is fölkapta a fejét, hogy vajon mit tud rá felelni Ricci. De a megkérdezett nemigen siette el a válasz. Elmerengve, ráérősen kortyolgatta a teáját, nehogy azt higgyék, hogy ez neki olyannyira életbevágóan fontos.

– Jézus halála valójában ékes példája annak, hogy sok esetben gyarlóságunkon nem vagyunk képesek úrrá lenni. Minden embernek megvan a maga igazságérzete. Igaz?

– Igen – ismerték el a kartográfusok.

– Mindenki azt szereti, abban reménykedik, hogy ővele szemben senki se viselkedik majd igazságtalanul. Ő maga jó akar lenni, legyenek hát őhozzá mások is jók. Jézus tanítása ebből az egyszerű emberi igényből indul ki. Ahogyan annak idején a ti Kung Fu-ce mesteretek is megmondta: „Ne kívánj rosszat másoknak, hogy veled se történjen rossz!” – A kínaiak bólogattak. – Jézus olyan korban élt, amikor a szelíd igék hirdetése is gyanakvással töltötte el a hatalmon lévő tisztviselőket. – Szándékosan használta a „tisztviselők” kifejezést, mert feltételezte, hogy ebből jobban ért a két helybéli. – Minél közérthetőbben hirdette a szeretetet, annál jobban ingerelte vele a vagyonos kiváltságosokat, akik ezáltal a tisztségüket is veszélyben érezték…

Michele Ruggieri bólintott, jelezve, egyetért Riccivel, hogy kihagyta a római elnyomatást, meg Poncius Pilátus helytartót is és csak az emberi különbözőségre hagyatkozik. Máskülönben talán túlbonyolította volna.

– Jézus Krisztus azt bizonygatta hívei előtt, hogy ő a „feltámadás és az élet, aki benne hisz, elnyeri az üdvösséget.” Az egy igaz Isten fiának mondta magát, amit mindenki a maga módján értelmez… Ennek inkább a szimbolikus, jelképes, egyéni, isteni kinyilatkoztatása a lényeg. Eltávolodnánk az igazságtól, ha szó szerint értelmeznénk bölcseletét… De a tanítása kétségkívül sok újat hozott az emberi gondolkodásban. Emlékeztek, utaltam már rá, hogy azt még soha senki nem tanította, hogy bocsáss meg az ellenségeidnek. A bosszú rossz vért szül. Igaz, erre vonatkozólag is van gondolata Kung Fu-cének: „Mielőtt bosszút állanál valakin, két sírt áss!”… Jézus kivételes jámborsága, másmilyen látásmódja mégis elvitathatatlan. Nos Jézust nyugalmas tanai miatt bíróság elé állították, ahol azok törtek pálcát felette, akik féltették rangjukat a hierachiában, rettegve attól, hogy az irgalmasság, a békesség hirdetésével hatáskörük meggyengül, s a tömegek rájönnek arra, hogy igazságtalanul szipolyozzák ki, alázzák meg őket. – Ruggieri meg Fernandez kis híján a fejéhez kapott, hogy társuk miket mondd. Otthon ezért már az eretnekség gyanúját sütnék rá, s az ember nem kerülhetné el az inkvizíció vizsgálódásait sem. – A bűntelenség isteni eszméje nem csupán az ágrólszakadtak kötelezettsége, hanem kiváltság.

Csong Ven-lao jelezte, hogy szólni kíván.

– Nagytiszteletű Li doktor! Okos szavaid mélyén némi kételyem támadt az igazságosságra vonatkozólag. Felelj nekem őszintén! Hogyan vélekedsz a tisztségek és rangok közti különbözőségekről, miként ítéled meg az emberek közötti vagyoneloszlást?

Ricci agya sebesen pörgött. Csong Ven-lao vagyonos, ráadásul mandarin, tehát a kiváltságosok rétegéhez tartozik. Ezt sajnos figyelmen kívül hagyta, most így aztán össze kell szednie szabatos érveit.

– Úgy gondolom, nagyra becsült Csong Ven-lao, hogy minden rétegben találhatók érdemes és érdemtelen emberek. Mire is utalok…? – Igyekezett választékosan kifejezni magát. – Vannak nincstelenek, akik közül sokan maguk tehetnek sorsukról, de akadnak olyanok is szép számmal, akik többre hivatottak, akiket megilletne egy boldogabb élet, mert emberségükhöz, jóságukhoz nem fér kétség. Az előkelők csoportjában is számos nemes jellem található, ám közülük is kerül ki méltatlan személyiség. A bűntelen élet gazdaggá magasztosítja a szegényt, a bűnös élet nyomorulttá teheti az előkelőt. Úgy válik igazán érthetővé ez a jézusi ige, ha a lélek felől közelítjük meg az emberek egymáshoz való viszonyát.

Hozzáteszem, Lao-ce szerint az előkelőnek erényesnek is kell lennie, hogy példát mutasson.

Csong Ven-lao homlokán a bizonytalanság ránca honolt, ellenben Li Csi-csao rajongva bámult az európaira.

– És mit mond Jézus az üdvözülésről? Bűntelen hívei mit nyernek azzal, ha követik az Evangélium tanítását?

– A túlvilágon elnyerik az örök életet és az örök boldogságot.

– És a bűnösök? – kérdezte meg Ven-lao.

– Őket pedig Isten örök szenvedésre kárhoztatja.

Ahogy ezt kimondta, maga is megérezte ennek az elméletnek a butaságát. Főleg itt, Kínában, a higgadt bölcselkedők országában. Úgy határozott, erről a témáról egy mukkal sem mond többet nehogy felmerüljön annak a gyanúja, hogy ő most erőszakosan győzködni próbál. Annyit azonban megállapított, hogy a két térképész közül az elhangzottak nyomán az egyik inkább bezárkózott, ám a másik megnyitotta lelkét a keresztény tanok felé. Hogy aztán mi lesz belőle, azt csak a Jóisten tudja megítélni.

A csaokingi villában nem kereszteltek. Ricci úgy vélte helyesnek, ha itt, a „tudomány házában” nem végez ilyesféle vallási szertartást. Maradjon ez meg mindenekfölött álló diszciplínának, az ide látogató kínaiak inkább érezzék meg a vallásszabadság levegőjét, fedezzék fel maguknak, mintegy véletlenszerűen Jézus szellemét. Akik úgy határoztak, hogy megkeresztelkednek, azokat beküldték Kantonba, Baretto testvérhez, aki örömmel végezte el a szertartást. Mióta Ricciből Li Ma-to lett, legalább egy tucat kínai kapta meg a szentséget. Igaz, jelentéktelen ágrólszakadtak, akiket többnyire Take beszélt rá a keresztségre, mégis örülni kellett, hogy a folyamat lassan bár, de elindult. Elmélet ide, elmélet oda, Riccivel madarat lehetett fogatni, amikor két jelentősebb személyiség, An-tong teaház-tulajdonos és Li Csi-csao kartográfus bejelentette, hogy megkeresztelkednek. Pao Csen után immár két másik előkelőség is csatlakozott a katolikus egyház közösségéhez!

A két új keresztény tiszteletére, miután visszatértek Kantonból, ünnepséget rendeztek a ház oszlopos teraszán. Immár csak keresztények ültek egymás között, pedig négy kínai képviseltette magát: Pao Csen, Li

Csi-csao, An-tung és Take. A másik térképész, Csong Ven-lao, valamint a bölcs La-lung nem tett eleget a meghívásnak. Ricci így is nagy sikernek tudta be, hogy néhány hónappal az ideérkezésük óta már egy kis keresztény közösségben társaloghatnak, s tervezgethetik a jövőt.

– Ürítsük ezt a poharat arra – szólt vidám hangon a házigazda hogy kicsiny közösségünk napról napra, hétről hétre, hónapról hónapra népesedni fog. Nem tudhatjuk, mennyi idő adatik még nekünk, Csen barátom – biccentett a mandarin felé –, meddig támogat engem és szent ügyünket, de most mondjuk el közösen a Miatyánkot, és fohászkodjunk Istenhez hogy áldjon meg bennünket.

Take imádkozott a leghangosabban, Csen is hibátlanul mormolta a fohászt, Li Csi-csao meg An-tung még néhol el-elmaradt. Ez az apróság azonban senkit se zavart. Ez a kis közösség immár együtt, egymásért, a testvériség jegyében formálódott, s tette meg első, tétova lépteit.

– Ez örök barátság, nemes lelkű Li Ma-to – fordult Csen Riccihez. – Bárhol járok, mindenütt szóba hozlak. Már sok tartomány hallott felőled, a térképeid is megtették a hatásukat. De ahogyan már említettem, addig nem nyugszom, ameddig híred el nem jut a Tiltott Városig, és amíg a kegyes Van Li császár tudomást nem szerez rólad.

Jófajta szőlőbort kortyoltak, és ez most Riccinek módfelett ízlett. Évek óta nem hörpintett ilyen zamatos nedűt, bár az is lehet, kezd hozzászokni az itteni italokhoz. Kevesebb bort fogyaszt, mint otthon, Olaszországban, igaz, azt a bort egy napon sem lehet említeni az ittenivel. Kantonban csak licsiből vagy rizsből készült italt szerzett be Baretto, a szőlő, a belőle készük bor itt ritka fényűzés.

– Tudom, barátom – bólintott a mandarin felé –, hogy sokat köszönhetek neked, és a jövőben is számolhatok veled. Ki gondolta volna, amikor még gyermekkoromban az utcabeli csibészekkel Itália ege alatt loptuk a napot és fecsegtünk bolondokat, hogy húsz év múltán a hatalmas, kerek Földgolyó túloldalán találok igaz barátra.

Ez a vallomás annyira elnyerte a társaság tetszését, hogy mindenki arcára elismerő mosolyt csalt. An-tung teaház-tulajdonost a kedélyesség mindig fölbátorította.

– Én sem gondoltam volna – nevette el magát – még egy esztendővel ezelőtt, hogy létezik olyan vallás, hogy kereszténység. Azt meg főleg nem hittem volna, hogy én annak híve leszek!

Jó napot szereztek a teaház-tulajdonosnak, mert egyöntetű, hangos tetszést arattak szavai.

– Azt tudod-e, Li Ma-to – fordult a kartográfus Riccihez –, hogy Vang Pan kormányzó nehezen válik meg térképeitől, ezért fába véseti, és úgy küldi el a tartományok prefektusaihoz?

Az olasz tudós bólintott.

– Hallottam felőle. Végtére is mindegy. Az alkotásunk, amelyben jócskán benne van a te szellemednek és kezednek munkája is, abban a formában is a mi dicsőségünket hirdeti.

– Úgy igaz! – kiáltott fel Csen. – Amíg csak Kína fennáll, nem merül feledésbe a ti világtérképetek. Biztosan készítenek majd szebbet, jobbat, pontosabbat, de azt mindig emlegetni fogják, hogy a híres tudós, Li Ma-to és két kínai térképész készítette a legelső teljes atlaszt!

Riccit már kezdte zavarni ez a sok dicséret, hiszen őt nem a hangzatos szavak, az elismerés vezérelte, hanem tulajdon megszállottsága. Kétségkívül élvezte az élet minden sajátos rezdülését, de mindig akkor érezte magát a legboldogabbnak, ha nyakig merült valamilyen nagyszabású alkotásba. A térképek munkálatait magához méltó feladatnak ítélte, és büszke tudattal sóvárogta a következő kihívást.

Erősödő lódobogásra lettek figyelmesek. A lovas mintha a ház előtt lassított volna le, aztán nyerítés, lószerszámcsörgés, dobbanás, döngő léptek hallatszottak. Kisvártatva egy futár tűnt fel, ruháján vastagon ült a por.

– *Sziensön* Li Ma-to tudóst keresem! – kiáltotta.

Többen jelezték, hogy kihez menjen, Ricci is intett neki. A futár eléje járult, fél térdre ereszkedve levelet nyújtott át.

– Lancsouból, Kanszu tartomány székhelyéről jövök, a kormányzótól hoztam levelet!

Ricci átvette a vászoncsomagocskát, amit feltépett, a benne lévő papirost előhúzta, kihajtogatta. Kockázatos dolgot művelt, hiszen ezek után nem illene másnak odaadni, hogy olvassa fel. Mindegy. Ha már elkezdte, végigviszi, viszont semmiképp sem osztja meg hangosan a tartalmát.

Először megijedt, látva a furcsán rajzolt jegyeket, de aztán a szeme hozzászokott, egymás után ismerte fel, olvasta össze a szótagokat. Elég nagy valószínűséggel merte volna állítani, hogy a kormányzó neve Su-cung, és azt kéri tőle, a nagy hírű Li doktortól, hogy tisztelje meg személyével Kanszu tartomány legfőbb elöljáróját, ahol Kína legjobb matematikusai

előtt adjon számot közismert műveltségéről. Vesse össze számtani és geometriai tudását az itteniek ismeretanyagával, derüljön ki, hogy az európai vagy a kínai tanítók állnak magasabb szinten. A levél többi része hangzatos udvariaskodás volt, amin azért Ricci már csak tiszteletből is átrágta magát. Végül a futárhoz fordult, meg az épp felbukkanó szolgájához, Han Tao-kuohoz.

– Köszönöm a levelet, még ma este megírom a választ a kormányzó úrnak. Reggelig vendégül látunk. – A férfi bólintott. – Han Tao-kuo, lásd el bőségesen étellel, itallal a derék hírhozót, aztán kényelmes ágyat vess néki éjszakára!

A szolga meg a futár elsiettek, Ricci kíváncsi társai felé fordult, és ezzel kezdte:

– Adjatok tanácsot, barátaim, rendtársaim! Kanszu kormányzója nyíltszíni vitára kér fel, küzdjek meg a tartomány legjobb matematikusaival. Most mit tegyek?

Csen nyomban kapott rajta.

– De hiszen ez egy újabb megtisztelő kihívás!

Ricci nem osztotta a mandarin lelkesedését.

– Csak lassan, barátom! Én nem vagyok matematikus. Az egy önálló tudomány, nem vagyok igazi mestere. Félő, hogy kudarcot vallok.

Páran kuncogtak, ami talán a kétkedést, a megelőlegezett bizalmat jelentette. Ruggieri hangot is adott ennek.

– Én úgy vélem, Matteo, nincs olyan, amihez te nem értenél magas szinten.

– Magam is amondó vagyok – erősítette meg Li Csi-csao. – A térképkészítés közben volt alkalmam megtudni, hogy valószínűségszámításaid a lehető legtökéletesebbek, amit én ép ésszel föl sem tudtam fogni. Neked, bölcs *sziensön,* nem szabad kishitűnek lenned.

– Így igaz!

– Fogadd el a kihívást! – biztatgatták a többiek is.

Ricci mélyet sóhajtott és aggodalmas képpel válaszolt.

– Azt hiszem, holnap reggel is ráér megírnom azt a levelet. Legfeljebb korán kelek. Úgyis szeretem a fülemüle hajnali dalát. Addig alszom rá egyet.

Han Tao-kuo és Jádevirág tálcákkal jelentek meg, s mindenki elé leraktak egyet.

– Úgy vélem, a jó keresztény is megéhezik, ideje valami finomat eszegetnetek – készségeskedett a háziszolga. – A szakácsnőnk készített gyorsan egy kis ananászos sertést.

Valamennyien az ölükbe vették a tojásdad fatálcát, amelyen öblös porcelántálka állott, benne illatozó étel, mellette evőpálcika. Riccit kicsit kényelmetlenül érintette, hogy kínai módon kell nyilvánosság előtt ennie. Most fájlalta igazán, miért nem gyakorolt elegendőt, de eddig sajnálta az ilyesmire a drága időt.

– Köszönjük meg Istennek és Sang-tinak, hogy tányérunkat ma sem hagyta üresen! – áldotta meg az ételt, keresztet vetve, áment mondva.

– Ámen! – mondták hozzá a többiek.

Ricci lopva megnézte, hogyan használják kínai barátai a pálcikát. Könnyedén, természetesen, az ananászgerezdek és húscsíkok a legtökéletesebb biztonsággal csípődtek a páros pálcika végén, s vándoroltak a szájba. Próbálta maga is, de a falat minduntalan visszapottyant a tálkába. Lopva körülkémlelt: vajon ki vette észre? Jádevirág, aki még elidőzött a verandán, hátha akad még valakinek kívánsága! A lány mivel akaratlanul, noha észrevétlenül is leleplezte gazdája ügyetlenségét, inkább gyorsan hátat fordított és elsietett.

– Igen – bólintott Csen. – Az ananászos sertést senki sem tudja olyan jól elkészíteni, mint Midori anyó.

– Így igaz – felelte rá Ricci, miután sikerült végre egy húscsíkot a szájába ügyeskedni. – Hálás is vagyok neked ezért.

– Hogyan bírja a gyomrod, nagytiszteletű Li Ma-to – kérdezte An-tung a mi ételeinket.

Ricci nyála majd' kicsordult már, hiszen az az egy falat csak az éhségét fokozta.

– Nagyon ízletesek a ti ételeitek! – jelentette ki elkeseredetten.

A teaház-tulajdonost boldoggá tette a válasz. Képe csak úgy sugárzott, mint a mindent körbevigyorgó kerekre hízott holdvilág.

– Nekünk is ízlik – bólintott Fernandez, utalva magára és Ruggierire.

Már mindenkinek kiürült a tálkája, csupán a Riccié volt még csaknem tele. De már elege lett a kínos szerencsétlenkedésből, inkább éhesen otthagyta.

Li Csi-csao merő jóindulatból megkérdezte.

– Nem vagy éhes, *ziensön?*

– Ó, kicsit gyengélkedik a gyomrom, inkább hagyom most az étkezést.

– Pedig ez könnyű étek.

– Meglehet, de most csak folyadékot kívánok.

A vacsora után Csen megkérdezte: hívhatja-e a táncoslányokat, hogy a szellem és test kényeztetése után a szívüket és lelküket is gyönyörködtessék valamivel.

Ricci örült neki, és egy kis csipkelődő élű elismerést jelző tréfát is megengedett magának.

– Feltéve, barátom, ha ismét hallhatom elragadó sípjátékodat!

– Ezen nem fog múlni! – csapott nevetve a térdére a mandarin.

A leszálló nap szűrt fénye lágyan csúszott alá a veranda lakkvörös oszlopain, s az árnyak, szürke liánindaként fonták be a homályba vont felszínt. Riccinek hirtelen, a táncosokat csodálva, lelkifurdalása támadt. Miféle bűnös, világi életet él ő, a jezsuita, a rend pénzén itt, a hatalmas Kína mélyén? Meddig hiszik el neki, hogy erre a lelki és anyagi pazarlásra szükség van a nagy feladat, vagyis a szent cél, és csakis a szent cél érdekében? Baretto már hetek óta berzenkedik, állítólag már levelet is írt Makaóba Valignani rendfőnek, hogy le kellene már állítani, mert szemérmetlenül költi a jezsuiták vagyonát, számolatlanul szórja az ezüstöt. Az áttért hívők száma pedig nem áll arányban az eltékozolt javakkal. *Meglehet…* – nyilallt a bűntudat Ricci mellébe. De ő már ezt a mozgalmas, pezsgő életet nem szeretné elveszíteni! Nem!

Lenyűgözte a Poszáta testvérek hiteles, avatott mozgása, amely ezúttal más fabulát jelenített meg, mint legutóbb, de legalább olyan nagyszerűt. Úristen, mennyi érték, titok, szépség rejtőzik még ebben az országban, amiket neki föl kell fedeznie, magába kell szívnia, hogy több és jobb legyen általa! Igen, neki kéretlenül és mihamarabb kell levelet írnia Valignaninak, amelyben okosan ki kell fejtse, milyen nagyon fontos ez a jelenlegi állapot, és immár minden lehetőség megnyílt arra, hogy gyümölcsözzön a ráfordítás, és rövid időn belül megsokszorozza az áttértek számát.

XII.

Másnap reggel meg is írta a levelet, de nem Makaóba, hanem Lancsou városába, tudatva az ottani kormányzóval, hogy elfoglaltságai miatt csak fél esztendő múltával tud eleget tenni a meghívásnak. Aztán Valignani részére is megfogalmazta és elküldte a kopertát, bízva abban, hogy minden marad úgy, ahogy van. Ezen sürgős kötelezettségek után három európai matematikust választott ki magának, s merült el mélyen tudományuk rejtelmeibe. Ők voltak Pitagorasz, Eukleidész és Clavius, A térképmegbízatás a végéhez ért, a két kínai munkatárs visszatért Kantonba, Ricci pedig őrületes önképző, helyesebben önkínzó tanulásba fogott. Csak akkor lehetett elmozdítani a könyvek mellől, ha igazán illusztris vendég érkezett a házhoz. Ezenkívül hónapokig alig evett, alig ivott, alig aludt, számokkal, egyenletekkel, mértani alakzatokkal, szögekkel gyötörte, pallérozta zsongó, nyughatatlan elméjét. A fogadószoba asztalkáján, bútorain, padlózatán mindenhol nyitott fóliánsok, vázlatok, számokkal telerótt papirosok hevertek, amelyeken egyes egyedül csak ő tudott eligazodni.

Ám minél többet tanult, annál ingerlékenyebbnek mutatta magát, ezért idővel már alig-alig merte őt valaki zavarni, még a jó barát. Csen is elmaradozott. Így aztán békén hagyták, tudva azt, hogy mekkora a tét. Ha Riccit legyőzik Kanszu tartomány tudósai, annak akár beláthatatlan következményei is lehetnek. Tekintélye csorbát szenved, a hittérítés megtorpan, az anyagi forrás Makaó felől elapad. Az egyszerű vendégeket ezúttal Ruggieri igyekezett a legjobb tudása szerint a házban eligazítani, s a kérdésekre a Riccitől tanult logikával és ravaszsággal válaszolni.

Az idő pedig szép komótosan telt.

Jádevirág az egyik éjjel rosszul aludt, már hajnalban kivetette ágy. Ezért inkább felkelt, magára öltött egy hosszú batisztruhát, és kiment a hátsó kertbe. Még alig pitymallott, a világ kihaltnak tetszett. Nem kezdték

el dalukat az énekesmadarak, kakas sem kukorékolt. A fák, díszcserjék és virágok levelei sem mozdultak, mintha az idő is megdermedt volna.

A lányban erősen lobogott a tettvágy. A ház homlokzata elé került, mert az keletre tekintett. Remélte, hátha emerről jobbak a látási viszonyok a kertészkedéshez. Csalódottan vette tudomásul, hogy itt sem lát jobban, dohogva törte a fejét, mivel üsse el az időt kivilágosodásig.

Ahogy így téblábolt a virágágyások mellett, észrevette, hogy a fogadószobában égnek a lampionok. Habozott, hogy megnézze vagy sem, miért nincsenek eloltva? Az olaj pénzbe kerül és gyúlékony, no meg veszedelmes is, ha nincs felügyelve.

Ezen ésszerű indokok alapján határozottan nekiindult, átment az előhelyiségen, egyenesen a bejárathoz. Az ajtót félig nyitva találta, ami arra vallott, hogy Han Tao-kuo alszik: ezt valaki azután hagyta nyitva, ahogy ő nyugovóra tért. A lány oldalazva besurrant a helyiségbe, s ekkor tárult szeme elé a meglepő látvány.

Könyvek, táblázatok, jegyzetpapirosok, szögmérők, vonalzók összevisszasága között hátát egy komódnak vetve, ülve szendergett Matteo Ricci. Először történt meg Jádevirággal, hogy undor nélkül tudott az idegen férfira ránézni. Korántsem azért, mert Csen ezt megparancsolta neki, hanem valami más miatt. Talán a rácsodálkozás kíváncsisága fojtott el benne minden más kellemetlen benyomást. E pillanatban elismerte, ugyanakkor szánta is Li doktort. *Milyen fáradt és beesett az arca. Alig alszik, keveset eszik; mi lehet az a nagyon fontos dolog, ami miatt így feladta megszokott életmenetét?*

Gyermeki homlok, kiugró orr, sűrű szakáll, amely már itt-ott deresedni kezdett. *Milyen különös* – merengett el –, *ezt az embert azon távoli Európában egykor egy asszony megszülte, ahogyan itt Kínában is születtek akkor oly sokan férfiak. Ám ennek a fiúnak valamiért úgy alakult az élete, hogy hazájából elkerülve éppen ide vesse a sorsa, és éppen őt ismerjem meg, azok helyett, akik itt helyben, a közelemben, az általam szeretett közösség szokásai közt nőttek fel Ez fel sem tűnt neki eddig, ahogy az sem, mennyire elszánt, mennyire sebezhető, mennyire emberi most így, ahogy alszik, annyira közeli, annak ellenére, hogy idegen. Talán irgalmasabb lenne ezután a férfival szemben a közöny álarcát felölteni, s elaltatni az utálatot.*

Lépett volna vissza, de annyira elmerült vívódó gondolataiba, hogy lábával óvatlanul megrúgta az ajtó sarkát. Ricci fölrezzent a zajra, hisz nem aludt mélyen.

– Te vagy az, Jádevirág?

A mély hangtól a lányon mégis átfutott a borzongás. Most már nem menekülhetett el szó nélkül: modortalanság lett volna.

– Igen, uram. Azt hittem, égve felejtődött a világítás, de látom, hogy még itt vagy.

– Későre jár?

– Hajnalodik.

Ricci mintha elszégyellte volna magát, zavartan pislogott a lány felé. Felkászálódott, megigazgatta köntösét, próbált úgy elindulni, hogy ne lépjen rá a vázlatokra, vonalzókra, íróeszközökre.

– Akkor ideje kicsit pihenni. Jádevirág, kérlek, oltsd el a lámpákat, nehogy a tűz ördöge megbüntessen bennünket.

– Igen.

– Jó éjszakát! – köszönt el a férfi, ámbár érezte, hogy ez már nem éppen időszerű.

– Jó éjszakát! – A lánynak hirtelen valami az eszébe jutott. – Uram…

– Igen? – torpant meg a szerzetes.

Jádevirág ekkor tett egy olyan mozdulatot, amilyet még nem látott tőle a férfi. Kicsit megrogyasztotta a térdét, szemlesütve kissé meghajtotta fejét. Az egyértelmű tisztelet jeleként.

– Óhajtod, hogy megtanítsalak pálcikával enni?

Ricci hosszan gondolkodott, hogy válaszoljon. Annyira kilógott ez a kérdés a hétköznapi gyakorlatból és a kettejük közti viszonyból is, hogy kicsit habozott, emésztette: jól hallotta-e, amit hallott?

– Igen – bökte ki. – Jó. Majd sort kerítünk rá.

Aztán elvonult, Jádevirág pedig átkozta magát, hogy ilyen meggondolatlanságot tett. Hogy a csudába jutott eszébe most ez a butaság! Csak nem megsajnálta ezt a hontalan törtetőt, ezt a szőrös, szagos csúfságot?! Pillanatnyi elgyöngülését végérvényesen el kell felejtenie! Li doktor neki senkije, sőt annál is kevesebb! A legrosszabb, egy váratlanul és kéretlenül felbukkant kolonc, aki kifürkészhetetlenül megváltoztatta azt a férfit, akit mindenkinél jobban szeret…

Ricci a szobájában imádkozott, aztán ledobta köntösét, ágyba bújt, betakarózott, csak aludni kívánt. Hanem eszébe jutott Jádevirág önzetlen ajánlata. Minek vegye, tán közeledésnek ezt a váratlan felajánlkozást? És így, jól belegondolva, ezúttal nem észlelt a lány arcán utálkozást sem. Ez tagadhatatlanul jólesett neki, sőt, egyre jobban melegítette a szívét, ahogy vissza-visszaidézte a jelenetet. Jádevirág szolgálatkésznek, segítőkésznek mutatkozott.

Hm. Nem jelent talán semmit, de mégis mindjárt reményeket fakaszt, ábrándokra csábít. Magasságos Isten, lehet, hogy viszonozza titkos érzelmeimet! El lehet ilyet képzelni? Egy ilyen tünemény, akihez minden szennyes férfi méltatlan, talán elfogadta a jelenlétem? – tusakodott benne a kettős érzés. – *Hohó, csak lassan a testtel, testvér! Miféle kárhozatos gondolatok kavarognak a te háborodott fejedben?! Be akarod piszkolni a lelked, s mindazt, amit eddig vallottál, amiért eddig éltél?! A megbocsátó Isten szent nevére, az irgalmas Jézus szerelmére, hát mit művelsz, Matteo Ricci?! Szerelmes lettél egy tiszta fehérszemélybe?!… Ó, dehogyis lettél. Az vagy, amióta csak megláttad. Nem bírsz megszabadulni tőle, bűnös érzelmeket táplálsz iránta! A pokol hetedik bugyrában végzed, te szerencsétlen, ha nem téped ki szívedből ezt a fekélyt, ezt a tályogot, ezt a kelevényt… ezt az édes kísértést! A gyengeségnek nincs helye a szívedben, a jezsuita eskü, a tercia kötelez. Semmit se érsz, ha elveszted az erőd!… Pedig milyen erős voltál valaha! A római üdvöskék, a firenzei szépasszonyok annyit sem jelentettek számodra, mint egy tollpihe. Makaó kevert cafkái láttán undorodva fordítottad el a fejedet! Mi történt veled, Matteo Ricci? Még ezt a nagyvilági életet is hányszor meg kell majd gyónnod, hogy bűnbocsánatot nyerj, és még tetézed egy kínai nő iránti vágyódással?! Ha így folytatod, testvér, elveszíted a hited, és végül önmagad, s akkor már nem lesz számodra irgalom!*

Izzadságban fürödve szenderedett végre el, akkor, amikor a ház népe már ébredezett.

A gyötrő álmok nem csupán éjjel jelentek meg, hanem nappal is. Ricci utazása Lancsouba valahogy álomszerű volt, fáradt, letompult érzékeivel, kavargó, összefüggéstelen gondolataival, a színek és szagok érzékelésének különös élményével.

Csen könnyű, fedett lovaskocsit szerzett, abba helyezkedett el az olasz meg a nélkülözhetetlen Han Tao-kuo. Málhás öszvér követte őket, megrakva könyvekkel, matematikai és fizikai táblázatokkal. Elöl haladt négy lovas, akik között volt maga Pao Csen is, meg az ő legénye, Paj Si-en és két fegyveres harcos. Elkélt ám a vitéz ember ilyen hosszú útra, mert zsiványok bárhol felbukkanhattak.

Ricci szeretett volna az európai szemnek szokatlan látványosságnak számító kínai tájban gyönyörködni, de egyrészt tele volt az elméje mindenféle számmisztikái kapcsolatokkal, logaritmusos összefüggések halmazával, másrészt a háziszolgája sopánkodását is hallgatnia kellett.

– Mire mennek nélkülem, a nyugtalanság kínoz! Remélem, nem lepi el szemét, nem árasztják el csótányok a házat, nem fészkelnek a darazsak az eszterhéj alá. És vajon Midori esténként gondosan eloltja-e a tüzet?

Ugyan zavarta vele gazdáját, de az nem szólt volna egy árva szót sem, nehogy még véletlenül is felfedezze gyöngeségét a derék szolga. És Han Tao-kuo valóban páratlan inas volt, amilyet talán sehol a világon nem lehetne föllelni. Művészi tökélyre vitte a házvezetést, mindent kézben tartott, a szobák ragyogtak a tisztaságtól, a vendégek minden esetben a legmesszebbmenőkig ki lettek elégítve. A figyelmét soha semmi nem kerülhette el, és csalhatatlanul megérezte azt, hogy miről szükséges a gazdájának beszámolnia, és miről kell inkább hallgatnia. Szűk egy esztendő alatt annyira nélkülözhetetlenné vált, hogy Ricci őt tartotta legalkalmasabbnak arra, hogy elkísérje Lancsouba. Ruggieri is szívesen követte volna, de azt mégsem engedhették meg maguknak, hogy a szótár készítése késedelmet szenvedjék. Noha szíve szerint, titkon, Jádevirágot hozta volna el erre az útra, de az csak egy ábrándkép maradhatott, amelynek kevés köze van a valósághoz. Hiszen a feje csurig minden mással, akár egy színültig telt csupor, s félő, ha megbillen, kiömlik belőle a hirtelen beletöltött tudás. *Ó, pedig mily csodás lenne gondtalanul, önfeledten beutazni ezt a hatalmas, gyönyörű országot Jádevirág illatos és észbontó társaságában!…* Így, ebben a felemás, tusakodó állapotában nem is tudta tanulmányozni és értékelni a változatos és megejtő szépségű vidéket.

Nem számolta, de legalább tíz napig tartott az út, mire elérték Kanszu tartomány fővárosának határát. Itt nagy meglepetésben volt részük, hiszen már várták őket. Nyalka lovaskatonák és egy előkelő mandarin, a kormányzó hadbiztosa. Híres tudósnak kijáró tisztelettel fogadták, és

díszkísérettel vezették a főúr palotájához. Ebben is feltehetőleg a fáradhatatlan Pao Csen keze volt.

Vidám színekben tündöklő oromfrízes pagoda tömege magasodott előttük, mintha csak az égig ért volna hegyes teteje. Faragott gerendázata sárarany fényben csillogott, s érzékelhető ősi méltóság lengte körül. Mindez megmételyezte Riccit, akárha valami idődén, gonoszkodó lelkek bénították volna meg gúnyosan csúfondáros üzenetükkel: „Mit akarsz te itt a szerény tudásoddal? Ez a város már akkor is itt állt, amikor Alexandriának, ahol Eukleidész alkotott, még híre-hamva se volt" *Jézusom!* – fohászkodott magában az európai. – *Hová kerültem én?*

Tompasága azonban most megóvta attól, hogy túlzottan megijedjen. Lesz, ami lesz. Ha már eljött, kifejti és feltárja azokat a matematikai tételeket, amelyeket a kínaiak még rosszul tudnak. Végtére is leginkább ezzel ment el a fél esztendeje, hogy megtalálja azokat a hibákat, amelyeket a nagy nyugati tudósoknak már sikerült orvosolniuk.

De legelőbb Su-cung kormányzó színe előtt kell megjelennie. Érzékelte, hogy hatalmas érdeklődés veszi körül. A fogadóterem zsúfolásig megtelt, a sárkányos lampionok pászmái vörösen remegő pöttyöket, csíkokat vetítettek a kíváncsi arcokra. A füstölőpálcikákból felszálló illat és lenge füst pedig valami misztikus, túlvilági derengést varázsolt a csarnokra a meg-megrezdülő fényben.

Ricci, ahogy illik, négyszer hajolt meg mélyen a főméltóság előtt, aki ezután fölállt a karosszékéből, és odalépett hozzá.

– Örvendünk, hogy végre vendégül láthatjuk a nyugat leghíresebb tudósát. Fogyasszunk el először egy baráti teát!

Szolgák hada sietve hozott be két selyemkárpitozású zsámolyt, amelyre a nemes úr és vendégei egyenrangúként leültek, aztán kézbe kapták a gőzölgő porceláncsészéket. Ricci azon töprengett: miért nevezte őt a kormányzó a nyugat leghíresebb tudósának? Végül különös gondolatra jutott: óvatosságból! Mert, ha legyőzik, büszkén mondhatják, hogy a legnagyobbal bántak el ha viszont ő maga arat diadalt, akkor kibúvóul szolgál a kijelentés, hisz mégsem akárkivel szemben maradtak alul.

– Nekem megtiszteltetés, főméltóságú uram, hogy látatlanban elismered szerény képességeim – felelte hangszínében óvatos szerénységgel.

Su-cung nevetni kezdett, mire a teremben is kitört a jókedv.

– Milyen érdekesen beszéled a nyelvünket. Minden mondatodat értem, de úgy ropogtatod a szavakat, mint amikor hasadozik a fa.

Ezen még inkább derült a vendégsereg, és Ricci is nevetést erőltetett magára. Igaz, már a város határában észrevette, hogy az itteniek más nyelvjárásban beszélnek, mint Kuangtung tartományban. Tehát nem elég, hogy ő idegen kiejtéssel beszéli a guan nyelvet, még hozzájön a kantoni tájszólás is. Hogy a kínos helyzetet a maga javára fordítsa, a teázás után gyorsan teljes csendet és magányt igényelt, amit meg is kapott: fényűző palota kínálta magát pihenésre, szolgák hada leste minden kívánságát.

Reggel a fogadás részleteinek különös benyomásaival szedelőzködött. A mellé rendelt, alacsonyabb rangú mandarin készséggel vezette őt a mai nap helyszínére, egy régi, kámfor- szagú könyvtárba. A helyiség falai mentén a padlótól a plafonig polcok, rajtuk könyvek tízezrei sorakoztak, sőt egészen fölül, a mennyezet alatt keskeny rekeszekből cérnával összekötözgetett nádcsíkokból álló göngyölegek, megsárgult tekercsek kandikáltak elő. Az olaszon végigfutott a gondolat, hogy bizonyára azok őrzik a kínai ókor okosságait, amik évszázadonként módosításra kerültek.

Egy nagy fekete tábla elé állították, háttámlás székeken karéjba körbeülték őt a csiricsáré, cifra öltözetű, morózus tekintetű matematikusok, mögöttük pedig a kíváncsi hallgatóság egymás hegyén-hátán. Az európai egy lyukas fabatkát nem adott volna a maga sikeréért, de, ha már idáig eljött, akkor merészen számot ad mindarról, amit az utóbbi hónapokban kidolgozott.

– Mélyen tisztelt urak, tudós férfiak! – fogott bele elszántan, mint valami tapasztalt tanár. – Eukleidész görög matematikustól, aki nagyjából hétszáz évvel élt előbb, mint a méltán híres kínai Cu Csung-cse, a következőt kérdezte egyik ifjú diákja… – Kivárt, hadd tűnődjenek el rajta, hogy az európai matematikus mennyivel korábbra datálódik. – Tehát a következőt kérdezte Eukleidésztől: „Mester, mi hasznom lesz abból, ha geometriát tanulok?” Eukleidész erre így szólt a szolgájához: „Adj már ennek egy rézkest, mert hasznot akar húzni abból, amit tanul…”

Egy pillanatra néma csend, aztán morajlás. A matematikusok némelyike ráncolt homlokkal fürkészte az idegent, mások cinkos-pajkos vigyorral összenéztek. Ricci szeme meglelte Csen arcát, az rákacsintott, megértve a finom célzást.

– Ezzel azt szerettem volna mondani, így az elején – igyekezett tompítani a bevezető élén –, hogy a tudás pénzre nem váltható, és nem bölcs dolog vele hivalkodni sem.

A kedélyek megnyugodtak, a kormányzó pedig, aki a tudósok között ücsörgött, nagyot bólintott és megjegyezte:

– Megfontolandó gondolat.

Ricci biccentéssel vette tudomásul a jóváhagyást, majd krétát fogott, a táblához lépett, felrajzolt egy kört és meghúzta az átmérőjét.

– Azt nem állítom biztosan, hogy Arkhimédész, aki még Eukleidésznél is korábban élt, ki tudta-e számolni a kör kerületét, mindenesetre megadott egy módszert, és társított hozzá egy becslést, ami a kör kerületének és átmérőjének arányát 22/7 megosztásban jegyezte le. Eukleidész már ki is számolta, hogy ez valós számokban kifejezve nagyjából 3,1429. Tehát az euklideszi geometriában a kör kerületének és átmérőjének hányadosa egészen pontosan van megfejtve, és ez minden szabályos kör esetén azonos… Eukleidész az Elemek című művében összefoglalja a matematika alapjait, amelyek még a mai nap is többnyire helytállóak. Levezeti, viszonylag kisszámú, úgynevezett axiómából, sarkigazságból, a geometriai objektumok, azaz mértani tárgyak, testek tulajdonságait, így őt a modern matematika axiomatikus módszerének úttörőjeként tisztelik. Noha Eukleidész már korábban élt matematikusok eredményeit is beépíti munkájába, de érdeméül meg kell jegyezni, hogy néhány hiányzó bizonyítást is elvégzett.

Most párhuzamos vonalakat húzott a táblára.

– Eukleidész definiálja, azaz meghatározza az egyenesek párhuzamosságát: akkor nevez két egyenest párhuzamosnak, ha azok egy síkban fekszenek, és mindkét irányban meghosszabbítva soha nem metszik egymást. Ezt az állítást azzal bizonyítja, hogy átlót húz ferdén rájuk, amely metszi a párhuzamosokat – húzott krétával egy átlós vonalat, és bejelölte a szögeket –, a keletkező tompaszögek ugyanazon az oldalon egyenlők, a két belső hegyesszög összege pedig mindig derékszög.

Ezután inkább rátért Clavius csillagászati és számtani felfedezéseire, abban mégis otthonosabban mozgott. Képletesen fölvázolta az újonnan bevezetett naptárat, jelezve a négyévenkénti szökőév felismerését, amely februárra tevődik. Tehát minden néggyel osztható negyedik évben hozzá

kell toldani február hónap végéhez egy napot, és így tökéletesen kijön az évek pontos körforgása.

Ezen a hallgatóság fölhördült, több matematikus is talpra szökött, és elhűlve bámulták a táblát.

– Igen! – kiáltott fel egy öreg, nagy süvegű tudós. – Valóban! Már látom, hogy ez lehet a megoldás, hiszen egész életemben magam is ezt kutattam!

Ricci kivárta, míg megnyugodnak a kedélyek, aztán számok sokaságával írta tele a táblát.

– Mit állít a neves Cu Csung-cse? – kanyarodott vissza ravaszul a kínai matematikushoz. – Nagyon okos ember volt, ehhez kétség sem fér. Bevezette a Daming-naptárat, amely majdnem tökéletes, de mégsem olyan pontos, mint az Európában most elfogadott Gergely-naptár. Cu Csung-cse kiszámította a Nap és a Hold fogyatkozásának rendszerességét, ami neki 27,212223 évre jött ki, ami igen közel áll Clavius számához, a 27,21222-höz. Ebben nem szeretnék elmélyedni, mert nem tudom bebizonyítani, melyik hírességnek van valójában igaza…

Ez a tárgyilagosság most nagyon megnyerte a hallgatóságot. Itt ez a nagy tudású férfiú, aki immár bizonyította, hogy érti, amiről beszél, elismeri az ő nagy matematikus csillagászukat, Cu Csung-cse érdemeit. Innentől Riccinek – talán meg sem érezte –, de könnyebb dolga volt.

– Cu Csung-cse a kör kerületének és átmérőjének arányaival is foglalkozott, 3,1415, és ez erősen megközelíti Eukleidész szorzóját.

Egy fiatal, élénk szemű tudós felpattant, és izgágán, hevesen csóválva fejét, így kiáltott Ricci felé:

– És miből tudod azt, te híres külhoni, hogy annak az Eukleinek, vagy hogyan mondod, volt igaza, és nem a mi Cu Csung-cse mesterünknek?

Riccit már nem lehetett zavarba hozni. Szelíden mosolyogva válaszolt a némiképp pökhendi színezetű kérdésre.

– Én megadtam nektek a szorzót, amivel elvégezhetitek a számításokat. Lehet, hogy egy fél élet kell majd hozzá…

Ez nagy-nagy derültséget keltett. Az izgága emberke is elvigyorodott, aztán megrántotta a vállát és leült.

Az olasz pillantása Pao Csen arcára tévedt. A jó pajtás annyira nevetett, hogy a könnyei potyogtak. Senkinek a világon nincs ilyen csodálatos barátja, villant át rajta büszkén. És, hogy milyen érdekes az emberi észlelés,

valami kellemetlen érzéshullám áramlott feléje egy bizonyos pontról, méghozzá hátulról, a bal sarok irányából. Mintha egy széles vállú, tésztaképű, komor férfi sütötte volna rá gyűlöletét, aki a nagyon magas beosztású mandarinok hosszúra növesztett körmeit viselte, utalva arra, hogy ő már nem dolgozik semmit, csak utasít. Ám ez csak amolyan mellékesen átfutó benyomás volt, Ricci magabiztos lélekkel folytatta előadását.

– Lássuk a tizedes és tört számok rendszerét, ahogyan Clavius összefoglalta. Nézzük a legalapvetőbb képletekkel. – És csak írt, csak írt, csikorgott a kréta a táblán. – Clavius a Ratio Studiorum tanmenet című művében részletesen lejegyzi a matematika tanításának leghatékonyabb módszerét. A leírt számok a helyzetüknél fogva tények, s mint ilyeneket legelőször a legegyszerűbb műveletekre kell rávenni – ezen sokan mosolyogtak – mert nem csak az ember, a számok is szeretik az egyszerűséget. Aztán, ahogy láthatjuk, egyre bonyolultabb eljárásokban is képesek megállni a helyüket, hozzánk hasonlóan.

Idővel Ricci visszakanyarodott Eukleidészhez, elkezdte taglalni a görög legjelentősebb módszerét, az euklideszi algoritmust. – …Így a kérdést visszavezeti két kisebb szám legnagyobb közös osztójának meghatározására. Így ni! – fejezte be az írást. – Ez azonban csak ízelítő. A lényegi dolgok csak ezután jönnek.

Egy kóválygó légy zümmögését tisztán lehetett hallani, olyan szájtáti csend ült a teremre. A tudós matematikusok meredt szemmel bámulták a táblán sorakozó képleteket, az összezsúfolódott hallgatóság pedig tiszteletből meg sem pisszent. Végül Su-cung kormányzó oldalra fordította a fejét, és kérdőn tekintett a rangidős, fehér hosszú szakállú tudósra.

A idős mester felállt, lassan odalépdelt Riccihez. Különös látványt nyújtott az egyenes tartású, dús sötét körszakállas európai ifjú, meg a görnyedt hátú, töpörödött ősz kínai. A csend még nagyobbra nőtt, szinte nyomasztóvá vált. Mindenki visszafojtotta lélegzetét.

– Így nem tudom pontosan megállapítani – cincogta az öreg hogy ez a módszer helytálló-e, de valami azt súgja nekem, hogy nagyon is az. Fogadd elismerésemet, tudós férfiú!

És az aggastyán Ricci felé nyújtotta eres, göcsös kezét. Szinte felrobbant a terem. A tudósok tapsolva pattogtak fel, a nézők ugrálva éljenezték az idegent. Teljes siker, egyöntetű megbecsülés, illetőleg mégsem teljesen: egy mandarin nem tapsolt, nem ujjongott – inkább forrt

benne a méreg. Őt sosem tévesztheti meg egy ármányos európai, műveletlen vadember!

Riccit még napokig marasztalták Lancsouban, vitték erre-arra, bemutattak neki mindent, amire csak kíváncsi volt. Gazdag mandarinokhoz is kapott meghívásokat, nagy részüket le is kellett mondania a sok elfoglaltság miatt. Ellátták minden földi jóval, lányokat is felkínáltak neki, amit természetesen udvariasan elhárított. Akivel sikerült közelebbi kapcsolatba kerülnie, azt megajándékozta egy asztrolábiummal vagy mechanikus játékszerrel. Sok kínai családnak szerzett örömet, és pillanatról pillanatra egyre nagyobb tisztelet övezte. Boldognak érezte magát az, aki megérinthette Li doktort, szót válthatott vele, vagy akár csak a közelébe juthatott. Az utolsó napon így szólt hozzá a kormányzó:

– Nagyra becsült Li Ma-to. Én, a matematikus társasággal karöltve, megbízatást kínálok néked. A saját szavaiddal és kínai nyelven írd meg nekünk az euklideszi geometria lényegét!

Az olasz szerényen elmosolyodott és mélyen meghajolt.

– Örömest, főméltóságú uram! Hanem ez nagy munka, és egy egész könyvet kitesz.

– Nem számít. Busásan megfizetjük – nevetett Su-cung, és megveregette Ricci vállát. – Szavad számunkra jótállás, mert bebizonyítottad, hogy az európai matematika a mienk fölött áll. De teszünk róla, hogy ez ne maradjon így.

Ricci meglepődött. A matematikusok ugyan vele nem közölték, de a jelek szerint egymás között mégis elfogadták, hogy Európa a számtan és mértan tudományban előrébb tart. Ezek után még nagyobb kedvvel fog majd otthon, Csaokingban a könyv megírásán dolgozni!

Úgy vonult ki a városból, mint egy ünnepelt uralkodó. Csupán egyetlen ember dohogott magában, s a vesztét kívánta: Vu Jing, a nagydarab, hosszúkörmű mandarin.

– Most már pusztulnia kell! Oly nagy károkat okoz!

És valamivel később, gyilkos indulattal keblében maga is útra kélt, hogy visszatérjen Kantonba.

XIII.

A csaokingi házban minden eddiginél mozgalmasabb élet vette kezdetét. A tartományokba elküldött térképek, Ricci kanszui sikere fokozta az érdeklődést a híres-neves Li doktor iránt. Immár Kína legtávolabb pontjáról is jöttek az érdeklődők, hogy lássák a tudóst, beléphessenek csodapalotájába, amelyben varázslatos tárgyakat láthatnak, tapinthatnak, és szót válthassanak a különleges emberrel. Pao Csen ötlete ím bejött, úgy történt minden, ahogyan ígérte – jóllehet rengeteget tett érte. A másik oldalról viszont, a kantoni jezsuita házból egyre nagyobb gyanakvással figyelték a nagy nyüzsgést és felhajtást. Baretto levélben fenyegette meg Riccit, hogy ez a mértéktelen költekezés elfogadhatatlan, már nem hajlandó kéréseit Makaó felé közvetíteni. A három csaokingi európai ennek ellenére úgy viselkedett, mintha minden a legnagyobb rendben menne, kínai barátaik, a személyzet semmit se sejtett meg anyagi helyzetükből.

Riccinek okosan be kellett osztania az idejét, hogy mindenre jusson. Nekifogott az euklideszi geometria megírásához, ám alig haladt pár oldalt, már látta, hogy kegyetlenül kemény fába vágta a fejszéjét. A számokkal még csak-csak elboldogult, de a kísérőszöveget mindenütt guan nyelven kellett megfogalmaznia, és kínai írásjegyekkel leróni. Most kellett csak istenigazában Jádevirág segítsége. A kezdeti értetlenkedések után a lány mintha ráérzett volna a közös munka szépségére, idővel némi érdeklődést tanúsítva iránta.

– Ezt a számot nem írtad el, uram? – mutatott a piszkozatra. – Az eredmény talán nem tizenhat, hanem százhatvan!

A fogadószobában ücsörögtek, a faragott kisasztal mellett. Ricci odahajolt, hogy megnézze, mit mutat neki a lány. Szantál- meg hortenziaillat legyintette meg, s a selymes, kecses nyak is a látómezejébe került. És azonnal rátört a kétely: miért ily kegyetlen a sors hozzá, vagy talán éppen hogy kegyes?

– Igazad van! Látod, már neked jobb az eszed! – nevetett a férfi. – Én meg csak butulok.

Jádevirág enyhén elmosolyodott.

– Dehogyis. Mindenki tévedhet. Még a legokosabb ember is.

Matteo Ricci megszédült egy pillanatra. Ez a csivitelve csilingelő hang egészen megzsongítja! Lehetséges ilyen? Itt ül mellette egy rózsabőrű, édesen beszélő tünemény, akinek achát- csillogású szeme beragyogja a helyiségét, és olyan hatást gyakorol rá, hogy képtelenség szabadulni tőle! Sehol máshol a világon nem lenne most szívesebben, csak itt, emellett a kábító jelenség mellett. Nem bírt a munkára figyelni. – Még nem is kérdeztem felőled semmit – mondta ki a gondolatát.

Jádevirág megrezzent.

– Az nem baj. Nem vagyok érdekes…

– Pedig az vagy… Kik a szüleid?

A lány hallgatott egy pillanatig, mielőtt válaszolt volna.

– Meghaltak egy földcsuszamlásnál, árva vagyok. Nagy esőzés után a falunkat betemette az iszap, engem kimentettek a szomszédok, de a szüleim és testvéreim megfulladtak.

– Hány éves voltál?

– Kilenc.

– Ó, Sang-ti…

Jádevirág határozottan érezte, hogy Ricci valóban megrendült, együttérez vele. De ez mégsem hatotta meg: ennek az idegennek nem kér a részvétéből!

– Az életben bármi előfordul.

– Aztán mi történt?

– Árvaházba kerültem.

– Csen később magához vett?

– Igen. Iskoláztatott, megtanultam olvasni, írni, zenélni és kertészkedni. De a harcművészetekbe is belekóstoltam… – Elhallgatott, bánva, hogy ennyit elárult.

– Igazán? – mosolyodott el a férfi. – És melyik válfaját űzted?

– A *csien* forgatást meg a kungfut.

– Ó, a kungfut magam is műveltem Makaóban. Egy öreg mester tanított, Tau-tau.

– Hallottam róla, de nem ismerem személyesen.

Ricci elmosolyodott, s szinte öntudatlanul bukkantak elő belőle a szavak:

– Olyan régen gyakoroltam már, föl kellene néha eleveníteni. Lenne kedved hébe-hóba velem edzeni?

– Nem! – vágta rá indulatosan a lány, de aztán megijedt. – Ó, bocsáss meg, *ziensön!* – Ültében meghajolt. – Meggondolatlanul szóltam. Természetesen. A gazdám vagy, azt teszem, amit parancsolsz nekem.

Ricci a fejét ingatta.

– Én neked nem parancsolok semmit. Mondottam már, hogy ebben a házban mindenki a maga belátása szerint élhet.

– Az sem jó, bocsáss meg. A szolgának szolgának kell maradnia, különben felborul a világ rendje.

A férfinak nevetnie kellett.

– Erre egy kínai szólással válaszolok: „Ha kevesebb a szolgád, kevesebb a bajod.”

Jádevirág elmosolyodott. Ricciben szétáradt a boldogság: ezt még sosem tette meg a jelenlétében.

– Igen – ismerte el szemlesütve.

– Nagyon értékes vagy, Jádevirág.

– Jaj, ne mondj nekem ilyet, uram! Én csak egy egyszerű parasztlány vagyok. Nem tudok okos dolgokat kitalálni, legföljebb célravezető, józan gondolataim vannak. Mint a mesebeli öregasszonynak… – erre hirtelen elhallgatott.

– Hogyan volt azzal a mesebeli anyókával? – fordult feléje kíváncsian Ricci.

– Végül is mindegy…

– Meséld el, kérlek.

– Már nem is emlékszem rá pontosan…

– Lódítasz! – nevetett a férfi. – Pontosan emlékszel rá, különben nem hoztad volna fel példának.

Jádevirág elpirult.

– Parancsold meg, hogy meséljem el!

– Nem parancsolom. Csak kérem.

– Parancsold! – szűrte át a foga között.

– Csak kérem – dünnyögte lágyan Ricci.

A lány harcmodort váltott. Ezúttal kérdezett.

– Ha csak kéred, akkor nem kötelező?

– Akkor nem kötelező.

Jádevirág könyöke megrándult, mintha méhecske csípte volna meg, s finoman reccsent a csontja. *Ízig-vérig nő, akinek minden adottsága megvan ahhoz, hogy kikészítse, és az őrületbe kergesse a férfiakat* – kesergett magában Ricci. – *Ez rettenetes! Most már képtelen vagyok foglalkozni az euklideszi geometriával. Egymás mellett ül elöljáró és csatlós, ám ezúttal megfordultak a szerepek. Itt bizony Jádevirág a főnök és én a rabszolga.*

– Élt valaha egy öregasszony – kezdte el bűnbánó hangon a lány –, akinek nem volt senkije a világon. És nem voltak rokonai sem, csupán a szomszédban lakó özvegy fiatalasszonnyal elegyedett szóba néhanap. A fiatalasszony az anyósával élt együtt, akivel nagyon rossz viszonyban volt, beszélgetés közben szomszédjának mindig azt panaszolta. Az anyóka pedig vigasztalta, csitította, így mindig nagyon jól megosztották szívbéli bajukat egymással… Egy napon az anyós megvádolta menyét, hogy húst lopott tőle, és nyomban el is kergette a háztól. A fiatalasszony szót is fogadott, összepakolta a kis cókmókját, de még bement a szomszédba elköszönni éltes barátnőjétől. „Végre elkergetett az a banya – mondta neki –, megyek is világnak!” „Hová mennél, te szerencsétlen! – kiabált vele a szomszéd öregasszony. – Még egy házsártos anyós is jobb, mint a bizonytalanság, az ismeretlen! Egy nőnek egyedül, hajléktalanul a világban roppant veszélyes. Lehet, hogy már a falu határában meggyaláz és meggyilkol valami zsivány!”… A fiatalasszony megijedt, és nyomban rádöbbent, hogy igaza van szomszédasszonyának. Ráadásul be is esteledett már. „De hát akkor most mitévő legyek?” – kérdezte. „Bízd csak rám a dolgot, majd én kitalálok valamit. Te csak indulj el, nagyon lassan, hogy ne érjél olyan túl messzire!” Ekkor az anyóka marék szalmát húzott ki a kazalból, megsodorta, átszaladt vele az anyóshoz. „Jaj, szomszédasszony, a kutyáim összemarakodtak valami lopott húson – sopánkodott. – Szeretnék tőled kérni egy kis lángot, hogy a tűz világánál jól elverjem őket.” Az anyós ezt meghallva azonnal szolgát szalasztott a menye után, visszafogadta a házába. És ekkor jöttek rá arra is, hogy bizony szükségük van egymásra. Nem is volt köztük többé perpatvar…

Jádevirág a férfira pillantott.

– Látod, ez az egyszerű öregasszony nem volt sem okos, sem ékesszóló, a békítésnek mégis egy igen hatékony módját találta ki. A

módszer mindegy, csak legyen meg a gyümölcse.

– És te éppen ilyennek véled magad?

– Örülnék, ha így látnának – mondta a lány meggyőződéssel.

– Te még nem vagy öreg. Ellenkezőleg: olyan szép vagy, amilyet én még sehol a világon nem láttam!

Jádevirág achátszeme dühösen villant.

– Ezt nem kellett volna mondanod!

Azzal felpattant, és minden meghajlás nélkül, tiszteletlenül kiviharzott a szobából.

Matteo Ricci már több mint két éve nem járt a kantoni jezsuita házban. Most végre túllépett minden kötelezettségén: végzett az euklideszi geometriával, aztán besegített a szótárszerkesztésbe is, amely nagyjából szintén elkészült. Legalábbis a napokban átadták Vang Pan kormányzó megbízottjának, aki elégedetten távozott vele. Így volt most idejük az utazásra. A tartományi székhelyre elkísérte Michele Ruggieri és Sebastiano Fernandez.

A misszió épülete ugyanaz volt, mint jó két évvel korábban, az udvaron viszont új kalyibák álltak, meg egy fakereszt, olyan háromembernyi magasságú. Kínaiak lézengtek körülötte, és figyeltek valakinek a szavára.

– Ez a kereszténység jelképe, a mi feszületünk, amely arra figyelmeztet mindenkor bennünket, hogy Jézus érettünk áldozta fel az életét…

Goës testvér volt a prédikáló, de szavaira csak fél füllel figyelt a hallgatóság. Inkább az érkezők felé fordultak. Különösen Ricci színpompás öltözéke keltette fel a figyelmüket, mint ahogy ez már lenni szokott. Goës felismerte rendtársait, és intett feléjük, hogy menjenek csak be a házba. Szót fogadtak, s mindjárt az ajtóban Barettóba kellett botlaniuk.

– Dicsértessék!

– Dicsértessék! – A rangidős szerzetes végigmérte Riccit, s noha látta már ebben az öltözékben, még mindig nem szokott hozzá a szeme. – Jó, hogy jöttél, Matteo testvér. Beszélnem kell a fejeddel!

Bementek a nagyterembe, ahol Caj Tien-ent és Federicót találták ájtatos elmélyedésben. Baretto nem volt hozzájuk tapintattal: a három érkezőt leültette, majd maga is helyet foglalt.

– Úgy vélem, megváltoztak a dolgok – kezdte el mondandóját. – Ne számítsatok olyan mérvű támogatásra Makaóból, mint eddig…

– Nocsak – hallatta Ricci a hangját.

Baretto elhúzta a száját, mintha fájdalmai lennének, hosszú, görbe fogait kivillantva.

– Túl nagy a veszteség, mérsékelt a siker.

– Hétről hétre többen térnek át – érvelt az olasz. – Éppen most csökkenteni a dotálást szamárság lenne.

Az idősebb szerzetes sose szerette, ha vitatkoznia kellett.

– Mi tizedannyit se kapunk, mint ti, mégis végezzük a dolgunk. Vegyetek példát rólunk! És már mi is elkönyvelhetünk sikereket.

– Tegnap is ketten keresztelkedtek meg – szólt közbe Federico.

– Annak én nagyon örülök – bólintott Ricci. – De a csaokingi tudósház minősége, jó híre nem csorbulhat. Ami fejlődésben van, arra költeni kell. A rendünk épp az ilyen dolgokra nem sajnálja a vagyonát.

– Matteo testvér, baj van az arányérzékeddel? Sok ezer uncia ezüstöt emésztett már fel a te tudósságod. Majdnem három éve vagyunk már Kantonban, ebből ti két és felet Csaokingban, és végre mozgásba jött a térítés. Ideje lenne kicsit mérsékelni a pazarlást.

– Úgy beszélsz, testvérem, mintha a saját zsebedből kellene adnod – emelte meg Ricci a hangját. – Ennyire ne viseld szíveden a jezsuita rend óriási vagyonát!

– Pedig azt úgy illik, testvér!

– Márpedig most nem csökkenthetjük a kiadást. A hozzám látogatók elvárják az ajándékot, órákat, műszereket, metszeteket, és etetni, itatni is kell őket.

– Nekem pedig ég az arcom helyettetek! – csattant fel mérgesen Baretto.

A szelíd Ruggieri szólalt meg.

– Matteónak igaza van. A tudós ház támogatását egy unciával se tanácsos csökkenteni, mert jönnek oda az ország legtávolabbi szegleteiből is, és viszik a kereszténység hírét.

– Inkább a Li doktor hírét – húzta el a száját a rangidős.

– Az közel egyre megy – mondta Ricci.

– Dehogy, dehogy! – villogtatta görbe fogait Baretto. – Az már ott egy valóságos örömtanya, aminek nincs köze a jezsuita rend szellemiségéhez!

– Ezt nagyon rosszul látod, Baretto testvér. Rendünk alapszabálya nem tiltja meg az efféle indirekt eszközöket, amilyeneket mi alkalmazunk.

– Közben pedig világi életben dőzsöltök!

Fernandez nem bírt tovább hallgatni.

– Komoly értékeket hoztunk létre. Megszületett az első kínai világatlasz, Matteo megírta az euklidészi geometriáról szóló könyvet, és végeztünk a szótárral is.

Baretto a hozzászólóra fordította a haragos szemét.

– Jó, hogy mondod, Sebastiano testvér! Neked akkor már semmi keresnivalód ott. Visszarendellek Kantonba! Rád fér egy kis fegyelem.

Fernandez szomorúan vette tudomásul a hirtelen döntést, könyörgő képpel Riccire bámult.

– És ha új megbízatást kapunk? – igyekezett az segíteni rendtársán.

– Akkor majd visszaküldöm!

– Jól van – igyekezett békéltető hangnemet megütni az olasz. – De kérlek, testvérem, ne hagyjon el irántunk való jóindulatod. Szükségünk van legalább ötezer uncia ezüstre…

– Mennyire?! – kapott a fejéhez Baretto. – Én ezt meg nem írom Makaóba! Írjál magad levelet! Én nem haragítom magamra Valignanit!

– Megértettem – szontyolodott el Ricci. – De tudnod kellett róla, mert te vagy a rangidős.

– Tudomásul vettem – könnyebbült meg Baretto.

Ricci vett egy nagy levegőt: mondja, ne mondja?

– Gyónni szeretnék, atyám.

– Most? – nézett nagyot Baretto.

– Ha lehet…

A rangidős körülpillantott, amiből mindenki értett. Kettőjükön kívül valamennyi jezsuita felszedelőzködött, és elhagyta a termet.

– Jöjj, van itt a sarokban egy paraván, beállok mögéje. Gyóntatófülkére csak mostanában gondoltunk.

Baretto behúzódott a spanyolfal mögé, Ricci letérdelt az innenső oldal elé. Valameddig rendezgette a gondolatait, aztán elkezdte:

– Nem tudok úrrá lenni az érzéseimen. Bármit teszek, akármennyi lelkigyakorlatot, elmélyedést végzek, gyötröm magam, nem bírom kitépni szívemből a vágyat, a kívánást. Szerelmes vagyok egy nőbe… – Baretto a paraván mögött kínosan köhintett. – Lángolással szeretem, nem telik el óra,

hogy ne gondolnék többször is rá. Velem van a hangja, szemembe égtek a mozdulatai, elgyöngülök, ha csak gondolok rá… Segíts rajtam, atyám. Adj nekem tanácsot, mit tegyek ellene?

Baretto sokáig hallgatott, aztán megkérdezte:

– Élő nőszemélyről van szó?

– Igen.

– A testeddel is kívánod?

– Azzal is.

– Az ágyékodnál érzed a szorítást?

– Igen.

– Az akkor veszedelmes. Az ördög műve… Egy hétig zárkózzál be, ne vegyél magadhoz ételt, csak italt, merülj el a feloldó imádságokban! Ha erőd elhagy, talán kimegy belőled a vágyódás. És szánjad-bánjad bűneid, mert ezzel rendünk ellen követsz el merényletet, a szent fogadalmad forog veszélyben.

– Köszönöm, atyám! – sóhajtott nagyot Ricci.

– Ne köszönjél semmit! Gyógyítsd ki magadat ebből a rettenetes fertőből!

Valami nem tetszett az olasznak az elhangzottakból. Baretto fojtott indulattal beszélt, mint aki nem is akarja megérteni rendtársa baját, hanem inkább kárhoztatná.

– Oldozz fel engem. És otthon megcselekszem a szigorú böjtöt.

– Én téged fel nem oldozlak! – tiltakozott a másik. – Utána nem vehetném Isten és Jézus nevét tisztességgel a számra.

Riccinek el kellett tűnődnie ezen. Úgy érezte, Baretto helytelenül cselekszik. Hiszen nincs olyan bűn, ha nem emberölésről van szó, amit egy felszentelt pap ne oldozhatna föl. Bizalommal fordult hozzá, fölfedte titkát, és erre megvetést kap. Lesz min rágódni a hazafelé vezető úton. Egyet azonban már pontosan tudott: nem fogja szánni-bánni a bűneit, mert a szerelem egy olyan akaratán fölüli katarzis, újjászülető megtisztulás, ami Isten nélkül aligha jöhetett volna létre. Baretto nem tud semmit, neki csak alantas indulatai vannak. Kár is volt gyóntatást kérni pont őtőle!

Amikor hazaért, megpillantotta Jádevirágot a krizantémok között, és nyomban eldöntötte, hogy nem végzi el azt a penitenciát, amit Baretto kirótt rá. Mert a szépség eleve nem lehet a Sátán átka – magyarázhatja bárki, bárhogyan, csűrve-csavarva az Evangélium igéit. Ebből a szempontból a

keresztény vallás lemaradásban van a kínaival szemben. És ezt csak most ismerte fel. Hiszen mit mond Lao-ce? „A bölcs ember törvénye az, hogy a természet rendje szerint él és cselekszik.” A természet rendje pedig az, hogy kívánja ezt a gyönyörűséget. Isten törvénye pedig az önmegtartóztatás!

Finom ételekkel kedveskedett nekik hazatérésük örömére a szakácsnő. Csak Ruggieri jött vele vissza, Fernandezt Baretto valóban magánál tartotta. Az édes-savanyú hal annyira ízlett Riccinek, hogy maga elé hívatta Han Tao-kuo szolgájával a szakácsnőt.

Jött is feldúlt sietséggel Midori, kedvesen ijedt arcán mosolyogni kellett.

– Ó, *La zia Midori!* – kevert Ricci a nő nevéhez olasz előtagot. – Felséges ételedért jutalmat érdemelsz!

– Igazán? – hökkent meg a kövér asszonyság.

– Megérdemled. Han – tekintett belső szolgájára adj ki a pántos ládából Midorinak egy bogláros hajcsatot és egy szecsuani legyezőt!

– Igen, nagyuram, igen! – bókolt előtte örömmel a kerekded férfi, mint aki mélyen egyetért.

Midori elsírta magát a boldogságtól, és hasra borult Ricci előtt. Ha a férfi nem vigyáz, megcsókolja a lábát.

– Jól van, elég!

A szakácsnő felkecmergett, közben önfeledten pergett a nyelve.

– Áldjanak meg téged az istenek, Li Ma-to, jóságos urunk! Soha ne felejtsék el a nevedet, és mindig csak boldogságban legyen részed! Ó, soha nem volt még ilyen jó gazdám nekem, ó, még soha!

A jelenetet látta Jádevirág meg az éppen erre tébláboló Take, és mindketten meghatódtak. Ricci egyszerre családban érezte magát, ahol már kialakultak a szokások, szépen összefonódtak a szeretet láthatatlan szálai, és értelmet nyert minden, ami közöttük létrejött. Ilyen meghitt meleg érzések nem is töltötték el a katonai fegyelemben élő jezsuiták között.

Michele Ruggieri szívesen kijárogatott a piacra Han Tao-kuoval. A nyelvésznek ugyan nem kellett volna ezt tennie, de szeretett Csaoking piaci forgatagában nézelődni, apróságokat vásárolni, s ezalatt új szavakat sajátíthatott el. Megszokták az évek alatt, és már mindenki természetesnek is vette. Hanem egy napon harmadmagával tért haza, szelíd szóval

terelgetve egy szurtos-rongyos gyereklányt maga mellett. Ricci épp a tornácon üldögélt, olvasgatva a Ji Kinget, vagyis a Változások Könyvét.

– Mit jelentsen ez, testvérem? – nézett a mosdatlan lányra.

– Bocsáss meg, Matteo, ez a szegény lélek beteg, éhes, hajléktalan, árva. Nem hagyhattam az út szélén, mert meghal. Legyen szívünk!

Ricci mérgelődött.

– Ej, Michele, rossz irányból közelítesz. Szívünk az van, de szűkös az eklézsia. Most nem vehetünk senkit a nyakunkba.

– Tudom én… Megitatjuk, megetetjük, és mehet Isten hírével az útjára.

– Az más – egyezett bele Ricci, aztán tovább olvasta a régi bölcseleteket.

Jádevirág mindjárt pártfogásába is vette a leányt, adott neki enni, amit a kis boldogtalan riadt állat módjára befalt, aztán megtöltött egy dézsát, levetkőztette, s a vízbe parancsolta. Ruggieri, mint büszke megmentő, ott téblábolt mellettük.

– Ó, de hiszen – kiáltott fel Jádevirág – nem is olyan kicsi ez a leány! Jobb, ha most elfordulsz, uram – szólt Ruggierinek hogy ne kelljen pírt látnom arcodon!

De már a férfi meg is látta, amit nem lehetett volna, és el is vörösödött, úgyhogy sietve távozott a helyszínről.

Mint kiderült, a leányka már legalább tizenöt esztendős volt, de annyira fejletlen, hogy gyereknek mutatta magát. A neve pedig Bara, ami egyébiránt rózsát jelent, és Jádevirág adta neki. Bara mégsem ment Isten hírivel, hanem maradt az Úr áldásával. Napokig csak szinte evéskor látszott, szólni alig mert. Amikor tiszta ruhát adtak rá, s végigsétált a virágágyások között, akár egy angyal, már senkinek esze ágában sem volt, hogy eltávolítsa a háztól. Ellenkezőleg, valahogy emberbaráti kötelességnek érezték az istápolását, és kijelöltek neki egy kis fülkét Jádevirág szobája mellett. Barának idővel megjött a szava is, kiderült, hogy jókedvű teremtés, csilingelő nevetése sokszor fakasztotta mosolyra a ház népét.

Take már ügyesen válogatta a látogatókat. Az átlagos kiváncsiskodók megelégedtek azzal, ha látták a nagy Li doktort, meghajolhattak előtte, köszönthették.

– *Paj tyhien haoo, sziensön!*

– *Van-fu, Li Ma-to!*

– *Daopije!*

Aztán a házban az öreg bonc meg Ruggieri eligazította az ámuldozó vendégeket. Ezalatt Ricci Kung Fu-ce és Lao-ce bölcseleteit tanulmányozhatta, amely az összetett és bonyolult kínai vallás, az univerzizmus alapja. Néha átjött Pao Csen, de gyakorta kényelmetlenül érezte magát, mert Ricci még a kedvéért sem függesztette fel az önképzést. Hatalmas szellemi étvággyal falt be minden írást, ami segített abban, hogy megértse a kínaiak gondolkozását. És korántsem utolsósorban, ez a megterhelő bölcseleti munka lecsillapította benne a Jádevirág iránti őrületes szerelmet, vágyakozást, ámbár ily módon sem sikerült őt teljes mértékben száműznie a lelkéből. Elég volt megpillantania, egy szavát elcsípnie, már megbénult az agya, és némi idő kellett, hozzá, hogy újból a tanulásra tudjon összpontosítani…

XIV.

Egy szeles délelőttön Pao Csen hozott egy idegen férfit, és nagy tisztelettel mutatta be barátjának:

– A híres-neves Li Cse, filozófus, történész, író, az új Kung Fu-ce tanok hirdetője. Eljött hozzád, mert hallott rólad.

Ez a fogadószobában történt, ahol Ricci éppen régi kínai meséket olvasgatott. Ugyan kissé fáradtnak érezte magát, de ahogy meghallotta, ki tisztelte meg házában, azon nyomban felpattant, és mélyen meghajolt a híres bölcs előtt.

– Ó, tudós mester! Nagy öröm ez nekem, hogy felkerestél. Ennél szebbet kívánni sem tudtam volna magamnak. Kínai nevem Li Ma-to, kérlek, jeles férfiú, csak szólíts így!

A gondolkodó is meghajolt. Szikár, vékony férfi volt, hosszúkás arccal, keskeny, lelógó bajusszal, értelmes szemében fürkésző kíváncsiság csillogott. Ricci azt állapította meg, hogy a vonásai nem jellegzetesen kínaiak, mintha lenne benne egy kis perzsa vagy arab beütés. Csupán halványzöld köntöst viselt, fején ugyanolyan színű kreppsapka magasodott. Tehát nem követte a kínai tudósok rikító öltözködését, s ezen az olasznak el kellett tűnődnie.

– Engem pedig szólíts Hong-funak – viszonozta Li Cse az udvarias gesztust. Ricci már olvasmányaiból, beszélgetésekből jól tudta, hogy ez a filozófus írói „álneve”.

– Nem is tudok, hová lenni, igazán nagy meglepetés ez számomra – kereste továbbra is a szavakat.

– Milyen könyvet tartasz a kezedben, jeles Li Ma-to?

– Hszüe Tao meséit olvastam – vallotta be kissé restelkedve Ricci.

– No, az nagyon dicséretes, hiszen a mesék az életelv alapvetései. Egy meseírónál sosem éreztem magam bölcsebbnek.

Minthogy odakint csípős, hűvös szelek rázogatták a leacserjék lombjait, a fogadószobában telepedtek le. Han Tao-kuo már sietett is a

gőzölgő teával, így kisvártatva jázminillat lengte be a hangulatos helyiséget.

– Magam sem ismertem még a tudós Hong-fut – magyarázta Csen nevetve, aztán Li Cse felé fordult. – Csupán a hírneved jutott el hozzám.

A kínai bölcselő bizonytalanul bólogatott.

– Ki tudja, méltóképp-e vagy érdemtelenül. A magamfajta rögeszmés tépelődő kitalál mindenféle elméleteket, aztán fújja, mint a szajkómadár. Nem néznek ám jó szemmel engem a taoista főpapok. Úgy vélik, az én elveim veszélyeztetik Kína ősi vallását.

Ó, hát valóban egy reformer, ahogy emlegették! – tudatosult Ricciben. – *Lehet, hogy éppen Li Cse másféle világlátása segíti elő az én missziós küldetésemet”?! Erről azonban sokkal több mindent kellene megtudnom.*

– Óhajtasz körülnézni házamban? - kérdezte tőle.

– Majd később. Most jólesik ülnöm.

Ricci rögtön belevágott a közepébe.

– Évek óta a vallások különbözősége és azonossága foglalkoztat. Számos dologban látok hasonlóságot, melyek arra engednek következtetni, hogy eszmék és eszmék között korántsem kibékíthetetlenek az ellentétek.

Li Cse kedvtelve kortyolgatta italát, és szemével sorra vette a bambuszbútorokat.

– Minden tárgyat és eszmét megalkotott valaki. S aki megteremtette, még akkor is hisz benne, ha nem sikerült jól. Az emberiségnek végre meg kellene tanulnia a sikertelen tárgyak és sikertelen eszmék között élnie, elfogadni őket, és nem lennének többé véres ellentétek.

A házigazda mindjárt megtalálta azt, amibe bele lehet kapaszkodni.

– Van ebben a gondolatban valami egyedi, hiszen mástól ilyen formában még nem hallottam, Hong-fu mester, mégis azt kell mondanom, ez nyílt idea. Hiszen egyébként sem lehet sem egy tárgy, sem egy eszme tökéletes.

– Ohó! – mosolyodott el a tudós. – Bármely irányba lehet hajlítani az én megállapításomat, neked most éppen a meglévő állapot felé tetszett. Ám itt nem ezen van a fő hangsúly, hanem magán az elfogadáson. Tökéletlenek vagyunk, te is, én is. Csen barátunk is, és sok mindent másképpen látunk, ítélünk meg. Mégsem ragadunk tőrt, hogy megmártsuk egymásban.

Csen szívéből nevetett.

– Hát az már egyszer szent igaz! Hogyan is lenne szabad a szavak és gondolatok embereire kezet emelni?

Ricci ismét talált valami ellenérvet.

– Látod, jeles Hong-fu, gondolatod most a maga kézzelfoghatóságában jelent meg itt, egy baráti asztal mellett. Hanem abban már nem mernék állást foglalni, ha mi különböző országok érdekeit szolgálnánk, akkor is elköteleznénk-e magunkat a türelmesség mellett? Az emberiségnek, ahogyan megtapasztaltam, nem sajátja a kiegyezés, mindig keresi az indokot az ellentétek szítására. Talán ragadozó a hajlamunk, amit csak a közeli ismerősökkel szemben tudunk kordában tartani. Bár ez is jellembeli kérdés.

Li Cse mosolyogva ingatta a fejét.

– Olyan érzés most nekem veled beszélgetnem, mintha én lennék az, aki elmélyíteni akarná a kellemes társalgást, te pedig győzni szeretnél ellenem. Rosszul vélem?

Az olasz érezte, hogy a megszégyenülés pírja fölkúszik a nyakán, és birtokba veszi fülét, arcát. *Li Cse tehát észrevette, hogy szellemi fölényre törekszem. Nincs mese, menteni kell a menthetőt.*

– Való igaz! A keresztény vallásban létezik egy merev, formalista vallásfilozófia, amit skolasztikának neveznek. Bennünket, a jezsuita rend tagjait, erőteljesen erre neveltek. Bocsáss meg, igazad van. Elméleti kérdésekben óvakodjunk idő előtt definiálni a fölvetést.

– Nincs nekem az ellen semmi kifogásom, ha beszélgetőtársam le akar győzni, de akkor nem árulom el neki lelkem rejtett titkait. Talán érted, mire gondolok?

Bizony, hogy értette Ricci. A tudóst a kíváncsiság, a baráti szándék vezérelte ide. Erre itt talál egy ellenérvelő külföldit, aki valami okból fölényt szeretne kialakítani. Vigyázni kell, mert Li Cse a jelek szerint a megszokottnál is érzékenyebb. Lám csak, a jezsuita pap is holtig tanul!

– Hogyne érteném, jeles Hong-fu. Igazi, őszinte eszmecsere nem szócsatából alakul ki, hanem gondolatfűzésből a vélemények egymáshoz közelítése által. Aztán majd egyszer valahol eldöntetik, ki jár közelebb… - megtorpant. Most már ki nem mondja azt a szót, hogy „igazsághoz”, mert megérezte, hogy túlzó lenne.

– Szóra sem érdemes! Nekem is megvannak a magam hiányosságai, talán nincs is jogom mást korholni. – Riccinek az a különös, felszínesen szemlélve tréfás, belülről vizsgálva azonban nagyon is komoly gondolata támadt, hogy Li Cse a különc ógörög filozófus, Diogenész kínai változata.

Legalábbis hasonlóak az elvekhez való relációi. – És most nagyon örülnék, ha végigvezetnél a házadban.

– Kész örömmel!

A szokásos módon vezette vendégét. Legelőbb a folyosó falain lógó metszeteket, festményeket nézték meg. Li Cse érdeklődéssel vizsgálgatta az európai városokat, kikötőket, de nem kérdezett felőlük semmit. Az imaszoba már erősebb hatást gyakorolt rá, némi elismerés csillogott a szemében. Mintha valamit keresett volna, aztán megkérdezte:

– Kung Fu-ce képe?

– Nem hagytam ki őt sem, jeles Hong-fu. Ott láthatod őt – mutatott az egyik szögletbe a házigazda, ahol egy rizspapírra rajzolt, gazdagon redőzött ruházatú férfi volt látható.

– Valóban – nyugodott meg a filozófus. – Noha mostanában erősen átértékelem tanításait, de itt a helye. Nagy gondolkodó, jeles bölcselő volt.

Ricci arra számított, hogy Li Cse érdeklődéssel fordul a keresztény allegóriák felé, ám, miután meg is bámulta őket, nem kérdezett róluk. Következett hát a Kékvíz Csarnok, amely leginkább elnyerte a tudós tetszését. Főleg a polcokon sorakozó kódexek, fóliánsok, meg a különféle térképek ámították el.

– Milyen nyelven íródtak ezek a könyvek, barátom?

– Latinul, *sziensön.*

Li Cse csóválta a fejét.

– De kár, hogy nem tudok a te nyelveden! Annyi új, érdekes dolgot rejthetnek ezek a kötetek.

Ricci szívélyes akart lenni.

– Sose bánd. Te egy ősi kultúra fia vagy, ami a világban egyedülálló. Noha van pár dolog, amiről nem árt, ha tudomást szereztek, a térképészet, a mechanikai berendezések terén, de sok mindenben Kína előrébb tart.

– Köszönet neked az udvariasságért, de én jól látom a gyengéinket. Talán túlságosan is jól.

– Ne szerénykedj, jeles Hong-fu! Ismerem már népedet annyira, hogy ezt felelősen megállapítsam. Ahogyan Kína a közigazgatási ügyeit kezeli, az Európában még szinte teljesen ismeretlen. Minden ember adatait, születésétől a haláláig pontosan vezetitek, az élet valamennyi változásáért is felel egy tisztviselő, aki feljegyzi a történteket. Az üzleteitek, a bírósági pereitek sokkal átláthatóbbak és igazságosabbak.

A filozófus erre oly jóízűen kezdett hahotázni, hogy még kreppsapkája is elbillent.

– Amit te erényként állapítasz meg, én inkább elmarasztalom. Ez a mi „Mennyei Birodalmunk” – mondta ki enyhe gúnnyal – mindenkit kötőféken tart, a csecsszopókról is tudni akar. Miért? Hogy soha ne érezd magad szabad embernek, csupán egy számnak, írásjelnek az embertömeg mélyén. Sokszor magam is érzem, hogy olyan tehetetlen vagyok, mint a sarokba szorított garnéla, aminek hátrálás közben kövek közé szorult a lába. Shén, az egyensúlyra törekvő világmindenség tudomást sem vesz az efféle öncélú államformákról…

Ricci most nem tudta megállni, hogy ne szálljon vele vitába.

– Már megbocsáss, jeles Hong-fu, de az állam szükségszerűségét kétségbe vonni, hogy úgy mondjam… közöttünk vita tárgyát képezi. A két legnevesebb görög filozófus. Platón és Arisztotelész is kiálltak mellette. Mindkettő művek sorát írta a maga ideális, mintaszerűen eszményi államáról, de meglétét szükségesnek tartották.

Li Cse nem fogadta el a kihívást, láthatóan ejtette a témát. Vagy legalábbis úgy tett, mert nem válaszolt. Figyelmét most az atlaszok kötötték le. Megállt Kína térképe előtt, amelyet Ricci legutoljára, valamennyi ismeretét felhasználva rajzolt. A tartományok halvány színekre voltak festve, a folyók, tavak, hegyek, síkságok, városok nevei kínai és latin betűkkel feliratozva.

– Ilyet még sose láttam. Ez lenne a Középső Birodalom? Vagyis a mi országunk?

– Igen.

– És szerinted, Li Ma-to, valóban középen vagyunk?

– Amióta tudjuk, hogy a Föld gömbölyű, *sziensön*, ennek nincs jelentősége. Voltak nagy birodalmak, talán hallottál is felőlük, mint Nagy Alexandrosz hódításai, a római birodalom, az arab birodalom vagy most a spanyol és portugál gyarmatbirodalmak, akik valamennyien úgy képzelik, hogy ők foglalják el a világ közepét.

– Aha! – bólintott értően a gondolkodó. – Akkor hát ez a helyzet viszonylagos…

– Kína nagyon nagy ország – folytatta Ricci. – Jelentős területet foglal el a Földgolyóbison, de a megmaradt rész még legalább hússzor akkora. Nem is beszélve a még fölfedezetlen földrészekről.

– Ezt nem is gondoltam volna. Legalább az elméletemet tudom vele erősíteni.

Li Cse nagyon sokáig nézegette a térképeket, aztán elkezdte a könyvek vizsgálatát. Levett egyet-egyet, belelapozott, kérdezett felőle. Ricci készséggel válaszolgatott, hiszen megelégedésére szolgált. A kínai gondolkodót a mechanikai szerkezetek, az asztrolábiumok, az órák egyáltalán nem érdekelték.

Li Csét Csen látta vendégül, nála is aludt, de másnap, mint ahogy ez lenni szokott két nagy gondolkodó esetében, már ismét együtt társalogtak. Ezúttal Riccivel kettesben, mert a mandarint üzleti ügyei váratlanul Kantonba szólították.

– Tudod, Li Ma-to, ahogy korosodom, a nappalok és éjszakák a takács vetélőjének gyorsaságával váltakoznak.

– Magam is kezdem érezni, jeles Hong-fu.

– Mennyit számlálnak éveid?

– Harminchárom múltam. Ezt a mi vallásunkban krisztusi kornak mondják. Itt valami véget ér, de valami egészen más kezdődhet. Feltéve, ha tesz róla az ember.

– Jézus Krisztusról beszélsz?

– Igen.

– Ő az, aki a bűnös emberiségért áldozta fel az életét?

– Így is mondhatjuk.

– És Jézus a ti istenetek fia?

– Igen.

A kínai tudós képén valami részvétféle jelent meg. Ricci ismerte már ezt kifejezést, ami semmi jót nem ígért.

– Mondjuk, hogy elfogadom ezt a képtelen elméletet, hogy az úgymond mindenekfölött álló teremtő istenetek leküldi a Földre fiát, hogy ismerje meg az emberiséget, amit egyébiránt maga teremtett meg. Hanem az már mégiscsak nélkülözi az észszerűséget, hogy aztán a fiát, tanításaiért, no meg azért, mert isten fiának mondja magát, letartóztassák, megkínozzák és meggyilkolják. Az apa miért nézte végig ez a gyalázatot?

Riccinek főtt a feje. Li Cse túl okos ahhoz, hogy a szokásos érveket hozza fel magyarázatul.

– Az Úr ezzel is azt bizonyította, hogy mennyire szereti teremtményeit, az embereket… – Szánalmasan csengtek tulajdon szavai. Ennél sokkal meggyőzőbb argumentumokat kell majd kiagyalnia. Szabadulni akart a témától. – Hagyjuk az én vallásomat, jeles mester, inkább a te bölcseletedre lennék kíváncsi. Szeretném, ha beavatnál az új kung fu-cei irányzatodba. Feltéve, ha szívesen megosztod vélem.

– Miért is ne – vonta meg a vállát a filozófus. – Okos embernek szívesen beszélek a magam ideológiájáról… Bizonyára te is elmélyedtél már a vallásunkban, tehát nem kell a kezdetektől indulnom. A mi hitünk lényegében két szellemóriás gondolatiságán alapszik, Kung Fu-cén és Lao-cén. Az előbbi inkább a test, a gyakorlatiság tanítója, az utóbbi a lélek, a szellemiség ápolója. Nos, én mostanság sokat tanulmányoztam Kung Fu-ce tanait, és elkezdtek bennem átformálódni az elméletei. Kétségkívül nagy tudós elme volt, aki az ősrégi kínai hagyományokat tiszta és hamisítatlan valójukban akarta továbbörökíteni az utókornak. Mellette még erkölcsi bölcselőnek is mondható, aki mind az egyén élete, mind az állam kormányzása számára örök szabályokat, mintákat igyekezett lefektetni. Utólag elég nehéz kibogozni, hogy a megmaradt művekből melyeket alkotta meg ő, melyeket jegyezték le tanítványai. Elég valószínűnek látszik, hogy a kanonikus szövegeket, ami öt könyvet foglal magában, maga Kung Fu-ce dolgozta ki…

Ricci mindezt tudta, de nem szólt közbe, hadd mondja csak el Li Cse.

– Etikai elmélete azon a gondolaton alapszik, hogy az ember természeténél fogva jó, és hogy minden rosszasága a belőle hiányzó belátás következménye. Az ember nevelése ennélfogva nem állhat másból, minthogy közlik vele a helyes ismereteket. Ha ezeket az egyén ténylegesen felfogja, akkor ebből szükségszerűen következik, hogy a téves elképzeléseken alapuló hibákat elkerülje, és a továbbiakban az erényre törekedjék. Kung Fu-ce szerint az egész népet szükséges az erkölcs és erény magas fokára felemelni. „Az uralkodó olyan, mint a szél, az alattvalók olyanok, mint a fű. Ha a szél süvít a fű felett, annak meg kell hajlania.” Máshol azt tanítja: „Aki erényes voltával uralkodik, az hasonlatos a sarkcsillaghoz. Az a helyén marad, és valamennyi csillag körülveszi őt.”

És a filozófus hosszan taglalta Kung Fu-ce tanításait, a becsületességet, az istenek és az ősök szellemi erejét. Ricci nem bírta megállni, hogy közbe ne szóljon.

– Eddig még csak méltatást hallottam tőled, jeles Hong-fu, Kung Fu-ce iránt. Miben nyilvánulnak meg kételyeid vele szemben?

Li Cse kicsit zavarba jött, mint akit rajtakaptak.

– Látod, Li Ma-to, ebből is kiviláglik, milyen tisztelettel viszonyulok hozzá, hogy eddig csak magasztalni tudtam. Pedig van vele gondom, nem is kevés. Mindjárt kezdhetem a szertartásokkal. Sok a fölösleges köztük, az ősöknek bemutatott áldozatok szükségtelenül fontos szerepet kapnak, de semmiképp sem férnek össze az én hitről alkotott világképemmel. És még, ha hozzáteszem azt is, hogy Kung Fu-ce az egyéni léttel kapcsolatban a „honnan” és „hová” kérdésre nem kereste a választ, már nyugodtan kijelenthetem, kanonikus könyvei megújításra szorulnak.

Ricci érdeklődését most egyszerre felkeltette Kung Fu-ce személye. Kétségkívül jelentős alakja a kínai bölcseletnek, ami idővel vallássá módosult, önálló értelemben is, és a taoizmussal kiegyezve az univerzizmusig jutott. Rendkívül érdekes, hogy Kung Fu-ce szemlélete alapvetően különbözik a keresztény inorálteológusok véleményalkotásától, akik minden erkölcsi rendet egy „égi törvényhozó” parancsaira alapoznak. Ricci ereiben száguldani kezdett a *vér. Jézus, Mária, mennyi elmélet létezik a nagyvilágban, amit bizony vizsgálat alá kell venni, ahelyett, hogy az ember hebehurgyán megtagadja!* Ráébredt, hogy nem a keresztény tanokban van lefektetve az egyetlen igazság, már ha olyan egyáltalán létezik. Mindenesetre mostantól Kung Fu-cét alapos tanulmányozásnak veti alá.

XV.

Csen és Ricci a hátsó udvarban tusakodott, Take figyelte őket némi derűvel. A pusztakezes küzdésmódot gyakorolták, amit Pao Csen igazából barátja kedvéért tett, és olyan ügyesen űzött, hogy ebben is taníthatta volna Riccit. A rengeteg ücsörgés, a sok szellemi kínzás után az olasznak kifejezetten jót tett a mozgás. Megjáratta betokosodott tagjait, és egész más irányba kellett vezérelni a gondolatait. Eszébe ötlött Arisztotelész egyik megállapítása, amit ugyan a serdülő inakhoz címzett, de most éppen őrá is illik: „A fiatalok szellemi és testi gyakorlását a megfelelő arányban kell alkalmazni, hogy lelkileg egészségesek legyenek".

– Ahhoz képest – szuszogta Csen –, hogy alig mozogsz, elég jó erőben vagy.

– Azért én… én jobban… lihegek – engedte le a karját Ricci.

– Hanem azt mondom én neked, barátom, fegyver nélkül mégiscsak védtelen vagy!

– Veszélyben lennék? Úgy véled?

– Sosem árt az elővigyázatosság. Úgy értesültem Kantonban, hogy egy mandarin a vesztedet szeretné.

– Az a bizonyos Vu Jing?

– Alighanem. Ha igaz, követett bennünket Lancsouba.

Ricci eltűnődött. Visszatértek a könyvtárban támadt furcsa benyomásai. *Ott lett volna az a gazember is, aki egyszer már bérgyilkosokat küldött rájuk Kantonban?*

– Nyilván immáron én vagyok a fő célpont.

– Kétségkívül. Hiszen egyre híresebb leszel országszerte. Úgyhogy azt mondom neked, sajátítsd el a csien forgatás fortélyait. Rövid fegyver ugyan, nem olyan elegáns, mint a hosszúkard, ám rejtve hordhatod, s ha megtanulod hatékonyan használni, jóval nagyobb biztonságban tudhatlak. – Nevetett. – Önző vagyok, tudom, de akkor kivel mérem majd össze szellemi pengém élét, ha neked bajod esik?

Ricci is nevetett, aztán meggondolatlanul szólt.

– És megtanítanál?

– Még hogy én! Örömest, de tanítson téged csak Jádevirág! – vigyorgott beszédesen a mandarin.

Az olasz meghökkent a hallottakra. Hirtelen nem tudta, ehhez most milyen képet vágjon.

– Mit szólsz, ha azt mondom rád, te cselszövő gabalyos bivaly! – nyögte ki végül.

Most nyerítette csak el harsányan magát Csen.

– Te pedig szukafattya kurafi vagy!

Ricci nagyon örült, hogy barátja tréfás játéknak veszi a száján hirtelen kiszaladt félkomoly szitkot. Eget hasogató pajtási hahotába fogtak, Take is velük kacagott.

– Megjárod te még ezt!

– Úgy legyen! – Csen az öreghez fordult. – Menj, kerítsd elő Jádevirágot! Siessen ide, hozzon magával csient! De ne csak egyet!

A tar üstökű bonc térült-fordult, s már jött is vissza a lánnyal. A halványkék köntöst és cinóber szaténnadrágot viselő jelenség egy pillanatra magához vonzotta a két férfi lopva rajongó tekintetét. Aztán, mintha egymás előtt szégyellték volna el magukat, a ruházatuk igazgatásával kezdtek el serényen foglalkozni.

– Rendelkezzetek velem! – hajolt meg előttük Jádevirág, kezében két rövid karddal.

– Jöjj – fordult feléje Csen tartsunk bemutatót Li Ma-tónak! Hadd lásson csodát!

Átvette az egyik fegyvert, párat hátrább lépett, aztán köszöntötte ellenfelét. Jádevirág viszonozta a köszöntést, megforgatva a csient.

– Gyerünk!

– Aííí! – sikított a lány élesen, és nekilendült.

Oldalvágást indított, amit Csen elhajlással védett, aztán ráfogott a lány kardot markoló csuklójára, megpördült a saját tengelye körül, s mutatta, hogy most el tudná metszeni támadója torkát. Ezután ő veselkedett neki. Fölülről indított vágást, Jádevirág védett, aztán gyorsan leguggolt, és mutatta, hogy most alulról az ágyék felé van szabad útja a pengének. A mozdulatok könnyedek, légiesek, ugyanakkor kiszámítottak voltak – nyoma sem volt bennük a céltalan, agresszív csapkodásnak.

Számos gyakorlatot mutattak be a legnagyobb összpontosítással és ügyességgel, amiből Ricci a következőt szűrte le: ez a harcművészeti ág eléggé összetett. A fegyver kurtasága miatt gyakran használják a szabad kezet is fogásra, ütésre. Ez is milyen jellegzetes, mennyire lehet érezni benne a régiek tapasztalatainak kicsiszolt finomságait. Az európai zsoldosokra gondolt, akik leginkább a nyers, vad, lehengerlő durvaságot tartják a küzdelem lényegének. Vagyis minél féktelenebb, borgőzösebb a harcos, annál nagyobbak az életbemaradási esélyei. No, itt korántsem a szilajul taglózó, lezúduló erőé a főszerep! Ennél a viadalnál éppen az győz, aki uralni tudja az indulatait, erejét okosan beosztva, akinek a legügyesebben, legcselesebben mozog kezében a fegyver. Az európai zsoldos hamar kifárad, a kínai harcművész – legalábbis az olasz úgy érezte – akár napikig is képes folytatni a küzdelmet. Amit látott, az alapján egy itálai harcosnak nem sok esélyt jósolt volna Kínában.

– Megjegyeztél valamit? – tekintett Csen Riccire.

– Semmit – vallotta be az olasz.

A mandarin elnevette magát.

– Nem is lehet elsőre. Majd lassan, fokozatosan. Most még bemutatjuk neked azt, hogy mit lehet tenni csiennel a hosszúkard ellen.

Take már hozta is Csen kardját, ami eddig a fal mellett hevert. Nyújtotta a mandarin felé, ő azonban Jádevirágra mutatott.

– Neki add!

A lány enyhe duzzogással fogta kézbe a jóval nehezebb fegyvert.

– De uram, ezzel te bánsz jól.

– Éppen ezért. Ha mind a kettő gyakorlott fegyverforgató, természetes, hogy a hosszúkard oldalán az esély. Neked szokatlan a hosszúkard, én ritkán használom a csient, erősebb is vagyok, így némiképp kiegyenlítődik a különbség.

Ezt egyáltalán nem támasztották alá a látottak. A lány tehetett bármit, fogcsikorgatva kaszabolhatott, szúrt-vágott. Csen mindannyiszor kifogott rajta. A kecsesen férfias izomzatú mandarin testében elképesztő energiák szunnyadtak. Valamennyi mozdulatát misztikus, titokzatos életerő hatotta át, mintha egy ősregéből lépett volna elő. Valamennyi összecsapásból ő jött ki győztesen. Ricci, azon kívül, hogy alig győzött betelni vele, magában hálát adott a Mindenhatónak, hogy ezt a személyt az útjába vezérelte. Nélküle már rég fel kellett volna adniuk ezt a missziót, s most ki tudja,

mivel ölné el az időt a makaói rendházban. Ha ugyan életben lenne még, s nem végzik el rendesen a munkát akkori támadóik.

– Hevesebben támadj! – bíztatta a lányt a mandarin.

– Áííjí!

Ezt a csapást már a tehetetlen düh vezérelte; az olasz és Take ereiben meghűlt a vér, hiszen elég tisztán suhant a penge Csen nyaka felé. Átgondolni ugyan nem volt elegendő idő, csupán egy megérzés: Csen kardja túl mélyen van, hogy azzal hirtelen hárítani tudjon. Talán csak bíbic madártól lehet olyan mozdulatot látni, amit a férfi tett. A nyaka a fejével együtt hátrább rándult, így a hosszúkard hegye nem érintette az ádámcsutkát.

Jádevirág leejtette a fegyvert, térdre rogyott, ijedt, könyörgő szemmel nézett Csenre.

– Hibáztam, uram! Elragadott az indulat!

A férfi elgondolkodva nézte egy darabig.

– Magam hergeltelek! Állj fel!

A lány szemét elöntötte a könny, ajkába harapott, de visszanyelte a szót, amit még mondani óhajtott. Take letörölte homlokáról a hirtelen kigyöngyöző verejtéket. A maga módján ő is szerfelett kedvelte Csent.

– A karmátok nincs ártására egymásnak. A gondviselés ezzel megmutatta.

Csen felvette a földről kardját, Take nyújtotta neki a hüvelyt, amibe becsúsztatta a pengét, s a derekára kötötte.

– Legközelebb folytatjuk, Li Ma-to barátom – egy kézlegyintéssel elküldte Jádevirágot –, addig gondolkozz sokat a látottakon. Ne feledd, a harcművészet két lényegi dolog összessége: elsősorban szellemé és másodsorban testé. Mint csaknem minden ezen a világon.

A mandarin aztán finoman meghajolt, kezet adott, eltávozott. Take elkísérte őt, ahogyan mindig is szokta. Ricci magára maradt, ám mindjárt tudta, mit kell tennie. Aztán fogta a két rövid kardot, elindult megkeresni a lányt. Nem kellett sokat kutatni utána, hamar rábukkant a kert túlsó végében lévő, maga kialakította kamélialugas alatt. Ott üldögélt eltűnődve egy sárgára lakkozott padon.

– Bocsáss meg…

– Igen? – rezzent fel Jádevirág, és félszegen a férfira pislogott. Életében először.

– Visszahoztam neked – mutatta Ricci a fegyvereket.

Jádevirág nem szólt, csak intett tétován, amit úgy is lehetett érteni, hogy mindegy, de úgy is, hogy rendjén van.

– *Sijese* – tette hozzá végül.

Az olasz megállt előtte, ámbár készen arra, hogy nyomban odébbáll, ha ellenszenvet érzékel. Mintha ezúttal semmiféle viszolygás nem ült volna ki a porcelán arcra, felbátorodott.

– Ide lerakom – szólt, aztán a két csient a lány mellé, a padra helyezte. – Azt tudod, hogy Itáliában példátlan dolognak tartanák, ha egy nő így forgatná a fegyvert?

Jádevirág vonásai megrezzentek.

– Valóban? Asszonyaitok nincsenek a harcművészetbe beavatva?

Ricci elmosolyodott.

– Így föl sem merül ez a kérdés. Maga a társadalom is idegenkedik az ilyesmitől, a családok sem különbül. Egy nemes hölgy ne ismerje a fegyverkezelés mesterségét, mert az számára szükségtelen és elég alantas. Európában nincs ilyen művészi szintre emelve a kardforgatás…

– Érdekes…

– Igaz, vannak neves vívóiskolák, ahová ugyan csak férfiak járnak, de hallottam már róla, hogy bárókisasszony kedvtelésből leckéket vett valami neves kardforgatótól. A mester természetesen kastélyában keresi fel a hölgyet. De nem azért, hogy ez életmódjává váljék, csupáncsak szabadidő-eltöltés gyanánt…

– Miért nem ülsz le, uram? – mutatott Jádevirág a padra.

Ricci őrületes önuralmat tanúsított, hogy ne mutassa ki örömét. A felajánlott hely elfogadására is kitalált valami indokot.

– Szívesen mesélek neked a hazámról – ereszkedett le a fegyverek mellé –, ha érdekel. Ó, egészen más élet ez ahhoz képest.

– Miben más?

– Nehéz kérdés, de igyekszem rá válaszolni. – Összeszedte a gondolatait, eldöntve, hogy ezúttal nem rejti véka alá rendhagyó meglátásait sem. – Hogyan is kezdjem…? Mint tudod, Európának a múlt s a jelen egyaránt adott jeles, tudós embereket. Az én vallásom a katolikus, amely a kereszténység legnagyobb táborát képezi, még akkor is, ha megerősödtek az eretnek protestáns mozgalmak, főképp Franciaországban, Hollandiában, Németországban és a Magyar Királyságban. Jezsuita vagyok, erre tettem

esküt, másképpen szólva: terciával köteleztem el magam a rend mellett, amelyet manapság folyamatosan átértékelek. Kína kellett ahhoz, hogy a merev, vallási alapú életelvünket, a skolasztikát elvessem magamban, és elkezdjek közeledni Erasmus haladóbb szellemű tanai felé…

– Ki az az Erasmus? – nézett érdeklődő nagy szemmel a férfira a lány.

Hogyan is folytassa, ha ily nyílt kíváncsisággal pillant rá ez a végtelen mélységű, achátcsillogású tengerszem? Akárha feneketlen tóba vetett, pajkosan csobbanó kő, miközben a felszínen táncol a már őszülni kész éjt hozó hold. Ring feléje létezése vizén, mint valami magányos, édes bánat üzenetét hordozó csónak, aminek kikötője nagy titok. Vajon milyen napra virrad majd? Mintha át nem élt, meg nem tapasztalt titkos emlékek keltek volna szárnyra, csupán az érzékelés szintjén, s ő egy hattyúpihés kavargásban egy asszony szemének mélyében vergődnék…

– Rotterdami Erasmus egy… – fogott bele zavartan – …egy humanista, felvilágosodott, széles műveltségű tudós, filozófus, bölcs, teológus, vallásoktató, az Ágoston-rendhez tartozó szerzetes, aki haláláig megtartotta katolikus hitét. Nagy gondolkodó, számos mű szerzője. Erősen bírálta a merev tanokat hirdető skolasztikát, a római egyház mértéktelen hatalmát, részvétlen intézményrendszerét. Erasmus mondta ki először merészen, hogy a vallást nem szabad összetéveszteni a szertartással. „Az üres gyakorlatok semmit nem érnek, és nem mentik meg a lelket. Mi értelme van az olyan hókuszpókusznak, szemfényvesztésnek meg imának, amelyből kimarad az elme és a szív?”… Nos, ezekhez a szavakhoz most hozzátehettem itteni véleményemet. Már amikor megismertem Take barátomat, akivel együtt róttuk Kanton utcáit, rá kellett jönnöm, hogy ő, meg a többi buddhista bonc is sokkal inkább a maguk természetességével ápolják hitüket. Nincs bennük fölösleges sallang, másnak látszás, megfelelési kényszer, az odafent világító Nap egyszerűségével hisznek és fohászkodnak. Azért, mert a hitük felfogható, a hétköznapiság számos elemével kiegészítve, nincsenek benne olyan meredek elvonatkoztatások, mint a keresztény Szentírásban. Vagy legalábbis, amit később az egyház magyarázatként hozzáfűzött. Már nem is tudom, igazán… Szóval a buddhista rítusok nincsenek európai értelemben vett kötelező érvényre emelve, mint amiknek pontos be nem tartása súlyos következményeket von maga után, hanem emberléptékű, magad által továbbfejleszthető és mesterkéletlen. Én legalábbis így látom. Tudod, gyerekkoromban néha a papunkat legszívesebben kiröhögtem volna, olyan

erőltetetten, mondvacsináltan, természetellenesen végezte a feladatát, dolgát az oltár előtt…

– Én taoista vagyok – nézett rá megbántottan a lány.

Ricci elmosolyodott a reakcióra.

– Én a taoizmus és a buddhizmus között nem látok akkora különbséget, mint ezekhez mérten a keresztény vallásban.

Jádevirág értetlenkedve ingatta a fejét.

– Pedig én azt látom, hogy neked mindennél fontosabb a hited. Hegyeket mozgatsz meg, hogy elismerjük és elfogadjuk az európaiak vallását, és hogy a környezetedben mindenki megkeresztelkedjen.

Ricci meghökkent.

– Tényleg ilyennek látszom?

– Azt mégsem állítanám. Én azonban ilyennek látlak.

Ő az, aki elől nem rejtőzhet el, aki miatt szenved, és aki még át is lát rajta, éppen ő leplezi le! Most mitévő legyen? Li Csével való filozofálgatása óta egyébként is meghasonlásban áll magával, most meg ez a szembesítés még kínosabban érintette. A gyönyörűség rájött, hogy amit tesz, méghozzá szívós következetességgel, talán nélkülözi az észszerűséget. Minden önuralmára szüksége volt, hogy ezen átlépjen, és mással folytassa.

– Ha nem jöttem volna Kínába, a világról alig tudnék valamit. Ha nem ismertem volna meg az ősműveltségeteket, a vallásotokat, a zenéteket, a táncotokat, ha nem laknék a házatokban, csak egy elvakult, vaskalapos jezsuita pap lennék rendtársaim között… És folytatom is, miben mások még az itteni emberek… – A lány várakozón bólintott. – A kínaiak legfontosabb életállapota az összhang. Ezt találtam itt meg, és csodálom, és magamévá szeretném tenni. Ti békességben éltek a múltatokkal, az ősök emlékével, a régiek tapasztalataival. Kiegyensúlyozottságban a természettel. Úgy építkeztek, hogy alig romboljátok a környezetet. Ez az áhítatos, természetes nyugalom tükröződik étkezési, teázási szokásaitokban is. Nem esztek túl sokat, és úgy állítjátok össze az étrendet, hogy az ne terhelje meg túlzottan a gyomrot. Összhangban éltek a testetekkel, odafigyeltek az igényeire, reggelente időt szenteltek arra, hogy elvégezzétek a tajcsi gyakorlatokat, amik összehangolják a testi erőt a lélekkel, és mindjárt nyugodtabban kezdődik a napotok. A szokásaitokban, az ünnepeitekben is fölfedeztem a békességet, ahogy megtisztelitek egymást baráti szavakkal, és ahogyan ajándékoztok. És ahogy látom, az érzelmeitek is meghittebbek, mint ahogy

én azt Európában megtapasztaltam. Nő és férfi között természetesebb a viszony, látom a szeretők és házaspárok között a megbecsülést, és ezek is mind tetszenek nekem.

Most Jádevirágnak kellett csodálkoznia. Olyan dolgokat hallott egy idegen szájából, amire ő igazából még sose gondolt.

Hogyan lehetséges az, hogy a szavak ekkora hatással, ilyen erővel bírnak? És be kellett vallania magának, hogy már a tudós szagát sem érezte elviselhetetlennek. Egyszerre sok mindenre máshogy gondolt, a magáról alkotott véleménye is mintha más színt öltött volna.

– Megtanítsalak pálcikával enni? – kérdezte váratlanul.

Ricci elmosolyodott.

– Már tudok. Han Tao-kuo megtanított.

A formás kis Bara, a talált lány közeledett feléjük énekelve. Jádevirág és Ricci egyszerre pattant fel, hogy még a látszatát is elkerüljék annak; ők ketten a kertben együtt egy padon ülnek.

Pao Csen feleségei a nyitott oldalú pavilon tetőzete alatt üldögéltek alacsony karosszékekben, és könnyed társalgással szórakoztatták magukat. Fehérre púderezett arcuk három egyforma viaszbabát varázsolt belőlük, ezzel éles kontrasztban fekete hajukban sárgán csillogó aranyvirág díszlett, jelezvén, hogy ők mandarin-feleségek, emellett igenis hús-vér nők.

– Amióta olyan nagy a jövés-menés Li doktor házában – folytatta a megkezdett beszédet a Második –, nálunk is több a vendég.

A Harmadik bólintott.

– Való igaz, kedveském. Ez néha kellemes, máskor kellemetlen. Nekem Li Cse nem volt rokonszenves…

– Már miért? – kérdezte kissé nyersen az Első.

– Nagyon mosdatlan. Éreztem áporodott testszagát.

Az Első Asszony összevonta festett szemöldökét.

– Nahát, te kis kényes csalogány! És annak a Li doktornak állod a szagát?

– Nincs is neki szaga.

A Második összecsapta a tenyerét.

– Még hogy nincs neki szaga? Márpedig van, oly szúrós, akár a kandisznónak! – Aztán hirtelen elrestellte magát. – Ettől még nagyon

kedves ember, és jó szíve van.

– Én nem érzem, hogy rossz lenne a szaga - igyekezett mentegetőzni a Harmadik. – Talán nem vagyok olyan finnyás orrú, mint te, nővérem.

Az Első finomkodva nevetett. A púder alatt is kitüremkedtek szemkörüli ráncai.

– Kétségkívül érzékeny a szimata, de a két európai szagát magam is érzem. Hanem van ennél fontosabb is, azt hiszem. Mostanság nem vettetek valamit észre?

– Mire gondolsz? – nézett rá a másik kettő.

– Urunk úgy tollászkodik, mint valami költözőmadár, aki útra akar kelni.

A Második kapva kapott rajta.

– Én is látok benne valami nyugtalanságot. Leveleket fogalmaz, futárokat küld messzi tartományokba. És egyre sűrűbben.

A Harmadik fölpattant, odatipegett a hintaágyhoz, és beledobta magát.

– Jaj, de jó! Lehet, hogy költözünk?

Az Első Asszony morcos képet vágott rá.

– Aztán miért lenne az jó neked?

– Csak, mert az érdekes lenne, nem pedig unalmas! – cserfelte vidáman.

– Itt neked unalmas? Nem szeretsz *sziensön* Csen asszonya lenni?!

– Jaj, nővérem, ne adj a számba olyan szavakat, amilyeneket nem mondtam ki!

A Második Asszony is méltatlankodott.

– Húgunk kissé szeleverdi és talán hálátlan is. – A legfiatalabb felé fordult. – Te szívesen elköltöznél innen?

– Én nem beszélek erről többet.

– És miért?

– Érzem, ki akartok forgatni szavaimból…

Az Első még kívánt volna mondani valamit, de megzavarta őt a sétányon sietve közeledő fiatal nő.

– *Vei!* – köszönt az a pavilon felé és meg sem állt, úgy bókolt a három asszonynak.

– *Van-fu!* – fogadták az üdvözlést.

– Te vagy az, Jádevirág? – kérdezte a legidősebb.

– Igen, asszonyom! Az úrhoz jöttem.

– Nem fog neked örülni. Levelet ír.

De Jádevirág elengedte a szót a füle mellett, továbbsietett. Az épület tornácán Paj Si-en állta útját.

– Hová ilyen sietősen?

– Jelents be az úrnak! Fontos.

Csen szolgája gyanakodva nézett a lányra. Hibás szeme miatt ravaszkásnak tűnt ez a tekintet.

– Megint fel akarod őt bőszíteni?

– Nem. Engedélyt szeretnék tőle kérni.

– Miféle engedélyt?

– Az nem tartozik rád, Si-en.

A szolgának mindig tetszett Jádevirág. Hányszor ábrándozott róla éjjelente, álmatlanul! Egy ízben, még évekkel ezelőtt, megleste a lányt fürdés közben, és attól fogva nem tudta kiverni a fejéből. Olyan szépséget látott akkor, amit nem lehet ép ésszel fölérni. Paj Si-en számára Jádevirág a tökéletes női szépség megtestesítője volt, aki miatt bármire képes lenne. De ő olyan elérhetetlen, mint a Himalája csúcsai – így hellyel-közzel beéri a kis Jing-liennel.

– No várj, szólok neki… De ne csodálkozz, ha megvárakoztat.

– Várok én akármeddig.

A szolga kicsit meglepődött, micsoda elszántság csendült ki a lány hangjából. Fejcsóválva eltávozott. Jádevirág egy ideig türtőztette magát, aztán kezét nyomorgatva hirtelen föl-alá kezdett sétálni a porfírköveken.

– Ó, létező Ég és Föld, Ti, a Jin és Jang hasonlatai! – kezdett el fennhangon egy taoista imát. – Ne boruljon fel bennem az ősi egyensúly, ne érezzen olyat a lelkem, amit nem illenék, ne szomorítson az, amiből hiányzik a velej, ne gondoljak arra, ami méltatlan!… Könyörgöm… Könyörgöm…

– Jöjj! – zavarta meg Paj Si-en. – De válogasd meg a szavaid, különben jaj neked! És ezt Csen urunk és gazdánk tanácsolja!

Jádevirág arcából elszökött a vér, de nem ingott meg. Elszántan lépett a házba. Homályosan látta, hogy a mandarin az alacsony kereveten ül, a délelőtti nap oly módon tűzött a fejére, hogy egynéhány hajszála, melyek kiszabadultak a konty szorításából, ezüstben látszottak izzani. A férfi szeme homályban sötétlett, amit ezúttal a lány csöppet se bánt.

– Mi az már megint? – horkantott rá kedvetlenül.

Jádevirág meghajolt, és hosszan kivárt.

– Nos, megvárod a naplementét? – mordult fel újra Csen.

A lány ismét meghajolt, s kinyögte:

– Add meg rá az engedélyt, nagyuram, hogy öngyilkos lehessek!

A mandarin szemei elkerekedtek.

– Mit? Meghibbantál?

– Eszemnél vagyok…

– No, de miért kéred az engedélyemet?

– Mert én továbbra is a te tulajdonodnak érzem magam. És így téged érne emiatt veszteség.

Csen furcsán, krákogva nevetett.

– Legalább az okát elárulod?

– Így nem élhetek tovább… Nem élhetek tovább, mert szeretem őt…

– Kicsodát?

– Li doktort.

– Óh! – kiáltott fel meglepetten a férfi. – Hallottunk csak ilyet! – Fölállt, előrébb lépett, az arca kikerült árnyékból. – Szerelmes lettél Li Mato barátomba?!

Jádevirág térdre hullott.

– Nem tehetek róla! Érzelmeim irányíthatatlanok. Add meg az engedélyt, uram, könyörgök, hogy véget vethessek ez életemnek!

– Majd ha bolond lennék! – nevetett nagyot a mandarin. – Inkább örvendek ennek a fordulatnak! Sőt! Ha már szereted, szeresd igazán! Mert ő már régóta szeret téged.

A lány szeméből peregni kezdtek a könnyek, remegő ajakkal tört elő belőle a keserű vallomás.

– De valami azt mondja nekem, hogy ezt nem szabad! Ez hitványság a részemről, hiszen ő nem a mi vérünkből való!

– Bolondokat beszélsz! – legyintett Csen. – Ő ugyanolyan ember, mint mi mindnyájan, de annál mégis több, hiszen a legkülönb tudós és barát, akivel csak összehozhatott jó sorsom. Érezd magad nagyon megtisztelve, hogy ez a jeles ember valaha is figyelemre méltatott téged!

– De hát ez is benne foglaltatik, jó uram. Immár annyira tisztelem őt, hogy a hitére is tekintettel vagyok. Tudom, hogy az európai szerzetesek nem érinthetnek nőt, ezért feslettség lenne részemről, ha bátorítanám.

– Állj föl! – parancsolt rá a férfi. – Ide figyelj! Jegyezd meg, amit mondok! Egy egészséges férfiember ne tagadja meg soha a nőt! Amelyik szerzetesrend ezt tagjaira rákényszeríti, annak nincs igaza. Tudod, hogy én keresztény vagyok, de csupán csak barátságból vettem fel ezt a vallást, hogy megkönnyítsem Li Ma-to dolgát. Részben elfogadom az Evangélium tanait, de nem mindent ám. És ez elég. Ettől még a katolikus Isten nem fog engem örök kárhozatra ítélni. Legalábbis merem remélni… Azt akarom, hogy Li Ma-to végre a testi szerelem gyönyöreit is megtapasztalja, mert különben soha nem lesz belőle igazi férfiember. Neked pedig azt mondom, valld meg neki szerelmed, ahogy egy okos nőhöz illő, és engedj neki, ha végül rászánja magát.

– Ne kérj ilyet tőlem, jó uram! – fogta kétségbeesetten Jáde- virág két tenyere közé az arcát, és kis híján ismét térdre hullott. – Attól félek, emiatt valami csapás következik be.

– Hát az csak nem az, ha két ember szerelme beteljesül – mosolygott Csen, és kaján örömmel gondolt bele, hogy milyen gyönyörben lehet majd részük. – Vonzó nő vagy, Li Ma-to pedig egy délceg férfi. Ha hiszel a Jin és Jang bölcsességében, akkor ti épp egymáshoz valók vagytok.

Jádevirágnak erre már nem volt ereje válaszolni. Egy könnycsepp, ahogy legördült orcáján, megállt a szájszögletében. És ott is maradt, mintha jól érezné magát azon a kívánatos helyen.

XVI.

Matteo Ricci egyre ritkábban látta Michele Ruggierit. Amióta elkészült a szótár, a sinológus inkább a ház szolgái között lebzselt, kísérgette Takét a piacra, tréfálkozott a szakácsnővel, aki nem csak a tudós Li doktort kedvelte, hanem őt is. Ruggieri ugyanis eltanulta Riccitől az olaszos megszólítást, hogy *La zia Midori*. A szakácsnő kedves, ijedt arca, billegő járása, hadaró beszéde kedvére való volt. Jóízűen tudott nevetni rajta, azon meg főleg, ahogy Midori játékosan fakanalával megfenyegette, ha torkoskodni akart. Azonfelül még szívesen téblábolt, segédkezett a gondozott kertben, amely Jádevirág és a kis Bara keze munkáját dicsérte.

A kert szépítése fel is gyorsult, hiszen immár hat szorgos kéz tüsténkedett rajta. A ház népe csodálkozva látta, hogy immár egy kis szikladomb és egy tavacska is díszíti. Nem is akárhogy, hiszen Jádevirág belevitte a maga hitét, életelvének alapjait. A rendezés közben gyakorta emlegette ezt a két szót: *Feng Shui*. *Így* mondta, hogy a kert építése egyet jelent a belső világunk, az örök lényünk megjelenítésével, és hivatott kell legyen az ősök bölcsességének továbbvitelére is. A térrendezésnél ügyelni kell arra, hogy a jó erő vonalai könnyen áramolhassanak a növények között. A legmegfelelőbb elrendezés az úgynevezett „sárkánygyomor”, amely félkörívben öleli körül a házat.

– Bolondság volt megválnom Jádevirágtól – jegyezte meg egy ízben Pao Csen, s lopva lesett Riccire.

– Igen – szólt fojtott hangon az olasz –, nagyon értékes lány.

A kert minden évszakban pompázott: bálványfa, kasszia, szántál, bételpálma hozta lombjait, mellettük leacserje, a sétányok mentén madárbirs, krizantém, a könnyű lécvázas pavilonok oldalára borostyán kúszott fel, énekesmadarak trilláztak a lombok sűrűjében. Sajnos Riccinek alig maradt ideje ezt a szépséget élvezni: a Kékvíz Csarnok rákényszerítette öntörvényű akaratát. Hányszor elhatározta pedig, hogy hagyja a fóliánsokat, a táblázatokat a pokolba, és kimegy a kert meghitt csendjébe céltalanul

ődöngeni, gyönyörködni. Ám nagyon ritkán tette meg, hiszen a vendégjárás sem szünetelt, amiből rendre ki kellett vennie a részét, azonkívül elhatározta, hogy behatóan hozzálát Kung Fu-ce téziseinek tanulmányozásához. És gondolt egy merészet: elkezdte latinra fordítani a Vu Kinget, az Öt Klasszikus Könyvet, lejegyezni a gondolatait. Idővel Kung Fu-ce mester nevét valami belső kényszer hatására elkezdte az ógörög bölcsekhez viszonyítani, és meg is változtatta a kiejtését. Innentől kezdve a nagy filozófust Konfuciusz néven szerepeltette tovább az írásaiban, és munkásságát, világnézetét konfucianizmusnak nevezte el…

Volt még valami, ami miatt ódzkodott a kerttől. Valahogy félt találkozni Jádevirággal. Noha kétségkívül érezte, hogy a lány valami változáson esett át a padon való beszélgetésük óta mégis úgy vélte, jobb, ha nem mutatkozik előtte. Hiszen bizonyára nagy erőfeszítéseket tesz, szegény, hogy egy ilyen hitvány férfinak elviselje a testi közelségét. Mert Ricci, Jádevirág szépségét misztifikálva, azt a következtetést vonta le, hogy ő egy ilyen tökéletes éteri szépséghez nem illik. Ahogyan szurtos, borzas hajban mit sem ér az ékköves csat. Inkább kerüli a lányt, bármennyire vágyakozik is látására, ezzel sem sértve meg finom lelkét. Át tudta érezni, milyen szörnyű lehet egy ilyen tökéletes lénynek, mint Jádevirág, ha egy efféle rút, idegen férfiember közelében kénytelen napjait múlatni. Korholta magát: de hiszen nem csak ezen múlik! *Matteo Ricci, te göbölyös bivaly! Az még csak hagyján, hogy reménytelen vonzalmat táplálsz a csodalényed iránt, de téged a cölibátusi fogadalmad is köt! Soha az életedben nem teheted meg nővel azt, amit a férjek tesznek feleségükkel az ágyban!*

Kínzó kívánalom tartotta gyötrelmes szorítás alatt. Miért bűn egy nőt szeretni, neki gyermeket nemzeni, amikor majd eleped utána?! Az Úr ezt ilyen felemásan rendezte volna el? Vagy ez egy igazi, jezsuitához méltó próbatétel, amelyből kiderül, ki milyen mértékben méltó Jézust szolgálni? Még maga ez a kétely is a bűnnel egyenlő? Konfuciusz sehol nem tanítja, sőt a taoizmus sem mondja azt, hogy asszonyt szeretni bűn lenne! Ebbe lassan bele kell őrülni!

Öreg barátja, Take jött be hozzá a Kékvíz Csarnokba. Ezalatt a pár éve alatt, mióta Pao Csen házában laktak, a bonc meglassult, tartása összeesett. Sose volt daliás termetű, most azonban még kisebbnek, még összetöpörödöttebbnek látszott.

– Nem zavarlak, uram?

– Te engem sosem zavarhatsz. Ha látlak, mindig arra emlékezem, hogy te voltál az első a híveink között, és én nem jöttem ide hiába.

A bonc mosolya inkább fintorgásnak tetszett, gyermekien őszinte, lapos orra mentén ráncok képződtek.

– Az életünk sosem hiábavaló, főleg a tiéd nem, bölcs Li doktor.

Ricci a fejét csóválta.

– Nyugodtan nevezhetsz engem sorstársadnak, mint a megismerkedésünk első napjaiban. Emlékszel, milyen nagyon jól megvoltunk együtt, mint kolduló boncok?

– Szép volt az az időszak is, ahogyan ez is az.

– Bárcsak olyan hamisítatlan bölcs lehetnék, amilyen te…

Take göcögve nevetett.

– Engem irigyelni hízelgő, de csupán baráti udvariasságnak veszem. Hiszen mindenki tudja, hogy náladnál nagyobb tudós nincsen se napkeleten, se napnyugaton.

Az olasznak ezen mosolyognia kellett.

– Már megint elcsentél egy palackkal Han Tao-kuo rejtekhelyéről.

A bonc ijedt képet vágott.

– Ó, ma nem, az még tegnap volt… Beosztom, elég nekem négy napig is. De az egekre kérlek, el ne árulj!

– Nyugodt lehetsz – nevetett Ricci. – Nekem is ott van egy üveggel az állvány mellett. Hát te is hallgass róla.

Take úgy elkezdett nevetni, hogy kicsordult a könny a szeméből.

– Hihihi! Te vagy a ház ura, Li doktor… Hihihi! És te is félsz a háziszolgádtól?

– Igen, tartok tőle – vallotta be Ricsi szintén kacagva. – Ugyan nem szól, de olyan vádlón, oly szúrósan tud nézni, hogy elszégyellem magam.

– Han Tao-kuo mindenről tudni akar. Bele is betegszik, ha valami elkerüli a figyelmét.

Ezen még derültek egy darabig, aztán Take elkomolyodott, képéből arra lehetett következtetni, hogy most akarja felhozni azt, amiért valójában jött.

– Erősítsd meg, *sziensön,* hogy tényleg igaz az a jezsuita fogadalom… Mármint hogy a ti szerzetesrendetek tagjai nem érinthetnek nőt.

– Igaz – felelte Ricci egy sóhajtást elnyomva.

Az öreg bonc egyik lábáról a másikra állt, fejét valami nagy gond húzta lefelé.

– És mi történik azzal, aki ezt megszegi?

Az olasz Take szemébe nézett: hová akar ez a jóember kilyukadni?

– Hogy értve?

– Mit tesz vele az Isten, ha valaki megszegi ezt a fogadalmat?

– Erre nem tudok felelni – rázta a fejét Ricci. – Még bele sem gondoltam… – Nem mondott igazat. Sokszor gyötrődött ő már hasonló kételyektől.

– Mert Luo társad megszegte a fogadalmát.

A kínaiak egy ideje már Luo Ming-csiannak hívták Ruggierit, mert az évek alatt sem sikerült megbirkózniuk a nevével. Ahogy Ricciével sem.

– Igazán?! – nézett nagyot az olasz.

– Remélem, nem gondolod rólam, hogy kelekótya pletykafészek lennék. Én az ő érdekében, vagyis mindkettőtök érdekében bátorkodtam szólni.

– Csak nem…

– Bizony, véletlenül rajtakaptam őket.

Riccivel fordult a világ, szíve egyre hevesebben kezdett verni. Jézus, Mária, ez rettenetes, ebbe bele fog halni! Ő csak dédelgetett egy álmot, vádolva magát folyton, hogy tilos sóvárognia, a rend ellen való vétek minden buja gondolata, és kerülte is már imádata tárgyát, hogy minél kevesebb kísértésnek tegye ki magát… És valaki gálád módon, az ő tudtán kívül, az ő állhatatosságát kihasználva learatja a babért… Most, ebben a pillanatban üti meg a guta!

– Ruggieri és Jádevirág… – dadogta fennhangon, mint akit szélhűdés ért.

Take némiképp furcsán lesett rá.

– Nem. Luo és Bara.

– Hogyan?

– Luo és Bara enyelegtek a szantálfa alatt.

Ricci hirtelen támadt boldogságában akkorát kurjantott, hogy Take hátrahőkölt.

– Jól van, drága barátom! Hadd szeressék csak egymást!

Levél érkezett Makaóból, maga Valignani fogalmazta. Jó pár soron keresztül zsörtölődött a csaokingi ház mérhetetlen pazarlásán, aztán rátért a lényegre. Kifejtette, hogy Rómából üzeneteket kapott, amelyek részben dicsérők, részben elmarasztalók. A jezsuita generális örömének ad hangot, hogy sikerült Matteo Riccinek megvetnie a lábát a kínai szárazföldön, még ha ehhez tudóssá kellett átvedlenie, akkor is. Küld is elegendő ajándéktárgyat, pénzt, de kéri, hogy a fölösleges költekezésre öntudatos szerzetesek módjára azért figyeljenek oda.

Hanem a pápa is föleszmélt. A missziós sikerek hallatán őszentsége ugyancsak cselekvésre szánta el magát. Legelőbb is sürgősen hazarendeli Michele Ruggierit. A sinológus, amilyen gyorsan csak tud, térjen vissza Makaóba, ahol nyomban szálljon hajóra, vitorlázzon Európába, mert a pápa személyesen kívánja Rómában átadni neki a megbízatást. És ez a küldetés komoly megtiszteltetés. Őt nevezik ki kínai nagykövetnek, és Pekingbe küldik a Mennyei Birodalom császárához.

Amikor Ricci felolvasta ezt a levelet rendtársának, Ruggieri azt sem tudta, hogy sírjon-e vagy nevessen. Ölébe hullott egy megtisztelő rang, miközben ő itt Csaokingban titkos társra lelt.

– Ez hallatlan… – motyogta az orra alatt.

– Meglepő hír, nemde?

Ricci erősen figyelte barátja és rendtársa arcát. Vajon melyik kerekedik benne felül: a méltóság iránti vágya vagy a szerelem? Ruggieri nem sejtette, hogy Ricci tud a kapcsolatáról. Hanem a sinológus logikusan átgondolta a megtisztelő ajánlatot, s a következőre jutott.

– Nagy a világ, Matteo, sok érdekes kaland várhat még rám. És eltanultam tőled a konokságot, már én is feltalálom magam minden helyzetben. Holnap indulok is. Pár év múlva Pekingben ismét találkozunk!

És másnap valóban útra kelt. Michele Ruggieri testvér, a nyelvész, aki elvégezte feladatát itt, a Távol-Keleten, hiszen az ő nevéhez fűződik a legelső könyvfordítás, a katekizmus, amit latinról ültetett át guanra. Aztán Ő alkotta meg Sebastiano Fernandezzel az első portugál-kínai kisszótárt, ami sok ősz hajszálába került az immár negyvennégy éves férfinak.

Ricci megkönnyezte rendtársát, akit bátyjaként szeretett, s már az elválás pillanatában érezte, hogy mennyire fog hiányozni. A ló vontatta fedett taliga után hosszan bámult könnyes szemmel, s megérezte, hogy már soha többé nem fognak találkozni.

Mellette a kis Bara sírdogált leplezetlen, keszkenőjét lobogtatva; ki tudja, mit ígért neki Ruggieri. Riccinek az jutott eszébe, hogy, lám csak, hányféle úzust kellett a szerelmeseknek megszegniük, hogy végül egymáséi lehessenek. El kellett oszlatniok az esetleges etnikai, kulturális és vallási különbözőségeikből fakadó ellentéteket, feszültségeket. És mégis vállalták, sutba dobva minden előítéletet. Az akadályokat átlépték, a szabályokat megszegték, hogy titokban egy kis boldogságot csenjenek maguknak ebben a földi életben… Nem nekik volt-e igazuk?

Pár napra rá meglátogatta őt Baretto. Sok korábbi vitáik, számos nézeteltérésük dacára örömmel látták viszont egymást, és Riccinek meg kellett állapítania, hogy őszintén tiszteli a rangidős rendtársat.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus, testvérem!

– Mindörökké, testvérem!

Aztán megölelték egymást, letették magukat a tornácon az alacsony karosszékekbe. Baretto jobban szeretett így megpihenni, mint sodronyon, lótuszülésben. Kisvártatva megjelent Csen, akiért Ricci küldetett, a helyzet komolyságára való tekintettel.

Nyomban a lényegre tértek, Baretto kifejtette véleményét a pápai intézkedésről.

– V. Sixtus nincs tisztában a mi helyzetünkkel. Őszentsége csak arról értesült, hogy a kínai misszió sikereket ér el. De hogy mekkora áldozatok árán, és micsoda anyagi ráfordítással, arról vajmi kevés fogalma lehet. Mindezen túl – fordult Riccihez – gondoltál már arra, Matteo testvér, hogy ez a megtisztelő megbízatás inkább téged illetett volna? Hiszen te vagy a missziónk lelke, nélküled mi már rég nem lennénk Kínában. Ruggieri sem.

Ez még eszébe sem jutott Riccinek. Való igaz, kicsit furcsállotta is, hogy a pápa rendtársát tüntette ki bizalmával, aki ugyan ragyogó nyelvész, de kevés diplomáciai érzékkel bír. És most, hogy Baretto mondja… *Tényleg, miért nem engem jelölt őszentsége erre a feladatra?*

Pao Csen szólásra jelentkezett.

– Én most úgy akarok beszélni, mint egy elkötelezett keresztény, hiszen túl sok szállal fonódom már Li Ma-tóhoz és az európai filozófiához. Pápátok hibát követett el, hogy Luo testvérünket Pekingbe akarja küldeni. A fővárosig még talán eljut, bár patrónusok nélkül odáig is bajosan, de hogy a Tiltott Városba, a Menny Fiának színe elé sose kerülhet, azt biztosra veszem. Évek óta keresem a lehetőségeket, építgetem a kapcsolatokat, hogy

Li Ma-to végre eljusson a legfelsőbb szintekig, de még nekem is nagyon nehéz. Mindenesetre hamarosan lépünk, s a mi tudós Li doktorunk útra kelhet. De nem egyből a Tiltott Város felé. Ó, dehogyis! Először fokról fokra meg kell hódítani több tartományt, ahogyan Kanszu esetében tette, s amikor már országos népszerűségnek örvend, akkor remélhetjük, hogy a neve ismerősen fog csengeni Van Li császár fülének. Azonban még erre se vennék mérget.

– Rengeteget köszönhetünk neked, *sziensön* Csen – bólintott Baretto a mandarin felé. – Kezdve azzal, hogy ezt a csodálatos házat a rendelkezésünkre bocsátottad. És minden reményünket túlszárnyalná, ha eljutnánk Van Li császár színe elé, és ha még… – Szünetet tartott, barázdás képe átszellemült, s úgy folytatta, mint egy ábrándozó legényke. – És ha még őt magát is sikerülne megkeresztelni, egész Kína katolikussá válna!

Ricci felszisszent.

– Ne gondolj túl merészet, testvérem! Még útra se keltünk, s te már ilyesmiről ábrándozol?

– Az efféle túlzó reményektől én már óvtam Li Ma-to barátomat – mosolygott az idősödő szerzetesre Csen. – Úgy tűnik, jeles testvérbátyám, még helytelenül ítéled meg népem lelkületét. Nálunk a vallás soha nem volt az uralkodó személyéhez kötve. És a császárunkat valójában nem is érdekli, hogy alattvalói miben hisznek, kihez fohászkodnak, csupán arra kötelezi népét az udvari főméltóságokon keresztül, hogy fegyelmet tartsanak, s rendben beszedjék az adót…

– Ez is nekünk kedvez – szakította félbe Baretto. – Mert ha a császár a hitbéli dolgokat úgymond könnyelműen kezeli, tág teret enged nekünk, jezsuitáknak!

Ricci rendtársa helyett is szégyenkezett. Meglepő, hogy hajlott kora és tapasztalata ellenére még mindig alig van fogalma a kínaiak lelkivilágáról. Pedig Xavéri-tanítvány, aki a nagy misszionáriustól tanulta a hittérítés fortélyait. De úgy tűnik, hogy már ezek a módszerek is idejétmúltak, vagy Barrettónak fogyott el a türelme oly sok sikertelenül kemény esztendő alatt. Volt ideje összeszedni a gondolatait, mert megjelent a fürge Han Tao-kuo és teával kedveskedett a társalgóknak.

– Testvérem – kezdte el –, egy régi közmondás szerint előbb jussunk el az első zárt ajtóhoz, azt nyissuk ki valahogy, aztán találjuk ki, hogyan nyissuk ki a következőt.

Csen készséggel bólogatott.

– Egyetértek Li Ma-tóval. És mindenben támogatom őt, miáltal a jezsuitákat, és az egész keresztény missziót is. Magam is csupán annyit tudok ígérni, hogy az első állomás Saokuan lesz. A legfontosabb dolgokat már elintéztem, még egy hivatali engedélyre várok, hogy házat bérelhessünk a városban…

Ricci az előkert felé bámult, ahol épp ekkor tűnt fel a tünemény. A lány légiesen könnyű ruhában járta körül a papírepret, és fürge kézzel tördelte le a fa elszáradt ágacskáit. Jádevirág!

Nem tudott tovább a beszélgetésre figyelni. Megőrül ezért a gyönyörűségért! Már öt éve él a közelében, és lassan vénlány lesz szegényke, ámbár semmit se változott az első találkozásuk óta. De ez a vonzalom most már valami megoldást követel. Bátornak kell lennie, amilyen bátor volt Ruggieri is. Érezte, hogy most érlelődött meg benne az a szándék. E pillanatban döntött úgy, hogy lesz, ami lesz, többé nem nyomja el magában, mit érez. S talán, ha úgy alakul, ki is mondja.

Michele Ruggieri útja sok hónapon át tartott Makaóból Lisszabonba. Volt min tűnődnie a lélekölő unalom fogságában, hiszen a végtelen víz hátán az idő s a hajó is állni látszott. Az Indiai-óceán meredek hullámain bukdácsolni az őrülettel ért föl, a Jóreménység fokát megkerülve a szűk hajófülke nyomasztó légköre csak a didergő magányt rendelte melléje társnak. A karavella pedig igazán jól megépített, gyors vitorlásnak számított, a kapitány szerint az egyik legjobb hajó, ami pár éve jött le egy lisszaboni sólyáról, mégis szinte kibírhatatlan gyötrelem volt minden megkezdett nap. És ha valóban kinevezik kínai nagykövetnek, ezt az utat ismét meg kell tennie!

Ám remélte, hogy az már más lesz. Most Európa felé még erős benne a bizonytalanság, a szorongás: vajon tartós-e a pápai szándék kinevezése ügyében? Nem gondolja-e meg magát Sixtus, s akkor hiába kerülte meg a világot, hiába szenvedte végig ezt a fáradságos „visszatérést”. Néha úgy nekikeseredett, hogy megbánta döntését. Miért kellett neki otthagynia Kínát, Csaokinget, a bambuszvirág-illatú, selyembőrű kis Barát?

Hirtelen átjárta a vágyakozás a Pao Csen házában eltöltött szép évek iránt. Ugyan, mi baja volt neki ott, Matteo mellett, a rendezett, bejáratott

életben? Most úgy ölelné a leányt, annyira bírná szeretgetni, hogy sírni tudna, mint az árva gyerek! A hangja, a mosolya, az érintése iránti sóvárgás olyan erővel gerjedt föl benne, mint eddig még soha. Beteg kényszer kerítette hatalmába: a tengerbe veti magát, hogy véghezvigye a lehetetlent, s visszaússzon a Távol-Kelet partjaihoz.

Miért nem Matteo Ricci jutott a pápa eszébe'? – ötlött föl benne először az út során. Ő sokkal nagyobb sikereket ért el a missziós küldetés terén, jóval népszerűbb bármelyik jezsuitánál Kínában. Bizonyára okkal. Talán a generális szava is benne van, akitől V. Sixtus véleményt kérhetett. Ez igen valószínű, mert Claudio köteles őszentsége valamennyi elvárásának megfelelni. Közös Acquaviva nem szerződés szabályozza, amit még Loyolai Ignác, a rend megalapítója szentesített az akkori pápával, miszerint a jezsuiták bizonyos dolgokban privilégiumot élveznek. Gyanítható, hogy a generális nem engedte ki hatásköre alól a deviáns, de szerfölött sikeres Li Ma-tót!

Egy pillanatra elfelejtette az utazás gyötrelmeit, halvány mosolyt csalva ki száj szögletére. Micsoda kalandokat éltek meg együtt! Először a makaói kikötőben, ahol már látszott Matteón, hogy nem bír a vérével. Aztán az is derültséget keltett benne, hogy mekkora hévvel vetette bele magát a nyelvtanulásba, a kínai írásjegyek elsajátításába. Mindjárt annyit akart tudni, mint ő, az idősebb testvér, a sinológus. Mire nem vetemedett?! Egy öreg mestertől kungfut tanult, aztán Csen a rövid kard forgatására oktatta. Mindenre kapható, vakmerő férfi!

De ha semmi ilyesmit nem tett volna, a továbbiakban, másban még nagyobbat alkotott. Amilyen előrelátással rendezte be a villát, az ékesen mutatja kivételes érzékét. Aztán az a tapintatos módszer, amit a vendégek számára kifejlesztett, bámulatra méltóan egyedülálló! Csak azoknak beszélt a kereszténységről, akiket nagyjából kiismert. A térképek és tudományos táblázatok közé vallási tárgyú képeket rakott. Ám ezekről a képekről hallgatott, megvárva, míg vendégei rákérdeznek. Olyankor elmondta, hogy ezek az európai vallás allegóriái, aztán gyorsan témát váltott. Ha a látogatók kíváncsiságát felkeltették a képek, és többet szerettek volna tudni a keresztre szögezett emberről vagy a kígyón taposó Szűz Máriáról, Ricci nagyon óvatosan a kínai és keresztény filozófusok, bölcsek erkölcsi és felekezeti egyezéseiről kezdett okosan beszélni, majd ismét témát váltott. Az esetek döntő többségében sikerült felkeltenie a katolicizmus iránti

érdeklődést, s a kíváncsiskodó gyakorta mutatott hajlandóságot a megkeresztelkedésre is…

El sem lehetett már hinni, hogy egyszerre csak feltűnik a luzitán partvidék! És mégis bekövetkezett a csoda! Ott állt a fővitorla kötélzete mellett, markolva erősen a mellvéd korlátját, és bámulta a lassan kitárulkozó Lisszabon látképét. És ismét, mint megannyiszor, az egyik rézkarc jutott eszébe, amely a Csen-ház falán függött, és próbálta a valósággal most összevetni.

Az a néhány hét, amíg Lisszabonból Rómába eljutott, már egy egészen más lelkiállapottal ajándékozta meg. Mindent elkövetett, hogy kerülje a tengert, inkább zötykölődött szekéren, postakocsin, szamárháton, érdekes idegenek között, akik megosztották vele gondjaikat, s akiknek ő is mesélt Kínáról. Ugyan beszámolójának alig adott valaki hitelt, de kétségkívül jól szórakoztak a nagy képzelőerővel megáldott, közlékeny szerzetesen.

Amint végre a batár befutott a római Szent Péter térre, s végre biztos talajra lépett a lába oly hosszú hányódás után, egy jezsuita toppant nyomban eléje.

– Már vártalak, testvérem – mondta halkan hozzáhajolva. – Bármiféle szándék is vezérelt, legelőbb a generális elé kell kísérjelek.

Ruggieri kissé meglepődött.

– De hát a pápa őszentsége vár!

– A jezsuita mindig tudja elsődleges kötelességét!

A sinológusnak rá kellett jönnie, hogy az a néhány év, amit Csaokingben eltöltött, némiképp megváltoztatta a rendhez való hozzáállását. A Jézus Társasága attól még nem szelídült meg, hogy ő kényelmes, már-már civil életet élt Matteo Ricci oldalán, s még titkon szent cölibátusi fogadalmát is megszegte. A jezsuiták továbbra is a katolikus hit fanatikus harcosai, emellett egy maguknak való, titokzatos szervezet is.

– Jól van, testvérem, de legalább engedd meg, hogy vessek egy pillantást az építkezésre.

A fiatal szerzetes nem akart tiszteletlen lenni a híres és rangidős Michele Ruggierihez, kényszeredetten rábólintott.

– Jól van. De ugyanazt láthatod, mint tíz évvel ezelőtt. Semmire se haladnak. Lehet, hogy ekkora templomot fel se lehet építeni.

Ruggieri azért kíváncsian elindult a felállványozott, monumentális építmény felé. A sok apró kínai házacska után ezt óriásinak, hihetetlennek

látta. Ívek, kupolák, oszlopok kandikáltak elő az ácsolt gerendázat szövevénye mögül. És valóban úgy festett, mintha hozzá se nyúltak volna azóta, amióta legutóbb erre járt.

Valami mozgást mégis észlelt: inas, markos kezű férfiak egy csoportja éppen termetes köveket pakolt le egy vasalt fogatról.

Négyen fogtak egy tömböt, ami alatt majd' megszakadtak, pedig az hozzávetőleg csak akkora lehetett, mint egy hajósláda. És a messziről érkezett jezsuita azt gondolta magában, hogy teljesen mindegy, melyik tájékát lakja be valaki ennek a földgolyóbisnak, az embernek a lehetőségeihez mérten mindenütt a rászabott vagy rákényszerített munkáját kell végeznie.

Aztán lendületesen elindultak az ismert irányba. A rendház közelében jött rá, hogy miből ered ez a lenge ünnepi hangulata: az ismerős szagok és illatok teszik! Róma levegője mennyei, a frissen sült kenyér, a tömjén és nárcisz olyan különleges, semmihez sem hasonlító elegye, amit sohasem lehet elfelejteni. Szíve szerint áradozott volna most érzéseiről, de a fiatal szerzetes olyan kimértnek mutatta magát, hogy Ruggieri inkább hallgatott.

A komor falak, kerengők, amelyek a rendházat jellemezték, inkább egy rideg börtönre emlékeztették, mintsem a világ leggazdagabb és leghatékonyabb szerzetesrendjének központi épületére. Valamikor, régen, ezt nem látta ennyire lehangolónak, jóllehet tanulóéveiben fanatizálta őt a tökéletesen beosztott, fegyelmezett rendtartás, amely alól kibújni nem lehetett. Ám azóta bejárta a világot, és az utóbbi öt esztendejét a jezsuita szabályzat betartása nélkül élte. Csupán a legfontosabb lelkigyakorlatokat végezte el néhanap, amikor annak szükségét érezte. Erőszakkal, csak azért, mert elő van írva, nem alkalmazott időigényes elmélyedéseket, lelkigyakorlatot – ahogyan Matteo sem. Abban bízott, hogy ez nincs kiírva a homlokára, így erről ebben a házban senki sem tudhat.

Claudio Acquaviva a cellájában fogadta, amely helyiség kisebb volt, mint Valignani dolgozószobája Makaóban. Nos, igen: a jezsuita puritánság, önsanyargatás továbbra is itt, a központban a legpéldamutatóbb.

– Gyere csak, Michele testvér! – fogadta átható szemmel a generális. Középtermetű, gyanakvó tekintetű férfi volt, csukott, széles szája alatt mintha megrágatlan kenyérhéjat tartogatna. De, ha szóra nyitotta azt, látszott, hogy csak a fogai túl nagy méretűek.

Ruggieri térdet hajtott, aztán keményen kezet szorítottak. Acquaviva meglapogatta a sinológus vállát.

– Nehéz utad volt?

– Elég kíméletes volt hozzám Isten, de mégis nehezen viseltem a hosszú hánykolódást.

– Tűrés az életünk, s minél több a megpróbáltatás, annál inkább élvezhetjük Jézus szeretetét – bólintott a generális.

– Tesszük a dolgunk, atyám – felelte diplomatikusan Ruggieri.

Leültek az Acquaviva íróasztala melletti két, durván faragott karosszékbe, a generális kupákba bort töltött.

– Beszélj nekem először Matteo Ricciről. Magad is úgy látod, hogy hasznos munkát végez?

– Igen, atyám. Neki a természetéből fakad az a közvetlenség, amivel a kínaiakat megnyeri. És olyan magas szintre fejlesztette a más vallások iránti tudományát és a tapintatot, hogy senki sem bántódik meg, ha ő érvel, akár ravasz módon az ő hitük ellen is.

A generálisnak ezen el kellett töprengenie. Miféle tapintatról beszél neki ez a Ruggieri, amikor itt Európában a jezsuiták a legvadabb, legádázabb módszerektől sem riadnak vissza, hogy támadjanak minden „más” vallást.

– Ricci talán egyéb vallásokat is tisztel? – villogott most a szeme.

– Csak úgy tesz – felelte óvatosan Ruggieri, és ezzel hazugságon is kapta magát, de nyomban megsejtette, hogy Acquavivához nem lehet őszinte. – Elhiteti a kínaiakkal, hogy ő nem nézi le a vallásukat, közben pedig csak a jezsuita alapigazság szellemében végzi a feladatát. Mert Ricci megvet mindent, ami nem katolikus.

– Ezt örömmel hallom – égett ki a generális szeméből a gyanakvás parazsa. – Matteo testvér különös szerzet. Emlékszem rá, elődöm, Everard Mercurian azt mondta róla, hogy ez a novicius vagy elbitangol a nyájtól, vagy hírneves testvér lesz. És miben látod te az ő különlegességét?

Ruggieri várta ezt a kérdést, amire a választ már a hajóúton jó előre kigondolta. Mondta is, mint a vízfolyás, a generális pedig váltakozó érzelmekkel hallgatta. Volt, ami tetszett neki, volt, ami nem. De végtére is, amikor a sinológus befejezte beszámolóját a végén hozzátéve a jezsuiták jelmondatát – *Exitus acta probat* „A cél szentesíti az eszközt” Acquaviva elégedetten bólogatott.

– Valóban sajátosak Matteo testvér módszerei. Ha nem lenne sikeres, máglyahalálra ítéltetném, mint eretneket. Hogyan vélekedsz erről?

Michele Ruggieri tudta, hogy ez afféle udvarias kérdés. Hisz bármit gondol is ő erről, az teljesen lényegtelen. A mindenkori jezsuita generális korlátlan hatalmú vezető, cselekedeteit, parancsait senki sem vonhatja kétségbe.

– Én összesen hat évet töltöttem el Matteo mellett. Ő egy kalandor szellemű, okos, művelt ember. Nagy benne a konokság mind a tudományok, mind a vallástörténelmek irányában. Ha nem utazott volna keletre, most a vallástudományok professzora, filozófus lenne itthon. Kiváltság nekem, hogy ismerem őt, hiába vagyok idősebb nála.

– Képes lennél az ő munkáját végezni? – kérdezte meg határozottan a generális.

– Nem. Hiába lestem el a módszereit, az ő adottságával én nem rendelkezem. Én képtelen lennék úgy rögtönözni váratlan helyzetekben, ahogy Matteo.

Acquaviva bólintott, s ebben a bólintásban benne volt, hogy immár eleget hallott. Ruggieri nyugodtan indulhat a pápához a kinevezést átvenni.

XVII.

Szitált az eső, nedves-zöldben ragyogtak a kert fái. Pao Csen sietett át hozzájuk, és örömmel újságolta.

– Végre! Végre minden feltétel adott, hogy tovább lépjünk, Li Ma-to barátom!

Matteo Ricci és Take a fogadószobában kuksolt, és csöndes beszélgetésbe elegyedve lesték a nyitott ajtón át az esőt. Csen lelkes hangjára vidáman kapták fel a fejüket.

– *Vej!* – köszöntötte őt Ricci.

– *Vej!* – hadarta rá a mandarin és már fújta is tovább. – Saokuanban várnak, minden el van intézve.

Saokuan a tartomány második legnagyobb városa volt Kanton után.

– Hogy érted? – nézett értetlenül az olasz.

– Üresen áll két ház, neked is, nekem is. Ott is meg kell nyerni a helyi elöljáróságot, folyatnunk kell a térítést, hogy aztán még nagyobb hírnévre tegyél szert, és megnyíljon az út Peking felé.

– Sikerült hát…

– Igen!

– Mikor indulunk?

– Azonnal! Holnap.

– Föl se tudunk addig készülni – vigyorgott Ricci nekihevült barátjára.

– Az nem számít! Mi holnap indulunk, a cókmókot majd hozzák utánunk!

Az olasz nem ellenkezett. Az elmúlt évek alatt semmit se kopott kalandvágya, épp a napokban érezte meg, hogy ideje lenne helyet változtatni, hiszen a környék már kezdi megszokni jelenlétét. Akkor pedig csökken tekintélye, s a végén még megéri, hogy közöny ködébe szürkül.

– Bízom benned, barátom.

– Bízzál, és hallgasd meg a tanácsom! Köztiszteletben állásod eleve nem lehet teljes, mivel javakorabeli ember létedre még nőtlen vagy. Két

halat fogunk egy horoggal, ha úgy érkezünk meg Saokuan városba, hogy házas vagy.

Ricci szeme elkerekedett. Takéra is rámeredt, hátha ő tudja, mit akart ezzel mondani Csen.

– Talán megfeküdte gyomrodat az ebéd, *sziensön?*

– Hehehehe! – nevetett nagyot a mandarin. – Sose éreztem magamat ennél jobban.

– Hallgatlak, uram – hagyta rá az olasz.

– Magad mellé veszel egy nőt, akit mindenhol feleségedként mutatsz be. Meglátod, nyomban többre fognak becsülni.

– Hogyan tehetnék én ilyet?

– Nagyon egyszerűen. Holnaptól Jádevirág mindig melletted lesz, és úgy viselkedik, mintha a hitvesed volna.

Ricci ültében megszédült. A tiltakozás és az öröm elragadtatott mélységeit élte meg röpke idő leforgása alatt. O, Jézus, Mária! Jádevirág mint az ő felsége! Most erre mit feleljen, hogy azt se belegyezésnek, se visszautasításnak ne lehessen érteni? A szívét szorongatta a bizonytalanság.

– Barátom – felelte csendesen, és a szavak esetlenül hullottak ki a száján –, te pontosan tudod, hogy ki vagyok, milyen közösséghez tartozom, hiszen titkaim nincsenek előtted.

– Keresztény vagy, Li Mat-o, és mi is azok vagyunk – mutatott Csen Takéra és magára. – Mi ismerünk téged, tudjuk, hogy jelesebb embert náladnál bajosan lehetne találni. Sok beszélgetésre lesz még alkalmunk a jövőben, s én majd nem rejtem véka alá, mi a meggyőződésem az érintetlenségi fogadalomról. De egyelőre még nincs arról szó, hogy gyermeket nemzzetek Jádevirággal, csupán játsszátok el, hogy házastársak vagyok. Én emlékeztesselek a jelmondatra?

Take nyomban kibökte:

– A cél szentesíti az eszközt!

Riccinek hirtelen szava sem volt. Egy régi történet sejlett föl benne, ami még szülőhelyén, Maceratában esett meg vele gyermekkorában. Szőlőt lopott a városka szélén elterülő gyümölcsöskertből, és nyakon csípte a csősz. Az ember ráolvasta bűnét, de ő tiltakozott, égre-földre esküdözve. A csősz már csaknem megingott, amikor az inge alól kicsúszott és a földre esett az elrejtett szőlőfürt. Innentől kezdve elapadt a szava, egy szót sem

tudott többé kinyögni, hiszen lelepleződött. A csősz nagyon megverte, de ő tűrt. Tűrnie is kellett, hisz ügyetlen volt.

Közben Csen már Jádevirágért kiáltott. Jött is a gyönyörűség, mint egy *csinlin* a mesékből. A föld felett siklott, és csípőjét a néma lelkek sóhajai mozgatták.

– Holnap útrakelünk!

– Szabad kérdeznem, hová?

– Saokuanba – adta meg Csen a választ, aztán könyörtelenül folytatta. – El kell játszanod, hogy te vagy Li Ma-to asszonya.

Ricci nem mert a lányra nézni, az asztal lapját bámulta. Pedig látta volna, hogy Jádevirág orcáján sem undor, sem tiltakozás nem jelenik meg, hanem csak valami túlvilági fájdalom.

Sem a férfi, sem a nő nem aludt éjszaka. A fedett hintóba úgy szálltak be, mint két holdkóros. Ricci a reggeli imájába beleszőtte bizonytalan kedélyállapotát, könyörgött az Úrhoz, hogy minden rendben legyen, Jádevirág ne idegenkedjék tőle, ugyanakkor azt is kérte, erős tudjon maradni, és álljon ellent a csábításnak.

Csen elöl lovagolt Paj Si-en szolgája társaságában, mögöttük nyikorgott a két igásló által vontatott fogat, idős kocsissal a bakon, mögöttük négy fegyveres poroszkált, akiket az útra fogadtak fel. Sose lehet tudni, milyen veszély leselkedik rájuk, ha rátérnek az erdei utakra. Han Tao-kuo jókora elemózsiáskosarat helyezett a hintóban utazók lába mellé, de vízről meg borról is gondoskodott.

A Nap kisütött a reggeli borultság után. Megművelt rizsföldeken át vitt az útjuk, Ricci ezúttal is megcsodálta a különféle mértani alakzatokra szabdalt, vízzel elárasztott földeket. Milyen jellegzetes kép, ahogy a földművesek dolgoznak: szinte térdig a vízben, egyenes lábbal, hajlított derékkal, fejükön széles, kúp alakú szalmakalap, a *dóuli*. Ki sem egyenesednek, csak serényen kapkodnak alá az iszapba, mozgásukban egyfajta tánc érződik.

– Ez a rizsültetés? – törte meg először ő a csendet.

– Igen.

Hosszan hallgattak megint.

– Említettem már, hogy Olaszországban sokan nem is hallottak még a rizs felől?

– Luo Ming-csian beszélt róla. Mindenhez kenyeret esztek.

– Igen.

A férfi vetett egy óvatos pillantást a lányra. Aztán lesiklott a szeme, rátévedt az érzéki kézre. Egy édesszájú gyerek nem sóvárog annyira a méz után, mint ő arra, hogy megérintse. Gyorsan el kellett fordulnia, nehogy eluralja testét az irányíthatatlan ösztön.

– Mesélj nekem Erasmusról! – kérte meg lágy hangon a lány.

– Örömmel – ütötte szíven a boldogság Riccit. – Először Máté evangéliumából idézek egy sort, hogy aztán jobban megvilágítsam a nagy vallásfilozófus figyelemreméltó okfejtéseit. „Az én igám édes, az én terhem könnyű”– jézusi kinyilatkoztatásra Erasmus megjegyzi, hogy Krisztus könnyű terhét az egyház tette nehézzé. Sajnos a skolasztikus teológusok olyan doktrínákkal, tudományos elvekkel terhelték meg a hívő emberek tömegét, melyeket saját szillogizmusaikból és félreértelmezett bibliai idézetekből állítottak össze.

– Mi az a szillogizmus? – kérdezte a lány egészen érzéki hangtónusban.

– Körmönfont logikai következtetés. A jámbor hívők lassan már meg sem értették azt a sok következtetést, bújtatott üzenetet, amit az öntelt teológusok kiagyaltak, hogy mindent összezavarjanak a fejekben. Erasmus erre mit felel? „Krisztus nem találós kérdéseket tett fel nekünk, amelyeket vagy megoldunk, vagy elkárhozunk. Tanításai könnyen érthetők, ha nincs fontoskodó közvetítő, aki a saját céljaira akarja felhasználni a Szentírást.”

– Minden szavadat értem – szólt áhítattal Jádevirág. – Olyan érdekesen tudsz beszélni, és én annyira szeretem a hangod mély zengését…

Hirtelen elnémult. Riccinek minden erejét össze kellett szednie, hogy ne uralkodjon el testében a remegés. *Jézus az égben, jól hallottam?! Azt mondta ez a drága lény, ez a szépséges csinlin, hogy én annyira szeretem a hangod mély zöngését?* Minden rendben a fülével, ez valóban elhangzott! Teljes kétséget kizáróan! Ámde mit akart ezzel mondani? Zavar állt be nála, nem is érzékelve, hogy a lány is módfelett kényelmetlenül érzi magát. Meg még sem kukulhat, folyatnia kell!

– Az elsők… között javasolta… – kezdte el Ricci akadozva, s ekkor hirtelen nagyot zökkent a szekér, a nyelvébe harapott. – Oh!

– Mi történt? – tekintett rá a lány.

Olyan zavar állt be nála, hogy belevörösödött. Szabályosan érezte, hogy lángol a füle.

– Se… semmi… – Szájában a vér édes-sós ízével folytatta. – Hol is tartottam?… Igen… Erasmus az elsők között javasolta, hogy engedélyezni kellene a különböző vallási gyakorlatok együttélését. És ajánlotta az ellentétes vallási nézeteket kifejtő könyvek elfogadását, amennyiben a szerzők higgadtan tudnak érvelni, rágalmazás és sértegetés nélkül. Rendelkezzen minden vallás egyenlő jogokkal…

– Milyen nagyszerű jezsuita vagy te, Li Ma-to.

Riccinek ezúttal a szívébe nyilallt. Hogyan mondja meg ennek a rajongó drágaságnak, hogy ez távolról sem a jezsuiták eszméje! Éppen ellenkezőleg! A jezsuita doktrína szerint nem csupán sértegetéssel, rágalmakkal illethetőek a katolikus vallástól eltérő más felekezetek, de szabályzatuk szerint tűzzel-vassal való irtásuk is üdvös! Most mit tegyen, hogy elkerülje a hazugságot meg az őszinteséget is?

– Erasmus nagy elme, tőle érdemes tanulni. Sokban egyetértek a véleményével…

Ennyit mondott, és ezt vállalta is. Makaóban és Kínában eltöltött hat éve alatt szépen átformálódott a hite. Még mindig katolikusnak érezte magát, Jézus a számára továbbra is a legfőbb princípium volt, de immár minden más vallást is befogadott. A hit könyörtelen harcosának, ádáz jezsuitának már egyáltalán nem érezte magát. Talán azért is, mert lehet, soha nem is volt az.

– Milyen magányosak lehetnek az éjszakáid – mondta ki a lány, mintha csak hangosan gondolkozna.

– Miért hiszed ezt?

– Én itthon vagyok, ismerek sok jó embert, ezt a levegőt szívom magamba, a guan az anyanyelvem, az ősi kínai dallamok töltik be a lelkem, és mégis sokszor magányos és zaklatott vagyok.

– Párra kellett volna már találnod – bökte ki Ricci, és azon nyomban elkezdte átkozni magát. Hogy az ördögbe tudott ilyen szamárságot mondani! – Vagyis, talán egy jóravaló férj oldalán megtalálnád a lelki békét.

És még fokozza is születlenségét!

– Én csak ahhoz vagyok hajlandó kötni az életemet, akit szeretek. Akkor inkább ne legyen senkim.

– Értem…

Bármennyire is nem akarta, kikívánkozott belőle a kérdés.

– És szeretsz valakit?

Késett a válasz. Sziklás szurdokon zörögtek át, a meredek hegyoldal elfödte a Napot. Árnyék terítette rájuk delejes szürke leplét. Az igen tapintatlan kérdés ott keringett az utasfülke belsejében, és egyre kínosabb csendet gerjesztett. Riccire szinte megváltásként hatott a hintó mögött kocogó lovasok egyikének harsány kacaja. Megtörte a feszült pillanatot, aztán a lány is megszólalt.

– Igen, szeretek.

Na, balga ember! – rótta meg magát az olasz – *Most okosabb vagy? És még elégedett is lehetsz, ha Jádevirág nem sértődött meg!*

– Éhes vagy? – jutott eszébe kínjában.

– Nem.

Fényszomja támadt. Egyre erősebben vágyott kikerülni az árnyékból. Úgy vergődött benne a lélek, mint óceán mélyén a tintahal, amelyik menekülés előtt még ki is eresztette sötét anyagát. A világ, az élet fény nélkül semmi, semmi, semmi…

– Szeretnék keresztény lenni…

Ezt ki mondta? A lányra bámult. Jádevirág is ráemelte achátcsillogású mélyfekete szemét.

– Hogyan?

– Meg akarok keresztelkedni.

– Csakugyan?

– De én azt akarom, hogy te keresztelj meg. Ahogyan Keresztelő Szent János a folyó vízében.

– Igen… – dadogta a férfi. – Igen, megteszem…

– Köszönöm – suttogta alig hallhatóan Jádevirág. Majd kisvártatva felélénkült. – Meséljek neked egy régi mesét?

– Megörvendeztetnél vele…

És a lány túlfűtött, csivitelő hangon elkezdte.

– Az Emej-hegyen, a Jáde Lány-sziklába ékelődve bújik meg a Jáde Lányok tava. Vize olyan tiszta, áttetsző, mint a tükör. A Jáde Lányok tava történetének pedig ugyanolyan végtelen hosszú a folyása, akár a folyó vize, amely most egyenesen ideér… Az Ég Déli Kapujánál, bíborvörös palotában lakik az öreg Jáde Császár. Tíz lánya van, az emberek úgy nevezik őket: a

Tíz Tündérlány. A Tíz Tündérlány a Kényelem Palotájában lakik. A palota csodálatosan díszes: aranycserép a tetején, alabástrom jádekőből a gerendák, achát ülőkék, nyolc drágakőből az ágyak, vörös ékkőből az ereszalja, s faragottak, festettek a szemöldökfák. A Kényelem Palotáját környező Császári Virágoskertben soha nem hervadó bűbájos virágok nyílnak, jádezöld mező sarjad… Egyszer a nővérek a palotában unatkoztak, és arra az elhatározásra jutottak, hogy kimennek játszani a Császári Kertbe. Ahogy mentek, nagy tornyos épület előtt haladtak el, aminek az ajtaja fölé négy szó volt írva: „Felhők alatt virágzó tavasz". Eredetileg az épületet a Változatlan Tavasz Palotájának hívták. Aki felment a Változatlan Tavasz Palotájába, láthatta az emberek lakta világ tájait. Kilencedik Nővér azt ajánlotta, menjenek fel körbenézni. A legidősebb nővér izgatottan tiltakozott: „Ennek a palotának egy Fehér Daru nevű legény a kapuőre. Császári atyánk parancsa, hogy senkit ne engedjen fel szíre-szóra." Tizedik Hugica könyörgött: „Csak egy pillanatra menjünk fel megnézni!" A többiek is támogatták kishúguk kérését: „Nővérkénk, engedd, hogy felmenjünk és megnézzük az emberek lakta világ tájait. Császári atyánk nem tudja meg"… Az idősebb nővér nem bírt ellenállni húgai kérésének. A lánytestvérek csoportja rávette az ifjú Fehér Darut, engedje fel őket a toronyba. A lányok az alabástromkőből készült korlátnak támaszkodva lenéztek a felhők alatti földre, s hallj csodát, mit látnak? Folyókat, tavakat, hórihorgas sziklás hegyeket, házakat, megművelt földeket. Mindezt titokzatos, halvány rózsaszín pára vonta be. Nem sokkal később a pára eloszlott, és egy hatalmas, jégmadárzöld, azúr színű, csodálatos hegy bontakozott ki szemük előtt. Tizedik Hugica meglepődve mutatta a hegységet, s azt kérdezte: „Az meg milyen hegy? Ilyen gyönyörűt!" Idősebb nővér válaszolt: „Az bizony az ég alatti híres Emej-hegy!" A testvérek, amint meghallották, hogy amit látnak, nem más, mint a régi, híres Emej-hegy, egyik ámulatból a másikba estek. A napsugarak beragyogták az Emej-hegy magaslatait, ahonnan hirtelen fehér felhő emelkedett fel. Szemvillanásnyi idő alatt ezüst hullámként fodrozódott, a hullámai dagadtak, s minden elmerült a hófehér felhőhabokban. Tizedik Hugica elbűvölve kérdezte: „Nővérke! A hegytetőn az a hatalmas, tenger hullámaihoz hasonló jelenség micsoda?" Második nővér válaszolta: „Az bizony nem más, mint az Emej-hegy híres felhőóceánja." Ekkor a felhőóceánon kirajzolódott egy ragyogó, hétszínű sugárkoszorú, színei csodálatosan tündököltek, felülmúlva a Lét Szelleme

palotájában lévő ötszínű fény erejét. Ez a tünemény Buddha fénye volt. A ferde napsugárban az Emej-hegy különös színei az égbe szöktek. A Csing-ji, Min és Tatu folyók előttük kanyarogtak, s mint házakon a cserepek, a hegytetők úgy emelkedtek egymás mögött. A hegyen a fenyők sötétzöldek, a ciprusok opálkékek voltak, a tekergő ösvények pedig belevesztek a felhőkbe. A buja növényzet, a hegyi virágok még inkább növelték az Emej-hegy páratlan szépségét… Mind e különlegességek élvezete közben Tizedik Hugica váratlanul felfedezett a mérhetetlen zöld kavalkádban valami igazgyöngyszerű csillogást. Ahogy jobban szemügyre vette, látja ám, hogy az egy tavacska, s a partja telis-tele színes virágokkal. Tizedik Hugica azt kérte: „Nővéreim! Ha már az Emej-hegy ilyen fenséges, gyerünk a tópartra játszani!” A nővérek mindegyikének éppen ez járt a fejében. A gondolatot tett követte, egyenesen az Emej-hegy felé repültek. A mennyei tó közelről még sokkal szebb volt, mint ahogy az égből látták. A tóparton mindannyian énekeltek, táncoltak. A legifjabb. Tizedik Hugica különösen boldogan ugrándozott, miközben így szólt: „Hol van az égben ilyen áttetsző víz! Vetkőzzünk le, s fürödjünk meg a tóban!” Ledobta ruháit, és beugrott a vízbe fürödni. Nővérei is levetkőztek, s utána mentek a tóba. Énekeltek, vizet paskolva játszadoztak, örömük a tetőfokára hágott, szinte elfelejtették, hogy emberek között vannak… Volt ott egy A-niu nevű legény, aki éppen fát vágott a hegyen. Amikor egyszerre leánycsapat nevetését hallotta, különösnek találta. Ezen a helyen az utak keskenyek, meredekek is, a gyógynövénygyűjtő, tapasztalt vajákosokon és favágó fiatalokon kívül más nem jár rajtuk, hogyan lehet, hogy lányok jöttek a hegyre? A hang irányába egy magaslatra mászott, s mit lát? Tíz gyönyörű leányt, amint a tóban fürdenek. Istennőknek nézte őket. Azt gondolta, csak nem ők azok, az égi tündérek?… Amikor a lányok nem figyeltek oda, a hozzá legközelebb lévő halom ruhát magához ölelve elrejtőzött a fák között. A tíz lánytestvér önfeledten szórakozott, ám hirtelen a levegő megtelt titokzatos harangzúgással, amely azt jelentette, elérkezett az Ég Déli Kapujának zárásideje. A lányok kijöttek a tó vizéből, s magukra kapkodták ruháikat. Tizedik Hugica azonban nem találta a sajátját. Nővérei is minden égtáj felé keresték, de ők sem találták meg… Ekkor égzengésszerű robaj hallatszott fentről, s látták, hogy csukják az Ég kapuját. Nem várhattak tovább. Tizedik Hugica nézte, ahogy nővérei elrepülnek. Nincs meg a ruhája, szállás is kellene, kétségbeesésében sírni kezdett… Hát egyszerre előlépett A-niu az

erdőből, a ruhákat magához szorítva. Tizedik Hugica, amint megpillantotta, menten elöntötte arcát a szégyen pírja. A füves bozótba óvakodott, nem mert onnan kibújni. A-niu megszólalt: „Tudom, hogy égi tündér vagy. Odafönn minden jó, miért jöttök az emberek közé?” Mire a kislány: „Ha visszaadod a ruháimat, megmondom!” „Ha odaadom, elrepülsz.” „Add vissza a ruháimat, de tartsd vissza a felhőcipőmet, anélkül nem tudok elrepülni.” A-niu visszaadta a ruhát, a lányka magára öltötte, majd megszólalt: „Az égben harminchárom palotánk, kilencvenkilenc csarnokunk van, de nincs olyan csodálatos hegységünk, mint az Emej, és még inkább nincs ilyen áttetsző, kristálytiszta tavunk.” A-niu így válaszolt: „Ha már ennyire szereted az Emej-hegyet, maradj is itt! Majd együtt járunk a hegyre fát vágni, a tóhoz énekelni, táncolni.” A kislány zavartan mondta: „Nem maradhatok, mert ha császári atyám megtudja, hogy lejöttem a földre, engem hibáztat. Add vissza felhőcipőmet, bocsáss el, később visszajövök.” „Nem adom vissza a felhőcipődet! Maradj itt, úgy viselkedem veled, mint az édeshúgommal.” Tizedik Hugica meghányta-vetette magában A-niu szívélyes szavait, s végül belegyezett, hiszen egyébként is megszerette ezt a vidéket… Ettől kezdve együtt jártak fát vágni, földet művelni, a tópartra énekelni, táncolni, és csodálatos életet éltek… Egy napon is éppen a tóparton szórakoztak, mikor hirtelen vihar kerekedett, az ég elborult, a föld elsötétült, madárraj menekült, s a felhő csúcsán arany vértben szellem állt. Az Aranyvértes Szellem kezét mellén összekulcsolva Tizedik Hugica felé fordult: „A Jáde Császár tudomást szerzett róla, hogy egy tündérlány saját elhatározásából alászállt a halandók világába. Nagyon megharagudott, különleges parancsával előreküldött: tündérséged sürgősen térjen vissza az Égi Csarnokba!” Tizedik Hugica így felelt: „Aranyvértes Szellem! Kérlek, jelentsd császári atyámnak, megszerettem ezt a gyönyörű emberi világot, s nem óhajtok visszamenni az Égi Csarnokba.” Amint az Aranyvértes Szellem elmondta Tizedik Hugica üzenetét, a Jáde Császár éktelen dühre gerjedt. A tizedik tündérlányt és A-niut a halandók világában ezüstfácán csibékké változtatta… Azóta az ezüstfácán csibepár az Emej-hegy erdeiben, sziklái és vízmosásai közt, patakok partjai fölött szabadon szárnyal, szabadon énekel. Az emberek pedig azt a tavat, amelyben a tündérlányok fürödtek, a Jáde Lányok tavának nevezték el…

Jádevirág elhallgatott. A pillanat megmerevült, időtlenné lett, a kerékagy monoton nyikorgása lassan visszaszűrte a mese üzenetét a

valóságba. Mint amikor az ember álomból ébredezik, és elfoszlik minden, ami abban a másik világban nyilvánvaló.

És Ricci már ideát volt és meg nem tudta volna mondani, mit veszített el, de valami hiányzott, valaminek az üres helye maradt csak benne, s ez a kitöltetlen térség bizonytalan félelmet eredményezett.

– Milyen szomorú – dünnyögte.

A lány mozdult, az ülőpad fája megreccsent.

– Úgy véled? Számomra inkább fennkölt…

Ezt a hangot már nem a történet iránti rajongás, hanem a puha érzékiség hatotta át. Olyan lágyan búgott, hogy az a férfiba sajdult. Jádevirág hangja nélkül nincs értelme immár semminek…

Valami kis akadály támadhatott, mert megállt a hintó, odakint Pao Csen a kocsisnak kiabált.

– Balra térj ki, mert ez a kátyú eltöri a kereket.

– Közel a fal! – morgott a kocsis.

– Mindegy, kíséreld meg.

Ricci kihajolt a batár ablakán.

– Mi történt?

– Ki kell kerülni egy gödröt – tájékoztatta Csen.

A kitérés nem volt egyszerű. Az út egyik oldala meredek lejtő, a másik oldala hegyhát. Tehát az útról letérni veszélyes, a tátongó gödör pedig a legrosszabb helyen.

– Talán be lehetne tömni valami törmelékkövekkel – javasolta Ricci.

– Okos ötlet… de nincs semmi használható morzsalék a környéken!

A kocsis inkább a hegyhát felé irányította a lovakat, az járt kevesebb kockázattal. A két baloldali kerék fölkapott az emelkedőre, a hintó vészesen oldalra dőlt, Jádevirág Ricci ölébe zuhant. Egyetlen pillanat volt az egész, a lány halkan felsikoltott, a férfi lélegzete bentrekedt, s olyan közel meredtek egymás szemébe, mint még soha. Ez a szantálillat mindenütt jelen volt, ahol Jádevirág. Ricciben ugyan nem tudatosult, de ez számára az élet, a csaokingi ház és a szerelem illatával volt egyenlő. Őrületes vágy támadt benne, hogy átölelje, magához szorítsa azt a csodalényt, aki mindezeket megtestesíti…

A batár visszazökkent rendes helyzetébe, a gödröt sikeresen elkerülték. Jádevirág elsiklott, és visszahuppant az iménti helyére. Kisvártatva Csen tekintett be az ablakon.

– Megvagytok?
– Igen.
– Hamarosan elérjük a Pejcsiangot.
– A folyót? – kérdezte Jádevirág.
– Igen. Remélem, járható lesz a part menti út.
A mandarin bólintott, megbiztatta a lovát, elugratott. A lány beszédesen Riccire tekintett. A férfi pontosan tudta, mire gondol.

A pihenőhely egy terasz alakú, széles, párkányszerű kiszögellés volt a folyó mentén, ahol bőségesen falatoztak az odakészített elemózsiából. A két úrnak még bor is jutott, Jádevirágot hiába kínálták. A kísérő katonák kicsit távolabb tanyáztak le, közöttük a kocsissal. Ok a maguk útravalóját eszegették. Némelykor kandi szemeket meresztettek Ricciék felé: ki lehet ez a különös öltözetű, sűrű szakállt viselő férfi? Azt látták, hogy más a szem- és orrformája, de a sugdolózáson kívül egyébre nem szánták el magukat. Emellett Jádevirág is kapott szépségének hódoló fürkész pillantásokat.
Miután ettek-ittak, Ricci a barátjához fordult, de úgy, hogy más ne hallja meg.
– Lemegyek Jádevirággal a folyópartra. Senki ne jöjjön utánunk!
– Így lesz, Li Ma-to!
A férfi a szemével intett a lány felé, és elindultak egy ereszkedő ösvényen lefelé. Az árterület öreg fái, az albizzia, a kaucsukfüge itt nagyra nőttek, terebélyes lombkoronáik hatalmas, összefüggő ernyőtetőt képezett.
Hirtelen egy másik, egy árnyékos világ tárult a szemük elé a napfényes helyett. Hasonló már történt a mai nap, ez azonban már nem vette el Ricci ünnepi hangulatát. A lejtő elég meredek volt, ám a fatörzsek biztonságot jelentettek, hiszen négy-öt lépést követően bármikor meg lehetett kapaszkodni valamelyikben. Az avar puhán süppedt talpuk alatt, a természet kegyes jóindulatára nem lehetett panaszuk.
A folyó vízállása elég alacsony volt, ami abban mutatkozott meg, hogy legalább háromlépésnyi kavicsos partot hagyott szabadon. Folyása se volt vad, ámbár lassúnak sem lehetett volna nevezni.
– Levetkőzzem? – kérdezte Jádevirág.

Erre mit válaszoljon? Mindent megadott volna azért, hogy lássa a lányt mezítelenül, mégis azt felelte.

– A fölső ruhádat kíméld. Keresztelő Szent János sem követelt pőreséget.

A lány kibújt sárga topánkájából, levetette selyem köntösét, egy szál lenge, combközépig érő batiszt alsóing maradt rajta.

Ricci, ha látott is hasonlót, ehhez foghatót még soha. Mire emlékezteti őt ez a bőrszín? Ezek a formák? Mindenre és semmire. Ebben rejtezett a mindenség buja érzékisége, a vonzerő varázsos mágiája. Megannyi szín és illat, oly hibátlan, oly tökéletes, mint az Édenkert maga. Csupasz kar, vállak, lábszár, s rajtuk a bőr olyan redőtlen, mint a feszített selyem. O, és a térd! Isten léte egyébként sem, de most, Jádevirágot látva végképp megkérdőjelezhetetlen. Mert csak egy időn és téren kívüli, öröklétű Mindenható képes ilyen tökéletességet teremteni. Ettől sírni kell, mert ez olyan szép, tiszta, ami meghatja mindazt, aki megpillanthatja.

Hónapok óta kereste már az érzéseire és a lányra is illő hasonlatot, ami most váratlanul mégis természetes önkéntelenséggel fogalmazódott meg bensőjében, és megjelenésével többé nem is eresztette: ez így maga a szeplőtelenség.

A lány könnycseppet fedezett fel a férfi szemében. Menynyire félreismerte őt! Hány évnek kellett eltelnie, hogy átforduljanak érzései, méghozzá teljes egészében. Vajon létezik még a világon ilyen együgyű nőszemély, akinek ily hosszú idő kellett, hogy észrevegye a férfit, aki állhatatos, megbízható, kedves, és mélyen érző lélek! Aki most levetette ujjasát meg az ingét, fehér mellén szokatlanul, de valahogy mégis izgatóan göndörödött a szőrzet. A kínai férfiak többnyire csupasz bőrűek, s erre a különlegeségre mindig rácsodálkozott.

– Jöjj! – intett feléje tétován az olasz, és belelábalt a folyóba. – Csak lassan, nehogy félrelépjünk.

Érezte Ricci is, hogy ebben a magasztos pillanatban kissé suta dolog efféle köznapi tanácsot adni, de erősen tartott az ismeretlen folyótól. A meder is tartogathat meglepetést, s a sodrása is erősebb a kelleténél. Féltette a lányt.

– Követlek.

Ahol derékig ért a víz, ott a férfi megállt, szembefordult Jádevirággal.

– Tekints az égre, jámbor lélek, valld meg magadban vétkeidet, s kérjük együtt az Urat, hogy oldozzon fel a bűnök terhe alól. Jádevirág, most megkeresztellek téged az Atya, a Fiú, a Szentlélek nevében. Légy az egy igaz, keresztény Isten báránya, fogadd el, és higgy mostantól Őbenne, mert Ő az örök jóság és irgalmasság. És fogadd el, higgy Jézus Krisztusban, aki a világosság, a béke és a feltámadás!… Testvérem az Úrban! Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és az igazság ismeretére eljusson. Ő vezetett téged is úgy, hogy találkoztál földi egyházával, meghallottad az Evangélium által az ő hívó szavát, felismerted benne új életre vezető igazságát, hit és szeretet ébredt benned Jézus Krisztus Urunk, a világ Megváltója iránt. Imádkozzunk most azért, hogy ami jót az Úr elkezdett benned, azt megerősítse, és teljességre vigye üdvözítő akarata szerint… Mondd, hogy ámen!

– Ámen!

– Ennek a folyónak tiszta vize mossa le rólad a bűnt, merülj el benne, és innentől fogva más ember leszel.

A férfi a nő fejére helyezte két tenyerét, és lenyomta a víz alá. Rövid ideig tartotta odalent, aztán fölengedte. Jádevirág víztől csöpögő hajjal, neves orcával pislogott Riccire. Így is ragyogóan szép volt.

– Mi lesz a keresztény nevem?

– Ennek nem érzem szükségét – felelte a férfi. – A Jádevirág névnél szebbet nem tudok.

– Én mégis szeretnék keresztény nevet. Még ha nem is szólítasz úgy.

Ricci bólintott.

– Legyen a neved Júlia.

– Júlia… – ízlelte meg a lány a szót. – Szép.

Váratlanul megfogta a férfi kezét, és elindult a part felé. Ricci boldogan hagyta magát vezetni, főleg így, hogy kezét szorongatja az a személy, aki számára a legdrágább kerek e világon. A parton előzékenyen fölvette a lány ruháját, hogy odanyújtsa neki. A mozdulat azonban megállt félúton, a döbbenetes felfedezés szinte megbénította. A lány nedves batiszt alsóinge rá volt tapadva karcsú testére, és úgy hatott, mintha mezítelen lenne. Ettől a szépségtől egy férfi akár az eszét is elvesztheti, főképpen az, aki meglett koráig sem érintett asszonyt. És ahogy egymásba fonódott pillantásuk, rájuk jött a remegés.

– Fá… há… zohom… – vacogta Jádevirág.

Ricci kiejtette kezéből a női köntöst, észre se véve, hiszen lelke és szelleme egy másik tartományba lebegett át. Amit tett, önkéntelenül tette: odalépett a lányhoz és karjával szorosan átfogta. És Jádevirág viszonozta az ölelést. Reszketve fonódtak össze, dideregtek versenyt, és nem csak azért, mert annyira fáztak volna. A legelső igazi érintés újdonságos mámora, a vonzalom legelső kinyilvánítása, a szerelem legelső lobbanása vacogtatta lelküket. És mindkettő sírt, meleg könnyeik egymás vállára hullottak.

Siratta őket a természet is. A végtelen, az időtlen; a magányos, a társas, a gazdátlan, a birtokos, a halk, a zajos, a mozdulatlan és mindig változó, a látható és láthatatlan, az érző és érzéketlen, a léha, az élénk, a sarjadó és korhadó… A szerelem… Természet? Inkább egy láthatatlan üzenet a világnak, hogy „az érzés mindenekfölött”, s bár nem birtokol semmit, mégis uralkodik. És hadd fájjon és sajogjon bár, de létezzen, legyen, és soha ne múljon…

Egy ideje már hallottak az út felől valamit, csak mégsem akartak róla tudomást venni. Aztán egyszerre már szorongatni kezdte szívüket a nyugtalanság, szétrebbentek.

– Hallod?

– Hallom – bólintott rá ijedten a lány.

Gyorsan magukra kapták a felöltőt, és sietve elindultak föl a lejtőn a fák között. Ahogy erősödtek a gyanús zajok, úgy nőtt bennük az aggodalom és a félelem: vad üvöltözés, ádáz pengecsattogás zaja hallatszott. Még gyorsabbra fogták lépteiket, menet közben mindketten előkapták a ruhaujjba ügyesen elrejtett csient.

A kiszögelésre fölérve hátborzongató látvány tárult a szemük elé. Pao Csen és Paj Si-en hátát egy kőszálnak vetve védekezett öt dühödt, zsiványkinézetű támadóval szemben, azok kardcsapásait nagy üggyel-bajjal hárítva. A kísérő katonák meg jó néhány idegen tetem vérben fagyva hevertek szanaszét a hintó körül.

Matteo Riccinek minden tagja megdermedt, és úgy érezte, mozdulni sem tud, eljött a vég. Csen barátját mindjárt levágják, aztán ők következnek. Ám ez a rettentő sejtelem nem tartott sokáig, mert hirtelen egy éles, vakmerő hang felrázta.

– Íííjjá!! – sikított fel Jádevirág, és rövid kardját varázslatos módon pörgetve támadásba lendült.

Ez nyomban hatott a haramiákra, akik közül többen is visszafordultak, más harcállásba helyezkedve. Közülük egy szegecselt bőrmellényt viselő, sárkánytetoválásos karú förmedvény kivált, és harsányan felkiáltott.

– Hát itt vannak! Gyere csak, áruló szuka!

A lány nagy lendülettel tört ellenfelére. Egy ideig csengtek a kardok, aztán Jádevirág elvétett egy vágást, megbotlott, a bokája oldalra nyaklott. Elesett. A bőrmellényes nyomban végezni akart vele, de a lány a földre zuhanást követően ügyesen elpörgött. A támadónak a következő csapásra már nem maradt ideje, mert akkora ott termett Ricci. Azonnal felismerte, kivel áll szemben, és, akárcsak Kantonban, amikor rájuk támadtak, hirtelen orrába döfött valami fertelmes bűz. Ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy ne álljon keményen ellent.

Csen közben magára talált, és egy mesteri vágással elintézte egyik támadóját. A haramia úgy csuklott össze, mint a bambusz, amelyik derékban törik ketté. Már csak négyen maradtak, a létszám tehát kiegyenlítődött. Meg is ingott a zsiványok önbizalma. Jádevirág talpra szökkent, és fájdalmas képpel próbált kibicsaklott lábára állni. Ricci védett, visszavágott, megsebesítette bűzhödt támadóját, igaz, csak a combján és könnyebben, de ennyi elég volt, hogy levegőhöz jusson.

– Bitang nyugati féreg! Szőrös vaddisznó! – ordibálta a bőrmellényes.

Csen a szolgájával immár elmerészelte hagyni a kőszálat, és ellentámadásba lendült. Szinte egyszerre sikerült ledöfniük egy-egy torzonborz alakot, így a harmadik menekülőre fogta. Annyira azért nem féltette az életét, hogy még utoljára ne kísérelte volna meg a lányt megölni. Ricci csak a szeme sarkából észlelte, mert átkozódó támadóját kellett inkább lesnie.

– Pucoljunk innen, barom! – kiáltotta el magát a bőrmellényes, aztán arra iramodott, amerre szabad volt az út.

Senki sem gondolt üldözésére, mert mindhárom férfi megkövülten azt leste, mi történik a sántikáló lánnyal. Az útonálló már emelte is görbe szablyáját, és szörnyű erővel kaszált Jádevirág felé, aki épphogy csak rá tudott tartani rövid fegyverével. Az összecsattanás után a csien kipördült a kezéből, és zörögve a kemény talajra hullott.

– Úristen! – kiáltott fel Ricci, látva fegyvertelen, kiszolgáltatott szerelmét.

A következőkre nem számított: Csen kezében megvillant egy zömök vadászkés, amit hirtelen megsuhintott, s az, miután sziszegő kígyóhangot hallatva átszelte a hozzávetőleg tizenkét lépésnyi távolságot, keményen a zsivány hátába fúródott.

– Áááá! – verte vissza a hegyoldal, s egy tetemmel mindjárt több hevert el a földön.

– Dühös vagyok! – kiáltott fel Jádevirág.

– Ugyan miért?

– Mert olyan szerencsétlen voltam!

– Ellenkezőleg! – suhintotta le hosszú kardjáról a vért Csen.

Paj Si-en hozzátette:

– A te bátor fellépésed mentett meg bennünket!

A lány nagyon durcás képet vágott.

– Bedőltem a büdös patkány cselének!

A mandarin nagyot kurjantott:

– Hol van az átkozottja?!

– Elmenekült – felelte Ricci, kardjával mutatva az irányt. – Visszafelé az úton.

– Az irgalmát! Ezt el kell intézni! – A mandarin gyorsan felmérte, hol a lova, odarobogott, nyeregbe pattant, elvágtatott. - A múltkor is ez volt a főkolompos! – szálltak még vissza mérges szavai.

A kocsis most kecmergett elő a hintó alól. Sápadt és elkínzott volt az arca, és zavartan pislogott Riccire.

– Azt hittem, nagyuram, vége az életemnek. Szörnyen féltem – csóválta a fejét, és hajlongva folytatta. – Már megbocsáss szavaimért, ezek véled és a kisasszonnyal akartak végezni.

– Igen? – tekintett Ricci meglepetten Paj Si-enre.

– Minden bizonnyal, *sziensön* – erősítette meg a ravasz tekintetű férfi. – Az a csupasz karú egyből behatolt a hintóba, és azt kiáltozta: most megdöglesz, nyugati tetű, meg te is, kétszínű szuka!

– Elfajzott korcsok! – sziszegte Jádevirág.

– Én ismerem ezt a gazembert – vakarta fejét a kocsis. – Ha jól tudom, Heisza Guo a neve. Mindenre kapható, kíméletlen bérgyilkos. Csak sose találkozzak vele többet!

Csen tért vissza lassú ügetésben. A ló zabláján túros hab fehérlett. Alaposan meghajthatta a gazdája.

– Elmenekült az ebfajzat! Bevetette magát a sűrűbe, ott már nem akartam a lovat magára hagyva gyalog üldözni. De kerüljön csak még egyszer a közelembe. Vége lesz neki!

– Úgy hírlik, Vu Jing csahos kutyája – jutott eszébe Paj Siennek.

Csen leszökkent a lováról.

– Ha úgy hírlik, nyilván igaz. Régen sejtem én már ezt. Csak azt gondoltam, már felhagytak álnok szándékukkal.

Ricci igyekezett rendbe szedni gondolatait. Vu Jing továbbra is veszélyt jelent a számukra. Megtalálta őt megint, pedig Kína hatalmas ország. Jobb lett volna ezt a Heisza Guót megölni, hátha azzal megoldódott volna a helyzet.

Aggodalmas képpel lesett Jádevirág felé. Nincsenek biztonságban, a jövőben bárhol, bármikor rájuk törhetnek orgyilkosok, pedig most méginkább ragaszkodik az élethez. Hiába növekszik Li Ma-to tekintélye, valakik a vesztét akarják, s ezáltal a körülötte lévők is állandó veszélyben vannak.

– Hányan támadtak rátok? – kérdezte mandarin barátját.

– Kilencen!

– A katonáink mind meghaltak?

– Mind.

– Szerencsétlenek…

Jádevirág fellépett a hintóba. Ricci a folyónál történtekre gondolt, s ebben a megrázó helyzetben is átmelegítette szívét a szerelem. Maga is megdöbbent az érzés komolyságán. Képes a világon bármi más is ilyen befolyással lenni a lélekre, mint az imádat? Mit kezdjen ezzel a lelkében és testében eluralkodó mérhetetlen rajongással?

– A mocskok felvagdalták az ülés borítását! – hallotta a lány dühös hangját.

Csen szolgájához fordult.

– A halottak sorsát el kell rendeznünk. A hitünk és tisztességünk szerint.

XVIII.

Új benyomások, új élmények érték Saokuan városban. Hasonlóképp rendezkedtek be, mint az előző helyen. Pao Csen két házat vásárolt, egyikbe maga költözött feleségeivel, udvartartásával, másikat Ricci rendelkezésére bocsátotta. Rövid időn belül minden úgy folyt, ahogyan Csaokingban. A jezsuita háznép is áthurcolkodott a teljes berendezéssel együtt. Ricci öröme egy apróság miatt nem volt teljes. Maradtak adósságaik: An-tung teaház-tulajdonosnak tartoztak ötvenezer uncia ezüsttel, egy másik uraságnak tizenötezerrel, de azt Csen kiegyenlítette.

– Barátom, nem is tudom, miért vállalsz ennyi áldozatot értem! Érdemtelen vagyok rá.

– Azt majd én eldöntöm – nevetett a mandarin. – Mostantól nekem tartozol, de adok két év kamatmentes haladalékot.

– Ismét köszönöm neked! Nélküled semmire se mennék.

Jádevirág teljesen megváltozott. Immár szívesen tartózkodott Ricci közelében, készséggel szóba elegyedett vele. Ilyenkor ragyogott achátcsillogású szeme, s a hangja olyan édesen csivitelt, hogy attól úgy folyt el az olasz lelke, mint a meleg méz, és szorongatta belül az édes fájdalom.

Ott a folyóparton, az a reszkető ölelkezés folytatást követelt volna, de a férfit fogva tartotta a bűntudat. Az egész életét, a hitét, a meggyőződését meghatározó önvád. Évtizedek óta úgy alakította napjait, óráit, perceit, hogy abból maradjon ki a „nő” mint a bujaság tárgya. És még hazudik is magának, mert tulajdonképpen, mióta Jádevirágot meglátta, lélekben megszűnt makulátlannak lenni. *Ki kell mondani, Matteo Ricci, hogy gyáva vagy! És már-már hitetlen is!*

A városlakók ámítása azonban sikeresen folyt, s ezzel a kantoni rendház, meg a makaói Szent Pál kollégium testvérei is elégedettek voltak. Ricci a jól bevált módszert alkalmazta: senkinek sem mesélt a kereszténységről, csupán látható helyekre rakta az allegóriákat. Csak akkor

kezdett el magyarázni róluk, ha a vendégek kérdéseket tettek fel ezekre vonatkozólag. De akkor is csak szerényen válaszolt, udvariasan kéretve magát. Jó ötletnek bizonyult Jádevirágot is rávenni a feleség szerepére: mindenkinek úgy mutatták be, mint Li doktor asszonya. Ez is növelte a bizalmat a tudós személye és a hite iránt. És továbbra sem keresztelt, inkább Kantonba küldte az áttérni szándékozókat, vagy kéretett egy szerzetest, hogy végezze el nála a szertartást. Legtöbbször Goëst küldték, aki szívesen jött, s látta el ezt a hálás feladatot, fontosnak érezve magát. Emellett „a tudós" házában sokkal fesztelenebb, barátibb volt a légkör, mint Baretto szigorú rendtartása alatt.

A kert Jádevirág keze által itt is hamarosan megszépült, és Ricci immár szentelt rá időt, hogy sétálgasson a virágillatos szabad ég alatt, frissítve gondolatait. Némelykor gyakorolta Csennel a kardforgatást, hogy ne essen ki a formából. No, meg azért is levegőzött többet, ámbár ezt még magának is nehezen vallotta be, hogy véletlenszerűen találkozzon Jádevirággal.

Egyik napon valami nyilvánvalóvá vált a férfi számára, amit pedig már mindenki tudott. A nyitott oldalú kerti pavilon felől csilingelő női kacaj jutott el hozzá. No, gondolta, arra kerül, de mintha csak akaratlanul tenné. Jádevirág és Bara ücsörgött a tető alatt, lantot babrálva.

– Ó, bocsánat! – szabadkozott, amikor a közelükbe ért. – Remélem, nem zavarok.

– Dehogy zavarsz, uram! – mosolygott rá Jádevirág. – Ellenkezőleg. Szívesen vesszük a társaságod. Telepedj közénk!

Ricci szót fogadott, aztán kéréssel fordult a lányokhoz:

– Ha már kezetek ügyében van a hangszer, játsszatok valamit a kedvemért.

A két nő szeme pajkosan összevillant, aztán elkezdtek pengetni, és Jádevirág dalra fakadt:

Lágy és erős lótuszkehely, illatos ajak.
Selymes-engedelmes jószág, látó és vak.
Kitárul mosolyogva, kidugja pici nyelvét.
Gondozott gyöpöcske övezi, oly szép, gyöngéd.
Ha jön a hetyke dorong, kéjsóvárfajta.
Vad küzdelemre vágyik, nem nyugalomra.

Ricci a füle hegyéig elpirult: jól hallotta?! De hiszen ez nem szólhat másról, csak… És Jádevirág kihívóan rávetette achát- csillogású szemét, majd folytatta az éneket. Abból viszont a férfi már egy szót sem hallott, zúgott a feje, aztán önkéntelenül felállt, elszédelgett.

Immár teljesen beigazolódtak sejtései. Jádevirág is szereti őt és „azt" akarja tenni vele!

Éjjel arra ébredt, hogy matat valaki a szobájában. Sőt az a valaki lámpást gyújt, és megáll az ágya mellett.

– Ki az? – riadt fel ijedten.

– Én vagyok, uram – hallatszott Jádevirág szomorú hangja.

– Mire véljem ezt?

A lány felakasztotta a lampiont egy a mennyezetről lelógó kampóra, és elkezdett vetkőzni. Derékig lecsupaszította magát, szabályos keblei szemérmetlenül tárulkoztak fel a férfiszem előtt.

– Katolikus vagyok, megkereszteltél, és azt is megismertem az evangéliumból, hogy mi az a halálos bűn. Korbácsolj meg engem, uram, és szögezz keresztre, de én már nem tudom palástolni az érzelmeimet. Nem bírok így élni, hogy a feleségedet alakítom, miközben nem is vagyok az. Vagy törvényesen is összeházasodunk, vagy kínozz engem halálra.

Ricci azt hitte, menten kiszakad a szíve. Felkelt, a lány elé lépett, sután visszasegítette rá a ruháját.

– Ha tudnád, mi megy végbe bennem – kezdte akadozó hangon. – Annyira vágyom rád, hogy elepedek. De én jezsuita szerzetes vagyok, tisztasági fogadalmat tettem, ezért nem lehetünk egymáséi.

Jádevirág megérintette a férfi kezét és könnyeivel küszködve válaszolt.

– De mondd ki, hogy szeretsz, és mutasd is ki!

A férfi értetlenül meredt rá.

– Hogyan gondolod ezt?

A lány szemében tündöklő fény gyúlt.

– Testi szerelem nélkül lehet élni, csak érzelmek nélkül nem lehet élni.

És Jádevirág elkezdte csókolni a férfi kezét, letérdelt eléje, átkarolta a lábát, arcát a térdére szorította. Ricci majd beleőrült az érintés gyönyörébe, és arra a rettenetes elhatározásra jutott – bár talán ebbe mindketten belehalnak –, hogy elküldi házától a lányt.

Másnap rossz hírek érkeztek Kantonból. Baretto megbetegedett, ágynak dőlt. Riccit magához rendelte, mert fontos mondandója van a számára.

Alacsony ágyon feküdt a beteg, durva pokróccal volt betakarva. Az olasz önváddal gondolt arra, hogy ő már évek óta kényelmes ágyon alszik és finom szövésű paplan a takarója. Baretto szeme csukva volt, és egy jó darabig ki se nyitotta. Beesett arcának sápadtsága arról árulkodott, hogy a kór már az egész szervezetét uralja. Szája félig nyitva, görbe, hosszú metszőfoga kilátszott, elvéve ezzel ábrázata méltóságát.

Sebastiano Fernandezzel együtt nézték a valaha erős szerzetest, aki egészségesen még nem látszott túl öregnek, a haja sem hullott ki, de a láthatatlan ellenség könyörtelen munkát végzett rajta, a testére róva egyre sűrűbben kézbesítve a közelgő halál üzeneteit.

Baretto felrezzent, bágyadt szemét két rendtársára fordította.

– Ti vagytok? – szólalt meg rekedten. – Matteo, szeretném, ha te lennél a gyóntatóm. Könnyű lélekkel akarok megjelenni az úr színe előtt.

– Ahogy óhajtod, atyám.

A rangidős egy fejmozdulattal elküldte Fernandezt, aztán kicsit mocorgott, feljebb küszködte magát a vánkoson, hogy ne legyen a háta meg a feje túl mélyen.

– Örülök, hogy siettél. Lehet, nem érem meg a reggelt.

– De hát mi a bajod, testvérem?

– Isten a megmondhatója. Valami rág belülről, mint bélpoklos falánk féreg. Egyre csak gyengülök, de lázam nincs, az ételhez sincs kívánalmam. Két hete hagytam el a hatvanat, ami még nem olyan nagy kor, de a Mindenható, érzem, ennyit juttatott nekem, amit áldanom is illik. – Kicsit lihegett, erőt gyűjtött. – Harmincnyolc éve én álltam így Xavéri Ferenc betegágyánál San Csaó szigetén, remélve, hogy bebocsáttatunk végre Kínába. Én akkor nem is gondoltam azt, hogy Ferencnek reggelre vége. Most viszont tudom, hogy hamarosan meghalok, és meg akarok gyónni neked.

– Isten szándékait sose tudhatjuk – jegyezte meg Ricci, hogy legalább mondjon valamit udvariasságból.

Baretto nem akart a tiltakozásra időt fecsérelni, inkább belefogott:

– Én egy életen át vittem Xavéri akaratát, hogy Kína népét keresztény hitre térítsük, és ebben kérlelhetetlennek bizonyultam. Mindeközben híján voltam a fortélynak, a bölcsességnek, munkám eredménytelenségre lenne kárhoztatva, ha nem jöttél volna te, Matteo Ricci. Neked köszönhetően értettem meg, sajnos már elég későn, hogy ha eredményeket akarunk elérni Kínában, akkor kínaivá kell válnunk. Ha előbb eszmélek, ezt a kantoni rendházat másképpen irányítottam volna, követve a te példádat, magatartásodat, és bizonyára már jóval beljebb tartanánk. Ne haragudj rám, hogy sokszor bíráltalak, megtagadtam tőled a segítséget. Néha magamban méltatlan irigy gondolataim is voltak károdra. Kívántam azt is, hogy vonják meg tőled Makaóból vagy Rómából az engedélyt meg a támogatást, pedig itt mi, jezsuiták mindent neked köszönhetünk. Ez életem legnagyobb bűne. Megkérlek, oldozz fel alóla te magad.

Ricci meghatottan végezte el az ideillő szertartást, aztán hosszan habozott a tulajdon kínjai felől. Végül úgy határozott, megosztja a haldoklóval.

– Szívem teljes bocsánatával tettem eleget kérésednek, nem neheztelek rád. Úgy cselekedtél, ahogy a meggyőződésed vezérelt. Most viszont én fordulok hozzád, testvérem. Van-e még elég erő benned, hogy meghallgass engem?

– A legkevesebb, amit érted tehetek… – felelte látható odaadással Baretto. – Hallgatlak, testvérem!

Hiába igyekezett Ricci kíméletesen bánni a szavakkal, nemigen sikerült neki.

– Van egy kínai nő, akiért a testem és lelkem is lángol. Nem tudom, mit tegyek, de úgy érzem, ha nem lehet az enyém, belebolondulok. Végzetesen szerelmes vagyok.

A beteg arcán változás volt észlelhető. A mély ráncok mintha kisimultak volna, a fénytelen szemgolyóban megcsillant valami. És enyhe mosoly ült ki a száraz ajakra.

– Most már bevallhatom, tudom, mit érzel. Helyes. Legyél csak szerelmes! Minek fojtanád el az őszinte érzéseidet? Az a nő, Jádevirág, szüljön neked és valamennyiünknek jó keresztény gyerekeket.

Ricci erre a legkevésbé se számított. Ő csupán meg akarta osztani sajgó titkát a megvilágosodott Barettóval.

– Mi a véleményed, testvérem? Fordulhatok kérésemmel Valignani felé? Vagy egyenesen Rómába írjak folyamodványt?

A beteg rövid ideig tűnődött.

– A helyzetet praktikus szempontokból kell megvizsgálni – élesedett ki az elméje. – Én vagyok Kínában a rangidős felettesed. És a cél szentesíti az eszközt… Nos, én feloldozlak a szerzetesi és papi fogadalom alól, és megáldalak.

Baretto utolsó erejét összeszedve fölemelte a fejét, kivonta takarója alól a karját, csontos kezével keresztet vetve Ricci felé, elmondta a megfelelő textust. S végül…

– Megáldalak téged az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. Ámen.

– Ámen – felelte rá az olasz.

Baretto arca hirtelen elszürkült, a fejét még visszaejtette a vánkosra, szeme lassan becsukódott. Kevés idő múlva a mellkas mozgása abbamaradt, s egy szelíd sóhajt hallatva kiszállt belőle a lélek.

Matteo Riccit innentől némiképp kivonta magát a kantoni jezsuiták függése alól. Közvetlenül levelezett Makaóval, kéréseit a Szent Pál kollégium vezetőjének címezte. Baretto halálával mind a portugál gyarmatbirodalom területén, mind Rómában Matteo Riccit tartották a legfontosabb misszionáriusnak. Valignani már nem irányította a makaói rendházat, áthajózott Japánba, hogy ott fejtse ki nehéz, de áldásos tevékenységét.

Ricci nagy munkába merült, hogy elnyomja magában a lélekszaggató kettősséget. Belefogott egy összehasonlító műbe, amelyben azt fejtegette, hogy a konflicianizmus és a kereszténység nem ellentétei egymásnak, hanem kulcsfontosságú szempontból nagyon is hasonlóak. Különösen a két fő személyiség, Konfucius és Jézus gondolkodása áll közel egymáshoz. Munkája közben gyakorta arra jutott: nem az a lényeg, hogy Kínában a katolikus felfogás szerinti jó keresztényeket neveljenek ki, hanem egy sajátosan értelmezett Jézus-hitet fogadtasson el a taoista, buddhista szellemben nevelkedett helybéliekkel. Aztán, ha ezt a Jézus-hitet okosan és eredményesen alkalmazzák, és majd a császárral is megismertetik, valóban megindulhat a tömeges térítés.

Ám hiába volt Baretto áldása, nem közeledett Jádevirághoz. Az elfojtott érzelmek eluralkodtak szervezetén, és úgy érezte, napról napra öregszik. És immár sokkal inkább tartotta magát kínainak, mint olasznak. Haját megnövesztette, befonta, a tarkójánál kontyba tekerte. Szakálla mellközépig ért, és rohamosan őszülni kezdett. Öltözékében is a helyi szokást követte: kínai selyemujjasban vagy köntösben járt, fején kreppsapka tornyosodott. De teakbarna szeméből örök ifjúság sugárzott, érzelmi hullámzásai éppoly különlegesen hatottak a mellette élőkre, ahogyan eddig: némelykor fürkésző, máskor bocsánatkérő, ritkábban indulatos, majd ellágyuló volt. A környezetében lévők személyiségének hatása alatt voltak, mindenki a tűzbe ment volna érte.

Csen jóvoltából idővel átköltöztek Csianghszi tartományba. Ennek pedig oka az volt, hogy a sikertelen kínai-koreai háború alatt Van Li császár tekintélye megcsappant, rokonait, hogy nagyobb biztonságban tudhassa, átküldte Csianghszi székhelyére, Nancsang városba. A mandarin úgy vélte, innen könnyebben be tudnak majd férkőzni az uralkodóhoz közel állók kegyeibe, bár azt még nem tudták, hogyan.

Ricci ismételten megkapta a maga „házát”, ahonnan továbbra sem hiányzott Jádevirág, azonfelül Midori, a kedvesen ijedt szemű szakácsnő, a hálás bonc-keresztény, Take, aztán Bara, a befogadott szolgálólány, s végül a kövérkés, de fürge mozgású Han Tao-kuo belső szolga. Olyan család volt ez már, amilyenbe Riccinek sohasem volt része, és természetesen hozzá kell még vennie az igaz barátot, Pao Csent, aki egy életre elkötelezte magát mellette, s a mandarin háznépét, akik a közvetlen rokonság fogalmát is megtestesítették.

Kitartás és alkalmazkodóképesség! – mondta el magában jelmondatát Ricci, s arra gondolt, milyen régen jutott az eszébe. Ő már nem is jezsuita, hanem valami más, valami magasabb értékrendű világvallás vagy szemlélet képviselője, amivel az egy igaz Istent és az Ő fiát. Jézust szolgálja, Akit soha, egyetlen pillanatra sem hagyott cserben. Szentül hitt ebben. Hiszen olyan eretnek elméletet nem alkotott magának, amelyben az Örökkönvaló létét megkérdőjelezte volna. Annyi tanulás, önfejlesztés után abban mindenképp a kínaiak szemléletével azonosult, miszerint a vakhitnek nincs értelme, az ember pedig tegye életmóddá azt a vallást, amelynek elkötelezettje.

– Jöjj, Jádevirág, sétáljunk egyet a vidéken.

– Szíves örömest, uram – biccentett kecsesen a lány, s belékarolt.

Szantálillat érzett a hajából, ruhájából, s ennél Ricci nem szeretett jobban semmilyen más illatot.

– A te illatodat akarom érezni életem végéig – mondta ki önkéntelenül.

– Ezt el sem tudod kerülni, *sziensön.* De ennek a városnak is van valami jellegzetes illata.

– Valóban – ismerte el a férfi. – Nem is tudom, mihez hasonlítsam.

Egy keskeny utcán mentek végig, önfeledten futkározó gyerekek száguldottak el mellettük és Riccinek eszébe jutottak Baretto szavai: „Jádevirág szüljön neked és valamennyiünknek jó keresztény gyerekeket” A gondolat tüzes késsé változott, ami szívéig hatolt.

– Rózsaillatú! – jelentette ki a lány.

– Tessék?

– Ez a város rózsaillatú.

– Csakugyan – ismerte el a férfi.

Egy ideig csendben lépkedtek egymás mellett, a házak elmaradtak, füves rét, távoli pagony tűnt föl előttük. Jádevirág egyszerre szavalni kezdett.

Az ablakomnál hófehér rózsákkal
Hímeztem tele puha selymemet:
De ujjam reszketett búbánatomban,
S a fehér rózsa, amelyet hímeztem.
Egy piros, piros, piros rózsa lett.

S reá gondoltam, ki most a csatában
Hullatja vérét; hogy él-e vagy holt?
S most lódobogás hangzott! Felugrottam:
De csak a szívem dobogása volt.
S könnyeim hulltak, hulltak az ölembe.
Ahol a piros, piros rózsa volt.

S ott ültem újra, s varrtam, varrtam sírva.
Telehímezve puha selymemet
A sok-sok gyönggyel, mely szememből hull.
A sok-sok gyönggyel, míg a piros rózsa
Egy fehér, fehér rózsa lett.

Ricci a fejét ingatta.

– Ez a régi kínai költészet mindig lenyűgöz. Játékosság van benne még akkor is, ha megrázó a tematika.

– Honnan tudod, Li Ma-to, hogy ez régi kínai vers? Ismerted talán?

– Nem ismertem. A hangulatából következtettem ki.

– És helyesen következtettél. Li Taj-po ezt legalább nyolcszáz évvel ezelőtt írta. És ezek is az ő szavai: „A rózsa nem élhet fény nélkül, a nő nem élhet szerelem nélkül."

– Tisztelem a kínai költőket. Elragadó bájjal társítják az érzelmeket a virágokhoz. Ez a természetközeliség általában is jellemző a guan nyelvű lírai művekre.

Düledező házacska mellett lépdeltek el. Látszott, hogy már lakatlan, de nem túl régóta. Hasonló kerékvágásban görögtek gondolataik. Jádevirág ugyanis töprengő hangon ezt mondta:

– Ki tudja, kik lakták ezt a hajlékot? Öregek vagy fiatalok? Vidám vagy balsorsú emberek? Született-e benne élet, hunyta-e le falai között valaki a szemét? Miért mentek el? Valahol a város belsejébe költöztek, vagy elvándoroltak messze? Vajon nevettek vagy sírtak gyakrabban?

– Bizonyára nevettek – vélekedett Ricci. – Az ember sokkal többet nevet, mint sír.

– Ez valóban így van. Habár én keveset nevetek – ismerte be Jádevirág.

– Csakugyan – hagyta rá a férfi. – Mosolyogni mostanában gyakran látlak, de nevetni ritkán hallak.

– Nekem valahogy nem jön olyan könnyen, mint Barának. Erőltetnem kellene, de azt nem akarom.

– Miért is erőltetnéd? Te ilyen vagy, és így vagy tökéletes és gyönyörű…

Érezte, ahogy a nő karján átfut a remegés. S ettől őt is megrázta valami. Micsoda sors ez? Két ember karonfogva, akik már nem is olyan fiatalok, és szeretik egymást, de mégsem lehetnek egymáséi… így fognak elaggani, elsorvadni?

Egy horhost közelítettek meg, annak a széle megállásra kényszerítette őket, ámbár nem volt meredek a lejtő. Hatalmas kölestábla terült el alattuk, amely már szinte aratásra érett, aranybarna árnyalatban hullámzott. A távolban mintha valóban elkezdték volna a munkát, embereket láttak mozogni.

– Az ég milyen különös… szép – emelte magasba Jádevirág a tekintetét.

Ricci is föltekintett. Ő inkább kissé vészjóslónak látta. Tulajdonképpen egyetlen hatalmas fehérség, akár valami végtelenre nyíló lótuszvirág uralta az égboltot, amelynek szirma valószínűtlenül fényes-fehér. Előterében viszont rozsdavörös, sárgás árnyalatú bárányfelhők lebegtek, olyan érzékcsalódást keltve, mintha az ember egy jókora ugrással elérhetné valamennyit.

– Mélységet érzek benne – mondta a lány. – Ritkán látni ilyen tisztán, hogy valójában a térség létezik, és a felhőknek van kiterjedésük.

– Én vagyok a tudós ember, úgy hírlik – mosolyodott el Ricci –, de ennél jobban én sem tudtam volna kifejezni magamat.

– Túlzói, *sziensön* – tekintett föl rá ragyogó szemmel a nő. – Porszem vagyok én hozzád képest, s a tudásunkat összevetni sem érdemes. Én azért vagyok, hogy téged csodáljalak.

A fehér lótuszszirom ott tükröződött Jádevirág achát szemében. Ott, abban a szemben egy másik végtelen térség nyílt, amelybe a férfi beleveszett. – Éjjel vihar lesz.

Lefekvés előtt Matteo Ricci hosszan és elmélyülten imádkozott. Kérte az Urat, hogy szedje le róla a kínt. Az se baj, ha ez a vég órája, ha reggel már föl sem ébredne, csak megtalálja a nyugalmat.

– Drága Istenem és kedves Angyalok! Kérlek, gyógyítsatok ki engem ebből a betegségből. Segítsetek, hogy kihunyjon bennem az emésztő szenvedély tüze! Esdve könyörgöm hozzátok, szűnjenek meg Jádevirág iránti kínzó vágyaim!…

Odakint hirtelen meglódult a szél, és suhogva rángatni kezdte a fák lombjait. Sötét este volt, a szobában már nem égett a lámpás. Ricci folytatta az imát:

– …Vezessetek engem át a nyugalmasság tartományába, és mutassátok meg, hogyan éljek nélküle! Így nem jó nekem. Sokszor másra se tudok gondolni, csak őrá, és emberfeletti erőfeszítésembe kerül, hogy ne rohanjak be hozzá, és ne tegyem a magamévá őrjöngő szenvedéllyel! Szeretném, ha alázattal megfogalmazott őszinte kérésemet teljesítenétek…

Akkorát mennydörgött odakint, hogy a férfi megrázkódott. Felállt az imazsámolyról, és félsüketen elindult a sötétben az ágya felé. Villám mutatta meg egy pillanatra a szobabelsőt: mintha minden ezüstből lenne. Leült az ágy szélére, mélyet sóhajtott. Most még nagyobbat csattant az istennyila, mint az imént, szinte belekondult a feje, és akkor megszólalt benne egy hang: „Inkább tedd meg, minthogy elemésszen egy őszinte és tiszta érzés.”

– Mit jelentsen ez? – motyogta maga elé.

Hatalmasat villant, valami furcsa robaj követte, nyomában női sikoly. Ez a villám alighanem a kertbe csapott be! És ekkor kivágódott Ricci szobájának ajtaja, a szél bezúdult, s a bútorok között motozott. Ez pedig azt jelenti, gondolta át, hogy valahol a folyosón is kinyílt egy ablak vagy ajtó. Ennek mindenképp utána kell járnia, mert a vihar még erősödhet. Felállt, és a sűrű villanások fényében elhagyta szobáját.

A folyosón Jádevirággal találkozott. Lenge hálóingben, gyertyával a kezében állt ott a lány, s mikor észrevette a férfit, így szólt.

– A villám belecsapott a mandulafába. Meg is perzselt a melege, ahogy az ablakom kiszakadt.

Ricci belépett Jádevirág szobájába, és nyomban érezte is, hogy odabent nagy a huzat. És ebben a pillanatban elkezdett zuhogni az eső, mintha dézsából öntenék. A lány utána lépett, a gyertyája elaludt, de mégis jól eltájékozódtak, hiszen egymást követték a villámok.

Az ablak valóban csak lógott csámpásan elárvultan. Ricci hozzá se nyúlt, hiszen ezt úgysem lehet az éj közepén megjavítani. Odakint a villám sújtotta fa üszkös csonkja még parázslott, de már csak pár pillanatig. Az eső eloltotta, élettelen fekete torzót hagyva maga után.

– Látod? – lépett melléje Jádevirág.

Ricsi megérezte a nő testének melegét, és megremegtette a vágyakozás. Hiába a szörnyű vihar, a felhőszakadás, a szerelem most már kikövetelte magának azt, ami az övé. Soha többé nem akar ennek ellenállni.

– Gyere ide hozzám – fordult a lányhoz, s a felvillanó villámfényben a szemébe nézett.

Valameddig csak a villámokat figyelték egymás szembogarában, mintha vibráló lelkük ragyogna ki ilyenformán titokzatos mélységéből. Aztán a férfi megfogta a nő kezét, némán és gyöngéden magával vonta. Az

égzengés távolodott, de a villámok nem szűntek: micsoda tünemény, varázsos fényjáték, a vaksötét és arany-ezüst lobbanások váltakozásában!

Meztelenre vetkőztek, feltérdeltek az ágyra. Az arcuk arasznyira volt egymástól, láthatták, ahogy szemükbe könnyek gyűltek.

– Énekeld el a lótuszkelyhet – kérte a férfi.

És Jádevirág halkan, érzékien énekelni kezdett:

Lágy és erős lótuszkehely, illatos ajak.
Selymes-engedelmes jószág, látó és vak.
Kitárul mosolyogva, kidugja pici nyelvét.
Gondozott gyöpöcske övezi, oly szép, gyöngéd.
Ha jön a hetyke dorong, kéjsóvárfajta.
Vad küzdelemre vágyik, nem nyugalomra.

Ricci átölelte a forró testet, hátralendült, magával rántva a nőt. Feje nagyon koppant a fekhely szélén, de nem is érezte. Jádevirág aggódva fürkészte a férfi arcát. Az várt valameddig, aztán megmozdult, eltolta magától, és révedező tekintettel mérte végig azt a gyönyörű testet, amelyet sokszor elképzelt már magában, de elzárta agya egyik titkos rekeszébe.

A tiltott gyümölcs édes íze… Hány nő és férfi vesztét okozta már, és mily sokan esnek bűnbe még, futott át rajta a gondolat, ahogy végighúzta kezét Jádevirág karcsú, vágytól tüzelő oldalán. Bűn! Mily kemény és durva szó ezzel illetni azt a két ruganyos gyümölcsöt, hetykén kiemelkedő bimbót, azt az eret a karcsú nyak vonalán, melyben hevesen lüktet a vágy, és dübörögve követeli jussát, vagy azt a titkos háromszöget. Uram, nézd, mily meleg, illatos, hívogató! Bűn vágyat gerjeszteni, vágyat elfogadni, átérezni?!

– *Csinlin*, drágaságom…

A férfi felült és tekintette azt kérte a nőtől: a legokosabb, ha békén hagyjuk egymást.

Jádevirág ebbe nem egyezett bele, szelíd erőszakkal visszatuszkolta az olaszt a fekhelyre, és ráereszkedett ágaskodó férfiasságára. Ricci többé képtelen volt gondolkodni, képtelen volt különbséget tenni jó és rossz, bűn és igaz között. Már csak egyet akart: minél mélyebbre hatolni a titokba, minél jobban feloldódni Jádevirág barackillatú, izzadságtól gyöngyöző testében.

A legelső igazi érintés újdonságos mámora, a vonzalom legelső kinyilvánítása, a szerelem legelső lobbanása gyorsan kirobbant a férfiből, reszketve szorította magához a nőt. És elcsordultak, ahogyan a terhelő nyári felleg a földre ereszti langyos nedvét. Jádevirág ráborult, és mindketten sírni kezdtek, meleg könnyeik egymás vállára hullottak.

Egészen bizonyos, hogy nem bűn boldognak, kielégültnek lenni. Ha nem is teremtett bennünket Isten kizárólagos boldogságra, de boldogtalanságra sem, ha már a saját képmását sem vonta meg tőlünk… Ha nem kóstolja meg a testi szerelmet, ha nem tette volna meg Jádevirággal azt, kínjai bizonyára teljesen elviselhetetlenek lennének, és egy idő után talán bele is háborodik. Most meg tudta érteni a gerjedelemből elkövetett bűncselekményeket, hiszen a nemi vágyak képesek oly mértékben uralom alá hajtani a férfiember és az asszony nemkülönben állhatatlan szervezetét, hogy az önmérséklet felmondja a szolgálatot. Ó, a történelem során hányszor bebizonyosodott, hogy kielégítetlen vágyak gaztettekre sarkallták a szerencsétlent, aki így is, úgy is csak áldozat maradhatott. Sajnos korántsem olyan egyértelmű dolog elítélni egy nekihevült férfit, akinek a fellobbanás elveszi józan eszét, ha emiatt háborog, verekszik, netalán öl. Isten inkább gondoskodjon mindenkinek megfelelő párról, ha már gyönyörrel, kéjjel, élvezettel látta el teremtményeit. Vagy akkor a nemiség ne okozzon örömet, ne járjon együtt a kínzó vágyak forgószeleivel, maradjon csupán bejáratott mozdulatsor, hasonlatos a testedzéshez, vagy a baromfiak petéléséhez, és szaporodjon csak az ember is tojás által!…

Ezen Ricci elmosolyodott – ekkora butaságot gondolni! –, és felrezzent félálomszerű tűnődéséből. Odakint elült a vihar, a háznép még nem mocorgott, az ablakon a hajnal fényei derengtek be. Fölkelt, azzal a szándékkal, hogy nézegesse Jádevirágot. Vágyott arra, hogy szemével simogassa mezítelenségét.

Micsoda szépség! A nő hanyatt fekve, szinte átlósan hevert a szétdúlt ágyon, szenderegve egyik lábát fölvonva úgy, hogy a talpa a térdét támasztotta. Porcelán arcán soha nem látott, üdvözült angyali nyugalom, melynek ékességei, a hosszú szempillák úgy pihentek most, mint piciny kecses, összezárt legyezők. Ajka, a hívogató hús, nyaka a harapni és ennivaló tökéletesség, a vállak, a keblek ívei kifogástalanok, a csábítás

mestermunkái, a mellbimbó két igazgyöngyszem… A köldököt és a lágyékot épp elfödte a gyűrött takaró széle. Ricci nem állhatta meg, odanyúlt és óvatosan levonta róla, hogy teljes egészében csak az övé legyen e felséges, a szívét is szorongató isteni pillanat.

Miféle varázslat, igézet rejlik a női test egészében, amitől az embert egyszerre fogja el a gyöngédség és a bódító kívánalom? Ez nem lehet csupán az adott perc elkerülhetetlen puszta gerjedelmének hatása, ebben az ősi öröklődés is benne forr. Kívánni egy nőt önmagad megismerésének egyik útja, kecsegtető lehetőség, hogy megleld magadban az évezredes teremtő nászt, a végtelen mindenséggel való fennkölt érintkezés élményét. Amely aztán a beteljesülésben oldódik fel, teljesül ki, hogy valódi értelmet nyerjen az életed. Szerelemmel szeretni valakit, s vágyni rá, sokkal több annál, mintsem azt szavakkal ki lehessen fejezni.

– Júlia… – suttogta maga elé.

A nő fölrezzent, kinyílt a szeme, az a titokzatos mély kút. Ajka mosolyra görbült, tündéri szépség sugárzott orcájáról.

– Szeretem ezt a nevet. Szép név. Köszönöm, Matteo – Olyan édesen mondta ki az olasz szót, hogy ez nyomban felajzotta a férfit. Hatalmas erőt érzett magában, igazi hímhatalom feszült minden porcikájában, s a vére már ragadta is az új küzdelem felé.

– Nem tudok neked ellenállni…

Ráereszkedett a nőre, s akadálytalanul beléje hatolt, mintha egész életükben ezt gyakorolták volna, s egy hatalmas rohammal be is vették együtt a gyönyör palotáját. Jádevirág sóhajtozva dicsérte.

– Olyan a szagod és kemény a dorongod, mint a vadszamárnak.

Riccire rátört a nevetés.

– Ilyen édes hangon ilyen közönségeset mondani! És mégis izgató, meg tudnálak enni érte… Meg is eszlek. Ham, ham, ham!

Úgy falta a nő nyakát, vállát, kebleit, mintha valóban meg akarná enni. És csak nem lankadtak a szerelem újonnan avatott bajvívói. A férfi új rohamra indult, nem érdekelte más csak a nő. Feloldódott, újjászületett benne, elmosta minden fáradtságát, fájdalmát, zavaró gondolatát. Azt is, hogy alig van levegője… És remélte, hogy Isten most figyeli őt, és elfogadja, hogy ezt nem hagyhatta ki az életéből…

Ekkor Jádevirág felsikoltott és hirtelen kicsúszott alóla.

– Mi történt?

Ricci magához tért, a szoba ismét formát öltött, az ajtó felé tekintett. És ott látta Han Tao-kuo belső szolgát, aki leesett állal, tátott szájjal meresztette rájuk szemeit.

– Bo… bocsánat, jó uram! Ó, már me… megyek is!

Aztán hirtelen derű ragyogta be kerek képét, ugrott egyet, akár egy jól táplált, pajkos kecskegida, és boldogan nyargalt el.

Ricci és Jádevirág egymásra tekintett, és nevetni kezdtek. És kacagtak egyre harsányabban, tiszta szívből. Hanyatt hevertek pőrén az ágyon, arcukkal a mennyezet felé, és rázta őket a fergeteges jókedv. És ez is olyan derűje volt az életnek, amilyenben Riccinek még nem volt része. Mi más lehetne ez, ha nem a teljes boldogság? És még nem volt vége.

Az ablak alatt egyszerre csak énekszó csendült fel, amelyet hangszerek kísértek. Nyomban felismerték Jing-lien finom hangját, amelyhez hozzádörmögött Pao Csen baritonja is.

A szellő lágy, az ég nevet.
Végre eljött a kikelet.
A férfi most már teljes.
A lány is engedelmes.
Nem bírták már türtőztetni,
Más sem bírta ezt már nézni.
A szerelemhez vagytok ketten
Meg egy erős ágy, vetetlen.

Még elénekeltek pár strófát, aztán jókedvűen nevetgélve eltávozott a dalos társaság. A szerelmesek felöltöztek, Jádevirág ellibbent, Ricci átment a fogadószobába. A nyolcszögletű asztalka roskadásig volt rakva könnyű finomságokkal: aprósütemény, fánk, kalács meg többféle gyümölcs díszelgett rajta. A férfi most érezte meg, hogy mennyire éhes. Bendője követelőzve dübörgött, akár egy összetöpörödött hatalmas, üres tarisznya. Han Tao-kuo sugárzó képpel, de lesütött szemmel állt a teríték mellett.

– Szép reggelt, jó uram! – hajolt meg jellegzetes bókolásával. – Igyekeztem valami kis csekélységet hamarjában összeszedni. Jólesik az ilyenkor… De hol marad asszonyod?

Ricci nem volt buta ember, nyomban rájött, mit kell tennie.

– Tao-kuo, kérlek, szólj Jádevirágnak, hogy jöjjön reggelizni!

A szolga biccentett, és földerült ábrázattal teljesítette a neki is tetsző kérést.

Semmi kértség, a ma éjjel történtek örömmel töltik el a belsőszolgát, s nyilván a személyzet többi tagját is, hiszen mindenki tud már mindenről. És nem csak ebben a házban, hanem Csen barátja hajlékában is. Nászúk tehát mindenki számára a frigy megpecsételését jelenti, s innentől kezdve valóban az ő feleségének és asszonyának fogják tekinteni Jádevirágot.

A nő ragyogó szépségében jelent meg. Ilyen gyönyörűnek, elégedettnek még sohasem látta.

– Istenem, milyen szép és sugárzóan fenséges vagy!

– Így néz ki egy megbecsült nő, ha boldog. Ez szépségünk forrása – válaszolt tündéri mosollyal.

– Mostantól házastársak vagyunk, te az én párom, és egyetlen asszonya ennek a háznak. Jöjj, megosztom veled a reggelit, ahogyan ezután minden falatot, minden ételem, italom és az életem is. Erre méltóbbat nem is találhattam volna.

Jádevirág szeme hálásan csillogott férjére.

– Bara az imént már úrnőnek szólított.

XIX.

Csen megneszelte, hogy hamarosan ellátogat a városba Cang Si-vei miniszter, a császár legfőbb bizalmasa. A jó barát minden követ megmozgatott, hogy létrehozzon közte és Ricci között egy találkozást. Nagy reményeket fűztek hozzá, a siker érdekében beszerezték a legújabb műszereket, amelyek ugyan növelték az adósságot, de ezzel nem foglalkoztak, csak a szent cél lebegett a szemük előtt.

– Korábban Csang Csü-cseng volt a miniszter – magyarázta Csen. – Okos államférfi. Amíg ő szolgált Van Li császár mellett, jól mentek a Középső Birodalom dolgai. Csü-cseng bölcsen terelgette a Menny Fiát a megfelelő irányba, úgy vélem, ő lebeszélte volna a hangoskodókat erről a koreai háborúról. A higgadt észt mindig a cselekvés elé kell helyezni, vallotta.

– Józan gondolat – ismerte el az olasz. – És mikor várható Si-vei miniszter érkezése?

– Talán a jövő hónapban.

Nem így történt. Sőt még a rákövetkező hónapban sem látogatott el Nacsangba. Végre valamikor a téli időszak közepén, párás, hűvös napon jelent meg a kormányzói palotában. Bár nem volt sok ideje, tovább kellett utaznia, de amit Li doktorról hallott, az némiképp felkeltette az érdeklődését, így hajlandónak mutatkozott fogadni.

Ricci és Csen azzal kezdte, hogy átadtak a miniszternek kétezer ezüsttaelt, ezzel jelezvén felé a találkozás fontosságát. Si-vei örült a pénznek, meg is köszönte, mégsem látszott bizalom renyhe képén, legföljebb némi kíváncsiság az idegen tudós iránt.

– Mit óhajtotok tőlem?

Az olasz igyekezett fölmérni a magasrangú személyt. Elég hosszú, gyanakvó képű férfi, aki a megszólalást követően sem lett rokonszenves. Öltözködése hivalkodó természetről árulkodott: kígyó hímzésű kabátján

szinte örvénylettek a zöld, az arany, a vörös és a fekete színek. A magas beosztású hivatalnokokhoz hasonlóan ő is hosszúra növesztette a körmeit.

– Baráti látogatást szeretnék tenni a Menny Fiánál, mert hírül vettem az Ő nagy bölcsességét, értesültem kivételes uralkodói képessége felől, hogy eztán jobban megismerjem Őt, s magasztalni tudjam Európa királyi udvaraiban.

– Mit számítana az neki – fitymálta le a szavakat Si-vei –, hogy valami parányi kis királyok ismeretlenül csodálják Őt?

Csen lopva jelzett barátjának, hogy most hadd szóljon maga.

– Nagytiszteletű Cang Si-vei főméltóságú úr! – kezdte nyájasan. – A világ hatalmas, és egyre növekszik benne a tudás. Magam is azt hittem ez idáig, hogy a mi szép hazánk, Kína, a föld közepén terül el, és rajtunk kívül mindenki járatlan, műveletlen, nekünk senkitől sem kell tanulnunk, inkább másoknak kell tőlünk…

– Mert így is van! – szakította félbe indulatosan a miniszter.

Csen megingathatatlanul folytatta:

– Ítéld ezt meg magad, főméltóságú úr, mert mit is mond Kung Fu-ce? „Megismerni valamit sose szégyen, még egy gyerektől is tanulhatunk”. Li Ma-to, vagyis Li doktor – mutatott Riccire – olyan ismeretanyag birtokában van, ami kevés tudósról mondható el. Kuangtung kormányzója, *sziensön* Vang Pan évekkel ezelőtt felismerte ezt, és készíttetett vele világtérképet, amit aztán szétküldtek valamennyi tartományba. Ha nem ismered ezt az atlaszt, tekintsd meg. Elhoztuk, hogy kegyes színed megtekinthesse…

Azzal a háttérből előlépett Paj Si-en, aki a magával hozott hosszú tekercset kigöngyölte, és a miniszter már láthatta is, miről beszél Pao Csen.

– Egyedülálló alkotás, amit európai és kínai kartográfusok együtt rajzoltak! Jöjj közelebb! – biztatta lelkesen a mandarin. – Ilyen nagy a világ, és a földrészeket óceánok választják el egymástól. Nézd, itt láthatod Itáliát, ahol Li doktor született, ez a furcsa kontinens pedig Amerika, amit száz éve fedezett fel egy hajós…

– Hol van Kína? – szemlélte kevés érdeklődéssel a térképet Si-vei.

– Itt, nagyuram!

– Ilyen kicsi?

– Dehogyis kicsi! Hatalmas ország a mi birodalmunk.

– Hm! – simogatta ritkás szakállát a miniszter.

Ricci kitalálta aggályait.

– Arányaiban kell nézni a Föld országait, főméltóságú úr. Kína a többi országhoz képest bizony nagy, talán a legnagyobb a világon, mindezt azonban itt egészen lekicsinyítve látod, így talán kevéssé érzékeled.

Cang Si-vei megvonta a vállát.

– Én nem látom nagynak.

Ricci és Csen szeme lopva összevillant, amiből megértették egymást. Egyszerre hajoltak meg, tisztelvén a miniszter véleményét.

– Meglátásodat mindenképp megvizsgáljuk, és a térképet kijavítjuk – felelte a mandarin.

Ricci elérkezettnek látta az időt, hogy elővegye a maga ajándékát. Egy fajanszberakásos kis fémszelencét, amelynek mechanikus szerkezete titkot rejtett.

– Fogadd el, nagyuram, e csekélységet tiszteletem jeléül. Cserébe csak annyit kérek, hagyd meg nekem a reményt, hogy valaha bebocsáttatok a Tiltott Városba, és leborulhatok a Menny Fiának lába előtt.

Si-vei lagymatag érdeklődéssel fordult a díszes szelence felé. Látszott rajta, hogy a kétezer tael után igazából semmi se érdekli, örömest elbocsátaná látogatóit, menjenek csak az istenek hírivel. Ám amikor Ricci a kis szerkezet rejtett gombját megnyomta, és kiugrott egy cifra ruhás táncos lány, és a dobozka zenéjére forogni kezdett, a miniszter szeme fennakadt.

– Ez meg mi a *mógui* csodája!

– A tiéd, vedd el!

A miniszter renyhe képén először hullámzott át érdeklődés. Úgy fogta meg az ajándékot, mint egy drága, törékeny holmit. Ricci kis híján elnevette magát, látva a váratlanul gyermekké vált főméltóság kerekre tágult szemét. Csen kihasználta a kedvező pillanatot.

– Ne feledkezz meg Li doktorról! A Menny Fia is szívesen látna hasonló ajándékot. És az a te érdemeid növelné.

A miniszter egyszerre fölfogta, miféle előnyt kovácsolhat az idegen tudós megismertetésével. Őszinte szemmel pillantott Riccire.

– Megígérem, Li Ma-to. Amit tudok, segítek. Kimódolom, hogyan juthatsz a Tatárvárosba, vagyis Peking tiltott kerületébe. Jó lenne, ha átköltöznétek Nankingba, hogy ott majd sokkal könnyebben elérhessük egymást.

A tökéletességhez csak úgy közelíthet a férfiember, ha van mellette egy nő. Ricci lelkére olyan puha és kellemes nyugalom szállt, amilyet korábban el sem tudott képzelni. Szerelmesnek lenni egy csodalénybe, aki viszontszereti, minden képzeletet felülmúló boldog és biztonságos állapot. És most már szentül hitte, hogy ez így rendeltetett: a Mindenható megajándékozta őt, mert a természete szerint cselekedett. A keresztény egyház sok esetben rosszul értelmezi a Bibliát, sőt, ahogyan Erasmus megfogalmazta, szinte bizonyos, hogy az Evangélium sorai az idők során gyakran lettek átfogalmazva; vagyis sokkal inkább tükrözik az egyház szándékát, mint az Úr akaratát. Még azt az eretnek gondolatot sem vetette el, ami Jézus ártatlanságára vonatkozott. Miért tanítják, tudják annyira biztosan, hogy Jézus nem érintett nőt? Hisz férfiember lévén ugyanúgy ki volt téve a csábítás és vágyódás kínjának, ahogyan bárki más. Hiszen Jézus nem is az írott Evangélium szabályai szerint cselekedett, inkább a maga Isteni szándéka vezérelte. Az elmúlt évszázadok során minden zsinat hozzátett valamit a keresztény alapelvekhez, s ezeket elfogulatlan vizsgálat alá vetve inkább a katolicizmus önzése világlik ki, mintsem az isteni bölcsesség…

Ricci a beteljesülés óta jóval kevesebbet művelte magát, de sokkal többet beszélgetett Jádevirággal. Naphosszat elüldögéltek a fák alatt, egymásért rajongó szép pár, és társalogtak megunhatatlan. Mindkettőt mélyen érdekelte, hogyan gondolkodik a másik. Ebben az állandó, felfedezéseket gerjesztő véleménycserében nagy örömüket lelték, és a férfi a becéző szavakat sem vonta meg kedvesétől.

– Minden nappal szebbnek látlak, Júlia!

– Annyira szeretem, ha így szólítasz. De ne tedd sűrűn, mert akkor fakulhat a varázs!

– Ó, igen, erre már rájöttem. De mégsem hiszem igazán. Hiszen soha meg nem unnám légies mozgásod, tiszta, hibátlan arcod, éjsötét szemedben azt a ragyogást. És jáspis a kebled, barackvirágszirom a bőröd, alabástrom a csípőd, hibátlan ívű a combod…

– Elég, elég, Matteo – ragyogott rá a nő –, mert elbódul a fejem, s elszabadulnak vágyaim!

– Azt sose bánd, mert attól leszel még szebb, s még vonzóbb. Akkor vagy a legcsodásabb, amikor üdvözült orcával nyögdécselsz alattam, s torkodból a gyönyör dallamai szakadoznak fel.

– Ó, te ármányos ember! Mindig el tudsz engem bájolni szavaiddal…

S ilyenkor megtörtént, lehetett akár világos nappal, hogy mámoros szemmel sietve visszavonultak a szobába, és kisvártatva már hallhatta a személyzet Jádevirág szerelmi nászának semmivel össze nem téveszthető énekét, amire a „gazda” medvehangon rádörmögött.

Ám Ricci másért is szerette asszonyát. Szerette, mert jól forgatta a csient. Amikor Jádevirág lelkesen végezte a harci gyakorlatokat, szép orcája kihevült, igazi harcos amazonná vált, amit ugyancsak imádott benne. Ilyenkor maga is fegyvert ragadott, és együtt gyakorolták a cseleket: vágtak és szúrtak, ügyelve arra, hogy egymásba kárt ne tegyenek.

És szerette még Jádevirágot lefegyverző, pengeéles elméjének villanásaiért, és sajátos meglátásai miatt is. Most kezdte igazán fölismerni, milyen sokat tanulhat tőle. Nem csupán az írásjegyek bővítésében, de a hit és a józan emberi bölcselet terén is. Eredeti gondolatait megjegyezte, és a megfelelő pillanatban maga is alkalmazta: „Elválaszthatatlanok vagyunk, mint hústól a csont. Meg kell hajolni az Ég akarata előtt. Akkor szeress legjobban, amikor legkevésbé érdemlem, mert akkor van rá a legnagyobb szükségem.”

– *Csinlin,* a keresztény hited mellett mennyire vagy taoista? – kérdezte tőle a férfi.

– Ugyanannyira vagyok taoista is, mint korábban – felelte határozottan a nő. – Bennem továbbra is ott fészkel az örök világtörvény tudata, a két őserő fogalma, a Jin és Jang. Létünk csak ezen keresztül lehetséges, de az se baj, ha Isten is jelen van. A jin-jang az ember és a természet összekapcsolója, ugyan két egymással ellentétes, de nem szembenálló erőforrás megvalósulása.

– Különös. Így még senki se magyarázta. Pedig így tudom elképzelni a legjobban.

– Elképzelni? – tűnődött el Jádevirág. – Nem is tudom, hogy megfelelő-e ez a kifejezés. Kell ezt elképzelni? Úgy vélem, a létezés valós ézékelése egyértelműsíti számomra az ellentétesség tényét, és nem is kell ezt mindenképpen elképzelni.

Riccit megint meg tudta lepni ez a gondolkodás. Talán hibát követne el, ha a kérdést tovább boncolgatná, ahogyan az európai teológusok, akik Aqinói Szent Tamás szőrszálhasogató, kizárólagosságra törekvő

viatamódszeréből kiindulva felhatalmazottnak érzik magukat arra, hogy az ellenvéleményeket sohase tűrjék meg.

– Úgy véled, hogy nem is kell mindent kimondani?

– Igen. Ezt most jól gondolod – bólintott a nő. – Mi értelme lenne bárminek is, ha azt örökre az egyetlen igazságnak jelentenénk ki. Mi értelme lenne az életnek, ha nekünk pontosan megmondanák, hogy mit higgyünk, és a magunk eszméit, ötleteit valakik eloroznák tőlünk, sőt még bántanának is miatta.

Úristen! – lepődött meg magában a férfi. – *Mit mondott ki ez a teremtés!* Ha ezt elfogadja tőle, akkor az egész missziója megkérdőjeleződik. Egy jezsuitának nem lenne szabad eltűrnie az efféle beszédet. Mi ütött belé, hogy mégsem akar vitába szállni ezzel az eretnek szemlélettel. Inkább egy őszinte kérdést tesz föl.

– Mit tehet az a halandó, aki rajongva szereti Istenét, és megvédi Őt a vére árán is?

A lány kissé gyanakodva sandított rá, aztán mosollyal az arcán válaszolt.

– Ezt pedig én nem tudom elképzelni. Hogyan szeretheti valaki rajongva az istenét? Én szeretem a teát, a licsit, a birkahúst, a zenét, a kertem növényeit, az embereket… Téged – egy pillanatra lesütötte a szemét – szerelemmel szeretlek, de isteneket sosem tudnék szeretni. Legföljebb az egészet, magát a „nagytermészetet” meg az életet tudom szeretni. Ha mindez egyenlő a keresztény Istennel, akkor a magam módján én is szeretem Istent. – Kicsit gondolkodott. – Azt mondtad egyszer, hogy Isten a maga képére teremtett bennünket. El is képzeltem magamban egy öreg, ősszakállas embert, aki sétál az erdőn meg a mezőn, és úgy szemléli a természetet, ahogyan senki más nem tudja, csak ő, az örökkön élő bölcs Mindenható. Elképzeltem, de csupán meseszerűen, hiszen valójában nehezen hihető el számomra. Azonban, ha valóban létezne ilyen formában Isten, én ezt az ősz öreget esetleg tisztelni tudnám, de rajongva szeretni nem… Ha te lennél az Isten, az más.

– Nem szabad ilyet mondanod! – horgadt fel Ricci, és a nő kívánatos, tiltott szavakat szabadon szóló ajkára helyezte két ujját. – Ilyesmivel a keresztények nem tréfálnak.

Jádevirág értetlen képet vágott.

– Ó, Matteo, hiszen ez nem tréfa. Csupán őszintén kimondtam a gondolataim. Én a katolikus vallást úgy fogom fel, mint egy tanulságos mesét, az evangélisták írását pedig egyfajta látásmódnak, amely némi rosszindulattal akár meg is kérdőjelezhető. – Erre Ricci ijedt képet vágott, mire asszonya elnevette magát. – De nem kell aggódnod, én és mi mindnyájan, akik miattad keresztelkedtünk meg, jóindulattal viseltetünk az új hitünk iránt. Megbocsáss, de olyan szeretetreméltó tudsz lenni ilyenkor. Bozontos szakállad alatt egy szeppent kisfiút látok!

A férfi megragadta a lány kezét, és csókokat hintett rá.

– Köszönöm neked, *csinlin,* hogy máshogyan gondolkodsz, mint én. Legalább megdolgoztatod az elmém, gondoskodva arról, hogy hitemben soha ne legyek biztos. Igen, drága, akkor kezdődnek a bajok, ha egy ember már megelégedett. És főleg egy jezsuita hittérítő óvakodjon az elbizakodottságtól.

Nem sokkal később Pao Csen felhívta a figyelmét egy buddhista aszkétára, aki a városon kívül élte remete életét. A jó barát elmondta, hogy Kínában ritka az ilyen fakír, érdemes meglátogatni, hátha szóra lehet bírni. Talán mond olyasmit, amin el lehet tűnődni.

– A világért ki nem hagynám! – nevetett Ricci, és már a találkozás reménye is izgalomba hozta.

Másnap Csen meglepte őt egy lóval.

– Kezes, jámbor jószág. Ülj csak fel rá nyugodtan!

– Életemben nem lovagoltam! Még irányítani sem tudom!

– Pedig nagyon könnyű. A kötőfékkel jobbra-balra tudod téríteni, azonkívül a térdeddel, sarkaddal is vezérelheted, majd megmutatom. De követi ő az enyémet, egyelőre ne legyen rá gondod.

Ricci kelletlenül nyeregbe szállt. Először még erősen szorította, és feszesen tartotta a kötőféket, nehogy kiugrasson alóla ló. Látott már ilyen balesetet, és tartott is tőle.

– Csak lassan haladj ám…!

– Ne húzd már annyira a szíjat! – nevetett a mandarin. – Mondom, hogy szelíd. Nem fog levetni! A neve: Csa.

Alacsony termetű, de jó kiállású pej volt, Ricci nem tudta volna megbecsülni a korát, nem értett a lovakhoz. Idővel lankadt félelme,

megérezve az állat jóindulatát. Semmilyen gyanús mozdulatot nem téve, engedelmesen követte Csen kancáját. Ahogy a városból kiértek, a mandarin kicsit gyorsabb ügetésre fogta, melyet átvett Csa is, és az olasz már egészen nekibátorodott. Sőt kifejezetten élvezte, és elhatározta, ha lezajlott látogatásuk az aszkétával, a lovaglást is gyakorolni fogja.

Letértek a dűlőútról, keskeny csapáson dobogtak a paták. Kétoldalt barátcserje, csörgőfa, szömörce burjánzott, fejük felett lármás csuszka röppent erre-arra. Lassan kezdett süppedékes lenni a talaj, a lovak járását elnyelte az iszamós föld, előttük nádas terült el. Leszálltak a nyeregből, kantárszáron vezették tovább hátasaikat.

Egyszerre csak oldalról valami megzörrent, kiugrott, és eszeveszett sebességgel jött nekik. Ricci nem láthatta, mert takarta Csa feje. Csen lova rémületében megugrott, gazdája alig tudta a szíjon megtartani, az olasznak nyomban a torkába ugrott a szíve: ha most támadás érte őket, akkor végük!

Egy szőrös test vált ekkor láthatóvá, szűrbe öltözött zsiványnak tetszett, és Ricci orra előtt száguldott el, szinte súrolva őt. Kisvártatva Csen nevetése harsant fel, aki üggyel-bajjal megfegyelmezte a lovát.

– Számbárszarvas! Hehehehe! Mi az ördögöt keresett ez itt?

Az olasz az elszáguldó után bámult. Valóban egy agancsos szarvas, ami legalább úgy megijedt, mint ők, s most félelmétől űzve menekül, sebesen kapkodva karcsú lábait.

– Szép állat.

– Az. A nádasokban ritkán tűnik fel, ezért csodálkozom rajta. No, de látod, milyen lovad van, Li Ma-to? Meg se rezzent, míg az enyém majdnem elragadott!

Ricci megveregette Csa egykedvű pofáját. Először érzett valami olyasmit egy állat iránt, amit megbecsülésnek lehet nevezni. És újra arra gondolt, korábban soha nem lovagolt, legföljebb szamaragolt még Itáliában, és más állatoktól is távol tartotta magát. Lám csak, el kellett vetődnie a Föld túloldalára, hogy ebben is része legyen. Rendjén is van ez így, ki tudja, milyen hasznát veszi majd, de azt pontosan érezte az iménti kalandból, hogy neki csakis Csa felel meg.

Az ijedséget követően folytatták útjukat, egyre beljebb hatolva a berek nádrengetegébe. Csen hangosan gondolkodott:

– Remélem, jó úton vezetlek. Erre magyarázták. Majd elérünk egy szilárd halomhoz, amelyen egy kiszáradt, csonka fűz áll.

Nádirigók trilláztak, szárcsák, jégmadarak szárnyai csattogtak odafent, a levegőben rovarok miriádja dongott, a nád susogása ismerős benyomásokat szított az olaszban. Némiképp hasonlított a hangulata egy európai semlyék hangulatához, mégis valahogy más, titokzatosabb, hűvösebb, szívszorítóbb. Akárha kínai ősök lelkei tették volna nehézzé a levegőt. Ebben a pillanatban hasított bele egy addig a pillanatig ismeretlen sejtelem, hogy orákulumban jár, amit a végtelen múlt puhán leng körül.

– Az lesz talán…

Az ösvény kicsit emelkedett, talpuk alatt szilárdabbá vált a talaj. Ricci látta, hogy a földpad tetején egy kiszáradt fa, helyenként megkövesedett, másutt elkorhadt torzója áll. Lassabbra fogták a járást, lovukat kantáron tartva elkezdték körüljárni a csonkot. Elsőre úgy tűnt, rajtuk kívül nincsen itt emberi lény, de aztán Ricci mégis felfedezett valakit. Megtévesztette a szeme, mert először a korhadt fa részének tűnt a fakír, aki mereven ült. Mintha fa- és földszínű testében nem lüktetne élet. Am kisvártatva kitisztult a kép, és mindketten meggyőződhettek arról, hogy megtalálták, akit kerestek. Csen ügyes mozdulattal béklyót vetett a lovak lábára, amitől elkószálni nem, de legelészni tudtak, aztán közelebb lépdeltek az aszkétához.

A bölcs álomszerű volt, akár egy lótuszülésben megmerevült, sőt megkövült szobor, amit a gyökérzetből faragtak ki, s ami az idő harapásaitól teljesen kiszáradt, ahogy rajta hagyta olykor- olykor múlásának lenyomatát. Haja agyagos, csimbókos törmelék, képe csupa piszok, szőrzete gyér, szeme behunyva.

– Köszöntünk téged, szent Ti Tien-hua! – szólalt meg tisztelettel Csen. – Bocsáss meg nekünk, hogy zavarni merészelünk elmélyedésedben, de talán nem veszed tolakodásnak, és megtisztelsz bennünket azzal, hogy kegyes szóra méltatsz. Kíváncsiak vagyunk rád, hallani szeretnénk bölcs eszméidet.

Az aszkéta meg se rezzent, melle, hasa sem mozdult, ami arra utalt volna, hogy lélegzik. Csen tanácstalanul nézett össze Riccivel. Vártak valameddig. Minthogy továbbra sem adott életjelt a fakír, a jó barát ismét nekifogott:

– Pao Csen mandarin vagyok Kuangtung tartományból, és nagyra becsülöm a nagy tudású, magvas szellemű embereket. Magam is tisztelője vagyok a buddhistáknak, még ha nem is gyakorlom a *szamádhit.* A velem

lévő úr még nálamnál is messzebbről érkezett, Európából, baráti szándékához nem fér kétség. Légy hozzánk nagylelkű, beszélgess el velünk a magad világáról.

Ricci hirtelen, mint egynémelykor, kívülről kezdte szemlélni magát és a helyzetet. Neki, keresztény európai embernek, mégiscsak furcsa, ami ebben az országban folyik. Kína megtűri ősi hite mellett a buddhizmust, tehát más vallásoknak is lenne itt keresnivalója. Igen ám, csakhogy a buddhizmus kíméletes, az önnön szelíd módján terjedő vallás, és követőinek szellemi, világnézeti szabadsága szinte korlátlan. Itt ez a magába mélyedt aszkéta, aki ilyen módon keresi az utat, ahogyan az egyszerű boncok is állandóan nyitva tartják szellemüket az új eszmék irányába, s amit össze lehet egyeztetni Sziddharta Gótama Szamana, vagyis Buddha tanaival, már nem vetik el. Mennyivel másabb ez a szellemiség, életmód, mint a keresztény közösségé! Itt nincsen pápa, bíborosi testület, akik szabályozzák, törvényerőre emelik teológia doktrínáikat, és híveiknek kötelező viselkedésformát szabnának meg. Európában, ha valaki ki meri mondani rendhagyó gondolatait, amik hellyel-közzel sértik Isten reputációját, könnyen máglyán találhatja magát.

– Él még? – adott hangot kétkedésének.

Csen is hasonló következtetésre juthatott, mert odalépett az aszkétához, megérintette a vállát. Az érintés váltotta ki a legelső életjelet: a szent ember arca megrándult, mintha tűt szúrtak volna belé. És egy lassú, mély sóhajt követően elkezdett egyenletesen lélegzeni. A szemét továbbra sem nyitotta ki. A mandarin újrakezdte:

– Bocsáss meg nekünk, bölcs Ti Tien-hua, hogy megzavartunk elmélyedésedben, de messzi földről jöttünk, és szólni óhajtunk véled.

– Tapintatlanok vagytok! – horgadt fel brekegő békahangon a fakír. – Haragszom rátok. Épp a semmi megérzéséhez közeledtem!

– Megkövetünk – szólalt meg most Ricci. – Reménykedve, hogy vétkünk nem megbocsáthatatlan. Az én nevem Li Ma-to, tudós vagyok, a világ túlsó feléről érkeztem. Nagyra tartok minden bölcs, útkereső elmélkedőt, tisztelj meg hát azzal, hogy szót váltasz vélünk.

Az aszkétát meglepte a mély zöngésű hang, fonnyadt, fogatlan száját immár barátságosabb szavak hagyták el:

– Azt a fogadalmat tettem, hogy negyven napig nem nyitom ki a szemem. Belső látásomat akartam erősíteni a külvilág kizárásával. Most

azonban kivételt teszek, helyesebben: majd újrakezdem fogadalmam. Annyit kérek csak, halandó, ismerj el engem, hogy tudjam, méltó vetélytársra pazarolom a drága időmet. Kérjél meg és szólíts engem Buddha kétezredik újtestbe költözött szülöttjének.

Az olasz készséggel teljesítette a kívánságot.

– Nagytiszteletű Ti Tien-hua, Buddha kétezredik Újraszülöttje, megkérlek, vesd ránk pillantásod, beszélgess el velünk a megfoghatatlan dolgokról.

Az aszkéta lassan feltépte szemhéját, és Matteo Ricci, majd Pao Csen felé hunyorgott. Nemigen tetszett neki a látvány, megcsóválta a fejét.

– Ha tudtam volna, hogy ilyen szép és jól táplált emberek vagytok, nem nyitom ki a szemem. Ugyan, mit tudhattok ti a lét titkairól?

Rövid töprengés után Csen válaszolt neki.

– Ne ítéld meg pusztán a kinézete miatt embertársaidat, Buddha kétezredik Megtestesülése! Tudhatod, a csúcs felé több ösvény is vezet, és nem mindenki ugyanazon jut fel.

Ti Tien-hua elengedte Csen szavait a füle mellett, intett a két férfinak, hogy foglaljanak előtte helyet. Ricci és társa szót fogadott, letelepedtek az aszkétával szemben háromlépésnyi távolságra a fűbe.

– Hiába mondtátok a neveteket, én azt nem jegyeztem meg, s ha netalán híresek lennétek, engem nem érdekel – brekegte a bölcs. – A dicsőség nem épít becsületet, egy emberöltő annyi, mint egy fényvillanás az égen. Talán most létezünk, de majd elmúlunk, bár ez korántsem bizonyos. Lehet, hogy mindnyájan csupán érzékcsalódás áldozatai vagyunk. Abban azért hiszek, hogy azok vagyunk, amit gondolunk, s mindaz, amik vagyunk, a gondolatainkból táplálkozik. Talán a gondolatainkból épül fel a világ. Ha erre tudtok valamit mondani, beszélgethetünk, ha nem, elmehettek.

Különös szeme volt a fakírnak, sötét ugyan, de apró fényes pontocskákkal tele, mintha topáz-kristályparányok csillognának benne. A legkevésbé sem illett a foltos, mocskos archoz, de mindenesetre azt megmutatta, hogy ebben az idővásta, össztövér testben vibráló élet lakozik.

– Bizonyos vagy abban, bölcs Ti Tien-hua, Buddha kétezredik Testetöltése, hogy valamit mondanunk kell erre a magad találta gondolatokra? Méltó társnak tekintesz akkor is, ha ehhez alig, de máshoz hozzá tudok szólni, amiben már magam is elmélyedtem?

Tetszett a válasz az aszkétának, jobban megnézte magának az idegen férfit.

– Ha már megszakítottam vállalt feladatom, és veled mint külhonival szemben sem óhajtok udvariatlan lenni, hajlandónak mutatkozom javaslatodat fontolóra venni. De mondd csak, tudós idegen, a te hazádban mindenkinek ilyen sűrű a szakálla, vagy te kiválasztott vagy?

– Hogyan érted ezt?

– Nézzél rám! – nyílt meg a fakír keskeny szája, ami látni engedett egy magányosan árválkodó, megsárgult szemfogat sötét üregében. – Nekem csak az állam alatt van egy-két szőrcsomó, neked pedig az egész arcodat a halántékoddal együtt dús szőrerdőség fedi.

– Lehetséges – mosolyodott el Ricci. – Ezen még nem gondolkoztam. Úgy emlékszem, Itáliaszerte hasonlóan szőrösek a férfiak.

– Mindegy akkor – szólt kissé csalódottan az aszkéta. – Csak azt gondoltam, hátha Buddha megjelölt téged… Hallgatlak, furcsa idegen. Mi az, ami foglalkoztat téged?

Ricci nyomban mondta, hiszen már készen állt benne régóta a kérdés.

– Mi értelme van a világnak, az ember földi tévelygésének? Létezünk, bár, ahogyan mondottad az imént, ez sem bizonyos. De mégis, ha igaz, akkor annak oka is kell, hogy legyen?

Ti Tien-hua igazgatta száraz ajkát, mintha mondaná is meg nem is a választ.

– Azt kérdezed hát, idegen, hogy mi végre vagyunk?

– Lényegében.

– Van neked vallásod?

– Van – vágta rá az európai, de nyomban megijedt ettől a határozott kinyilvánítástól.

– Akkor sosem közelíted meg a lét értelmét.

– Miért? – kérdezett közbe Csen.

– Mert a vallásos ember bűnösnek érzi magát, ha rendellenes dolgokon töpreng. Egy vallásos embernek a hite a fontos, nem pedig az igazság.

Mintha valami csörömpölve összetört volna Ricci agyában. Hogyan? A szavak kegyetlenek, de valahonnan rémesen ismerősek mégis!

– De a hit kell – nyögte ki. – A hit szilárd kapaszkodó…

– A gyenge, tudatlan ember számára!

– Neked is van vallásod… buddhista vagy.

– Az nem vallás! Csupán gondolati támasz.

– Nézőpont kérdése. De, ha már így terelgetjük a szavakat, és mindent megkérdőjelezünk, az igazság is kétségbe vonható! – gyötörte ki magából az olasz.

– Részben egyetértek veled. Viszont az igazság lehet sokféle, az erős vallás pedig csak egyféle.

Ezzel ádázul vitába kellene szállni! Csak nincs ütőképes ellenérve! *Neked, Matteo, az intelligens jezsuitának!* Különös, Ti Tien-hua mintha éppen a keresztény teológia ellen beszélne, mintha éppen őt várta volna. Félt belemenni ebbe a vitába, inkább az eredeti kérdéshez tért vissza.

– Mivégre élünk, Buddha kétezredik Megtestesülése?

– Mindenkinek magának kell eldöntenie.

Ezt már hallotta jó párszor Ricci. Ez a taoizmus szemléletétől sem áll távol.

– Te mi végre vagy hát?

– Nem mondhatnám, hogy ínyemre lenne ezt fölfedni – ógott-mógott az aszkéta. – De titkot sem csinálok belőle, ha már egy messzi országból jöttél hozzám. Feszegetem szellemi és testi korlátaim határát. Ki akarom oltani vágyaimat, meg akarom ismerni a mindent, a semmit, a mindenséggel óhajtok egyesülni. Bővebben fölösleges erről szólanom, hiszen avatatlan vagy.

– A nirvánát kívánod elérni?

A fakír igyekezett nem csodálkozni. Szemében megvillant valami, ami akár gyanakvás, akár elismerés is lehetett. Visszakérdezéssel kerülte ki a választ.

– A jelek szerint neked is vannak elképzeléseid?

Ricci elgondolkodott.

– A katolikus vallás szellemében élek, én csak a helyesnek vélt viselkedésig jutottam el. A Tízparancsolat mutatja nekem az erényes útirányt.

– Kíváncsi vagyok arra a Tízparancsolatra – jött izgalomba a fakír. – Valahol már hallottam felőle.

Csen készséggel felsorolta az összes pontot, az aszkétának közben szeme sem rebbent. Az elhangzott szöveg után fájdalmasan felnyögött.

– Most, hogy ennyit beszéltem, szédül a fejem az éhségtől. Nincs valami ennivalótok?

– Van nálam kevés rizsgombóc – ajánlotta a mandarin.

– Ide vele!

Csen a kabátujja zsebéből kiszedett egy kis fehér batyut, a kendőt kicsomózta, a napvilágra került három apró pogácsát felkínálta. A fakír gyors egymásutánban elveszegette, és a szájüregébe dobálta az adományt.

– Váljék egészségedre!

– Ha nem zavartok meg, sokáig kibírtam volna – közölte indulat nélkül. – A Tízparancsolatról csak annyit jegyeznék meg, hogy árulkodó.

– Árulkodó?

– Számomra elárulja, hogy aki a Tízparancsolatot megírta, annak érdekében áll, hogy az emberek jól viselkedjenek, az életük minél kevesebb gonddal járjon.

Ricci nem akarta, de önkéntelenül kibökte.

– A Tízparancsolat Isten igéje.

Az aszkéta orrnyergén ránc jelent meg.

– Az nem lehet, tudós ember. Az istenek soha nem követelnek ilyen közvetlenül senkitől semmit. Ezek a szavak embertől származnak, mert érződik belőle a sanda számítás.

– Úgy véled?

– Te nem?

Az olasz erre nem akart felelni. Gondolta, eltereli a beszélgetést a filozófia irányába. Fölidézte magában az antik görögöket.

– Bizonyára semmit se mond neked az európai filozófia, ami nagyjából azt jelenti: bölcsesség szeretete. Régi igénye ez a gondolkodó embereknek, ami a régmúltban gyökerezik, hogy válaszokat találjanak létükre, annak értelmére. Meddő találgatások után arra jöttek rá, hogy igazából csak Isten nevezhető bölcsnek, hiszen ő teremtette meg az embert, meg a környezetet. Ezt az alapelvet vallom magam is, tehát arra nem keresem a választ, miből vétettünk. Azon viszont sokat töprengek mostanában, hogy az utunkon, amelyen végig kell mennünk, Isten vezet bennünket, vagy magunk akaratából haladunk? Tehát mi végre vagyunk? Azért hogy beteljesítsünk valami isteni akaratot, vagy hogy megvalósítsuk a magunk emberi küldetését? Amellett tehát, hogy keresztény vagyok, filozófiai értelemben lehetek idealista, azaz derűlátóan lelkes is, mert vallom a szép eszmék igazát, erkölcsi becsét, s hogy minden hasznos dolog forrása a jó. Platón

volt ennek a megteremtője, ő egy görög filozófus, bölcselő, akit aztán vetélytársak sora követett…

Az aszkéta nagy figyelemmel hallgatta Ricci fejtegetését, s miután eleget hallott, így beszélt:

– Idegen világról és emberekről regéltél nekem, tudós férfiú, s bár sok mindenről nem hallottam még, a lényegét megértettem. Elismerem, művelt, iskolázott ember vagy, hozzám képest főleg. Tisztellek ezért, s talán fölösleges is számodra, hogy én győzködjelek a magam elvei felől. Mégis arra biztatlak, gondolkozz el azon, mit teszünk mi, akik mindent feláldozunk azért, hogy megvilágosodjunk. Buddha azt mondta egyszer egy tanítványának, amikor az bonyolult kérdést tett fel neki: „Tanulj a természet magától értetődőségétől!” Te szép, tiszta, drága ruhában jársz, bizonyára jó ételeket és italokat fogyasztasz, ami megakadályoz abban, hogy úgy érezz és úgy láss, ahogyan én. – Elhúzta keskeny, száraz száját, arckifejezése bocsánatkérő lett. – Most meg már szomjas lettem! Ej, urak, látjátok mennyi baj van velem!

Valami változás állt be a gondolkodásában az aszkétával való találkozás óta. Elkezdte a mindenséget az európai szemléletmód kihagyásával vizsgálni. Pusztán ráérzésből, az eddig tanult világi és kánoni tudományokat mellőzve. Ti Tien-hua alapvetően buddhista, némiképp sajátos véleményét ugyan nem fogadta el maradéktalanul, ám kétségkívül sok megfontolásra érdemes elvi részlet maradt meg benne, amelyek válaszokat követeltek. Mindezzel együtt eleve tisztában volt azzal, hogy a lényegi kérdésekre sosem kaphat kielégítő választ, tehát úgy állt hozzá, ahogy egy írástudatlan az ábécéhez. Legelőbb elkezdte behatóbban tanulmányozni a Változások Könyvét, tehát hogy mit mond a teremtésről a Ji King. Nagyon nehezen tudott az ősi szövegben eligazodni, hiszen az alapelvek támpontjai a semmire épültek, tehát a kínai teremtésben nem azzal kezdődik az ige, hogy Isten örökké volt. A Ji King mindjárt valami természeti törvényt emleget, ami nyolc *kuá*t jelent, s melyeket Fu-Hszi, mitikus égi császár jegyzett le az időtlenség kezdetén, amikor sárkánylovon ülve kiemelkedett a Sárga-folyóból. E nyolc jelet az Égben és a Földön lezajló folyamatok leképződésének tekintették. Aztán a szöveg visszatér

mintegy magyarázatképpen a Mindenség forrásához, amiből a Jin és a Jang mint két őserő pattant ki.

Amikor Konfucius téziseit tanulmányozta, már sok mindent megtudott ezekről a fogalmakról, tehát helyenként ismerős szövegekkel találkozott. Egy idő után felismerte, hogy nagyon nehezen halad, továbbá rájött, hogy a Ji King sem mentes az ellentmondásoktól, így felhagyott vele, és elkezdte behatóbban tanulmányozni Buddha tanait. Eredetileg is ez volt a szándéka, csak úgy vélekedett, hogy Kína legrégibb írásos emlékei tartogatnak még számára meglepetést. Kiderül belőlük valami, ami eddig elkerülte a figyelmét.

Itt is a teremtéssel kezdte. Mindjárt szembesülnie kellett azzal a nyilvánvaló ténnyel, hogy Gautama Sziddharta, vagyis a „Megvilágosodott”, szanszkrit nyelven Buddha, nem készített feljegyzéseket világnézetéről, életéről. A könyvek, melyeket erre vonatkozólag a nancsangi könyvtárban kutatott fel, már később élt buddhista papok feljegyzéseit tartalmazták. Ráadásul kínaira fordított változatok, amelyek további torzuláson estek át.

Buddha, aki nem volt isten, csupán egy aszkéta tanító, abból a felismerésből indult ki, hogy a világi jelenségek, amelyek meghatározzák az életünket, átmenetiek. Tehát a keletkezés és pusztulás örök körforgásban vannak, amelyben az ember és a természet mindennek ki van szolgáltatva. Az átmeneti kapcsolatok folyton új, minőségileg egyedi jelenségeket alkotnak, majd ezek felbomlása után az alkotórészek megint másfajta kapcsolatra lépnek.

Őskeletkezésről Buddha sem beszélt, inkább azt állította, hogy nincs semmilyen oszthatatlan anyagi magocska, atomszerűség, amely öntörvényűségével létrehozta volna a testeket, a gondolkodó szerveket, hanem ezek a független alkotórészek is állandóan változnak. Nem ismeri el az örök ősszubsztancia (minden létező ősanyagának) létezését, amelyből minden szellemi és anyagi keletkezett.

– Ez módfelett érdekes! – tekeintett maga elé Ricci, amikor ez nyilvánvalóan kiderült számára a szövegekből.

Goában ugyan bevezették őt a buddhizmus előszobájába, szerzett is ott annyi ismeretet, hogy boncként jól elboldogult még Kantonban, de behatóbban nem foglalkozott vele. Meg kellett állapítania, hogy semmilyen komoly ismeretet nem lehet megszerezni szorgalmas és beható tanulás

nélkül. Viszont rájönni valamire, ahogy megérezni is valamit, egy hirtelen felismerésen vagy végtelen magunkba mélyedésen múlhat.

Jádevirág méltatlankodva tette szóvá észrevételét:

– Kevesebbet törődsz velem, férjem, Matteo!

Ricci elismerte.

– Igazad van, kicsi *csinlin*. Jaj, ez a bolond eszem mindig átveszi fölöttem a hatalmat. Nem hagy békén egy gondolat, amit Ti Tien-hua fakírtól hallottam. A „semmi”.

– Hogyan?

– Az aszkéta meg akarja érteni vagy érezni a semmit.

A nő előbb elmosolyodott, aztán gondolkodóba esett.

– Mi oka lehet neki erre?

– Vélelme szerint ezen keresztül megvilágosodik, mint Buddha.

– Első gondolatom az volt – nézett rá talányosan az asszony –, hogy a semmi nem létezhet. De aztán át kellett értékelni, hiszen szavunk van rá.

– Úgy véled, ha valamire szavunk van, akkor az létezik?

– Esetleg…

– Ez is egy megközelítés. Én abból indultam ki, hogy látható világban élünk, tehát, ha a „valami” létezik, akkor talán a semminek is léteznie kell.

– Mi kétségkívül létezünk, és én már vágyom az ölelésedre! – szólt megjátszott durcássággal Jádevirág.

– Akkor az agykínzást felfüggesztem – melegedett át a hangja, és kezét nyújtotta asszonya felé.

XX.

Megfogadták Cang Si-vei miniszter szavát, átköltöztek Nankingba. Ez a város Csiangsu tartomány székhelye, a Jangce folyó mellett terült el, korábban Kína fővárosa is volt. A Ming dinasztia első császára, a Hung-vu néven tisztelt Csu Jüan-csang fallal vette körül, amely a leghosszabb városfal volt a világon. A település szélén állt a porceléntorony vagy porcelánpagoda, amely akár a világ egyik csodája is lehetne, ha Európában hallottak volna róla.

Riccinek tetszett ez a nyüzsgő, élettel teli nagyváros, ahol már találkozhatott külföldi emberekkel is, arabokkal, zsidókkal. Hírül vették azt is, hogy megvetették itt a lábukat francia jezsuiták, akik ugyancsak hittérítéssel kísérleteznek a maguk módszerei szerint. Ricci elhatározta, hogy mindenképpen felveszi velük a kapcsolatot, csak kicsit rendezkedjenek be.

Nankinghoz kötődött a híres Cseng Ho is, aki eunuch létére fényes pályát futott be százötven évvel ezelőtt. Cseng Ho tengerész, felfedező, követ volt, aki roppant flotta élén Kínától Afrikáig behajózta az Indiai-óceánt, s végül a Hajóhad Tengernagyának büszke címét is kiérdemelte. 1433-ban hunyt el a tengeren, s noha van neki sírja, faragott kőkoporsója a városban, az csak jelképes, üres. Csen elég sokat beszélt barátjának a nagy kínai tengerészről, aki, ha élne, mondotta, nem vitorlázgatnának ilyen zavartalanul a portugálok a keleti partvidéken.

– Ugye te a családod első fia vagy? – kérdezte tőle egy alkalommal Ricci.

– Igen.

– Mit gondolsz, honnan tudom?

– A Ji Kingből – vágta rá a mandarin. – Olyan az agyad, mint valami hatalmas szivacs. Mindent magába képes szívni.

Nankingban is alkalmazták a jól bevált módszereket: a bérelt házban minden olyan dolgot, tárgyat közszemlére tettek, ami felkelthette az itteni

lakosok érdeklődését. Li doktor elég gyorsan kivívta a kíváncsi helybéliek elismerését, és nem csak az ő házát látogatták, hanem maga is kapott meghívásokat gazdag palotákba, és tudós emberek is szívesen vendégül látták.

A meghívásoknak, mint rendes, nagynevű férfiú, a feleségével együtt tett eleget.

Szerette magával vinni Jádevirágot. Két okból is. A nő szépségével, kecses, mégis büszke bájával mindenkit lenyűgözött, aztán, ha társalgásra került sor, s valamiről megkérdezték, rendszerint elmés, szellemes válaszokat adott. Ricci boldog volt, hiszen amióta egy nővel osztja meg napjait és az ágyát, nem csupán elégedett lehet, hanem szerencsés is, hogy Jádevirág személyében ily csodálatos, kivételes, művelt, értelmes társra talált.

– Jöjj velem, Júlia!

– Hová, szerelmem?

– *Sziensön* Laj Csi-te hívott meg házába. Ő egy konfuciánus filozófus.

– Veled örömmel megyek bárhová. Ugye Laj Csi-te alkotta meg a *tájcsitu* szimbólumot?

– Igen, *csinlin.*

Matteo Ricci tintakék selyemfelöltőt vett fel, fejére helyezte jellegzetes tudósfövegét, és sóvár szemmel nézte, hogyan öltözködik Jádevirág. Meztelen testére először áttetsző batiszt inget és fehér tafota alsószoknyát húzott. A selyemflór harisnyát olyan művészi finomsággal igazgatta lábára, térdére, combjára, hogy attól a férfit elfogta a gyöngeség. Az asszony érzékelte és rámosolygott. Ezzel a mosollyal orcáján kanyarította magára a vörös selyemköntöst, bújtatta lábát hímzett szaténpapucsba, tűzött hajába gyöngygombú aranytűket, ékköves csatot, s lépett ki férjével az utcára. Ricci úgy érezte, hogy őt most a világ legszebb, legcsinosabb, legtisztább, legillatosabb, legédesebb, legokosabb nője karolja. És az nem létezhet, hogy ez Isten ellen való lenne!

A járókelők némelyike megtorpant látásukra. Ilyen párt még életükben nem láttak. Egy hozzájuk képest sudár, szakállas férfiember, akinek az arcvonásai különböznek az övékétől, karon fogva vezet egy gyönyörű kínai nőt. Kik lehetnek ezek? Mit keresnek a városban? Vajon hová mehetnek? Némely kisgyerek a nyomukba szegődött és áhítatos kíváncsi tisztelettel kísérte őket valameddig.

Tetszett nekik Nanking. Nagyobb és élénkebb volt eddig valamennyi általuk ismert városnál. Kedves emberek a lakói, Csen szerint a han nemzetiségű kínaiak egy szebbik népcsoportja népesíti be ezt a környéket. Legalábbis az itteni nők módfelett tetszettek az olasznak. Kétségkívül sok hölgyet, leányt látni az utcákon, kertekben, akikben rejtezik nem kevés vonzó kellem. Belefáradt a szem a színpompás feliratokba, a tarka lampionok változatos sokaságába, és alig győzték kerülgetni a megannyi gyaloghintót, riksát, taligás rikkancsot.

– Azért jöttünk el korábban – fordult a férfi Jádevirághoz –, hogy megnézzük a porcelántornyot.

A 260 láb magas épületet szinte mindenhonnan látni lehetett. Ricci ezért nem fogadott fel vezetőt, inkább a maga eszét és érzékeit követve kanyargott az utcákban. És minden gond nélkül, néhány kapu érintésével el is érték.

– Nahát, milyen kicsinek érzem magamat! – csodálkozott el a nő. – És ezt porceléntéglákból építették fel?

– Úgy tudom – felelte a férfi, maga is a csodát bámulva. – Ha nem látom, el sem hiszem, hogy ilyen létezik.

A délutáni nap rézsűt világított a rendületlenül álló építményre, amely alapvetően fehérben ragyogott. Nyolcszögletű alsószintje fölé pagodaszerűen megépített kilenc emelet magasodott. Kilenc ív, faragott ereszek, kecses párkányzatok, és a fehér ragyogás mellett zöld, sárga, barna mintázatú csempék díszítették a torony oldalát.

– Csodás! Itt el lehet hinni, hogy Isten létezik! – rebegte Jádevirág.

Érdekes következtetés – gondolta Ricci. Hiszen az épület mozaikjain a buddhizmusra jellemző szimbolikák láthatók: növények, állatok. De nem szólt, hadd társítsa Jádevirág a saját benyomásához Isten létezését; az sosem bűn.

Buddhista szerzetesek lézengtek a torony körül, némelyek megbámulták őket, mások tudomást sem vettek róluk. Hívek is jöttek, bámészkodtak, némelyek elrebegtek egy fohászt, aztán siettek dolgukra. Fenséges volt az egész környék, a távolban magas hegyek körvonalai bontakoztak ki, és úgy tűnt, hogy az a ragyogó, szinte élő torony magasabb náluk. Ám ez a nyilvánvaló érzékcsalódás csak emelte az ünnepi hangulat áhítatát.

Amibe váratlanul belemart valami. Riccit hirtelen valahogy ugyanaz az érzés járta át, mint hajdanán Lancsou könyvtárában, amikor bebizonyította, hogy az európai matematika semmivel sincs elmaradva a kínaitól. Igen, ott is hasonló furcsaságot észlelt: valaki valahonnét erősen szemmel tartja őt. Valaki a vesztét kívánja. Olyan kellemesen érezte pedig magát itt a káprázatos torony mellett, Jádevirág ragyogó társaságában, hogy el sem akarta hinni sejtését. Azonban fő az óvatosság!

Gyöngéden megszorította a nő kezét.

– Induljunk, kedvesem!

– Ahogy óhajtod.

Némi útbaigazítás után meglelték a neves filozófus házát, aki ideiglenesen tartózkodott a városban, hiszen megvolt az ő címe, rangja a császár mellett. Minthogy azonban az ország dolgai most elég szerencsétlenül alakultak a koreai háború miatt, Laj Csi-te Nankingban várta az események jobbra fordulását.

Kétemeletes háztömb középső szintjén volt berendezve egy lakás a tudós férfiúnak. Méla képű szolga nyitott nekik ajtót, s már ahogy beléptek, szembetűnő volt a rengeteg rajz, jelkép, ami a falakat fedte. Mind kör alakú, görbe vonallal felosztott fekete-fehér mező. A körön belül a két rajzolat teljesen egyformának látszott, ami valóban kifejezte a Jin és Jang ellentétes, de mégis egymást kiegészítő alapelvét.

Apró termetű, kis fejű, hegyes állú emberkének adta át őket a szolga. Ricci azt hitte, hogy ő még ugyancsak alkalmazott, talán rajzoló, de miután az emberke bemutatkozott, kiderült az igazság.

– Az én nevem Laj Csi-te! – nyekeregte. – Örvendek neked, Li Ma-to, jeles idegen. Kerüljetek beljebb!

A nyitott ablakon át fénypászma vetült a szoba közepén álló asztalra, papirosokat, kihajtogatott fóliánsok halmazát világítva meg. A bölcs rábökött az egyik könyvre, és így szólt:

– Érdekeseket olvastam ma Van Hu barátomról, aki tulajdon találmányának áldozata lett. Hallottatok már róla?

– Keveset – szólalt meg Ricci, majd a nőre tekintett.

– Kilőtte magát az égbe – mondta mosolyogva Jádevirág.

– Igen, igen – nevette fel Laj Csi-te, és elhessegetett egy legyet, ami szemtelenül épp az orrára akart leszállni. – Kár, hogy nem én írtam róla,

mert ez a könyv rosszul állítja be a személyét. Érdekel titeket, hogy milyen ember volt Van Hu?

– Ó, igen, *sziensön* – felelte Ricci, ámbár valójában arra gondolt, hogy „te jobban érdekelnél, ha már itt vagyunk."

– Ellentmondásos ember volt. – Laj Csi-te bajusza kétoldalt lelógott, és olyan vékony volt, mintha mindössze néhány szőrszál lenne összetapadva. S ez a vékony kis madzag minden mozdulatára meglengett, beszéd közben pedig mókásan megrezzent. – Igaz, hogy Van Hu már gyermekkorában arról ábrándozott, hogy felrepül az égbe, de soha nem mesélt arról, hogy megálmodta volna a módját. Rengeteget kísérletezett a gyuporral, rakétákat eszkábált, először fából, aztán fémből. Volt, hogy szétrobbantak a rakétái, többször majdnem belehalt a kísérleteibe. Én ugyan nem láttam az utolsó szereplését – cincogva nevetni kezdett –, mert még kicsiny gyerek voltam, de apám elmesélte. Van Hu összekalapált egy különleges széket, amelynek az aljára rakétákat erősített. Szám szerint negyvenhetet. A rakéták úgy voltak elhelyezve, hogy tolóerejüket a föld felé fejtsék ki, mert csak így képzelhető el, hogy elérje a csillagokat, melyek után annyira vágyott. A kijelölt személyek begyújtották a rakétákat, aztán fedezékbe menekültek. Hogy aztán miféle hiba történhetett, már senki meg nem mondhatja, csupán annyi a bizonyosság, hogy a rakéták nem kezdték el fölemelni a széket, melyen Van Hu ült, hanem az egész a levegőbe repült. Olyan hatalmas volt a robbanás, hogy még elmondása szerint a jó messze álló apámat is leverte a lábáról. Pár értelmes ember, apám is köztük van, vallja, hogy a rosszul lefojtott gyupor láncfolyamatot indított el, s a felszabaduló erők széttépték és porrá égették a feltalálót a szerkezettel együtt. Ez a mafla firkász meg azt írja, hogy Van Hu nagy valószínűséggel feljutott az égbe.

A gondolkodó nevetett, a vendégeknek is mosolyogniuk kellett.

– Tudod-e, jó Laj Csi-te – szólt Ricci –, hogy nálunk puskapornak nevezik a gyuport? Mert igaz, hogy ezt Kínában találták fel, de az európaiak fegyverek működtetésére fejlesztették tovább.

– Igazán?

– Lőfegyverekből a puskapor erejének segítségével lövik ki a gyilkos golyóbist.

– Érdekes… – tűnődött el Laj Csi-te, de aztán nem érdekelte tovább a puskapor. Ricci rájött, hogy a csenevész tudós abban leli örömét, ha ő beszél a maga dolgairól. Li doktor meg Európa nemigen foglalkoztatja.

Ennek szellemében mindjárt témát is váltott. – Gyertek hát, nézegessétek meg tájcsitu jeleimet!

– Örömmel.

A falakon lévő jelekre már rácsodálkoztak megérkezéskor, most itt volt a kitűnő alkalom, hogy tüzetesebb vizsgálat alá vegyék őket.

– Ez volt az eredeti jelem – mutatott egy körre, amelynek a közepében egy kisebb fehér kör helyezkedett el, amelyből kiin- dúlva legyezőszerűen elhajló ívben nyílt ki a sötét és a világos 0iező. – Ezek pedig már a továbbfejlesztett változatok.

Ricci megállapította, hogy az új rajzok pontosabban jelképezik a jin-jang egymással ellentétes, mégis összetartozó alapelvét. Mint két teljesen egyforma ebihal, természetesen az egyik fekete, a másik fehér színben, s annak fehér, ennek fekete a szemürege. Nem volt számára ismeretlen ez a jel, látott hasonlókat régi római köveken, de nem szólt, hiszen olyanba mégsem akart bonyolódni, amiről keveset tudott.

– Hallhatnánk valamit, jeles *ziensön*, hogy mit példáz neked ez a jelkép?

– Ha elmélyedsz nézésében – fogott hozzá lelkesen Laj Csi-te –, megérzed az alapvető rendező erő elvét. A két ellentétes erő egymáshoz viszonyított kölcsönhatását. Egyik sem létezhet a másik nélkül, ahogyan élet sem jöhet létre férfi és nő nélkül. És a forgást is sejteni lehet belőle, hiszen minden magában hordozza az állandó változás lehetőségét. Azért létezik a világ, mert eddig még a Jin és a Jang rendezettsége nem bomlott meg. Ősidők óta tartják egymással szemben az egyensúlyt.

– Valahogy megéreztem – töprengett hangosan Ricci –, hogy a taoizmus meg a buddhizmus bizonyos elvekben nem állnak távol egymástól.

Az emberke vihogni kezdett.

– Nos, ha megérezted, akkor annak köze van az önbecsülésedhez.

Ezt Ricci nemigen értette, de most Jádevirág kérdezett:

– Megbocsáss, jeles mester, hogy mint nő gondolkodni merészelek lényegi kérdések felől… – Laj Csi-te Riccire tekintett, aki egyetértően bólintott, mire a filozófus hagyta beszélni a nőt. – Tudni vagy nem tudni? Szerinted melyik félelmetesebb?

Megfogta vele a kis tudóst. Komolyan el kellett gondolkoznia. Végül is megadta a választ:

– Aki sokat tud, sokat veszíthet. Bizony így van ez. Aki nem tud semmit, az viszont mindent elveszíthet.

Micsoda alapvető különbség az európai vallások meg a keleti felfogás között! – döbbent rá Ricci. Most fogalmazódott meg először benne, hogy a kínaiak eredendően tagadják azt a keresztény felfogást, miszerint „boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa”!

– Ismered-e Li Cse filozófust, jeles Laj Csi-te? – kérdezte Ricci, mert szerette volna a konfucianizmus felé terelni a beszélgetést.

– Ismerem – komorult el a tudós emberke. – Valaha egy nézetet vallottunk, amelyet eleve gyanakodva néztek a császári udvarban. Most azonban Li Cse elhagyta a nyugalmas életet, leborotválta a haját, buddhista szerzetesnek állt, és lázító nézeteket terjeszt. Már a császárváros lakóit, az udvari főméltóságokat is támadja. Félek vele baráti kapcsolatot ápolni, még rám is bajt hoz.

– Hát még énrám! – ijedt meg Matteo Ricci pár hónappal később, amikor Han Tao-kuo belsőszolga azt jelentette neki, hogy Li Cse kér bebocsáttatást.

Jádevirág is a fogadószobában tartózkodott.

– Valóban buddhista?

– Igen, úrnőm, a boncok öltözékét viseli.

Most volt bajban az olasz! Li Cse az a fajta elme, aki talán a legnagyobb hatást tette rá Kínában. Miatta kezdte komolyabban vizsgálni Konfuciuszt, és más formában is megváltoztatta, megnyitotta szellemi irányultságát. Mint tudóst és barátot fogadnia illenék, így követeli meg a tisztesség. Igen ám, csakhogy ott lebegett előtte a szent cél, az uralkodó megnyerésének szándéka! Ha most házába engedi az „elfajzott” tudóst, és ennek híre eljut Van Li császárig, talán befellegzett a nagy lehetőségnek.

– Küldd be őt! – mondta ki mégis.

Jádevirág rajongó elismeréssel nézett rá.

– Nagy lélek vagy, Li Ma-to.

Szinte rá sem lehetett Li Csére ismerni. A kopaszsága miatt mintha feje összezsugorodott volna, és borotvált arca is beesettmegfonnyadt.

– Te lennél az, Hong-fu barátom?

– Én, de nem ugyanaz a lélek, mint legutóbb.

A hangjáról ismerte meg valójában. Felállt, a nő is ezt tette, meghajlással üdvözölték a tudós férfiút. Aztán Ricci hellyel kínálta, közben Jádevirág el akart libbenni.

– Maradj, szépasszony – kérte Li Cse. – Nem csupán kellemes látványod miatt, de amit mondok majd, az nálad is érdeklődésre tarthat számot.

Így a nő is leült a férfiak közé egy alacsony zsámolyra. Ricci bort hozatott Han Tao-kuóval, és mindjárt a következővel kezdte:

– Pár hónapja meglátogattam Laj Csi-tét.

– Valóban? Hogy van a kis nyekergő cimborám?

A házigazdának mosolyognia kellett a találó jelzőn.

– Én elégedettnek láttam.

A vendég bólintott.

– Igen. Ez a bajom vele. Neki az én utamra kellett volna lépnie, de ő maradt a saját tévútján.

Ricci úgy érezte, hogy erre nem szabad rákérdezni. Döntse csak el a tudós maga, akar-e beszélni róla.

– Éhes vagy? Fogyasztanál valamit?

– Nem. Megettem az imént egy kosár licsit. – Li Cse összeszedte gondolatait, és töprengő hangon nekifogott: – Ha az embert nem hagyják békén a sarkalatos kérdések, oda lyukadhat ki, ahová én. A Menny Fia semmit se tud arról, mi folyik az országában! Talpnyaló kutyafalka veszi körül, a kínai tudományok is a rossz, a helytelen országvezetés miatt kezdenek hanyatlani. A Tiltott Város belső életében az üresen finomkodó eunuchok vették át az irányítást, a józan gondolkodású mandarinok lassan elhagyják a császárt. Az iskolák színvonala romlik, az a világ, ahonnan te jöttél, meg fog előzni bennünket…

– Nono! – szólt közbe Ricci, mert valahogy úgy érezte, meg kell védenie Kína szellemi és történelmi előjogait – Én mint európai nap mint nap látok országotokban jó és követendő dolgokat. Valaha azt gondoltam, a mi filozófusaink mélyebb és magvasabb tanulságokat vontak le az erkölcsről, az államiságról, a világmindenségről, de mostanában már ebben nem vagyok biztos…

A filozófus elkeseredetten folytatta:

– Vegyük a viselkedésünket. Egyre jobban aggaszt, ahogy a nőkkel bánunk. Nem tudom, a te világodban miként van, de Kínában a nők erősen

háttérbe vannak szorítva. A szegény családokban szinte állati sorban élnek, a gazdagoknál pedig gyakran csak ágyasoknak használják őket. Úgy tudom, Európában nincs többnejűség.

– Jól tudod. A keresztény egyház eszmerendszerével összeegyeztethetetlen.

– Na ugye!

– Azonban ez még nem igazolja azt, hogy nálunk könnyebb volna nőnek lenni. Hidd el, jó Hong-fu, sok helyen Itáliában is hallgass a neve az asszonynépnek. Az úr meg is vesszőzheti feleségét, ha jónak látja, és az öröklődés is férfiágon vezet tovább, az asszonynép gyakorta ki van rekesztve a javakból. Arról nem is beszélve, amit ti talán el sem hisztek, hogy sok esetben boszorkánysággal vádolnak meg nőket, kíméletlen próbák elé állítják, aztán máglyahalálra ítélik a tudásuk vagy elveik miatt.

Li Cse kicsit eltöprengett, száraz tenyerével végigsimított tar üstökén, csak úgy sercegett mozdulata nyomán a sörte.

– Nálunk a fölösleges nőktől úgy válnak meg, hogy egyszerűen meggyilkolják őket. El sem képzelheted, mennyi áldozata van ennek a megcsontosodott rendszernek, amire pedig mi olyan büszkék vagyunk. Az ötezer éves Kína! A Középső Birodalom! Ugyan, ugyan! – Most Jádevirágra nézett, aztán Riccihez fordult. – Megengeded, barátom, hogy kérdést intézzek asszonyodhoz?

– Tessék.

A tudós a nőre függesztette talányos tekintetét.

– Tudom rólad, húgom, hogy korán árvaságra jutottál. Vallj nekünk őszintén arról, hogy milyen nőnek lenni Kínában!

Jádevirág egy szemvillanással jelzett Ricci felé, aztán mosolyjelent meg szépmetszésű ajkán.

– Hamis választ adhatok a kérdésre, mert egy nő nem lehet tárgyilagos. Ellenzi a természete. Én nem akarok, és nem is vagyok képes elvonatkoztatni, csak azt mondhatom, hogy nőként élni egy férfi mellett, aki szereti, s akit szeret, boldogság.

A filozófus képén bosszúság jelent meg.

– Ez kedves, őszinte, sületlen válasz volt. De így kellett nekem, miért kérdezek egy szerelmes nőtől butaságot.

Jádevirág nevetni kezdett, ettől Riccire is rájött a kuncogás. Végül a tudós arcán is megjelent egy halvány mosoly.

– Bocsáss meg, ha másmilyen választ vártál volna tőlem, *sziensön.* – szabadkozott a nő.

– Örüljünk inkább – legyintett rá Li Cse –, mert megéreztem, hogy közénk telepedett a szeretet.

A házigazda úgy érezte, most érkezett el az a pillanat, hogy szóba hozza a maga hitét.

– Igen, barátom. A szeretet a megoldás, amit az én Jézusom hitt és terjesztett. „Szeressd felebarátodat, mint tenmagadat. Bocsáss meg az ellenségeidnek is."

– Szép szavak, igazán, de Buddha ezeket már korábban híresztelte. „A gyűlöletre az egyetlen válasz a szeretet." Valójában nincs különbség. Az egész világmindenséget behálózza az ok- okozat törvénye. Nincs egyetlen dolog, egyetlen esemény – sem a külső, sem a belső világban amely öncélú, így minden oknak ki kell váltani valamilyen hatást. Ezzel a kijelentéssel önmagában nem tudok mit kezdeni, hogy bocsáss meg ellenségeidnek is. Igen, jámboran hangzik, hanem ezt követni felér egy öngyilkossággal. Meg lehet bocsátani az ellenségemnek akkor, ha az a megbocsátás ésszerű. Ha az nem az én káromat, avagy az én életem végét jelenti.

Ricci ebbe a vitába nem mert belebonyolódni. Li Cse érveit bajosan lett volna ereje megcáfolni. Inkább másik irányból közelítette meg hitét.

– Okosan beszélsz, kiváló Hong-fu, valóban kétségeket támaszt a kijelentésem. De a mi Megváltónk lelke haláláig gyermeki tisztaságú maradt, amit senki se tudott beszennyezni. Úgy is szenvedett ki a keresztfán, szűztiszta jellemmel…

– Jut eszembe – vette át a szót Li Cse –, sehogy se teszik nekem a kínzó feszület, a ti keresztfátok. Azt javaslom, barátom, ha sikeresen akarsz népem körében téríteni, hagyj fel ezzel a jelképpel. Megrázóan, durván kifejező. Az öreg Kína lakói lelkiekben óvatosabbak ennél, és kifinomultabbak annál, hogy ezt összekapcsolják a szeretettel. Vigyázz, ügyelj arra, mit tehetsz és mit nem, én a javadat akarom.

XXI.

Amikor kitavaszodott. Makaóból megérkezett Diego de Pantoja és Lazzaro Cattaneo, akiknek jövetelét Valignani rendfőnök már korábban. Japánba indulása előtt jelezte levélben. Azzal a szándékkal érkeztek, hogy segítsék Riccit a tudományos munkában, és együtt igyekezzenek kiagyalni egy tervet a kínai főváros meghódítására. Cattaneo egy magának való, csendes genovai volt, Michele Ruggierihez hasonlóan nyelvész, sinológus, és óriási lendülettel látott hozzá az új szótár elkészítésének munkáihoz. Valahogy azonban nem érezte otthon magát Nankingban: ki se nagyon mozdult abból a műhelyből, amit Csen bérelt a számára. Dolgozott becsülettel, szorgalmasan, néha Ricci is betársult mellé, egyéb ezen kívül nemigen érdekelte a zárkózott férfit.

Pantoja egészen más természet volt, egy érdeklődő, vidám és szikrázóan okos spanyol fiatalember. Még innen a húszon, de már egy s mással büszkélkedhetett. Valignani azt írta róla, hogy kiváló képességű, barátságos ifjú, csillagász, földrajztudós, és még figyelemreméltóan zenél is. Kérte Riccit, vezesse be a kínai közéletbe, mert Pantoja alkalmas arra, hogy a megkezdett úton tovább haladjon. Ezen az olasz jezsuitának el kellett gondolkoznia: maholnap ötvenéves, talán úgy gondolják felettesei, hogy ki kell nevelni az utódját? Ahogy erre gondolt, valamiképpen rosszulesett neki, hiszen a munkabírása meg a lelkesedése az évek alatt semmit se lankadt. Mindegy! Elhessegette ezt a kellemetlen érzést, és önzetlenül okította a fiatalembert.

– Majd magad is megtapasztalod, testvérem, hogy a kínai emberek az idegenekre mindig mosolyognak. Óvakodj ám erősen a szemükbe nézni, mert az zavaró a számukra. Ha megharagítod őket, amitől intenélek, akkor sem tekintenek rád csúnyán, legföljebb meglesz rólad a maguk véleménye. Ha pedig ártasz nekik, tudomásul veszik, szépen megszakítják veled a kapcsolatot, s egy váratlan pillanatban talán miszlikbe aprítanak.

Pantoja meghökkent, de fiatalos hévvel felnevetett. Csinos, barnára sült képéből kifehérlettek hibátlan fogai.

– Nem valami biztató kilátások – állapította meg, erős spanyol kiejtéssel beszélve a latint. – De tagadhatatlanul érdekes, *magister,* amit mondasz.

– A kínaiak sok mindenre fogékonyak, általában érdeklődők is, csak meg kell tanulnod a szájuk íze szerint beszélni. Jut eszembe: van még pár dolog, amire ügyelned kell! A kínaiak erősen krákognak, köpködnek, de ez náluk korántsem neveletlenség. Azt tartják, hogy a gonosz a szájon keresztül akar behatolni, de a torok megfogja. Ha már megfogta, azt ki kell krákogni, aztán kiköpni. Minden kínai háztartásban látsz köpőcsészét… Jól bírod a guan nyelvet?

– Bevallom, e téren vannak még hiányosságaim. De igyekszem, mert nagyon érdekel ez az ország, és szeretnék az itteniek életébe betekinteni.

– Jól van, majd megkérem Jádevirágot, hogy beszélgessen sokat veled. Nálánál jobbat nem ismerek. Engem is ő tanított meg választékosan társalogni. Ha megvan benned a kellő igyekezet, akkor könnyebben boldogulsz. Viszont a legfontosabbat meg kell tanulnod. Amit most mondok, azt jól jegyezd meg.

– Figyelek, *magister.*

– Úgy beszélj a kínaiaknak a kereszténységről, hogy közben a legcsekélyebb módon se sértsd meg az ő vallásukat. Ha barátságokat szeretnél kötni, vagy bármilyen kapcsolatot kialakítani velük, ismerd meg jól az ő hitüket és szokásaikat. És bármiben hisznek, azt kezeld kellő tapintattal.

Pantoja kételyeinek adott hangot:

– Igen, némely tanítóm is figyelmeztetett erre, példaként emlegetve Xavéri Ferenc módszereit, s ha még nem mondtam volna, téged is szóba hoznak az oktatók. Én azonban úgy vélem, a reputáció is fontos. Ajánlatos némelykor tudatosítani az itteniekben, hogy a katolicizmus minden vallások fölött áll a világban…

– Lehet! – szakította félbe indulatosan Ricci. – De ezt soha ne éreztesd velük, ha jót akarsz magadnak! Ha nem hiszel nekem, most azonnal indulhatsz vissza Makaóba!

– Jól van, értelek – ijedt meg a fiatalember. – Végül is senkinek sincs akkora tapasztalata e téren, mint neked. Bocsáss meg, ha félreérthetően

fogalmaztam.

Ricci remélte, hogy Pantoja tényleg átértékelte a meggyőzés módját. Más sem hiányozna, minthogy egy zöldfülű lerombolja azt a várat, amit ő nagy gonddal eddig felépített. Majd odafigyel rá. Hanem egy másik fontos dologról is tájékoztatni kell Pantoját.

– Őszintén bevallhatom, a jezsuiták még alig-alig tudnának eredményeket felmutatni, magamat is beleértve, ha nem segített volna bennünket mindvégig az önzetlen és szolgálatkész Pao Csen mandarin. Még azt is ki merem jelenteni, hogy nélküle nem is élnénk. Majd erről később bővebben beszélek… Azzal is tisztában kell lenned, hogy Csaokingben az ő villájában éltünk évekig, majd Saokuan, Nancsang városokban is az ő vendégszeretetét élveztük, itt Nankingban ugyancsak Csen önzetlen szeretetétől függ a sorsunk. Ő bérli nekünk ezt a házat, amiben vagyunk. Keresztény hitre tért, de egyben taoista is. Megbízható barát, úgy fogadd el őt, ahogy van!

Az ifjú spanyol szeme elnyílt a csodálkozástól. Ez most valóban megérintette.

– Tudomásul vettem, *magister.* Azt hiszem, eddig rosszul ítéltem meg néhány dolgot. Köszönöm, hogy mindenről őszintén beszélsz.

Ricci fellélegzett: nincs semmi baj Pantojával, csupán a megélt tapasztalatok hiányoznak nála. Úgy vélte, minél kendőzetlenebbül beszél a valós helyzetről rendtársának, annál inkább megerősödik felelősségtudata a misszió iránt.

– Amit Makaóban nem tudnak, azt is megosztom most veled. Adósa vagyok Csennek. Legalább húszezer uncia ezüsttel tartozom neki, ha nem többel, és sejtelmem sincs, mihez fogok, ha egyszer eszébe jut, hogy fizessem vissza. Lehet, hogy hibáztam, de mindig a szent cél lebegett a szemem előtt, így nem tudtam kellőképp ügyelni az anyagiakra.

Pantoja hosszan hallgatott, mérlegelve a hallottakat. Mikor megszólalt, csupa részvét és tettvágy érződött a hangjából.

– Amikor Makaóban úgy határoztak, hogy hozzád küldenek, magister, feltettem magamnak a kérdést. „Mihez kezdesz te, tizenkilenc éves kölyök, Kínában, aki még a guan nyelvet sem bírja tisztességesen?” Tanultam ugyan csillagászatot, matematikát, földrajzot, de a híres Matteo Ricci mi hasznomat veheti. Most viszont már tudom. – Rövid szünetet tartott. – Amíg te végzed áldásos tevékenységed, én igyekszem üzleti kapcsolatokat

teremteni, megismerkedni bankárokkal kereskedőkkel, reményeim szerint a Kajfeng zsidókkal is találkozni. Amíg meg nem ismerem a helyiek viselkedését, bele nem jövök a misszionárius tevékenységbe, hadd intézzem a gazdasági ügyeidet, uram. Van hozzá érzékem, majd meglátod. Apám tehetős kalmár volt Valdemoróban.

Ricci ezt némiképp örömmel hallotta, megtartva magának a kételkedés jogát. Ez a Pantoja akár ért, akár nem ért az üzlethez, két szempontból mégis hasznos. Először is nem szándékozik ajtóstól rohanni a házba, előbb meg akarja ismerni Kínát lakóival együtt. Másodszor pedig az tényleg jó lenne, ha sikerülne itt önálló anyagi forrást teremteni tevékenységük segítéséhez.

– Tőlem hiába kérnél tanácsot pénzügyekben…

– Szó sincs róla, *magister!* Téged semmivel sem háborgatnálak. Ha csak azzal nem, hogy időnként tanítanál engem kínai műveltségre, jó modorra, filozófiára.

Ricci kuncogott magában.

– Annyit mondok erre, hogy ráérő idődben azt csinálsz, amit akarsz. Ha missziós munka adódik, akkor azt kell tenned, amit én mondok.

– Elfogadom – mosolyodott el Pantoja. – Lekötelezél. Már most hasznos embernek érzem magam.

– Jöjj, bemutatlak Jádevirágnak.

Ez meg is történt. Pantoja megilletődötten hajolt meg, mutatkozott be a szépasszonynak. Csakhamar kiderült, hogy a spanyol fiatalember zenész is. Jádevirág kérésére csakhamar előkerült egy gitár, amit Pantoja hozott magával. A Nankingi bérház légterét csakhamar betöltötte valami soha nem hallott ismeretlen melódia. Különlegességében is valahogy mégis ismerősebben hatott Riccire, mint a kínai zene. Jádevirágot pedig annyira lenyűgözték az egzotikus hangok, hogy dermedt mozdulatlansággal figyelt.

Cang Si-vei miniszter küldöncöt menesztett Nankingba Li doktorhoz azzal az üzenettel, hogy az ország békéje helyreállt, elérkezett a cselekvés pillanata. Azonmód ki is követelt magának egy mechanikai játékszert, amit a hírhozó mindjárt át is vett, aztán így folytatta:

– Amilyen gyorsan csak tudtok, kerekedjetek fel, jöjjetek Pekingbe. A Menny Fia számára, a dicső Van Li császárnak hozzatok valami olyan

előkelő ajándékot, aminőt még sose látott. Ha így cselekedtek, talán rátok és főleg Li doktorra irányul Őhatalmassága figyelme.

Végre! A kis keresztény közösség nem tudott hová lenni a boldogságtól. Imádott szellemi vezetőjük végre lehetőséget kapott arra, hogy találkozzon a földkerekség legnagyobb uralkodójával! Pao Csennel ugyancsak madarat lehetett fogatni, és természetesen maga is lázasan készülődött családjával, udvartartásával, hiszen rá óriási szüksége volt Riccinek.

– Álló, nagy órát hozass a császárnak! Olyat, amilyen a legkülönb európai műhelyből való! Kápráztassa csak el, s rád is kíváncsi lesz! – javasolta lelkesen a mandarin.

– Úgy véled?

– Ha nem lesz igazam, csipkedjék véresre az ülepem randa óriástetvek!

Ezen harsányan nevettek, Jádevirág a fejét csóválta.

Ricci azonnal írta a levelet, amit Lazzaro Cattaneo magával is vitt Makaóba, hisz a nyelvész Pekingbe nem tartott velük. A kihagyhatatlan lehetőségre hivatkozva jól nekieresztette a tollát, kért mindent, ami csak az eszébe jutott. Természetesen ezüstöt is, hiszen soha nem lehet tudni, mikor melyik hivatali alkalmazottat kell megvesztegetni a szent cél érdekében. Aztán előrelátóan azt javasolta a kollégium vezetőjének, hogy nyomban indítson útnak tapasztalt jezsuita atyákat, mert, ha sikerül a császár kegyeibe férkőzni, rövid időn belül nagyarányú hittérítés veheti kezdetét.

Másnapra már összekészülődtek. Nem volt sok holmijuk, hiszen a figyelemfelkelő tárgyakat Ricci eddigre szépen elajándékozgatta. Főtt kicsit miatta a feje, adósságai is növekedtek. Vajon mit szólnak Makaóban az újabb követeléshez? Amellett, hogy alapvetően nem vonható kétségbe ezen relikviák, szerkezetek, fóliánsok fontossága, be kellett, hogy vallja magának az igazat. Ő tudós, alkotó ember, jobb lenne, ha pénzzel nem kellene foglalkoznia. Nincs érzéke hozzá. Néha eszébe jutott a fájdalmas igazság: ha Csen megunja a támogatást meg a kölcsöneit, talán vége is a missziónak.

– Hová már ilyen sietősen! – zsörtölődött a szakácsnő.

– *La zia Midori!* – tréfálkozott vele Ricci. – Várnak bennünket Pekingben! Nincs vesztegetni való időnk!

A testes asszonyság ezúttal bosszúsan pörölt.

– Még egy kicsit hadd rotyogjon már a gyömbér! A fövetlen étel megárt, giliszta nő tőle az ember hasában!

Ez módfelett elnyerte Ricci tetszését. Midori most nem az a kedvesen ijedt arcú szolgáló, mint máskor, hanem egy dohogó „anyakotlós”, aki a legjobbat akarja a csibéinek, a családjának.

– Hadd öleljelek meg, *la zia!* – nevetett Ricci. – Annyira jó lélek vagy!

A nagydarab asszonyság visongó boldogsággal fogadta az úr ölelését! Számára ez a legnagyobb megtiszteltetéssel ért fel. Han Tao-kuo, Take, Bara, Jádevirág osztoztak hangos örömében.

– Ez nem igazság! – fakadt ki hirtelen Bara. – Engem még sose ölelt meg az úr!

Ricci most a vidám szemű szobalányhoz fordult.

– Akkor éppen itt az ideje! – És átkarolta, megszorongatta Barát is. – Csak csontod ne törjön!

A szobalány szinte elalélt a karjaiban. És Ricci megérezte, hogy Barának ez nem csupán egy közönséges kedveskedést jelentett, hanem annál többet. És ki is kristályosodott benne a felismerés: Bara gyakorta rajta felejti elmélázó tekintetét, ahogyan egy epekedő nő. Ki tudja, hogy Ruggieri óta volt-e férfi az életében, és annak is bizony már jó ideje! És a férfinak el kellett ismernie, hogy izgalmas és kellemes volt a kis bögyös szobalányt magához szorítani. Ó, dehogy is kicsi: bizony érett, felnőtt nő!

Végül kivárták az időt, közösen elfogyasztották Midori ízletes főztjét, és elhagyták ezt az otthonukat is. Soknapi út várt rájuk, amit Pao Csen családjával közösen, szekereken tesznek meg. Ricci úgy döntött, először lóra ül, majd aztán, ha elunja, kocsin folytatja.

Nanking határáig díszkíséretet kaptak a város lakóitól. Semmivel sem szerették pedig itt jobban őket, mint korábbi állomáshelyeiken, csak valahogy Nanking lelkesültebb, bohémabb város volt. Tarka ruhás táncosok, mutatványosok tucatjai, zászlókat lobogtató léhűtők hada követte őket a híres falakig, és még azon túl is. Nyüzsgés, integetés, zajongás volt mindenhol.

– Éljen Li doktor!

– Áldás a tudós férfiúra!

– Sok szerencse kísérje a császár színe előtt! – kiáltozták felé olyan kihallással, mintha minden nap ezt tennék.

Ricci udvariasan, de némiképp csodálkozva vette tudomásul ezt az „ünnepélyes” búcsúztatást. Szíve mélyén úgy vélekedett, semmiképp se szolgált rá.

Miután elmaradtak a kísérők, a patákat négy kerékre cserélte, betelepedett Jádevirág mellé. A nő örömmel osztotta meg a hintó meghittségét férjével.

– Érted te ezt, kedvesem? – fordult a férfi Jádevirághoz.

– Micsodát?

– Az éljenzést. Ezt valaki szándékosan megrendezte?

– Dehogy, szerelmem! Még mindig nem ismersz bennünket! Téged lassan az egész város megismert, láttak bennünket sétálni szájról szájra adták a neved. Korábbi legendás tetteid híre is eljutott hozzájuk. Az is gyorsan kitudódott, hogy Pekingbe utazol, és látod, a többség veled érez, neked szorít. Mert egy megnyerő, kivételes ember vagy, téged csodálnak, akik ismernek, és azok is, akik csak távolról láttak.

– Miket nem mondasz! – nézett rá hitetlenkedve a férfi. – Ha ez igaz, valóban nem ismerem még a kínaiakat.

– Én sem ismerem az olaszokat – nyugtatta meg a nő és megcsillantott egy rajongó mosolyt.

Ricci nem bírta magát fegyelmezni, minek is tenné. Átölelte asszonyát, és így ringatóztak tovább. Jó ideig csak a kerékagy monoton nyikorgására figyeltek, aztán Jádevirág halkan megkérdezte.

– Szeretnéd Barát?

– Hogyan?

– Vágyod őt?

– Hogy jut ilyen az eszedbe? – értetlenkedett a férfi.

– Fájlalnám, ha okos elmédet megzavarnák kielégítetlen vágyak. Tudom, hogy egy férfi más, mint egy nő. Én akkor érzem legjobban magam, ha szeretve vagyok. Egy férfi akkor, ha rendszeresen kielégül.

– Rám akarod beszélni Barát?

– Azt nem – vonta meg vállát a nő –, de szemet hunyok, ha nagyon kívánod.

Ezt sose hitte volna, hogy az egyetlen és legédesebb szájából ilyet hall. Talán már nem szereti őt annyira? Vagy… valami más jutott az eszébe.

– És te szívesen odaadnád magad Csennek?

A nő elhúzódott, mint akit megcsíptek.

– Dehogy!

– Szereted, nemde?

– Valamikor szerettem…

– És nem vágysz rá?

Jádevirág szemében csodálkozó szánalom jelent meg.

– Már mondtam. Egy nő más, mint egy férfi.

Sorsszerűnek tűnt, hogy mire Pekingbe értek, új évszázadba fordult az esztendő. Talán el is töprengett volna ezen Matteo Ricci, mi újat és érdekeset tartogat számára az idő az eddig megtett úton, de épp csak elkezdtek berendezkedni új helyükön, mikor megérkezett a csodaóra. Olyan jól be volt csomagolva, hogy sérülésmentesen megúszta a hosszú, viszontagságos utat. A sok rázkódás miatt azért ráfért egy alapos karbantartás, amit Ricci szakértelemmel elvégzett. Semmit se felejtett el abból, amit Bianchi órásmestertől tanult, és most hasznát vette. Csen, Jádevirág és Han Tao-kuo áhítattal nézték, ahogy az aranymintázatú, drágakövekkel kirakott csudaságot Ricci a hátulján kinyitja és beállít rajta valamit, amitől az óra zenélni kezd.

– Ez földöntúli! – akadt fel a belsőszolga szeme.

Ricci némi fenntartással nézegette. Nem volt vele elégedett.

– Kétségkívül mestermű, és sokat is ér, de én nagyobbat szerettem volna. Legalább akkorát, mint amilyen magas vagyok.

– Ah, sose búsulj! – vizsgálta az órát csodálattal Csen. – Ez a maga nemében a lehető legszebb, és értéke szerintem felér egy kisebb tartománnyal.

Ezen Han Tao-kuo úgy kacagott, hogy rengett hasán a hája.

– Ennél szebb nem is lehetne – nyugtatta meg Jádevirág is.

Ricci emlékezett arra, hogy látott ő Bianchi üzletében olyan állóórákat, amelyek mesterien faragott palota tornyára hasonlítottak, és magasabbak voltak egy embernél. Ez azonban csak akkora volt, mint egy végére állított tengerészláda. Igaz, több mint tíz év telt el, hogy a firenzei mesternél segédkezett, azóta a technika meg az ízlés is változott, úgyhogy végül is megbékélt ezzel, mást úgysem tehetett.

A főváros korántsem tetszett neki úgy, mint Nanking. Itt az emberek gyanakvóbbak, túl sok a dolguk, folyton sietnek, és az éghajlata is hidegebb. Éppen beköszöntött a téli hideg, amikor megérkeztek, amellett nem fogadta őket senki. Si-vei miniszter a kisujját sem mozdította feléjük. Mindegy, a reményt Ricci soha el nem veszíti, történjék bármi!

Pao Csen egy hatalmas, komor házat bérelt a belvárosban, amelynek egyik felét ő lakta feleségeivel, szolgáival, a másik részébe Ricci „családja” rendezkedett be a szokásos módon. Mindjárt kiderült, hogy a híre megelőzte Li doktort: pár nap múlva megindultak a látogatók, érdeklődők szép számmal, akik elegendő elfoglaltságot adtak a ház népének, tehát elűzték a bizonytalanság hangulatát. Take és Jádevirág már együtt vezették a kíváncsiskodókat szobáról szobára, megmutogatva az európai városok metszeteit, az atlaszokat, az elmés mechanikus szerkezeteket, a keresztény allegóriák kifüggesztett képeit. Ricci megfogadta Li Cse tanácsát, és a keresztet mellőzte.

Esténként Csen közreműködésével fogadásokat rendeztek, vendégek lepték el a házat víg kíváncsisággal, ahogy illett, süteményes dobozkákkal fölpakolva. Ricci körül nagy volt a tülekedés, mindenki látni akarta a tekintélyes külsejű, átható pillantású, bozontos szőrzetű idegent. A nők elterjesztették, hogy Li doktornak tigrisszeme van, ami módfelett különleges és izgató, és kínálkoztak is szép számmal, ki burkoltan, más nyíltabban. Ricci azonban udvariasan elhárított minden közeledést, ettől még titokzatosabb, még vonzóbb férfi benyomását keltette, akinek híres ágyas nők és mandarinfeleségek is boldogan odaadták volna magukat. Jádevirág mindent észlelt, de semmi ellen nem emelt kifogást. Szóra sem méltatta a jelenséget, csak magában mosolygott büszkén.

Ezek az élénk esték mindig zenével fejeződtek be. A zenét Jádevirág, Bara és Jing-lien szolgáltatta. Az évek során annyira összeszoktak, hogy gyönyörűség volt őket hallgatni. És amikor Jádevirág elkezdett énekelni tiszta, csengő hangján, a hallgatóság szemében elismerés tükröződött.

Valamelyik alkalommal épp a reménytelen szerelemről folyt a társalgás, és egy mandarinfeleség megkérte Jádevirágot, hogy játsszon el egy kesergőt. A lány kicsit eltűnődött, mielőtt a héthúros pi-pát megpendítette volna.

Mennyit könyörögtem
Búban-borúban.
Nappali ruhámban.
Éjjel magányosan.
Sivárság vájta szívembe
Éles karmait.

Keblemben éjsötét
Bánat lakozik.
Ó, szegény szívemben
Égő kín sajog.
Hát nem bánja senki.
Hogy így én meghalok!

Ricci szíve összeszorult, hiszen régi sebeket szakított fel benne a dal. Visszaemlékezett arra az időre, amikor a lány gyűlölte őt, mi több undorodott tőle, miközben halálos szerelem emésztette Csen iránt. Azokban a napokban attól tartott, hogy Jádevirág öngyilkos lesz, vagy világnak megy…

Az éneket megtapsolta a vendégsereg, aztán vidám dalt követeltek. Ricci nem bírt a könnyeivel, ki kellett mennie. Többen látták, hogy eltűnik, kisvártatva egy vagyonos mandarin felesége utánaosont.

A férfi a teraszon állt és a Holdat bámulta mereven.

– Ó, Li doktor, csak nem…? – leplezte le a nő.

– Magam sem tudom… – riadt fel Ricci.

– Mi oka lehet így elkeserednie egy ilyen ékes férfinak? Én boldogan megvigasztallak, a karjaimban elfelejted minden bánatod, ha szeretnéd!

Az olasz a nő felé fordította könnyes szemét.

– Én csak egy embert tudok szeretni.

Az asszony kecses mozdulattal bókolt.

– A feleséged?

– Igen. Bocsáss meg!

Mire visszament, már Diego de Pantoja pengette a gitárját. Az alkalmi közönség a lélegzetét visszafojtva hallgatta ezt a számukra megfoghatatlan, mégis különös érzelmekkel átfűtött zenét…

Si-vei miniszter személyesen állított be szolgáival néhány nap múlva. Ricci boldog bizakodással leste az államférfi szavát.

– Könnyebbnek gondoltam a dolgot, Li Ma-to. Még nekem is meg van kötve a kezem sok esetben. Nem várt költségeim támadtak, amelyeket rendeznem kell, hogy az ajándékod sértetlenül és gyorsan eljusson a Menny Fiához.

Ricci nem habozott: a házban fellelhető jelentős mennyiségű ezüsttaelt felkínálta a miniszternek. Az látszólag vonakodva, de valójában nagy örömmel tette el. Ezután szolgái megfogták az órát, és azzal együtt eltávoztak.

Csen elkésve rohant át hozzá, és lihegve kérdezte.

– Már elment Si-vei?

– El.

– Remélem, nem adtad neki oda az órát!

– Miért ne adtam volna? – csodálkozott rá Ricci.

A mandarin fájdalmas grimaszt vágott.

– Rossz előérzetem van. Megtudtam, hogy ádáz ellenségünk, Vu Jing a palotában tartózkodik.

– Igen? – állt meg a jezsuita szívverése.

– Ki tudja, milyen hazugságokkal tömi tele az udvari főméltóságok fejét. Attól tartok, lemondhatunk az óráról.

– Azt én nem gondolnám – mosolygott maga elé Ricci.

– Nem ismered te ezt az ármányos kígyófészket! Minél magasabban vannak, annál gátlástalanabbak.

– Azért engem sem ejtettek a fejem tetejére. Nem mutattam meg nekik, hogyan kell felhúzni az órát. Holnap ilyen tájban meg fog állni.

Másnap ugyan még nem, de harmadnap reggelén ismét megjelent Si-vei miniszter. Dühös volt, renyhe, máskor kifejezéstelen képe ezúttal vöröslött.

– Miféle szerkezetet küldtél te ajándékba a Menny Fiának?! Már fel is mondta a szolgálatot! Ezzel engem is kellemetlen helyzetbe hoztál, különben pedig van más dolgom is, minthogy veled vesződjek!

Sikert eredményezett tehát az előrelátás, emellett azonban Riccit bosszantotta a miniszter viselkedése. Hálátlan lélek! Megfizette ő rendesen az árát, hogy az ajándék eljusson Van Li császárhoz! Egyedül ő kockáztatott, s immár biztos volt abban, ha elárulta volna az óra működését, többé nem törődnek vele. Szerencsére Csen megjelent, és jó érzékkel avatkozott közbe.

– Li doktornak semmiség az órát újraindítani. De, ha jól hallom, nincs sok értelme!

– Hogyan! – horgadt fel Si-vei.

– Dobassa ki inkább fényességed!

Ricci nyomban megértette, hogy a jó barát ki akarja ugrasztani a nyulat a bokorból. Hagyta, nem szólt közbe.

– Én nem veled tárgyalok, hanem Li doktorral! – fölényeskedett a miniszter.

Ekkor már Ricci is tudta, hogyan viselkedjék.

– A jelek szerint ajándékom nem érte el célját.

– Ezt senki nem mondta! – gurult méregbe Si-vei. Aztán megértette, hogy hőbörgéssel nem megy semmire. – A császárnak elnyerte tetszését az óra. Jöjj, kérlek, indítsd el, hogy tovább gyönyörködhessen benne!

Ez már beszéd! Csen és Ricci szeme összevillant. Szólniuk sem kellett, már tudták, hogy együtt mennek be a Tiltott Városba, a császár városnyi palotarendszerébe, hogy adott esetben kisegítsék egymást. A némiképp megszégyenült Si-vei nem támasztott kifogást ez ellen.

Pompás, lefüggönyözött hordszéken vitték őket az ötembernyi magas, bíborszínű falakon belülre. Többször is meg kellett állniuk, őrök kutatták át ruházatukat, elvéve minden fegyvert, amit náluk találtak.

– Visszafelé megkapjátok! – közölte velük a katonáknak parancsoló tiszt.

Amikor kiszálltak a fülkéből, egy egészen más világ tárult a szemük elé, amilyet még sosem láttak, legföljebb álmukban. Egy lekövezett térség kellős közepén álltak, szemük előtt egy többszintes, márványból rakott lelátó magasodott, megszámlálhatatlan fehér gránitoszloppal tagolva. A tribünre három széles lépcsősor vezetett, amelyen odafent egy káprázatos palota magasodott. Kettős tetőzetét, amelynek díszes cserepei vörös, arany, zöld és kék színekben ragyogtak, vörös oszlopok tartották. A miniszter jól látta, hogy az idegennek eláll a lélegzete a csodálkozástól.

– A Legfelső Harmónia Csarnoka – közölte nem kis önteltséggel.

– Fenséges! – mondta ki Ricci.

– És még semmit se láttunk – tette hozzá Csen. – Úgy tudom, három trónterem is van itt a Tatárvárosban. – Némelykor így is nevezték a császár zárt birodalmát, utalva arra, hogy Pekingnek ez a része vagy háromszáz éve, az akkor még Kínát uraló, mongolok fővárosa volt.

A lépcső aljában alabárdos őrök álltak rezzenetlenül, furcsa fegyverük vágóélén meg-megvillant a napfény. Si-vei a baloldali lépcsősorhoz irányította őket, amelyen föllépdeltek. Négy katona is kísérte őket. Ricci odafent körülnézett, és meglepetten látta, hogy a Tiltott Város valójában

egy fallal elkerített nagy terület, szinte város a városban. Meg tudta mindjárt ítélni, hogy a falakon belüli házak fényűzőbbek, és szembetűnően egységes elrendezéssel bírtak.

Mielőtt a palotába léptek, az olasz föltekintett a homlokzatát ékesítő aranyozott feliratra. Értette ugyan az írást, de valahogy a jelentését nem tudta a saját fogalmaira átültetni. De már nem volt idő ezen töprengenie, mert a hatalmas csarnokon belül voltak, ahol a sötét színek hangulata meg a füstölők tömény illata hirtelen elbódította. A távolban pulpitus magasodott, azon a trón, melyen egy aranysárgában ragyogó ember ült.

– A császárt nem szólíthatja senki a nevén, és nem nézhetsz a szemébe! Ha nem viselkedsz kellő alázattal a Menny Fia előtt, halállal lakolsz – sziszegte valaki Ricci fülébe.

Pao Csen igyekezett megnyugtatni barátját, ámbár remegett a hangja.

– Te csak tedd azt, amit én, a beszédet is bízd rám!

Afféle kisebb tömegen vonultak keresztül; kétoldalt emberek térdeltek lesütött szemmel, Ricci azonban megérezte, hogy rá-rávillannak kíváncsi tekintetek. A trónuson egyre erősödött a ragyogás, amibe belekáprázott, aztán még néhány lépés – Csen odasúgta neki, hogy ne pillantson fel –, valaki megtaszította, és hasra bukott társával együtt.

Mi ez a nesz? Talán nem is nesz, inkább csak valami alig halható légmozgás. Rájött: a teremben lévő főméltóságok, eunuchok, mandarinok, udvaroncok, katonák lélegzése. Mire kell most számítania? Valóban halál fia, ha megszegi az etikettet?

Mellbevágó gongszó töltötte be a teret, majd kisvártatva a miniszter szólalt meg.

– Ég Fia! Teljesítettem óhajod, elhoztam neked az idegent, Li doktort, aki küldte néked az ördöngös szerkezetet, és Pao Csen mandarint, az ő pátfogóját. Si-vei miniszter szólt, éljél tízezer évet, ékes *Huang-ti!*

Ebből vajon mi lesz? – tette föl magának a kérdést az olasz, és egyre hevesebben kezdett dobogni a szíve. Soha sehol nem érezte azt, hogy ilyen védtelen és kiszolgáltatott lenne, mint itt, ebben a nyomasztó, mégis lenyűgöző csarnokban. Az élete semmi, egy bogárnál is értéktelenebb! Ha úgy tartja kedve ennek a népségnek, a talpukkal tiporják el őt.

– Szólhattok! – rebbent meg egy nazális hang.

Ricci meglepődött, milyen erélytelenül cseng a császár hangja. De nyomban eltöltötte az öröm, hiszen semmi erőszakosságot nem vélt

felfedezni benne. Csen válaszolt:

– Ég Fia, hatalmas *Huang-ti!* Bocsáss meg nekünk, porszemeknek, hogy az utadba merészeltünk kerülni. Barátom, Li Ma-to, messzi földről jött tudós ember, aki nagyon megszerette Kínát, megtanulta nyelvünket, szokásainkat, és ez volt leghőbb vágya, hogy leboruljon színed előtt. Ajándéka is ezt a szándékát fejezte ki. Reméljük, örömöd telt az időmérő eszközben, és nem tolod félre adományozóját. Légy kegyes hozzánk, de leginkább őhozzá! Kérünk, tedd lehetővé, hogy megismerjen még olyan dolgokat, amelyeket nagybecsű személyed nélkül nem lenne lehetséges. Jóságodat, míg a bölcsesség meg nem fehéríti hajad, míg emléked él mindazok szívében, akik ismernek, ismertek, és majdan történeteid méltatják, nem felejtjük el.

Csend követte a jóbarát szavait. Tömjén- és krizantémillatú csend. Ricci érezte, hogy a kőnek is szaga van, amelyen fekszik. De nem tudta volna meghatározni, milyen. Csupán ugyanazt érezte erőteljesebben, amit akkor érzett, amikor a kapun bejöttek, s az őr kinyitotta a gyaloghintó ajtaját.

– Emelkedjetek fel! – szólalt meg a miniszter.

Ricci felkászálódott, s a szeme sarkából igyekezett megvizsgálni a császárt, aki mozdulatlanul ült tónusán. Aranyban ragyogó atlaszköntöse mintha olyan nehéz lett volna, hogy attól még a kezét sem bírná megemelni. Rezzenéstelen arcában mintha némi érdeklődéssel csillogna jámbor szeme, a fején rubintokkal kirakott sokszegletű föveg szórta szikráit. Háta mögött fehéren díszelgő támla, amely kazettás megoldással volt kiképezve, fölső peremén arany domborítású timpanon, a trónus körül pedig hat darab, sárkányokkal díszített oszlop magasodott. Ennyit tudott nagyjából meglesni, de ezt is csak kellő óvatossággal.

Jobb kéz felé az emelvény mellett nyílt egy ajtó, amely most hirtelen feltárult, s két szolga sietve hozta be az órát. Megálltak Ricci előtt fürkész tekintettel, hiszen aligha láttak eddig európai embert. Erre aztán olyan csend telepedett a teremre, mintha az emberek beszüntették volna a levegővételt.

– Tedd a dolgod! – szólt rá a miniszter.

Ricci egészen közel lépett a szerkezethez, és olyan varázslatos ügyességgel nyitotta ki aranyrámás üveg fedőlapját, hogy a módját senki nem tudta kilesni. Aztán a már előre a kezébe tartogatott kulcsot a

megfelelő nyílásba illesztette, és gyors, rövid tekerésekkel felhúzta a lejárt spirálrugókat. Ezt követően az óra ketyegve elindult.

De mit kell hallania: valami kuncogás ütötte meg a fülét. Ez bizony a trónus felől jött, tehát maga Van Li császár heherészett magában. A tömeg is morajlani kezdett, és kíváncsian nyújtogatták Ricci felé a nyakukat. Az óra járt, ezt egy billegő inga mutatta, amelyen egy rubinkő villogott.

Jádevirág a kezét tördelte izgalmában, amikor Ricci a szobába lépett. Achátcsillogású aggodalmas szeme nyomban fölragyogott, ahogy meglátta a férfit.

– Ó, Jézusunk, de féltettelek! – ölelte át hevesen. – Éjjel furcsát álmodtam. A császár rút sárkánnyá változott és ártani akart neked!

– Butaság…

A nő a férfi arcát kutatta.

– Nem vagy elégedett.

– Hm.

Jádevirág jobban ismerte már párját, mint az saját magát. A mozdulataiból, a nézéséből ki tudta találni a lelkiállapotát.

– Másra számítottál.

– Mi tagadás. – Ricci kibontakozott az ölelésből, kézen fogta kedvesét, leültek egy kárpitozott kerevetre. Térdük összeért, szemük fogva tartotta egymást. – Furcsa volt. Van Li császár egyetlen egyszer szólalt meg, és meg sem mozdult a trónszékén.

– Ebben nincsen semmi furcsa. A Menny Fiának viselkedése, minden cselekedete rendjén való. Mi, kínaiak, nem vonjuk őt semmiért felelősségre, az ő személyét bírálat nem illetheti.

Ez ismét új volt a férfi számára. Sosem kérdőjelezik meg az uralkodó viselkedését, cselekedeteit?

– Ennyire szeretitek?

Jádevirág összeráncolta szép homlokát. Ilyen grimaszt talán még sose vágott.

– Ez még föl sem merült bennem. De szerintem más kínainak sem. A kérdés is érthetetlen.

– Európában a köznép némely királyt rajongva imádja.

Ezúttal a nőn volt a csodálkozás sora.

– Igazán? De hát egy király nem lehet mindenkinek a kedves rokona!

– Az valóban nem – mosolyodott el Ricci. – Lehet valakit anélkül is szeretni.

Jádevirág nem tágított.

– De oktalanság uralkodót szeretni. Tisztelet övezze az ország első emberét, ne rajongás!

A férfi hosszan eltöprengett: vajon csak Jádevirág vélekedik így, vagy ez általános kínai magatartás? Mert ez ismét egy lényegi különbség lenne az európai meg a távol-keleti népek felfogása, az ország uralkodójához való viszonyuk között. A jövőben még erre is meg kell találnia a kielégítő választ.

A konyha felől Bara vidám éneke hallatszott. Ugyanarra gondoltak, a szemek zavartan elkerülték egymást. Ricci a szóbeli engedély után sem szándékozott a szolgálólányhoz közeledni. Eljátszott ugyan a gondolattal, milyen lehet a bögyös kis hölgyet ölelni, de a tisztessége ennél tovább nem engedte. Örök hálával tartozik Istennek, hogy megadta neki Jádevirágot, s vele a szerelmet, nincs joga ezt beszennyezni.

– Jöjj, kószáljunk egy kicsit Peking utcáin.

– Teára szomjazom – mosolygott rá a nő.

– Óhajod kedvemre való, Júlia.

Ezúttal csak szerényen öltözködtek fel, hogy a lehető legészrevétlenebbül közlekedjenek a külvilágban, az emberek között. Ricci nem tette föl jellegzetes csákóját, a nő gyors kézzel kendőt kötött fejére. Megszemlélte művét és nevetni kezdett.

– Úgy festesz, mint egy maláji kalóz! – mondta Ricci.

– Nem túl hízelgő, de vállalom – vigyorgott vissza az asszony.

Ha azt remélték, hogy észrevétlenül ődönghetnek a nagyváros házai között, bizony tévedtek. Ricci sűrű szakálla már csaknem ősz volt, de tartása hercegi, vibráló szemében szüntelenül lángolt a kíváncsiság, s ezen jegyeket azonmód észrevette, aki rátekintett. Jádevirág pedig a legszebb korában lévő érett nő, aki valamennyi korosztályra hatást gyakorolt, lehetett az a férfi ifjú, javakorabeli, élemedett. Ahogy karonfogva vonultak a forgalmas utcákon, sikátorokban, a városlakók összesúgtak a hátuk mögött.

– Elapadt a tejem, kedves idegen! – lépett eléjük egy vásott kis asszony, akinek riasztóan sápadt volt az arca a vérszegénységtől. – Két kicsi gyereket szoptatok otthon, és nincsen tejem.

Ricci módfelett kínosan érezte magát, mert ezalatt megálltak a járókelők, és kíváncsian lesték, mi történik.

– Hogyan segíthetnék én rajtad, jóasszony… – kezdte el, de nem folytatta, mert Jádevirág megszorította a könyökét, és közbe is szólt:

– Tessék, kedves, itt van ez a néhány rézkes, vegyél magadnak ennivalót. Ha jóllaksz, visszajön a tejed. Most pedig a híres Li doktor megérinti az emlőd, hogy mielőbb bekövetkezzék a javulás.

A nő elvigyorodott, kivillantak letöredezett, feketéllő fogai, és egy gyors mozdulattal, ami az inggallérjának meglazítását jelentette, felkínálta csupasz, nyeszlett keblét a férfinak. Ricci kész tények elé volt állítva, a szégyentől majd elsüllyedt, de már nem lett volna tanácsos a feladat elől kibújni. Szakszerű, mintegy gyógyító mozdulattal helyezte tenyerét a fonnyadt bőrre. Valahogy egy régi imádság szövege kívánkozott ki belőle, azt mormolta el latinul fennhangon. A vásott asszonyság meg a körülállók úgy bámulták, mintha mágust látnának.

– Egyél, és holnapra elered a tejed – mondta végül az asszonynak, aki könnyezett a megtisztelő érintéstől.

– Sáng-ti fizesse ezt vissza néktek sokszorosan, kedves idegenek! Ezer évig gyönyörködjetek egymásban! – Elkapta Ricci kezét, és buzgón csókolta.

A férfinak szinte erőszakkal kellett kiszabadítania magát, ami nehezére esett. Az összeverődött tömeg ellen is határozottságot kellett mutatnia, hogy útjára engedjék őket. Végtére is meglátták benne az elszántságot, s inkább alázattal kitértek.

A következő utcán befordulva Ricci kérdőre vonta feleségét.

– Mi ütött beléd, mondd?

– Ej, de haragos a hangod – vágott durcás arcot Jádevirág.

– Amire most kényszerítettél, az egyenlő a sarlatánsággal. És ez a hitemmel és meggyőződésemmel összeegyeztethetetlen!

– Csak rejtélyes híredet szerettem volna tovább növelni.

A férfi ezzel semmit se tudott kezdeni.

– Így sose tedd!

– Pedig én jót akartam.

Mit kezdjen ezzel a céltudatos asszonnyal, aki még meggondolatlanságában is imádnivaló?

– Hallgass ide, *csinlin!* – csillapodott le, és közelebb vonta magához a nőt. – Évek óta meghasonlásban élek. Az én keresztény vallásom napról napra megmérettetésre kerül, átértékelődik itt a te hazádban, amelynek nagyságát, sokszínűségét a mai napig nem érem fel ésszel. Megvan a magam keresztje, ahogy a katolikusok mondják. Örök vívódásban élek, nem is tudom, mire mennék a szerelmed nélkül. Immáron két évtizede hajt a vágy, hogy bejussak a császárhoz, amely betetőzheti végre küldetésemet. Igaz, ma megjelenhettem a Menny Fiának színe előtt, de a hagyományos etikett megakadályozott abban, hogy megnyílhassak előtte. Reménykedem benne, hogy újból hívat, és lesz olyan szerencsém, hogy végre megismerkedhetünk egymással. Ez mindennél fontosabb nekem, ezért bármit megtennék. De ehhez nekem hatalmas lelkierőre van szükségem, feddhetetlen tudósnak kell mutatnom magam, különben úgy elillanhat a remény, mint a hajnali köd nyáron. Szörnyű lenne, ha azt kezdenék híresztelni rólam, hogy én, a tudós Li Ma-to Peking utcáit járva tejet igyekszem fakasztani elapadt női emlőkből! Úgy vélem, többé be nem tehetném a lábamat a Tiltott Városba.

Jádevirág úgy nézett föl rá, mint egy bűnbánó keleti madonna. Meg kellett rajta szakadni a szívnek.

– Én jót akartam – nyafogta. De mielőtt még a férfi ismét indulatba jött volna, hozzátette: – Bocsánatot kérek.

Ebből aztán nevetés lett, majd csókok, és lecsillapodva mentek tovább a kanyargós utcákon. Ezt követően bárki bármilyen kéréssel az útjukba állt, udvariasan elhárították.

– Ide térjünk be! – mutatott Ricci egy vendégházra, ahonnan finom illatok lengedeztek ki.

A tulajdonos, egy ösztövér, görbe ember, sűrű hajbókolással fogadta őket. Az olasznak nyomban feltűnt, hogy a férfinak le van vágva az egyik füle, s a heg még igen friss.

– Jaj, kedves vendégek, fáradjatok be – nyájaskodott némiképp túlzón nálam kaphatjátok a legfinomabb teát egész Pekingben! Hová tetszik? – mutatott körül, s akkor látszott, hogy az egyik kezéről a négy ujja is hiányzik, csupán a kézfej és hüvelykujja maradt meg hibátlanul.

– Oda – mutatott Ricci a sarokba.

– Azt bizony a különleges vendégek számára tartom fenn, jól választottál, kiváló uram!

Valóban meghitt kis szöglet volt, ülőgyékény és hímzett párna biztosította kényelmét, s az alacsony asztalkán élére fordított, téglalap alakú lampion adta meg a hangulatát.

Letelepedtek lótuszülésben, aztán Ricci megkérdezte.

– Mit ajánlasz nekünk, barátom?

– Bármilyen teával szolgálhatok. Van zöld teám, vörös teám, sárga teám, fehér teám, fekete teám. És mindegyikből többféle változat is.

Ricci társára tekintett: Jádevirág sokkal jobban ért az ilyesmihez. A nő megértette a szándékot, kérdőn fordult a csonkakezű, egyfülű vendéglőshöz.

– Sárkányteád van-e?

– Hogyne lenne, szépasszony!

Az olasznak mosolyognia kellett.

– És azt a sárkánynak melyik részéből főzik?

A vendéglős olyan vadul és eszelősen kezdett nevetni, hogy Ricci megbánta tréfás kérdését. A szája fölszaladt a fogsora fölé, és látni engedte széles, vörös ínyét.

– Nagyon mókás ember vagy, kedves uram, igazán jót mulattam – csendesedett meg aztán a fogadós. – Az erős főzetet nevezik nálunk sárkányteának. – Jádevirághoz fordult, s megkérdezte:

– A *rougui* megfelel?

– Igen, az jó lesz.

– Ahogy óhajtjátok!

Miután a vendéglős elsietett, a nő Riccihez fordult.

– A rougui egy növény, és annak a levelét használják fel.

– Értem – mosolygott rá a férfi. – Azt tudod, hogy Európában egyáltalán nem ismerik a teát?

– Igazán? Ez különös. Nem jöttek még rá maguktól arra, hogy bizonyos növények virágát, leveleit érdemes kifőzni?

– De, arra rájöttek, csak nem élvezeti italra használják, hanem a gyógyításban. Kuruzslók, vajákosok szedik a különféle gyomnövényeket, cserjék leveleit, fakérget, azokat kifőzik, s a kotyvaszt beteg emberekkel itatják. Állítólag ők tudják, hogy milyen növény főzete milyen bajra jó. De azok többnyire förtelmesen rosszak, keserűek vagy savanyúak, és büdösek is. Emlékszem, nekem is meg kellett innom egy bögre zagyvalékot

gyermekkoromban, amiben fehér fűz kérgét meg borsmentát főztek. Majdnem kihánytam, olyan rettenetes volt.

– És meggyógyultál tőle?

– Azért vagyok itt. Majdnem elemésztett a láz.

– Biztosan a főzet segített?

– Elég valószínű. Mert a fűz kérge tartalmaz kinint, amit a jezsuiták mára már bevált, titkos gyógyszerként alkalmaznak.

Jött a vendéglős, lakkozott fatálcán hozta a porcelánkancsót és a két csészét. Lehelyezte eléjük az asztalkára és töltött is. Különleges illata betöltötte Ricci orrát. Már ebből le tudta mérni, hogy ez korántsem lesz keserű, mint a kinin.

– A méz abban a tálkában van – mutatott egy kis edényre a fogadós. – Édesítsétek ízlésetek szerint.

Ricci lelkét ünnepi hangulat járta át. A mézes tea kortyolgatása közben szemügyre vette a vendégeket, akik ugyancsak kitüntették tapintatos figyelmükkel. Csupa drága ruhás uraság, hivatalnok, tehetős ember teázgatott körülöttük. Az európai arra gondolt, hogy mit is tenne most otthon, Itáliában, ha nem ösztönözte volna őt egy belső kényszer a misszióra. Talán a római rendházban dolgozna valamilyen művön, talán minden este vezeklő imádkozások közepette térne nyugovóra, mielőtt magára csatolja önkínzó eszközét, ahogyan egyes fanatikus jezsuiták. De azt mégsem! Nem tudná elképzelni, hogy szöges láncot kapcsoljon a combjára. Ő Itáliában is bizonyára a maga természetét követné. Azt azonban el sem tudta képzelni, hogy mi lett volna vele akkor, ha beleszeret egy lányba, ahogyan ez itt megtörtént vele.

Némely asztaltól barátságosan biccentettek feléje, amit szívesen viszonzott. Boldog volt, és egyszerre bizakodással várta a holnapot.

– Ízlik? - kérdezte a nő.

– Igen.

Tényleg erős tea volt, egészen felélénkültek tőle. Ez lehetett az oka annak, hogy szíves szóval fordult a fogadóshoz.

– Hol szenvedted el sérüléseidet, barátom?

A csonkakezű, egyfülű ember nagyon készségesnek mutatkozott.

– A koreaiak elleni háborúban, uram. Katonaember voltam, és hadba kellett vonulnom. Pár éve volt ez még csak, nem olyan rég. Mindjárt az első csatában majdnem az árnybirodalomba kötöttem ki. Egy bajtársam mentett

meg, különben elvérzek. Haszontalanná váltam, leszereltek. Mire jöttem haza? A bátyám elhalálozott, itt maradt utána ez a teaház. A sors csak ilyen, sokszor megtartja azt, aki kihívja maga ellen, s elviszi azt, aki óvatosan él. Én sose voltam olyan ember, aki megijed egy papírtigristől, de most, hogy meg vagyok csonkítva, már nem akarok hősködni. Átvettem ezt az üzletet, és vidám ember lett belőlem. Semmit se csinálnék már ennél szívesebben.

– A háborúnak hogyan lett vége?

– A japánok most jót tettek velünk. Megtámadták Koreát, így nekünk megszűnt velük a bajunk.

– A béke áldás! – bólintott Ricci.

A fogadós hezitált valameddig.

– Félek, hogy megint háború lesz. Na, nem Korea ellen, mert azok meggyengültek. Viszont a mandzsuk szívóskodnak. Nálam mindenféle ember megfordul, én sok esetben többet tudok ebben a teaházban, mint odatúl – fejével a Tatárváros felé intett – az udvari méltóságok. A mandzsuk már megszüntették velünk a kereskedelmet, kirabolják a kínai karavánokat, sok kalmárt meg selyemkufárt megöltek. Én mondom, Csun-hua, hogy lesz itt hamarosan ramazuri.

Ricci valahogy nem vette komolyan a teaház gazdájának szavait. Ahhoz e pillanatban túl derülátó volt a jövőt illetően. Végre itt van Pekingben, már a császár is fogadta, remélhetőleg csak idő kérdése, hogy jól bevált módszereivel elkápráztassa az udvart. A mandzsu fenyegetés veszélyeztette eltökélt tervét, így nem akarózott neki Csun-hua szavait mérlegelni.

– Köszönöm – hajolt meg ültében, s még valamit kérdezni szeretett volna, de a vendéglőst elszólították másik asztalhoz.

– Hu, ez a tea! – mosolygott rá kipirult arccal, kissé ittasuk szemmel Jádevirág. A férfi már ismerte ezt a nézést, és tudta, mit jelent. Este egy érzéki istennő fekszik majd mellette az ágyában. – Hogyan tovább?

– Holnap hívatnak a palotába.

– Úgy véled?

– Igen.

– Ne légy elbizakodott!

Matteo Ricci kiitta az utolsó kortyot a csészéből.

– Továbbra sem árultam el nekik, hogyan kell felhúzni az órát.

Eközben odakint lassan bealkonyult, az üzletek homlokzatán sorra kigyúltak a lampionok. Egy szennyes öltözetű alak ténfergett céltalanul, csupán szegecselt bőrmellénye állt rajta elfogadhatóan. Csupasz, inas karját ragacsos retek csúfította, szinte eltakarva a rajta tekergő sárkánytetoválást. Nem látott az a végtag vizet gyermekkora óta, legföljebb, ha eső verte. A járókelők elhúzódtak tőle, mert fertelmes bűzt árasztott, de őt ez a legkevésbé sem zavarta. Úgy lépkedett, mint akinek soha semmi gondja nem volt, és nem is lesz ezen a világon.

A teaház előtt a levegőbe szimatolt, a kellemes illat megállásra kényszerítette. Bizony bemenne egy italra, kívánta is kegyetlenül, de nem lapult a zsebében egy nyavalyás rézkes sem. Sóváran tekintett be a nyitott ajtón, elábrándozva azon, milyen jó lenne úgy kortyolni azt a mézzel édesített meleg finomságot, ahogyan az a széparcú nő teszi. Áh! Megcsóválta a fejét és továbblépett.

De valami hirtelen visszahátrálásra késztette. Az a nő meg a mellette ülő idegen arcú férfi módfelett ismerős volt. De hiszen az ott Li doktor, a nyugati majom! A némber pedig a hazaáruló Jádevirág! - Cöh!

Heisza Guo olyan izgalomba jött, mint a leselkedő ragadozó. Most kardot rántani, berobogni és lemészárolni őket! Végre megkapná Vu Jing úrtól a járandóságot, amire immár nagy szüksége lenne.

Ez azonban roppant kockázatos. Tudta, hogy a pár csient rejteget a ruhája alatt, amivel kitűnően bánnak. Ha még sikerülne is őket elintézni, a vendégek elkapnák, és ha ezt is megúszná, még mindig számolnia kellene a kíméletlen városi rendőrséggel.

Heisza Guo a tehetetlenség gúzsában tipródott.

XXII.

A császári palota egy fényűzően berendezett lakószobájában három személy tartózkodott, leszámítva a két alabárdos strázsát. Maga az uralkodó, Van Li, továbbá Ven-da tábornok, aki békeidőben tanácsadóként szolgált, és Vu Jing, a becsvágyó mandarin, aki csak pár napja férkőzött a császár bizalmába, buzgó hívének mutatva magát.

– Magasságos *Huang-ti,* Ég Fia! – hízelkedett a széles vállú, lapos képű mandarin lesütött szemmel. – Én mindenkor állok rendelkezésedre, szolgállak feltétel nélkül. Jövedelmező fűszerbolthálózatom, birtokaim téged is gyarapítnak, várom parancsaidat, amelyek teljesítésével bizonyíthatom elkötelezettségemet.

A selyemkárpitos fal zöldben ragyogott, a kárpiton mértani alakzatban tömérdek apró jégvirág fehérlett. Az uralkodó egy magasított, díszes hencseren ücsörgött lótuszülésben, két alattvalója finom szövésű szőnyegen kuporgott a sarkán. E pillanatban félrelibbent egy nehéz drapéria, és egy telt, tar fejű férfi lépett be nesztelenül. Mint valami szobakutya, föllépett Van Li mögé, és ott lekuporodott. Kopaszsága láthatóan szőrtelenségből fakadt, hiszen szemöldöke sem volt. Fehéren világító fejét kék erek hálózták be, szeme csupán vékony rés, keskeny arcán állandó félmosoly.

– Ez igazán örvendetes – szólt bosszús hangon a császár, mert reggel ismét megállt a csodaóra. – Honnan is jöttél te, hívünk?

– Kantonból, ragyogó *Huang-ti.* Családom még ott lakik, boldogságban, de ki tudja, meddig tart ez a felhőtlen élet. – Vi Jinget kicsit feszélyezte a kopasz eunuch feltűnése. Hiszen abban bízott, hogy felkelti a császár érdeklődését. De Van Li nem kérdezett vissza, ezért a mandarin kéretlenül folytatta. – Azért bátorkodtam a magam irányába terelni a szót, mert van egy aggályos dolog, amire fel szeretném hívni a figyelmet, Ég Fia!

A császár csapongó gondolataiba ezúttal sem tudtak beférkőzni a jövevény szavai. Ő fényessége azon kesergett, hogy uralkodó létére sem tehet meg bármit, be kell tartania azt a viselkedésformát, ami az udvar

sajátosságaiból fakad. Tegnap a fogadás után Si-vei miniszter északra utazott, hogy az ottani földbérleti jogvitákat közelebbről megvizsgálja, erre ma reggelre megint elromlott az óra! Nem akart gyermetegnek se látszani, hogy ennyire bomlik egy Európában gyártott szerkezetért, de valahogy mégis újból ide kell hívatni azt a Li doktort, hogy megint működésbe hozza, ha tudja. Igen ám, csakhogy kit küldjön el az idegen tudósért, hogy senki se érezze magára nézve méltatlannak ezt a megbízatást.

Ven-da tábornokot viszont érdekelte a mandarin aggálya, meghajlással kért engedélyt a császártól, hogy kérdezhessen.

– Mire szeretnéd a figyelmünket felhívni?

Vu Jing kifejezéstelen képét most megbolygatta a lehetőség. Vér tódult bele, és a szájáról sietve botladozott le a panasz:

– Nagyuram, nem nézhetjük tovább tétlenül a keresztények furakodását! Kantonban már legalább hatszázan áttértek a vallásukra. Veszélyes alakok, a hitüket valami ügyefogyott Jézus nevű szemfényvesztőtől eredeztetik, aki meghalt a keresztfán az emberiségért. Micsoda szamárság ez!… Nagyon ravaszak, mert megbocsátást hirdetnek, elvetik az emberölést meg a lopást, de közben ők gyilkolnak, és meg akarják szerezni a világot. A portugálok is ravaszak, de ezek a jezsuiták még azoknál is cselesebbek. Ez egy veszedelmes, elvakult szerzetesrend, akik a fejükbe vették, hogy keresztény hitre térítik Kínát. Ügyesen helyezkednek, lekenyerezéssel igyekeznek megnyerni azokat, akiket aztán át akarnak téríteni. Ördöngös szerkezeteket, órákat ajándékoznak befolyásos személyeknek, de én átlátok rajtuk, engem nem téveszt meg a mesterkedésük…

Van Linek csak az ütötte meg a fülét, hogy „órákat ajándékoznak befolyásos személyeknek”, különben az elmarasztaló beszámolóra nem is figyelt. Alapvetően elmélázó természet volt, aki másképpen gondolkodott, mint egy köznapi ember.

– Ah! Mondd csak, hívünk, hajlandó vagy szolgálatot tenni a mi megelégedésünkre? – kérdezte teljesen váratlanul.

Vu Jing szíve nagyot dobbant örömében. Erre várt, mióta beügyeskedte magát a Tiltott Városba.

– Rendelkezz az életemmel, ragyogó *Huang-ti!*

Ezt nagyon jól kitaláltam! – örvendezett magában a császár. Vu Jing még nem vert gyökeret a palotában, még gondolkodás nélkül és kellő

lelkesedéssel várja a parancsait.

– Menj, hozd nekem el Li doktort! Indítsa el megint az órát!

A mandarin mindenre számított csak erre nem. Fölpillantott a kazettás, sötétzöldre lakkozott mennyezetre, nem szakad-e rá. Egy pillanatra már zuhanni látta az egészet, de aztán megrázkódott, és tanácstalanul meredt Van Li hasára. Éppen el szerette volna mondani, csak a császár nem hagyta, hogy ez a Li doktor a legmegátalkodottabb valamennyi jezsuita között, éppen ettől kell leginkább óvakodni! Most már kockázatos lenne becsmérelni, hiszen különleges ajándéka egyöntetű sikert aratott a palotában.

– Az Ég Fia válaszod várja! – horgadt fel ingerülten Van-da tábornok.

Vu Jing észbe kapott.

– A legnagyobb örömmel tejesítem. Magasságos! – hazudta.

A szerelmes éjszaka mámora még bennük volt, amikor Bara feltálalta nekik a reggelit. Riccinek szembetűnt, hogy mostanában már a szobalány szolgálja fel az ennivalót, nem pedig Han Tao-kuo. És nem is akárhogy: Bara rendkívül csinos öltözékben tett-vett álmos szeme előtt, mintha éppen az lenne a szándéka, hogy magára irányítsa a figyelmet.

– Különös – állapította meg, miután elmajszolt egy főtt tojást –, ez a lány úgy lófrál itt előttem, mintha tetszelegni akarna.

Jádevirág tartózkodón rásandított.

– Jól látod, szerelmem.

– Csak nem te kérted meg erre?

– Rájöttél?

– De miért?

– Hogy véletlenül se hidd azt, hogy kisajátítalak.

A férfi sehogy se értette ezt a gondolkodást.

– És ha megcsalnálak, nem fájna?

– De, nagyon. Mégis elfogadnám, mert mindennél és mindenkinél jobban szeretlek.

Ezen aztán rágódhatott a férfi, de nem sokáig, mert az élet tálcán kínálta fel a nap első eseményét. Han Tao-kuo vágódott a fogadószobába, és izgatottan jelentette:

– Uram, Vu Jing kéri, hogy fogadd őt!

– Hogyan? – nézett nagyot Ricci. – És ő azonos azzal a… – Kereste a szavakat, de a belsőszolga kitalálta, mire céloz ura.

– Igen, ő az!

Lett ám nagy izgalom a házban. Noha Ricci még sosem találkozott a hírhedt mandarinnal, alárendeltjei sem, de maga a név a rettegést testesítette meg számukra.

– Menj, kedvesem – fordult a felbukkanó Barához –, hívd át azonnal Csen barátomat! Addig várakoztassuk Vu Jingot!

Így is történt. Pao Csen meglepően hamar megjelent, arcán csodálkozással, majd kisvártatva a tagbaszakadt Vu Jing lépte át óvatos hiúzlépéssel a szoba küszöbét. Mintha attól kellett volna tartania, hogy kivont karddal várják.

– Hozott a szerencse a házamba, uram! – előzte meg a köszönésben Ricci, és szélesen elmosolyodott.

– Tisztelettel köszöntelek, neves Li doktor! – hajolt meg Vu Jing, de nem túl mélyen, hosszú körmeivel szakállát babrálva. – Az Ég Fia küldött hozzád, az ő kérését kell tolmácsolnom feléd.

Mielőtt még Ricci bármit felelhetett volna, Csen ragadta magához szót.

– Ez mindenképp örömteli! De te, Vu Jing örömmel jöttél-e ide?

Az uraság széles mellkasa mintha vízzel szívta volna fel magát pukkadásig, megduzzadt, kifejezéstelen képe eltorzult. Kis híján felrobbant a méregtől, hogy őneki, aki már több alkalommal is meg akarta öletni ezt az idegent, most kedvesnek kell hozzá lennie.

– Nem sejtem, mi rejlik tapintatlan kérdésed mögött – igyekezett higgadt maradni, és aztán, mint akinek a fogát húzzák, kimondta –, de örömmel hoztam a császár üzenetét.

Csen gúnyosan kinevette, ám Ricci tompítani szándékozott barátja bántó viselkedését.

– Köszönöm, és hallgatlak.

A vendégnek össze kellett szednie magát, hogy tolmácsolja a császár szavait. Szíve szerint most átkozódva sarkon fordult volna, aztán rövid időn belül visszatérne egy szakasz martalóccal, kardélre hányna ebben a házban mindenkit, s pozdorjává zúzná a berendezést is a szemfényvesztő eszközökkel együtt.

– A Fényességes Van Li kéret téged, Li doktor, hogy indítsd el ismét a csodaórát. Ha teljesíted akaratát, kegyes lesz hozzád, meglátod.

Ricci barátságos képpel bólintott.

– Készséggel engedelmeskedem, uram! Mikor indulhatok?

– Azonmód, ha kérhetlek. – A mandarin metsző pillantást vetett Csenre, és flegmán odavágta: – Ám ezúttal egyedül.

Ez kissé elgondolkodtatta az olaszt. Ádáz ellenségével járuljon a császár színe elé, és még a megbízható barát sem lehet mellette? Most erre mit válaszoljon, hogy Vu Jing ne sejtse meg félelmét? Legalább megkérdezhetné Jádevirágot, neki biztosan lenne valami okos tanácsa. Mindegy, nem mutat bizalmatlanságot, az lesz talán a legokosabb.

– Ezer örömmel, jeles uram, egy pillanat alatt elkészülök! Várakozz addig odakint!

Ahogy Vu Jing kitette a lábát, Pao Csen már mondta is magáét.

– Okosan viselkedtél, Li Ma-to! Útközben semmi bántódás nem fog érni, hiszen épségben kell a császár elé vinnie. A Tatárvárosban kézenfekvő, hogy nem mer hozzád nyúlni, tehát ott sincs mitől tartanod. Bizonyára a keleti kapun mentek be, ahogyan legutóbb is, és azon is akarnak majd kiengedni. Azt tanácsolom, eszközöld ki, hogy a nyugati kapun távozz. Érted, mire gondolok? Én ott foglak várni.

Ricci átgondolta a tervet.

– Jól van, barátom! De azt szeretném, ha most elkísérnél.

– Rendben. De csak feltűnés nélkül.

Ahogyan legutóbb, császári gyaloghintót biztosítottak a külhoni tudós számára. Most azonban Ricci csak egyedül ült a lefüggönyözött fülkében, így a hordárok fürgén cipelték őt a Tiltott Város magas falai felé. Vu Jing gyalog szaporázta a batár mellett, nehogy elillanjon az értékes madárka, mert az egyenlő lenne a császári kegyvesztettséggel. Ricci bátortalansága nyomban elillant, amikor a hátsó kisablakon át megpillantotta Pao Csent meg Paj Si-ent, akik távolról, lóháton követték őket.

Ismét áthaladtak a kapu alatt, amelynek szélességét az olasz ezúttal is megcsodálta. Állítólag ezek a bástyafalak olyan szélesek, hogy a tetején kiképzett úton tizenkét lovas fér el egymás mellett. Igen csak féltheti az életét Kína mindenkori császára, hogy ilyen citadellák közé rendezkedett be. És ezt még csak nem is egy hazai uralkodó építtette meg, hanem a régmúltban a mongol Kubiláj kán.

Az őrparancsnok megmotozta Riccit, ám ezúttal nem talált nála fegyvert. Ezen nem ő, hanem inkább Vu Jing csodálkozott el.

Természetesen nem sejtette, hogy ennek oka van, hiszen a tudós majd egy másik kapun át szándékozik eltávozni.

A gyaloghintó ablakait már nem kellett elfüggönyözni, így Ricci kellőképp kigyönyörködhette magát ebben a különleges világban. Csodálatos épületeket, pagodákat, tornyokat látott, kövezett, oszlopos teraszokkal, helyenként megbújva díszesen faragott parkokkal, ahol kecses szaletlik hívogattak. Hanem most nem álltak meg a Legfelső Harmónia Palotájánál, hanem kisebb falakat érintve egy hátrább lévő épületcsoportig haladtak. A gyaloghintó végre megállt, Vu Jing saját kezűleg nyitotta ki a fülke ajtaját.

– Most a Menny Fia ebben fogad! – mutatott egy büszke épületre. – Többnyire itt tartózkodik, a múltkor *csingming* napját ünnepelte a Legfelső Harmónia Csarnokában, azért tartózkodott ott. Ez, amit látsz, az Égi Tisztaság Palotája! – dicsekedett friss tudásával a mandarin.

Beléptek a terembe, amely ugyan kisebb volt, de fényűzőbbnek tűnt, mint a Legfelső Harmónia Csarnoka. És az előző naphoz képest jóval kevesebb személy is tartózkodott benne.

Ricci, ahogy közeledtek a díszes trónus felé, nem restellte alaposan szemügyre venni a császárt. Távolról még lehet, közvetlen közelről úgysem lesz módja megvizsgálni. Most, hogy jobban látta, nagyjából vele egykorúnak ítélte meg, bár arca – akár egy szobor – időtlennek és kifejezéstelennek tűnt.

Van Li sárgában pompázott, amolyan császársárgában, amely jellegzetesen a kínai uralkodók színe volt. Vörös indákkal különféle hímzett motívumok díszelegtek palástján, s a fáklyák és lámpák fényében villóztak rajta a drágakövek. Fejét ezúttal egy fekete-vörös föveg fedte, tetején aranytornyocskával. A trónusra három lépcső vezetett fel, jobbról, balról és középről, szépen faragott aranyozott korláttal ellátva. A háttérben gyönyörűen vésett paraván emelkedett, a császár feje felett vörösben ragyogó álmennyezet volt kiképezve, amelyen különféle aranysárkányok tekergőztek. A nagyterem mennyezetét egyébiránt lila lakkozású kazetták sokasága alkotta, amelyekben egyéb színek is gazdagon előfordultak.

Mielőtt még elhasaltatták volna, meglátta a trónus jobb oldalánál az órát. Egy pompásan kimunkált komódszerű kasztnira volt rátéve, mintha csak oda készítette volna az európai mester.

Ekkor valaki megérintette a vállát, s ahogyan tegnap is, Ricci elhasalt az Ég Fia előtt. Valahogy most kevésbé félt. Pontosan érezte, hogy amíg az óra elindításának titkába senkit se avat be, bántódás nem éri. És ehhez még megérezte a császár iránta tanúsított kíváncsi jóindulatát is.

– Miért nem működik a szerkezet? – érdeklődött indulatmentes hangon Van Li. – Beszélj!

– Azért, mert lejárt.

Egy kéz megragadta, és fölemelte térdeplő helyzetbe. Ricci tudta, hogy továbbra se nézhet a Középső Birodalom uralkodójának szemébe, csak felelhet annak kérdéseire.

– Lejárt? Az mit jelent?

– Menny Fia, fényességes *Huang-ti*, az órában van egy mozgató spirál, ami csak az én kezemnek engedelmeskedik. Nem ördöngösség, de anélkül nem megy. Ha minden nap felhúzom, soha nem fog megállni!

– Ó, nagyszerű! – kiáltott fel magáról megfeledkezve a császár. – Akkor húzd most fel, és holnap, mielőtt még lejárna, jöjj a palotába és ismét tedd meg!

– Ezer örömmel! – hajolt meg úgy térdeplő helyzetben az olasz.

Háta mögött Vu Jing halk, visszafojtott szitkozódását hallotta. Ha máshol lennének, nyomban beledöfné a kardot ez az álnok ember, az olasz ebben egészen biztos volt.

– Állj fel, és végezd el a munkád! – szólt ekkor barátságos tónusban Van Li.

Ricci ugyanazt tette, amit tegnap. Fölkászálódott, odament az órához, kinyitotta az üveg fedőlapját, a kezében lévő kis kulcsot a nyílásba illesztette, és kattogó, fémes hangot hallatva felhúzta a spirálrugót. Mindenki nyújtogatta a nyakát, a mérges Vu Jing is, de senki nem láthatott semmit. Valóban azt hihették, hogy az óra valamilyen okból csak a „fehér” tudós kezének engedelmeskedik. Ricci látószögében benne volt a császár: pontosan érzékelte, hogy ő is ég a kíváncsiságtól, hogy kifürkésszen valamit, de mégsem mozdult meg a trónon. Vajon miért?

Miután elvégezte a dolgát, a vigyázó strázsák nyomban körülfogták, kivezették a teremből Riccit. A szabadban egy pimasz arcú fiatalember lépett eléje. Öltözékéből ítélve a főrangúak közé tartozott.

– Á, te vagy Li doktor! – állapította meg.

Vu Jing vállal erősen megtaszította az olaszt.

– A trónörökös! Megadni neki a tiszteletet!

És ő mindjárt a földig hajolt. A tudós se habozott, azonmód követte a mandarin példáját. Igen, hallott ő már a tizenkilenc éves hercegről, akit Csu Csang-lónak hívtak. Csen szerint becsvágyó fiatalember, apját pipogyának tartja, és minden zokszó nélkül átvenné helyét a trónon. Ráadásul vannak is hívei, akik segítik őt ebben a törekvésében.

– Valóban olyan okos vagy, mint ahogy rebesgetik?

– Én ezt nem ítélhetem meg, fényességes – válaszolt Ricci, még mindig görnyedt állapotban.

– Egyenesedj fel! Megengedem, hogy rám nézz… Mivel tudsz te többet, mint a kínai tudósok?

Csang-lo ugyancsak sárga öltözéket viselt, amely ezüstszálakkal volt hímezve. Derekán gazdagon díszített széles öv melyről jádekő-berakásos, aranyozott markolatú kard függött alá. Arcvonásaiban hasonlított apjához: orruk egyformán hosszúkás, ám amíg Van Li császár ábrázata nyugalmat árasztott, addig fiáé élénk, zaklatott volt.

– Fényességes herceg! Számat sohasem hagyták el ezek a szavak. És nem is gondolom azt, hogy én többet tudnék másoknál. Magam úgy vélekedem, hogy talán tudok olyasmit, amiről esetleg a kínai tudósok még nem hallottak. Én viszont a ti tudósaitoktól tanulok, mert ők másban tájékozottak.

A herceg gyanakvó szemmel méregette az európait. Egy nálánál magasabb, nyílt tekintetű, hosszú, őszes szakállú férfit látott, akinek a lénye rokonszenvet ébresztett benne. Hirtelen elnevette magát.

– Nagy kópé vagy te, Li doktor, de tetszel nekem! – Erre a dicséretre Vu Jing vadkan módjára horkantott. – Mondd, vannak neked olyan zenélő huncutságaid, amilyet az egyik mandarinnál láttam?

Ricci némiképp meglepődött, de helyén volt az esze.

– Az a mandarin bizonyára tőlem kapta ajándékba.

– Persze, hogy tőled kapta, én se mondtam mást! – indult fel Csang-lo.

– Most nincsen, fényességes herceg, de a napokban várok egy szállítmányt. Természetesen örömmel ajándékozok neked belőle.

A herceg hellyel-közzel elégedett volt a válasszal, ámbár szíve szerint már azonmód elfogadott volna Riccitől egy zenélő dobozkát. Bólintott némiképp durcásan, és másra terelte a szót:

– Európában mit tudnak rólunk, kínaiakról?

– Az egyszerű közemberek vajmi keveset. A művelt emberek már valamivel többet. De igazán csak az lehet tisztában Kína nagyságával és ősi kultúrájával, aki idejön, bejárja az országot, megismeri a nyelvét, a művészetét, a hagyományait, a vallását. Én már tizenhét éve élek itt, és csak mostanában kezdem felfogni, hogy milyen szerencsés ember vagyok. – Tisztelete jeléül bókolt a herceg előtt. – Minden elismerésem ennek a népnek, aki befogadott, és mutatott nekem egy másik életformát, bizonyítván, hogy így is lehet szépen élni.

– De te téríteni jöttél ide, nemde?

– Az elején talán ez volt a célom – ismerte el Ricci, majd megtoldotta egy finom füllentéssel: – De mostanra ez már korántsem elsődleges.

Csu Csang-lo önkéntelenül kihúzta magát, kis ideig hunyorogva leste az idegen tudóst, aztán meglepő dolgot mondott:

– Majd igénybe veszem a tudásodat, ha eljön az ideje. Most elkísérlek a kapuig.

Odalépett a várakozó gyaloghintóhoz, fürgén beugrott, és intett Riccinek, hogy kövesse. Az ajtót Vu Jing csukta be utánuk, s ahogyan idefelé is, majd ahogy nekiindultak, gyalogosan haladt a batár mellett.

– Tudod-e, Li doktor – magyarázott Csang-lo a fülkében ringatózva –, hogy ezt a császárvárost a mongol zsarnok uralkodóknak köszönhetjük?

– Igen, hallottam róla.

A herceget kicsit elszomorította a válasz, de azért mégis nekifogott:

– A műveletlen mongolok négyszáz évvel ezelőtt meggyalázták Kínát! Ugyan ideig-óráig uralták ezt az ősi földet, ennek történelmi távlatban nincs túl nagy jelentősége. Kína régebb óta van, és sokkal tovább lesz, mint a rabló népek. Látszólag gyávák, sebezhetőek vagyunk, pár évtizedig képes felettünk zsarnokoskodni idegen hatalom, de aztán elbuknak, elemészti őket ez a hatalmas föld, belefulladnak népünk tengerébe. Azt őrizzük meg tőlük, amit magunk is hasznosnak tartunk. Ahogyan ezt a Tatárvárost, amit Kubiláj építtetett, aki mongol létére elég széles látókörű uralkodó volt. Ámbár, kánnak neveztette magát, de követte a kínai császárok ceremóniáit. De erről kell, hogy legyen tudomásotok, mert élt akkoriban az udvarban egy híres európai utazó, Ma Po. Ő magas hivatalt töltött be a kán mellett.

– Igen, Marco Polo hozott legelőször megbízható híreket Kínáról. Munkásságát kevesen ismerik, mert még az én hazámban, Itáliában is nehéz a feljegyzéseihez hozzájutni.

A herceg egy pillanatra elmélázott a hallottakon.

– A dicsőség sokszor azon múlik, milyen mértékben őrzi meg az utókor nagy műveinket.

Ezt a bölcsességet eddig Ricci ki se nézte a fennhéjázó trónörökösből. Az is elismerésre méltó, hogy van tudomása Marco Pólóról, akit a kínaiaik Ma Po néven emlegetnek. Erősen kétarcú személyiség: első pillanatra pimasznak tűnik, majd megvillan becsvágya, aztán elgondolkoztatja az embert jártasságával, fogékony elméjével.

– A nyugati kapun szándékozom kimenni – jutott eszébe Riccinek.

– Ahogy óhajtod! – bólintott rá Csang-lo, és kikurjantott a hordároknak. – A vakondjárathoz vigyetek!

Vu Jing képe elváltozott.

– A keleti kapun jöttünk be! – horgadt föl.

A hercegnek nem tetszett ez a durva megnyilvánulás.

– Lódarázs csípett meg, eszetlen!

– Tízezer bocsánat, fényesség! – kapott észbe a mandarin. – Azt hittem, ott engedjük ki a látogatót, ahol bejött.

Csu Csang-lo arcán Ricci először látta meg azt a haragos fölényességet, amelyet később annyiszor megfigyelt. A fejét felvetette, arcizmai megfeszültek, és fojtott hangon szólt:

– Új törvényt alkotsz, eszement, az én városomban?

A hordárok kivételes érzékkel megállították a gyaloghintót. A herceget olyan indulat öntötte el, hogy attól lehetett tartani, kardot ránt, és miszlikbe aprítja a magáról megfeledkezett férfit.

Vu Jing úgy hasalt el a díszköveken, hogy mellkasa nagyot csattant. És nyüszített, mint a kutya.

– Én balga barom, ostoba szamárcsődör, mit merészeltem! – szidalmazta magát, és öklével verte tulajdon tarkóját. – Ékes herceg, ifjú bajnok, ítélkezz felettem, büntess meg, vedd el nyomorult életem! De csak beszennyeznéd tiszta kezedet szennyes véremmel, ó, aranyszívű, nemes lelkű uram! Kegyelmezz, kegyelmezz oktondi fejemnek!

Ricci nem sejtette, milyen hatást gyakorol a trónörökösre ez a hitvány esdeklés. Mert belőle undort váltott ki. Mennyire jellemző! Éppen a gyilkos természetű, engesztelhetetlen emberek a leggyávább férgek. Milyen kár, hogy ilyen természetű alakok is születnek ebben a csodálatos országban!

Csang-lo kifújta dühét, tenyerével rácsapott a könyöklőre, mire a gyaloghintó újból elindult. Vu Jing föl sem mert tekinteni, amíg még hallotta a hordárok talpának csattogását.

Ahogy Ricci kilépett a nyugati kapun, nyomban meglátta Csen barátját meg a szolgáját. Rajtuk kívül senki nem várta őt, tehát veszélytől nem kellett tartani. Csen eléje vezette Csa lovát, aminek módfelett megörült. Átadta a kantárszárat, Ricci nyeregbe szállt.

– Szükséges volt az óvatosság! – jegyezte meg mindjárt. – Vu Jing most a saját levében fő! Meghiúsítottuk a tervét.

Csen felröhögött.

– Mindenki érdeme szerint!

Megeresztették a kantárszárat, a három lovas beügetett egy szűk utcába. Afféle örömnegyed lehetett, kecses nők őgyelegtek a színesre festett homlokzatú házak előtt. Pao Csen hirtelen visszafogta hátasát, a másik kettő mellé ugratott.

– Tudjátok, hol járunk?

Paj Si-en mondta is a választ.

– Ez a „pillangók” negyede. Ha az embernek szerencséje van, akár hercegnőt is találhat a kéjnők között.

– Csak nem eljárogatsz ide, koma? – kérdezte nevetve az ura.

– Nincs nekem annyi pénzem, *sziensön.* – felelte a jó szolga ravaszul hunyorogva. – Nem fizet engem olyan jól a gazdám.

Ezen aztán Riccinek kellett hahotáznia. Igazán derék és belevaló legény ez a Paj Si-en. Sokat köszönhetnek mindketten neki. Hűsége mindenkor elvitathatatlan, és nem mellesleg remekül forgatja a kardot is.

– Hanem ha már itt vagyunk, kicsit ismerkedjünk meg ezzel a világgal! – javasolta Csen, és mindjárt egy üzlet elé irányította a lovát, amelyre ki volt írva: „A babsajt ízletes eledel./Ha eszed, minket se feledel.”

– Megéheztél, barátom?

Csen leugrott a földre, s intett, hogy kövessék. Matteo Riccinek ugyan nem fűlött hozzá a foga, de látva társai lelkesedését, nem ellenkezett. A kantárszárakat mindjárt megragadta egy vénasszony, akinek egészen hegyes és előreugró volt az álla, ami teljes fogatlanságára vallott. Ez be is igazolódott, amikor megszólalt.

– Uracskák, drágák, jaj, egyem a májatok, milyen jó helyre jöttetek! Ide csak ide! A mi babsajtunknak varázsereje van, még a korhadt karót is megedzi! Fáradjatok csak be, ott vár benneteket Aranyrügy és Felhőcske!

– Nem vagyok éhes – hajolt Csenhez Ricci.

– Ki akar enni? Kövess, ilyet is kell látnod.

Ketten léptek be az üzletbe. Paj Si-en illedelmesen hátra maradt: mégsem mehet be oda uraival, ahová nem hívják.

A helyiség belül egész másképp festett, mint amire Ricci számított. Cinóbervörös függönyök lógtak le a plafonról, ablak sehol, csak lampionok sora. A párnázott falak egészen kirekesztették az utca zaját, és a csend egyszerre megnyugtató hatást gyakorolt rá.

Két kecses mozgású leány jelent meg, és apró, furcsa léptekkel jött eléjük. Ajkukon megelőlegezett mosoly, az európai férfi szemében indokolatlanul túlzó. Öltözékük leheletkönnyű batiszt pongyola, ami sejteni engedte hibátlan idomaikat, sőt a mellrózsa és szemérem sötét foltját is ki lehetett venni, ami Ricci számára mellbevágással ért fel. Arcuk rizsportól fehérlett, szájuk élénkpirosra volt kifestve.

– Örvendünk, hogy ily korai órában betértetek hozzánk – szólt a magasabb, és gyakorlott mozdulattal bókolt, ahogyan társa is. – Az én nevem Aranyrügy, a testvérkémé Felhőcske. Állunk rendelkezésetekre.

Az olasz kitalálta, hogy egy „olyan” házba tévedtek – a homlokzaton díszelgő felirat megtévesztő… Vagy éppen tréfának szánták azt a két sort. Első gondolata az volt, elmenekül, hogy még a gyanú árnyéka se vetüljön őrá, ha esetleg Jádevirág erről tudomást szerez. Azonban fellobbant benne a kíváncsiság, hiszen ilyen helyen még nem járt, és hát, amit azért vonakodva vallott be magának, hatást gyakorolt rá a két pillangó. Tizenhat-tizenhét évesek lehettek, tökéletes alakkal megáldva, és érzéki gyümölcseik úgy kívántatták magukat, ami maradásra bírta.

– Telepedjetek le – mutatott egy sokszögletű asztalkára Aranyrügy, amelyet alacsony háttámlás kerevetek fogtak körül. – Semmit se teszünk ellenetekre, mindent csak a javatokra.

– Jöjj, Li Ma-to – tekintett rá fülig vigyorral Csen. – Abból még semmi rossz se származik, ha kicsit kifújjuk magunkat.

Kényelembe helyezkedtek, mialatt Ricci korholta magát, hogy nem tett ellenvetést. Valahogy belülrekedtek tiltakozó szavai, hiszen ez most egész más irányból hatott férfiasságára. A gyönyörű Jádevirág már elmúlt

harmincéves, amikor megkapta, és bizony mostanra a negyven felé közelít. És hiába tetszetős és vonzó teremtés még mindig, ezek a hamvas bőrű ifjú hölgyek egészen más érzelmeket szítanak benne. Azt azonban erősen megfogadta, hogy miután kielégítette kíváncsiságát, távozásra sarkallja magát.

A lányok varázslatos ügyességgel vették le a két férfi cipőjét, aztán csivitelve faggatóztak:

– Kényelmes így nektek? Hozhatjuk a hely különlegességét?

– De tüstént! – nevetett nagyot Csen, és rávert Felhőcske hegyes tomporára.

A két lány ellibbent, Ricci kérdőn tekintett a mandarinra.

– Én tudni fogom, meddig mehetek el.

Pao Csen ráhunyorgott, mintha igyekeznék a veséjébe látni.

– Semmire se akarlak ráerőltetni. És te se határozz semmiről. Magától kell jönnie – bukott ki száján a nevetés, mire Ricci is elmosolyodott.

Az asztalkán borókaillatú füstölő eregette vékony fonalát a mennyezet felé, a talpukat puha meleg szőnyeg cirógatta. A lányok ketten hoztak be egy tálcát, amiben volt valami rendkívüli báj. Lehelyezték terhüket az asztalra, majd Aranyrügy Ricci mellé ült, Felhőcske Csenhez telepedett.

– Mit hoztatok? – kíváncsiskodott a mandarin.

A lányok már tették is a dolgukat, porcelánkancsóból gőzölgő teát töltöttek lapos csészébe. A méz hozzátétele előtt kérdőn tekintettek a férfiakra, jóváhagyó biccentésüket várva.

– A *maotajt* is hozzáadjuk?

– Azt külön fogyasztom – válaszolt Csen.

Ricci ritkán ivott rizspálinkát, többnyire kerülte, elnehezült tőle a feje. Valójában mint igazi olasz a bor kedvelője volt, és lehetőleg azé, amelyik szőlőből készült. A hely szelleme azonban megkövetelte, hogy ezt az egy pohárka maotajt felhajtsa, többet úgysem lesz hajlandó inni. Megtette, le is ment, bár elfogta az enyhe undor.

– Honnan jöttél, nemes uraság? – fordult hozzá Aranyrügy rajongó érdeklődéssel. – Mások a vonásaid, tágas, világos a szemed, hosszú az orrod.

Csen ezen olyan jót nevetett, hogy még a kerevet is mozgott alatta.

– Hehehehe! Jól megfigyelted, húgom! Érdekes ez a nagyszakállú, horgas orrú ember, ugye? Hinnéd, hogy kínai gyerekeket szokott

vacsorázni?

A két lány csilingelő nevetésben tört ki. Aranyrügy kibújt pici papucsából, térdeit fölhúzta, a kerevetre fektette.

– Az nem lehet igaz! Az úrnak nagyon szelíd a tekintete.

Ricci pillantása a szép combokra tévedt, melyek ott virítottak előtte kivillanva a pongyola alól. Eszményi. És a sima lábszár is a tökéletes, cirógatásra ingerlő. Hanem a lába!…

Először nem akart hinni a szemének. Megnyomorodott, apró lábacska, amely első pillantásra rémisztően hatott rá. Csupán egy kis kúpszerű csökevény, a hegyén egy darab nagy lábujjai. A hirtelen megrázkódtatás után némiképp összeszedte magát, és eszébe is jutott, hogy ilyesmiről már hallott Csentől. Igen, Aranyrügy nem testi hibás, hanem zsugorítva van a lába. Már kislány korától kezdve úgy alakították a lábfejét, hogy az ujjait szándékosan a talpa alá hajtották, vagyis erőszakkal oda gyűrték és erősen lekötözték. Ahogy aztán a csitri nőtt, fejlődött, a lába elváltozott, egy kúpos csonk lett belőle. Mindezt azért tették, mert ezáltal a nők járása megváltozott, szinte védtelen, kiszolgáltatott mozgásuk lett, amit az itteni férfiak rendkívül kívánatosnak találtak. Hihetetlen, szörnyedt el magában, mennyivel másképp látja ő ezt a régi szokást. Sajnálatot és taszítást vált ki belőle. Mindjárt arrább is húzódott, nehogy hozzáérjen Aranyrügy.

– Európából jött – büszkélkedett barátjával Csen. – Tudjátok-e, hol van Európa?

– Európa – próbálgatta Felhőcske a szót. – Sose hallottam felőle.

Aranyrügynek valami az eszébe jutott.

– Én már hallottam a portugálokról. Ők Európában élnek?

– Igen – felelte rá Ricci.

– Te is portugál vagy, uram?

– Nem. Én olasz vagyok.

– Igen? Európában két nép is lakik?

– Kettő! Legalább harminckettő, ha nem több.

Felhőcske erősen eltűnődött.

– Akkor Európa sokkal nagyobb, mint Kína!

– Európa, te! – nevetett Csen. És tudását fitogtatva adta meg válaszát a lányoknak. – Európa összességében se nagyobb Kínánál, pedig rengeteg nemzet lakja, akik mind különböző nyelveken beszélnek. Gondoljátok el, olyan, mintha sok Korea és Japán lenne egymás mellé zsúfolva.

– Aha, értem – bólogatott Aranyrügy, közben picit közelített Riccihez. – És az olaszoknak is van külön kis országuk?

– Igen – bólintott a férfi, és finoman arrább húzódott, nehogy a lány hozzáérjen. – Itáliának nevezik. Azért nem olyan kicsi.

– Itáliában milyenek a nők?

– Van köztük szép is, ha jól emlékszem.

– Ha jól emlékszel? Hány éve jöttél el hazulról?

Az olasznak gondolkoznia kellett. Most egy pillanatra hazai tájak sejlettek fel az idő ködéből, felvillantva előtte gyermekkori pajtásainak alakját, akiknek az arcvonásai már elmosódtak, novícius társai a rendben, aztán római és firenzei képek lebbentek meg, házak, terek, majd hosszú imádkozások emóciói érintették meg egy röpke pillanatra… Jézus, milyen távolra kerültek már ezek az emlékek, az akkori benyomások!

– Huszonkét éve hagytam el hazámat. Éltem néhány évet Goában, onnan Makaóba kerültem, és tizenhét éve vagyok itt Kínában.

A két lány talányosan összehunyorgott. Hitték is, nem is, amit ez a nagyszakállú idegen férfi mond nekik. Ámbár annál semmivel se furcsábbak szavai, mint a kinézete. Aranyrügy valamiképpen rejtélyes vonzalmat érzett iránta. Ahogyan egy fiatal, de már tapasztalt perdita, aki odaadással végzi kedvelt hivatását, vágyik egy különleges személyiségre.

– Mondj valamit az olasz lányokról. Milyen a hajuk, az arcuk, a szemük? Ahogy látom, neked világosabb a szemed, mint a miénk.

Ricci ezen már sokat gondolkozott, nem esett hát nehezére a válasz.

– Az olasz, bár inkább úgy mondanám, az európai nők haja rendkívül változatos. Az egyiké fekete, a másiké barna, a harmadiké vörös, a negyediké szőke, tehát egészen világos, olyan zabkéve vagy aranyszínű. De ez még hagyján, különböző színárnyalatok is léteznek: sötétbarna, gesztenyebarna, dióbarna, barnásvörös, sötétszőke, szalmaszőke, meg még ezeknek számtalan fajtája. – A két lány ámuldozva hallgatta. – És ráadásul az egyik haja egyenes szálú, a másiké hullámos, a harmadiké göndör. A szemük nemkülönben sokszínű. Szénfekete, lazúr, melegbarna, borostyán, indigókék, zafírkék, türkizkék, égszínkék, zöldeskék, tengerzöld, szürke meg még olyan színek, amilyet meg se tudok határozni. A szemük szilvamag formájú, az orruk általában hasonlóan kiugró, mint az enyém…

Ricci úgy gondolta, eleget beszélt erről, még jobban összehúzta magát, már egészen a kerevet szélén szorongott, zavarában kortyolt a teájából.

– Most álmélkodtok, ugye? – vigyorgott Csen, mialatt cirógatta Felhőcske karját.

Aranyrügy nyelt egyet, némiképp zavart, de őszinte szemmel tekintett az európai férfira.

– Mondd, kegyes és bölcs uram, ugye nagyon butának vélsz bennünket?

– A kérdésedet nem tudom értelmezni – csodálkozott rá Ricci.

– Hogy tudsz ilyen komoly arccal gúnyt űzni belőlünk?

Csen halkan kuncogott, amiben benne volt, hogy bármely pillanatban kitörhet belőle a harsány nevetés.

– Nem adsz hitelt szavaimnak? – kérdezte derűsen az olasz.

A lányok sopánkodása maga volt az őszinte kétely. Felhőcske szánta rá magát, hogy ellentmondjon.

– Ép elméjű ember ezt nem hiheti. A világon mindenkinek fekete vagy sötét színű haja és szeme van. Másképpen sok baj lenne a világban. A koreai meg a japán embereknek is sötét a hajuk meg a szemük. Az emberi lélek nem fogadná el és nem is viselné az ilyen nagyfokú eltérést… Vegyetek a babsajtból, igen ízletes!

Alapvetően igazság rejtőzik a kis pillangó szavaiban. Tényleg, hogy a csudában létezhet az, hogy az európai emberek haja és szeme ilyen változatos? Hm. Lehetséges, hogy ez a szembetűnő különbözőség az életmódra is hatással van? Az úgymond erősebb csapatszellem, a tagolatlanabb közösségtudat Kínában fakadhat abból is, hogy az emberek színei egységesebbek? Zavartalanabb az egymás mellett élésük avégett, mert valamennyi kínai haja fekete színű, egyenes szálú, és fekete a szemük is? Ha ez hordoz magában valamicske igazságot, amit helytelen lenne kizárni, adódik a kérdés: miért alakult így? Helyesebben Istennek mi célja volt azzal, hogy ekképp alakította ki azt a fajt, amelyet a saját képére teremtett? Tovább gondolva ezt a bikkfaelméletet: az európai ember békétlenebb, torzsalkodóbb, mint a kínai, csak azért, mert változatosabb?

Ricci őszinte elismeréssel tekintett Felhőcskére.

– Magam sem értem. A józan értelem azt követelné, hogy Európában is mindenkinek egyforma színű legyen a haja meg a szeme. És még sincs így. Pedig lehetne. Annak sokkal több lenne az értelme. Ahogyan a „valami” is számomra kezd egyre kétségesebb lennie, és lassacskán a „semmi” elfogadását érzem logikusabbnak… Úgy élünk a világban, hogy alig fogunk

fel valamit belőle, és minél többet tanulunk, annál több megválaszolhatatlan kérdéssel kell szembesülnünk. Meghajtom magam Kung Fu-ce mester bölcsessége előtt. „Az ember még az életet sem ismeri, hogyan akarja ismerni a halált?”

Észbe kapott: te jó ég, miket nem mondd egy olyan helyen, ahol ilyesmit mondani nyilván nem megszokott. Bámult is rá a két kis kokott, mint valami csodabogárra. Csen a térdére csapott, hatalmasat nevetett, és még kért italt.

Matteo Riccit egyszerre elfogta a vágyakozás, hogy kezébe vegye korábbi írásait, amelyek a konfucianizmust taglalják. Most, ebben a pillanatban bizonyos kérdések máshogyan merültek föl benne. Kung Fu-ce a vallástalanságában talált bölcseleteit a maga természetes puritánságával fogalmazta meg, spirituális töltést a későbbi korok filozófusai által nyert. Vajon milyen eredményt hozna, ha fölgöngyölítené a keresztény vallást, és az eredettől kezdené el alapos vizsgálat alá venni az Evangéliumokat? Talán eretnek a gondolat, de Erasmus biztosan nem ítélné el érte. Mindegy! Voltaképpen egy teljes élet is kevés lenne hozzá, ő pedig már rég átlépte az aranymetszést: bizony előre már jóval kevesebb van, mint amennyi mögötte maradt. És abban sem volt bizonyos, hogy Európa könyvtáraiban hiteles dokumentumokat találna erre vonatkozólag. Kína ebben is más! Kínában fontos az elveket, a régi téziseket hibátlanul megtartani, s még ha át is írják későbbi korok gondolkodó személyei, az eredeti dokumentumokat gondosan megőrzik. Európában sok esetben, ha felülírnak, módosítanak egy eszmét vagy vallást, az eredetit megsemmisítik, mondván, innentől ezt kell eredetinek tekinteni. Matteo Ricci kis híján megcsóválta a fejét. És ismét be kellett vallania magának, korántsem először, hogy elismeri és szereti ezt a kivételes népet. Furcsa, mosolygott befelé, hogy épp egy „ilyen” helyen kell valamire ismételten ráébrednie.

– Mennék már, barátom – szólt Csenre tekintve.

Aranyrügy egészen kikelt magából.

– Szívembe nyilallt szavad, kedves uram! Nézzél rám, és megláthatod, mennyire kedvemre való vagy!

– Igazán jólesnek szavaid – felelte az olasz azonban tudnod kell, hogy én nem az vagyok, akinek itt helye van. És főleg nem tudnék senki mást ölelni az én páromon kívül.

– Minek köszönhetjük akkor ezt a látogatást? – fakad ki a kis pillangó.

– Leginkább a barátom unszolására tértem be, de, bevallom, a kíváncsiságom is hajtott.

– A pálinkát még hajtsuk le! – javasolta Csen bánatosan.

– Idd meg az enyémet is!

A két férfi feltápászkodott, indult, a lányok elszontyolodva kísérték el őket az ajtóig. Csen eközben a markukba nyomott valamennyi aprópénzt.

– Ez a mi gyásznapunk, tisztelt urak – szepegte Felhőcske. – Mert azt jelenti, nem voltunk rátok hatással.

Erre már nem akartak felelni, csak a fölösleges szavakat szaporították volna. Aranyrügy még tett egy kísérletet, megragadta Ricci karját.

– Hát nem kívánsz engem, idegen úr?

– Jobb, ha ezt válasz nélkül hagyom, húgom.

Odakint a fogatlan vénség szörnyű rikácsolást rendezett:

– Ó, csak nem megbántottak benneteket azok az ostoba perszónák? Na, várjatok csak, mindjárt ellátom a bajukat. Ti csak gyertek szépen vissza, drága, nemes urak!

– Hadd el, jóasszony – intette le Csen –, a lányok kedvesek és szépek, nekünk van dolgunk. De majd máskor eljövök, ígérem.

A szipirtyó túláradó érzelmi kitörésében megpróbálta elkapni a mandarin kezét. Csen nem hagyta, így csókolta a köntösét, nadrágját, ahol csak érte. Mialatt szállt fel a lóra, a cipőjét is megnyalogatta.

– Elég legyen már, mert rád csapok! – kiáltott rá a férfi.

– Jól van, jól van! No, de elvárunk ám, drága úr, házunk mindig nyitva áll előtted…

Valamennyien nyeregbe szálltak, megbiztatták a lovakat, de még a másik utcában is hallották a vénség hálálkodó vartyogását. Riccinek valahogy tetszett ez a terjengős óbégatás, a szavak érdekes összetételének lehetett ezáltal fültanúja. Tehát így is beszélnek Kínában!

– De kerüljünk mégis a keleti kapu felé! – zökkentette ki gondolataiból Csen kiáltása. - Nézzünk a gazok szeme közé! Viszket a tenyerem.

– Híj – kurjantott örömében Paj Si-en ugrasszuk meg az orgyilkos bandát!

Ricci józannak érezte magát, és megsejtette, hogy barátjából, aki három nagy csésze bort is megivott, az ital beszél. Ezért igyekezett lehűteni a lelkesedést:

– Csak semmi felhajtás. Azzal talán magunknak ártanánk! Holnap ismét meg kell jelennem a császár előtt.

– Igazad van, Li Ma-to! – ismerte el Csen. – De legalább messziről pillantsunk rájuk. Lehet, hogy már ott sincsenek, vagy nem is voltak.

Ebben Ricci igazat adott a mandarinnak: talán Vu Jing nem is akart csapdát állítani neki! Bólintott, és követte Csent, aki gyorsabb járásra ösztökélte lovát, és beügetett egy szűk sikátorba.

A kis utcából kiérve épp a keleti kapunál találták magukat. O, dehogyisnem akarta volna őt Vu Jing lépre csalni! Ott veszekedtek legalább öten a széles bejárat előtt. Ricci nyomban megismerte a gálád mandarint, meg a szegecselt bőrmellényes fickót. Vu Jing is felismerte őket, abban a pillanatba elhallgatott, és igyekezett elrejtőzni egy nagytestű bandita mögé.

Csen ravasz róka módjára viselkedett. Úgy tett, mintha nem venne róluk tudomást, csak elvágtatott mellettük, és ezt kiáltotta:

– Meg kell hajolni az ég akarata előtt!

Paj Si-en megtoldotta egy fenyegető mondattal:

– Ha nem veszik tudomásul, halál rájuk!

Ricci a szeme sarkából látta, hogy a torzonborz alakok valamennyien a kardjuk markolatához kapnak. De semmit se tehettek az elvágtató lovasok ellen. Legalább most ezzel bizonyossá vált, hogy tényleg meg akarták őt ölni.

Estefelé megérkeztek a várva vár vendégek Kantonból. Két jezsuita, a spanyol származású Federico és Caj Tien-en, akinek kínai volt az apja és portugál szajha az anyja. Őket küldték, hogy segítsék Matteo Ricci áldásos munkáját Pekingben.

– Isten hozott benneteket, kedves testvéreim! – üdvözölte őket kitörő örömmel az olasz, és ölelésre tárta karját.

A két szerzetes gyanakvó szemmel figyelte az ősz, nagyszakállú, hosszú hajú férfit.

– Úrjézusom! – adott hangot megdöbbenésének Federico. – A hangodról ismertelek meg, Matteo testvér! Kínaivá lett zsidónak néztelek!

– Mi tagadás, az utóbbi években rendesen megütött a dér – ismerte el Ricci. – A legjobbkor jöttetek, testvéreim! Holnap audienciára vár a császár.

Már csak egy lépés választ el attól, hogy Van Li szóba álljon velem. Azt látom, hogy megnyertem, csak még a tradicionális etiketten kell túllépnünk.

– Ó, ez kiváló, Matteo, akkor épp a legjobbkor jöttünk! Hoztunk neked egy szent ereklyét, amit Claudio Acquaviva generális küldött Rómából. Makaóban megírtunk hozzá beadványt is kínai írásjelekkel, amelyben világosan le van jegyezve, hogy az ereklye Pál apostol lábszárcsontja. Ha ezt a császárnak átadod, nyert ügye lesz rendünknek.

Ricci kétkedőn nézett Federicóra. Makaóban és Kantonban még mindig itt tart a jezsuita szemlélet?

– Hogyan gondolod ezt, testvérem?

– Magad mondtad, hogy holnap megjelensz Van Li előtt. Vagyis alkalmad nyílik arra, hogy a szent ereklyével elkápráztasd őt.

– Én ezt nem tartom helyesnek, Federico. A kínai és keresztény felfogás között hatalmas szakadék tátong. Bennünk, európaiakban, már a szó is, hogy ereklye, tiszteletet ébreszt. Viszont a hanoknak semmit se mond, és még kevesebbet jelent. Ha én a császár lába elé teszem Szent Pál lábszárcsontját, annak kiszámíthatatlan következményei lehetnek.

Federico a homlokát ráncolta. Nem fogta fel Ricci szavainak értelmét.

– Az ajándék az ajándék, Matteo! A csont egy drágakövekkel borított tartóban van, amely önmagában is tündökletes, és az értéke igen jelentős. Önmagában ennek a látványa is el fogja kápráztatni a császárt és híveit.

– És ha kételkednek az ereklye valódiságában, egyáltalán: a mi értelmezésünk szerinti lényegiségében? Akár félbolondnak is nézhetnek miatta.

A két szerzetes egészen felháborodott. Caj Tien-en másik irányból közelítette meg a vitatott kérdést.

– A generálisnak ez a parancsa, semmit sem tehetsz ellene! Ismered jól a jezsuita szabályzatot: „A Társaság generálisának korlátlan hatalma van minden tag felett. Még akkor is visszarendelhet bárkit, bárhonnan, ha azt maga a pápa küldte.”

– Tudom jól - kedvetlenedett el Ricci.

Federico még hozzátette:

– Különben pedig ettől teszi függővé kinevezésedet. Ha átadod az ereklyét a császárnak, és sikerül a jezsuiták ügyét vele elfogadtatnod, kinevez téged a kínai rendtartomány provinciálisává. És akkor a központ Kantonból Pekingbe kerül át.

Matteo Ricci valahogy nem tudott maradéktalanul örülni ennek a hírnek. Pár évvel ezelőtt, amikor még nem érte el mai tudásszintjét, inspirálta volna a lehetőség. Mostanra már, megismerve és elismerve Kína történelmét és lakóinak vallási beállítottságát, sok tekintetben kétségek gyötörték. Az ereklye meg a hittérítés pedig ilyen formában nem is függenek össze. De megérezte, hogy ezt lehetetlenség elmagyarázni a két rendtársnak. Inkább másra terelte a szót:

– Mi hír társamról, a sinológus Michele Ruggieriről?

Federico mondta, amit tudott:

– Balszerencsésen alakultak a dolgai. Mire Rómába ért, V. Sixtust már magához szólította az úr. Őt követte egymás után három pápa is, akik szűk négy hónap alatt sorra elhaláloztak. Most már jó ideje VIII. Kelemen áll a keresztény egyház élén, akinek a szándékait nem ismerjük. Ruggierit mellőzik, hiszen a te lelkes hívednek tartják. Tudnod kell, hogy Kelemen pápának nemigen tetszik a jezsuiták kínai missziós tevékenysége, a te személyed pedig kifejezetten gyanús a számára. Még megérjük, hogy kínai nagykövet helyett egy inkvizítort küldd a nyakunkra, hogy a körmünkre nézzen.

– Meg kell hajolni az ég akarata előtt! – hallották Csen hangját, aki az ajtóban állt, és nyilvánvalóan hallotta az utolsó mondatot.

– A, *sziensön* Pao Csen! – örült meg neki a két jezsuita. – Ha téged látunk, mindjárt nagyobb biztonságban érezzük magunkat.

– Jól alakulnak a dolgaink – mosolygott a mandarin.

Meglapogatták egymás vállát, hátát, mint régi jó hittársakhoz illik; legalább tíz éve nem találkoztak.

– Te vagy a legkeresztényebb han ember Kínában. Ennek elismeréseként a jezsuita generális, Claudio Acquaviva ajándékot küldött neked – közölte Federico. – Íme!

Caj Tien-en már elő is szedett iszákjából egy rongyba csavart tárgyat, amit mindenki szeme előtt tüstént ki is csomagolt. Egy mesterien kimunkált, drágakövekkel ékesített aranykereszt tűnt elő. Akkora, amekkora egy tenyérben éppen elfér, és szépmívű lánc is tartozott hozzá. A félvér jezsuita nyomban Csen nyakába is akasztotta.

A mandarin talán még életében nem hatódott meg így. Állt bazsalyarccal, akár egy furcsa ókeresztény, aki épp az imént üdvözült.

Igyekezett szóra nyitni a száját, azonban nem jött ki hang a torkán, a seméből viszont egy kövér könnycsepp perdült ki.

– Jól van, testvéreim – oldotta fel Ricci a kínos helyzetet mutassátok meg, mi jót és szépet hoztatok.

XXIII.

Matteo Ricci már harmadszor állott, helyesebben térdelt a császár trónusa előtt. Si-vei miniszter, akihez leginkább kötődött, most sem voltjelen, a Menny Fia rajta kívül két személyt tartott még bizalmában: Ven-da hadvezért, aki már bizonyította, hogy feltétlen híve, és az új jövevényt, Vu Jingot, akiről viszont csak feltételezte, hogy odaadó embere. Ok jelen is voltak. Van Li jobbján és balján állva. A lépcsőn már ott díszelgett a jezsuiták ajándéka, a drágakövekkel borított szent ereklyetartó.

Ricci szólásra jelentkezett, az uralkodó fejbiccentéssel engedélyezte, Ven-da pedig felszólította:

– Beszélj!

– Fényességes *Huang-ti,* Ég Fia, köszönöm neked, én méltatlan, hogy színed előtt megtűrsz, és hálás a mi rendünk is, hogy békés néped barátsággal viseltetik irántunk. Vess egy pillantást ajándékunkra, amellyel hálánkat, nagyrabecsülésünket, engedelmességünket fejezzük ki. S íme hozzá az írás, amely ezt tisztelettel tanúsítja.

Ricci kivette köntöse zsebéből a levelet, és fölmutatta. A császár intett Vu Jingnak, hogy vegye el tőle. Ezen némiképp megütköztek az udvari főméltóságok és a körzeti mandarinok: ilyen megtiszteltetést egy jöttmentnek! A széles vállú, görbelábú ember lepényképén szétáradt a kevélység. Bizony jól jött neki a legutóbbi fiaskó után, hogy a Menny Fia ilyen látványosan kitünteti bizalmával. Mindenki láthatja, de főleg ez a nyomorult „nyugati majom”, hogy ő milyen hatalmas ember lett! Vele aztán nem húzhat senki ujjat, mert immáron élet és halál ura.

– Olvasd! – parancsolt rá erőtlen, gyermeteg hangon Van Li.

Vu Jing kihajtogatta a papirost, aztán hangosan szavalni kezdte a szöveget:

Leghatalmasabb, legfényesebb uralkodó, felséges Huang-ti! A legmélyebb tisztelettel ejtjük ki nevedet, és érdemeidet mind elismerve

baráti és alattvalói üdvözletünket küldjük neked Rómából…

Ezt a levelet nem fogalmazhatta más, csakis Michele Ruggieri – gondolta Ricci. Nyilván őt kérte meg a generális, hogy alkossa meg a beadványt kalligrafikus kínai írásjegyekkel. Az udvarias szófordulatok is arra vallottak, hogy aki ezt fogalmazta, az ismeri a kínai úzust.

…Szent Pál lábszárcsontját rejti az ereklyetartó, aki a mi vallásunkban a legnagyobb megbecsülésnek örvend: őt tartjuk a tizenharmadik apostolnak. Munkássága elévülhetetlen a katolikus egyház számára, hiszen Pál jegyzett le tizennégy levelet, amelyeket a mi szent könyvünk, a Biblia tartalmaz. Ebből is érezheted, kegyes Huang-ti, Ég Fia, hogy mennyire nagy bennünk a reménység irántad, és bízunk benne, hogy jezsuita testvéreinknek megadod azt a lehetőséget, amit szerény alázattal kérnek tőled. Szent Pál apostol már a Mennyben lévők táborát gyarapítja, akik valamennyien méltó őrzői vallásunknak – Vu Jing kis szünetet tartott, gyilkos pillantása szinte ráégett Ricci képére. – *jóságodat, bölcsességedet még itt, a messzi Európában se felejtjük el. Az ég áldása, néped szeretete, és Isten oltalma kísérjen!*

Végül kimondta Claudio Acquaviva nevét, amit Ricci alig értett meg.

Aztán a dühtől vörösen fordult a császárhoz:

– Miféle isten oltalmát kérik az arcátlanok fényességedre?! Ez gyalázat, kegyes *Huang-ti!* Az ő istenük nem a mi istenünk!

A teremben lévők valamennyien meglepődtek a haragos szavak hallatán, ámbár többen egyetértettek annak tartalmával. A császár akár ki is kérhette volna magának a durva hangot, ám valamiért inkább kíváncsi kérdést intézett a mandarinhoz.

– Miért e felháborodás, hívem? Én ezt inkább udvarias gesztusnak értelmeztem.

Vu Jing kifejezéstelen ábrázata olyankor telt meg élettel, amikor indulat feszegette belül. Ez pontosan egy olyan pillanat volt, és most úgy festett, mint egy sértett tulok.

– Már megbocsáss, kegyes *Huang-ti*, Ég Fia, de miféle szamárság áll ebben a levélben?! Hogy az ördögbe lehet itt ennek a Szent Pálnak a lábszárcsontja, amikor ő felszállt a mennyekbe?!

A teremben lévők hangot adtak egyetértésüknek, Van Li császár is gondolkodóba esett. Gyors testbeszéddel engedélyezte Vu Jingnak, hogy kérdőre vonja Riccit.

Annak se kellett több. Lecsörtetett a lépcsőn, majdnem fölrúgva az ereklyetartót, és az olaszra förmedt:

– Felelj hát, idegen, hogyan lehetséges az, hogy a szent ember a mennyben lakozik, a lábszárcsontja meg itt van?!

Ricci pont ettől tartott, és most átkozta magát, amiért hagyta, hogy rendtársai az ereklye felől meggyőzzék. Pedig hányszor, de hányszor megtapasztalta már, hogy a kínaiak nem keresztény logikával gondolkoznak, és bizony könnyen zavarba tudják hozni a legelszántabb, legfelkészültebb jezsuitát is.

– Fényességes! – hajolt meg térdeplő helyzetében is. – Távol áll tőlem, hogy ellentmondások magyarázatát merészeljem adni, hogy valakinek a meggyőződését akár csak véleményezzem, hiszen helyesnek vélem azt a taoista meggyőződést, amely nem tesz különbséget felfogás és felfogás között, és rendjén valónak ítéli azt, hogy minden embernek megvan a maga útja. Akár a szó fizikai, akár szellemi értelemében is. A világ valamennyi vallása, ahogyan én eddig megtapasztaltam, többé-kevésbé spirituális, amely a testiség mellett a testetlenség állapotát is elfogadja. Így van ez a keresztényeknél is, hiszen az imádságunk is azzal kezdődik, hogy az Atyának, a Fiúnak és Szentléleknek nevében. A Szentlélek a mi hitünkben az örök állapot, a láthatatlan, de maradandó attribútum. Amikor az ember szíve megszűnik dobogni, amikor leáll a vérkeringése, beáll a fizikai halál, a lélek kiszáll belőle. A buddhista vallásban úgy tartják, a szellem reinkarnálódik, a taoizmus elvei szerint a halál után a lélek a túlvilág rendszerévé válik, és hozzájárul a Jin és Jang egyensúlyának fenntartásához. Szent Pál apostol mennybemenetelét tehát nem úgy kívánatos elképzelni, mintha föllépcsőzött volna az égbe. Testetlen levitációban képzelhető csak el, az istenek, a szentek és az angyalok létformája szerint, ha egyáltalán illik felőlük így nyilatkozni.

Vu Jing először kapott egy kis ízelítőt a neves Li doktor szellemi képességei felől. Olyan harag gyülemlett fel benne, hogy azonmód miszlikbe tudta volna aprítani a tudós embert. Nem is bírta magát türtőztetni.

– Minden szavából kiérződik a sarlatánság! Félre akar vezetni bennünket, hogy csúszómászó módjára a fényes *Huang-ti* közelébe férkőzhessen! – gyalázkodott kivörösödött képpel. – Ki kell őt végezni valamennyi jezsuitával együtt! És fel kell számolni a kantoni kígyófészket…

– Hívünk – szólalt meg szelíden a császár –, fékezd nyelvedet! Li doktor erre nem szolgált rá. Inkább megköszönjük a szép ajándékot, és igényeljük, hogy felhúzza az órát. Míg nem ad rá okot, nem tartjuk őt ellenségnek.

Ricci ismét elvégezte szokásos feladatát, aztán elbocsáttatott a palotából. Vu Jing a kudarcok után ezúttal nem mert ellene semmit tenni.

Hanem másnap ismét jönnie kellett, ezúttal vallásos témájú képeket küldtek vele a jezsuiták. Ezt Ricci már nem tartotta kockázatosnak, szó nélkül teljesítette a kérést.

A két festményt a császár látni szerette volna, intett az olasznak hogy álljon fel, mutassa feléje. Van Li távolról igyekezett szemügyre venni a képeket, amelyek közül az egyik Jézust a keresztfán, másikon töviskoszorúval a fején, véresen ábrázolta. Erősen előrehajolt, amit eddig nem tett, hisz mindig szobormereven ült a trónusán.

– A Megváltótok? – kérdezte közvetlenül a vendéget, amivel mindenkit meglepett.

– Igen, fényességes *Huang-ti* – felelte szemlesütve, tisztelettel az olasz.

– Hallottam felőle, de majd még beszélünk róla.

Vu Jing majdnem elkiáltotta magát felháborodásában. Hogy tehetett ilyet az uralkodó! Az etikett szabályait áthágva közvetlenül szól az átok idegenhez?!

– Megtisztel hatalmas felséged – bókolt mélyen Ricci –, ha érdeklődik vallásom iránt.

A császár bólintott.

– Végezd hát el szokásos munkádat az órán!

Ricci engedelmesen a szerkezet felé indult, egy szolga alázattal kivette a kezéből a képeket, és ekkor következett be az igazi meglepetés: a Menny Fia, a föld leghatalmasabb uralkodója felállt, akár egy hétköznapi ember, lesétált trónusa lépcsőjén, és odalépkedett az idegen mögé. A megütközés

moraja hullámzott át a jelenlévőkön. Vu Jing már nem bírta szavát fegyelmezni.

– De felség!…

Van Li rá se hederített, csupán karjának lendítésével némította el. Miért ne tehetné meg néhanap a leghatalmasabb úr, hogy azt tegye, amihez kedve támad? Érdeklődéssel figyelte Riccit a háta mögül, hogy mit tesz a szerkezettel.

– Nagyon elmés – dünnyögte, hogy kettőjükön kívül más ne hallja. – Érdekes, igazán érdekes…

– Ezt mindennap meg kell tenni, hogy ne álljon le – magyarázta halkan Ricci. – A törődést meghálálja. Majd fél esztendő múlva megtisztítom, megolajozom a súrlódó alkatrészeket.

A császár végiggondolta, mit mondott a furcsa idegen, aztán baráti hangon szólt.

– Vonuljunk vissza, beszélni óhajtok veled!

– Ahogy kívánod, felséges *Huang-ti*.

S a trónteremben lévő főméltóságok, palotások, tisztviselők, eunuchok, de még az ajtónállók is kikerekedett szemmel figyelték, hogy császáruk karon fogja Li doktort és az oldalsó kijáraton távoznak a belső termek felé.

– Elegem van már a sok kotnyeles hívemből meg a nehézkes szabályokból – közölte bosszúsan Van Li.

Ehhez Riccinek nem volt hozzáfűznivalója. Isten őrizz, hogy kéretlenül véleményezze az uralkodó környezetét.

Abba a selyemkárpitos terembe vezette, ahol a legszívesebben időzött. Csupán ketten voltak, és a császár olyan fesztelenül kínálta hellyel az európait, mintha már régi barátok lennének. Van Li föltelepedett hencserére, Ricci azon a süppedős szőnyegen foglalt helyet, amelyen pár nappal ezelőtt – bár ő nem tudott róla – Vu Jing ült.

Van Li szóra nyitotta a száját, ám ekkor megjelent egy kopasz férfi. Mintha a falból bújt volna ki, Ricci egészen meg is lepődött.

– Távozz most, Vej Csung-hszien! – legyintett feléje az uralkodó. – Nincsen szükségem rád.

Az eunuch sértődött képet vágott, de aztán tudta az illemet. Négyszer egymás után meghajolt.

– Parancs, felség!

És eltűnt egy vastag drapéria mögött.

– Megengedem, hogy rám nézz – tett Van Li egy betanult mozdulatot gyűrűs kezével Ricci felé. – Először is kíváncsi lennék a véleményedre: mi a különbség egy jezsuita meg egy buddhista szerzetes között?

Az olasz erre a kérdésre nem számított, és hirtelen nem is tudta, hogy milyen irányból adjon választ. Mennyire lehet járatos a császár hitbéli ügyekben?

– Alapvetően meghatározza a rendek eszmevilágát az, hogy az egyik pillére a keresztény vallás, a másik viszont Szidhárta Gótáma Szamana tanításaira támaszkodik. Az egyik egy istenhit, a másik életmód, igaz, az Univerzum, mint örök organizmus már-már isteni axióma. A jezsuiták a lanyhulásnak indult katolikus erények újbóli feltámasztására esküdtek fel. Alig pár évtizedre visszatekintő szerzetesrend, a tudományok alapos elsajátítása az eltökélt szellemi meditációk végzése különbözteti meg a többi szervezettől. Szabályzata szigorú, katonai fegyelem uralkodik a rendházakban, a jezsuiták fizikailag ugyancsak képezik magukat, ezért a mostoha körülményeket is jól tűrik, hitükben a legelszántabbak. A rend vezetője iránt, akit generálisnak neveznek, feltétlen engedelmességgel tartoznak. A szent cél érdekében bármilyen eszköz megengedett, hiszen semmi sem fontosabb annál, hogy Isten princípiuma sértetlen maradjon. Miután pappá szentelnek bennünket, törekvő, példaértékű életet élünk, amely stabilizálja rendünket. A Tízparancsolat szellemiségét mi is magunkénak érezzük, és alkalmazkodunk hozzá. – Ricci ekkor szépen, érthetően elmondta a keresztény vallás alappontjait. – A buddhista szerzeteseknek csupán három törvényt kell betartaniuk: „Légy magad is Buddha! Kövesd a Tant! Tiszteld rendtársaidat!” És ehhez járul öt tilalom: „Ne ölj! Ne orozz! Ne paráználkodj! Tartózkodj a részegítő italoktól! Tartózkodj a hiú dicsekvéstől!”

Ricci elhallgatott, remélve, nem untatta a Föld leghatalmasabb uralkodóját!

– Érdekes – bólogatott Van Li. – Okos és művelt ember vagy, Li doktor. Most sokkal inkább megbízom benned, mint honfitársaimban. Jó látni az arcodon azt a nyugalmat, ami már régóta hiányzik a környezetemből. Képmutatás, félelem, számítás. Rajtad egyiket se veszem észre. – Valami az eszébe jutott, körülforgatta a fejét. – Idehozatom az órát! Mától mindennap idekísérnek, itt akarlak fogadni, és beszélgetni veled.

Mindent, amit csak lehet, szeretnék Európáról megtudni. Vállalod ezt, Li Ma-to?

Ricci majd kiugrott a bőréből. De fegyelmezte magát, nehogy visszatetszést keltsen a viselkedésével. Tisztelettel bókolt és így felelt.

– A legnagyobb örömmel. – Ügyelt rá, hogy még csak el se mosolyodjon. – Végtelen kegy, hogy csekély érdemeimet ily magasra értékeli felséged. Igyekszem a bizalomra teljes mértékben rászolgálni.

Van Li az emlékezetében kutatott.

– Kaptam én pár évvel ezelőtt egy világatlaszt, amelyen valamennyi földrész rajta van. Ugye jól emlékszem, hogy tőled származik a térkép?

Ricci bólintott, és úgy vélte helyesnek, hogy két kiváló kínai munkatársát is megnevezze.

– Soha nem kerül ki ennyire szép és pontos munka a kezem alól, ha nem segített volna Csong Ven-lao és Li Csi-csao.

– A csillagászathoz értesz?

– Szeretem a csillagos égboltot szemlélni, fényes *Huang-ti*. És van hozzá műszerem is. Ha óhajtja, holnap hozok a legkorszerűbb eszközökből ajándékba.

– Azt meghiszem, Li doktor! – kiáltott fel örömmel. – Már előbb is hozhattál volna!

Többé senkinek a szeszélyét nem kellett Matteo Riccinek elviselnie. Kapott a császártól egy tenyérnyi nagyságú vésett aranylemezkét, amelynek a felmutatásával akkor léphetett be a Tiltott Városba, amikor akart, és azon belül oda mehetett, amerre kedve tartotta. De bárkinek felmutatta az aranylemezt, mindenki meghajtotta derekát, az árusok kiszolgálták, a gyaloghintók bárhová elvitték ingyen. Örült a jezsuiták kis közössége, hiszen egy óriási lépéssel megint előrébb tartottak.

Hármasban beszélgettek a pekingi ház kertre tekintő szobájában: Ricci, Csen és Jádevirág. Csupán egy leterített szőnyegen lótuszülésben. A teát elfogyasztották, Han Tao-kuo belsőszolga épp kivitte a csészéket.

– Itt északon hűvösebb az időjárás, mint a déli fekvésű Kuangtung tartományban. Érzitek? – dörgölte térdét a mandarin.

A nő egyetértett.

– Jóval melegebben kell öltöznöm, mégis sokat fázom. Take szokott nekünk behozni parázstartót, hogy kicsit átmelegítsük a kezünket. Mondom Li Ma-tónak, hogy ilyen hidegben ne írjon annyit, csúzos lesz a keze, és fájni fognak az ujjai.

– Már így is fájnak – vallotta be Ricci.

– Take továbbra is a verandán alszik? – érdeklődött Csen.

– Ott. Hiába csalogatjuk, hogy húzódjon be a házba, nem fogad szót. Azt mondja, ő már annyira megszokta a szabad levegőt, hogy zárt helyen rosszul érzi magát.

Jádevirág Riccihez fordult.

– No és milyen a császár?

– Érdeklődő, és nagyjából velem egykorú. De valahogy szendének, gyermetegnek látom. Úgy vettem észre, legszívesebben minden gondot lerázna a válláról, és egészen mással foglalkozna, mint az ország vezetése.

Pao Csen morgolódott.

– Nagyon jól látod, barátom. Van Li súlyos örökséget kapott elődjétől, Lung-csing császártól. Elavultak a dinasztia törvényerejű szokásai, a többnejűség következtében rengeteg a családon belüli születés, és az uralkodó köteles eltartani a császárok és hercegek leszármazottait. Példának okáért Csingcseng herceg kilencvennégy leszármazottat számlál… Jelenleg negyvenöt császári herceg kapja a legmagasabb évjáradékot, amely hatalmas összegre rúg. Mellettük még huszonháromezer császári családtagról gondoskodik a kincstár. Ez a sok ingyenélő még a mi óriási országunknak a gazdaságát is megingatja.

– Hallatlan! – képedt el Ricci. – Huszonháromezer fő! Sok európai ország fővárosa nem számlál ennyit!

Pao Csen nevetett, ahogy csak ő tudott.

– Népes ám a Tatárváros! El se hiszed, micsoda pazarlás folyik azokban a hatalmas palotákban! Ámbár reménykedjünk, hogy hamarosan meglátod. Tudod, Li Ma-to, addig még döcögött a szekér, ameddig Csang Csü-cseng volt a miniszter. Van Li őmellette nyugodtan végezhette gyermeteg dolgait, az ország jutott valamire. Az ő halálával Kína gazdátlan föld lett, zűrzavaros közállapotokkal. Si-vei miniszter képtelen átlátni a kialakult helyzetet, hatékony megoldásokra pláne alkalmatlan.

– Mit mondasz a fiáról?

– Csang-lo hercegnek, úgy vélem, viszket a feneke, szeretne már a trónra ülni, és látom, ennek érdekében bármire képes lenne. Barátkozz vele, Li Ma-to, de csak módjával, mert segítségedre lehet, ugyanakkor veszélyes ember is.

Riccit még egy lényeges kérdés foglalkoztatta.

– Valóban tartanunk kell a mandzsuk támadásától?

– Úgy vélem, egyelőre nem. A mandzsuk a Nagy Faltól északra fekvő területekre vetettek szemet. Kína túl rágós falat lenne számukra.

A jezsuita gondolkodóba esett.

– Sokat hallottam már a Nagy Falról, de mint valami csodaépítményről. Létezik az egyáltalán?

Csen kuncogott, és a nő ajkán is megjelent egy elnéző mosoly.

– Én ugyan még nem láttam – felelte a mandarin –, de bizonyára ott van a helyén nagyon is. Szavahihető emberektől is hallottam, akik megnézték, és voltak rajta. Még nincs teljesen készen, pedig legalább nyolcszáz éve építik. A mérnökök azt állítják, hogy a hossza eléri az ötezer mérföldet…

Ricci nagyot legyintett, és kitört belőle a méltatlankodó kacagás.

– Na, kedves Csen barátom, ennek aztán a fele se igaz! Hogyan építhet ember ötezer mérföld hosszú falat! Elég az ötven mérföldnek is, ha fából rakják.

Jádevirág összevonta szép szemöldökét.

– Kár így beszélned, kedvesem, hiszen olyan is van, amit még nem láttunk. A fal valóban létezik, több helyen olvastam róla. De magad is találtál róla írást.

– Találni találtam, de úgy vélem, ez a kínai mitológia része. Szép mese.

Csen úgy nevetett, hogy a könnyei potyogtak. És csapkodta a térdét, jobbra-balra dőlt ültében.

– Hej, tudós barátom, nagyeszű pajtás! Én igen sokra értékellek, és elégedett vagyok, ha szőrös orcádat látom, de… hehehehehe… ebben most tévedsz! Ekkora hazugságok nincsenek az én hazámban! Hehehehe! És nem fából épült, hanem korábban faragott köveket, mostanában pedig égetett agyagtéglát használnak.

– Én abból indulok ki, hogy Marco Polo nem tett róla említést. Egy ekkora építmény hogyan kerülhette el a figyelmét.

Csen összeszedte magát, fegyelmezve vonásait.

– Csak ismételjük magunkat, Li Ma-to. Kína a Földkerekség leghatalmasabb országa, ezzel magad is tisztában vagy. Annyi minden van nálunk, hogy azt magam sem tudom ésszel fölérni, pedig itt születtem, és már negyvenöt éve itt élek. Nem tudom, ez a Ma Po mennyi ideig élt Kínában, de abban biztos vagyok, hogy nem ismerhetett meg mindent. Gondolkodj csak el ezen, és magad is belátod.

– Igazad lehet, barátom – mosolygott az olasz. – Marco Polo sok mindent nem ismerhetett meg.

– Az idő tájt más szelek fújdogáltak a paloták felett. Mongol kán ült a császári trónon. Szégyenfoltja ez a mi hosszú történelmünknek, de azt mégsem merném állítani, hogy Kubilaj mindet rosszul tett volna. A japán szigetek elleni támadása ostobaság volt, már csak azért is, mert naggyá tette azt az országot. Azóta a japánok úgy hiszik magukról, sérthetetlenek. Azt azonban meg kell hagyni, Kubilaj nagyobb rendet tartott a Tatárvárosban, mint Van Li. Ésszerűbben folyt a kormányzás, nem bírtak ekkora hatalommal az eunuchok.

Ricci már nem először hallott erről. Li Cse bölcselő is ezt nehezményezte. A gazdaság átláthatatlan, a tanítás lezüllött, az eunuchok leplezett hatalma szinte korlátlan és felettébb káros.

– Ez ellen mit lehetne tenni? Ölbe tett kézzel mégsem lehet nézni.

Pao Csen arca komoly lett.

– Nehéz erről nyilatkoznom, ráadásul neked, barátomnak. Hiszen én szívem szerint csak országom szépségéről, gazdagságáról szeretek neked beszélni. Ámbár lassan kínai lesz belőled, miért ne tudhatnád az igazságot. – Megvonta a vállát. – Országunk a polgárháború küszöbén áll. Császárunk bárgyú jóhiszeműsége beláthatatlan eseményeket idézhet elő. Titkos eunuch tanácsadói rossz irányba befolyásolják, emiatt számos tisztességes főméltóság szót emelt, s ezért vált kegyvesztetté, ők aztán suttyomban megalapították a maguk ligáját. Tung-lin párt a nevük, és csak a kedvező alkalomra várnak, hogy elsöpörjék a Ming-dinasztia hatalmát.

Ricci a hallottakon egészen elképedt. Lám csak, mennyire nincs tisztában a kínai közállapotokkal. Ő a tudománynak és vallásának kötelezte el magát, nemes célok vezérlik a vélt helyes irányba, dehogyis foglalkozik politikai kérdésekkel.

– Ismerős név számodra Vej Csung-hszien?

Csen mogorván bólintott.

– Vej Csung-hszien eunuch a császár tanácsadója. A legnagyobb gazember. Behízelgő modorú, álnok fickó. Legelőbb tőle kellene megszabadítani Van Lit. Nagyon sok bajunk egy csapásra megoldódna. Én már azt mondom, jöjjön inkább a fia, Csu Csang-lo. Ennél rosszabb ő sem lehet.

Ricci gondolatai felemás irányt vettek. Az ő dolga egészen más, neki nem szabad ezekről tudomást vennie. Az ő szeme előtt csak egy cél lebeghet: megnyerni a császárt, és kieszközölni az engedélyt a keresztény vallás terjesztéséhez. Elmormolt magában egy jezsuita fohászt, majd felállt.

– A cél szentesíti az eszközt. Holnap a csillagászatról fogok beszélni őfelségének. A legjobb műszereket viszem el hozzá.

A zöldkárpitos szobában immár az óra is helyet kapott. Éppen délután három volt, a szerkezet zenével jelezte a pontos időt, Van Li üdvözült orcával hallgatta a fülének idegen, egzotikus dallamot.

– Ugye, Li doktor, ilyen csodaórája senkinek sincs a világon? Riccinek semmilyen józan érve nem támasztotta alá, hogy igazat mondjon.

– Nincsen, felséges Huang-ti.

Semennyibe se került neki ez a kegyes hazugság, és boldoggá tette vele a császárt.

– És itt van a legjobb helyen.

– Egyetértek.

Ezúttal Vej Csung-hszien eunuch is bent tartózkodott: Van Lit látszólag nem zavarta, Riccit annál jobban. Szeretett volna kettesben lenni a császárral, mint legutóbb. Az a beszélgetés nagyon ígéretes volt, és most már a lényegre kellene térni. Így, hatszemközt azonban már másmilyenek a körülmények. És fő az óvatosság. Az eunuch befolyása a császárra ismeretlen volt az olasz számára.

– Csak módjával! – szólt furcsán magas hangon, és szemét nem lehetett látni a keskeny résen át. Hogy ezt mire értette, nem lehetett tudni.

Ricci egy asztrolábiumot vett elő, és mindjárt a császár kezébe adta. Van Li némiképp megilletődve, de aztán gyermeki örömmel forgatta ujjai közt az ismeretlen eszközt.

– Ezt a hajózásban használják?

– Ők is használhatják, hiszen nem közömbös számukra a bolygók elhelyezkedése. Valójában ezzel meg lehet állapítani a helyi időt, a Nap és a csillagok kelésének, nyugvásának idejét. Ha nem emlékeznék rá, hogy ma éppen milyen nap van, ezzel szépen ki tudnám kalkulálni.

– Fölösleges. A császár udvari csillagászai az idők kezdete óta pontosan feljegyeznek mindent, ami az égbolton végbemegy, és az időszámlálásban is tévedhetetlenek.

Vej álságosan bazsalygó képpel sietett megjegyezni:

– A Menny Fiának bölcsessége páratlan.

Ricci azért igyekezett elmagyarázni, hogyan használják a műszert a helymeghatározásban. A császárt valamennyi idő után már nemigen érdekelte, inkább máshoz támadt kedve.

– Tudod-e, Li doktor, hogy Kína minden országnál előrébb tart a csillagászat terén? – közölte némiképp dicsekvő hangsúllyal. – Csu Kong csillagász már ezelőtt legalább kétezer-ötszáz évvel megmérte az Egyenlítő és az ekliptika hajlásszögét. Csang Heng pedig már ezerötszáz évvel ezelőtt megállapította, hogy a Világmindenség térben és időben végtelen.

Riccit meglepte a császár ez irányú tájékozottsága. Természetesen vitába tudott volna vele szállni, de nem tette meg, hiszen a föld leghatalmasabb uralkodójának mégsem hozhat fel olyan érveket, mint valamely tudóstársának.

– Amióta ebben a hatalmas, ezerszínű országban lakom, be sem tudok telni diszciplínáival. Míg élek, gyarapítóm tudásomat erről a népről, és mégis tudatlanul fogok meghalni. Ez olyan igaz, fényességes *Huang-ti*, mint az, hogy a Föld gömbölyű – találta éppen ezt kimondani.

A császár most segélykérőn az eunuchra pillantott.

– A Föld gömbölyű?

– A Föld gömbölyű – erősítette meg Vej.

Ricci most kezdte kapiskálni, mi történt legutóbbi találkozásuk óta. A ravasz és szűkkeblű eunuch megijedt attól, hogy Ricci a császárral kettesben társalgott, amiből őt kirekesztették. Akkor ugyan semmit se tehetett, de azóta nyilván fondorlatosan édelgett az uralkodóval, és meggyőzte a gyenge jellemű embert helytelen viselkedéséről. Szóval Van Linak csak ideig-óráig sikerült kitörnie a méltatlan helyzetből, amelynek előidézője elsősorban saját maga.

Riccinek azonban minden oka megvolt a bizakodásra. Pontosan lemérte, hogy Vej Csung-hszien emberi adottságait és észbeli képességeit tekintve sem ellenfele. Isten, ahogyan eddig is, megadja majd azt a bizonyos lehetőséget, amit meg fog ragadni. Határozottan érezte.

– Csak módjával! – mondta ismét az eunuch.

Aha, jött rá az európai, ez egy olyan semmitmondó kifejezés, ami a császárnak szól. Figyelmeztető, hogy ne lelkesedjen túlzottan semmiért, fogadjon mindent fenntartással, hiszen senki sem lehet okosabb egy császárnál.

– Hinni kell egy magasabb szintű hatalomban. Az nehezen elképzelhető, felség, hogy ne álljon felettünk valaki, aki több minálunk…

– A császár felett nem áll senki! – csapott le rá Vej. – Ez felségsértés!

Ricci négyszer hajolt meg Van Li felé, ami a legnagyobb tisztelet jele, és nyájasan szólt:

– A Menny Fia tudja, hogyan értettem.

Az eunuch nem akarta annyiban hagyni.

– Ezt csak egyféleképpen lehet érteni!

A császárt mintha felbosszantotta volna Vej rosszindulata.

– Hagyd csak, hívem! – intette le. – Értem én Li doktort. Meggyőzött ő engem már a bölcsességéről.

Ricci fellélegzett. Ámbár sejtette, hogy amennyi rokonszenvet nyert az uralkodótól, annyi gyűlöletet is szerzett az ármánykodó eunuchtól. És most látta elérkezettnek a pillanatot, hogy meglepje a gyermeki lelkületű Van Lit.

– Ez a szerkezet a legújabb mestermunka, amely Európában a leghíresebb műhelyben készült. Tekintse meg ragyogó felséged!

Elővett egy arany és ezüst domborításokkal díszített dobozkát, amely már szemre is tetszetős volt.

– Ne fogjam én meg? – ajánlkozott az eunuch.

– Dehogy, dehogy! – tiltakozott Van Li, és kíváncsi csodálattal vette el a számára ismeretlen motívumokkal ékes tárgyat. – Igazán figyelemreméltó.

– És most, látja, fényességed, ott az oldalán azt a piros porcelángombocskát? – mutatott oda Ricci. – Azt szíveskedjék megnyomni!

– Aha – fogadta meg Van Li, és a művelet gondos végrehajtásához még a nyelvét is kidugta. – Így ni, megnyomom…

Ebben a pillanatban kipattant a szelence fedele, és egy tarkaruhás táncosnő ugrott föl belőle. A kis bábu elkezdett körbeforogni, mialatt

pattogós spanyol zene szólt a szerkezetből. Az még külön érdekessége volt a figurának, hogy a kezében rázott egy pici tamburint, aminek a csörgését hallani is lehetett. Ha Ricci nem kap oda, a császár talán elejti.

– Hi-hi-hi-hi-híj! – nevetett aztán a Menny Fia, és örömtől mámoros szemmel delejezte a játékszert. – Hihihihi! Miféle csudaság ez! Nahát! Hihihihi!

– Fogadja el fényességed ezt a szerény ajándékot tőlem.

Vej Csüng-hszien hirtelen nem tudta, hogy örüljön-e együtt császárával, vagy mondjon valami lekicsinylőt a zenélő micsodára. Inkább csendben maradt. Ahhoz Van Linak túlzottan tetszett a játékszer, hogy elmarasztaló hangra merte volna magát ragadtatni.

– Hogyan lehet ilyen szerkezetet elkészíteni? – álmélkodott még mindig az uralkodó. – Igazán érdekes és szórakoztató! Bár, ha azt veszem, hogy micsoda csudaság az óra is, nem kétséges, hogy akkor ilyen szerkezetre is képes az emberi kéz.

A zene véget ért, a táncoslány is megpihent.

– Most megmutatom felségednek, hogyan kell újraindítani.

– Úgy van! Helyes! – örvendezett a császár.

Ricci a kis bábu fejére helyezte hüvelykujját, és óvatosan visszanyomta a dobozba. Aztán ráhajtotta a fedelet is.

– Lehetett hallani a kattanást?

– Igen, hallottam.

– Most adok egy kis szárnyas kulcsot, amelyet felséged belehelyez ebbe a kis résbe, és elkezdi tekerni a megfelelő az irányba. Ugye érthetően mutatom?

– Igen, igen! – sietett felelni Van Li.

Az eunuchot a guta környékezte, látva, hogy milyen összhangban húzzák fel a szerkezetet. A császár egy vadidegen férfival társalog, méghozzá olyan módon, mintha éppenséggel jó pajtások lennének. Mit tehetne ellene? Mert a jelenlegi hatalmi helyzet az eunuch ligának tökéletesen megfelel, ettől minden kívülről jött személyt tanácsos távol tartani. Ki tudja, milyen kiváltságokat szüntetne az meg a tulajdon kárukra, ha ez a betolakodó európai a későbbiekben is bejáratos vendég lenne a palotába?

A császár keze által ismét elindult a szerkezet, és ismét csodálattal fülelte a zenét, bámulta a kis táncoslányt.

– Ég Fia, felséges *Huang-ti* – hajolt meg Ricci, jelezvén, hogy mondandójához nagyobb figyelmet igényel –, a trónörökös számára is hoztam ajándékot. Szeretném neki is saját kezűleg átadni.

– Menj, Vej Csung-hszien, hívd ide a fiam! – parancsolt az eunuchra Van Li, csak úgy félvállról.

– Igenis, hatalmas *Huang-ti!* – hajolt meg sértődötten a kopasz férfi. – Hívom a herceget.

Ricci éppen erre számított. Valahogy megsejtette, a császár most annyira belefeledkezett a játékszerbe, hogy kedvenc eunuchjára testálta ezt a feladatot. Más körülmények között aligha bízza meg legfőbb tanácsadóját, ilyesmire ott a rengeteg szolga, palotaőr.

– Kegyes *Huang-ti*, Ég Fia – fordult nyájas szóval, de merészen az uralkodóhoz, ahogy négyszemközt maradtak. – Nincs hőbb vágyam, minthogy hatalmas, gazdag és színpompás országát tovább gazdagítsam, színesítsem. Jutalmazzon meg engedélyével, hogy a taoizmus, a konfucianizmus, a buddhizmus és sok más vallások mellett a kereszténység egyenrangú megítélést nyerjen. És hadd terjeszthessem zavartalanul jezsuita hittársaimmal együtt.

Van Li gyermeki arca tisztán nyílt az olaszra. A gyanakvásnak, a rosszindulatnak a legcsekélyebb jelét sem lehetett rajta felfedezni. Borbélya kitűnő munkát végzett, kerek arca szépen borotváltan ragyogott, csupán egy vékony bajuszka barnállt orra árnyékában, s egy apró szőrpamacs díszelgett a keskeny száj alatt.

– És akkor mindennap láthatlak?

– Természetesen, fényességes.

– Kinevezlek udvari tudósomnak és császári órásmesternek. Kapsz tőlem palotát itt a Tatárvárosban, és térítheted népemet bölcs tapintattal kedved szerint.

XXIV.

A pekingi jezsuita ház fogadószobájában tartották a kupaktanácsot, amelyen jelen volt a két hittestvér, Caj Tien-en, Federico, továbbá Pao Csen és még egy kínai matematikus, katonatiszt, Li Jing-si, aki fölöttébb kíváncsi volt az európai tudósra, és elég tisztán látta a császár körüli összevisszaságot. Li Jing-si a tróntermi fogadásokon pillantotta meg először Riccit, aki nagy hatást tett rá, amikor a vallások spirituális hasonlóságáról beszélt. Akkor határozta el, hogy megismerkedik vele, és amiben csak tudja, segíti őt.

– A legcsodásabb hír évek óta, barátom! – örvendezett Csen, nem tudva betelni az újsággal. – Helyet kaptál a Tiltott Városban!

– Kaptunk – helyesbített az olasz. – Valamennyien beköltözünk, és a császár kiutal részünkre tízezer ezüst taelt.

– Ilyen csak az álmokban valósul meg – rázta a fejét vigyorogva Federico. – Ezt sürgősen jelenteni kell a makaói rendház felé, és ők nyomban továbbítják Rómának.

– Igen. Holnap egy hosszú írást kell szerkesztenem – értett vele egyet Ricci. – Kérek még testvéreket, amennyien csak tudnak, jöjjenek, és küldjenek órákat, zenélő szelencéket. Úgy láttam, a herceg, Csu Csang-lo még jobban lelkesedik ezekért az elmés játékokért, mint az apja. És nekem muszáj vele is jó kapcsolatot ápolnom, mert erős jellem, bármikor őrá kerülhet a sor.

Li Jing-si, az új kínai barát, egyetértően bólintott.

– Jó szemed van, Li doktor. Csang-lo valóban becsvágyó, sokkal elevenebb az apjánál, ki tudja, miféle szándék vezérli. Hanem ezt a jöttment mandarint, bizonyos Vu Jinget sürgősen el kellene távolítani a császár mellől. Nem csupán amiatt, mert ostobaságával fertőzi a légkört, hanem azért is, mert gyűlöli Li doktort.

– Te is látod? – csodálkozott rá Csen.

– Látom ám! Meg tudná fojtani egy csésze vízben. Az a furcsa, hogy erről a kalandorról jóformán semmit se tudok, csak nemrég férkőzött az

uralkodó bizalmába. Persze nincs ezen mit csodálkozni, hiszen a legjellemesebb mandarinok rég elhagyták a Tiltott Várost Van Li szerencsétlen kormányzása miatt.

Ez megint tüskét szúrt Ricci szívébe: akármilyen is a kínaiak császára, őelőtte csak a szent cél lebeghet. Politikába nem szabad bonyolódnia, neki azzal tanácsos jóban lenni, aki képes biztosítani a missziós tevékenységet.

– Vej Csung-hszien eunuch részéről mire számíthatunk?

– Vej Csung-hszien alattomos, mint a kígyó. Semmit nem lehet rásütni, hiszen őt senki sem hallotta még másokra acsarogni. Ő a császár fülébe susogja álnok vádjait, amiknek előbb- utóbb foganatjuk lesz. A titkos eunuch liga behálózza az egész Tatárvárost, számuk több százra tehető, és a népes Ming család jelentős részére befolyást gyakorolnak.

– A trónörökösre is? – kérdezett közbe Csen.

– Csu Csang-lo nem hagyja magát. Ezért szeretnék többen, hogy inkább ő legyen a császár.

Ricci nem akart tapintatlan lenni.

– Megkérdezhetem, *sziensön…*

Nem folytatta, remélve, hogy az újdonsül barát ért a szóból.

– Én is – találta ki Li Jing-si a szándékot. – Jobban szeretném, ha ő lenne a császár. Remélem, ismét szabad lesz véleményt nyilvánítani, ésszerű adórendszert foganatosítani. És akkor nem kell félnünk a Tung-lin párttól, a mandzsuktól, a tatároktól.

Federico füstölgött magában: mire való ez a politizálás, amikor a jezsuiták a legnagyobb fegyvertényt hajtották végre itt Távol-Keleten!

– Láttad a palotát, Matteo testvér?

– Távolról. Egy körzeti parancsnok mutatta meg. Jókora építmény. Lesz benne bőven helyünk, és még egy kápolnát is kialakíthatunk benne. Holnapután elkezdhetjük a költözködést.

Caj Tien-en föllelkesedett.

– Pekingben nagytemplomot kell szentelnünk. Segítek a keresésben. Engem talán könnyebben elfogadnak a helybéliek.

Ebben senki se kételkedett, hiszen Caj Tien-en fél-kínai származása miatt nagyobb bizalomra számíthatott a taoisták és buddhisták körében. Hasznos ember, hiszen őrajta keresztül talán könnyebben barátkozhatnak a kínaiak az ismeretlen kereszténységgel.

Ricci helyeslően bólogatott.

– Nagy feladatok várnak ránk, s ebben számítok hasznos munkádra, testvérem. A szertartást, a mise menetét át kell alakítanunk, hogy a kínaiak is megtalálják benne a maguk igazságát és örömét. Fogadjuk meg Li Cse tanácsát, és a feszülettel óvatosan bánjunk. Remélem, hamarosan annyi embert kell majd megkeresztelni, hogy bele is fáradsz.

– Alig várom már!

– Én is mindenben támogatlak benneteket, és amiben tudom, segítem a munkátokat – ajánlotta a katonatiszt.

Ricci örömmel gondolt bele: úgy fest, megvan Li Jing-si személyében az első pekingi keresztény.

Elég későn fejezték be a tanácskozást, de aztán mindnyájan boldog izgalommal tértek nyugovóra. Olyan időszak következik, amelyről eddig még maga a római pápa sem álmodhatott.

Ez, hogy a jezsuiták felhatalmazást kapnak arra, hogy Kínában császári engedéllyel téríthetnek, maga a csoda! Csak fel ne ébredjenek ebből a szép álomból!

Jádevirág már lefeküdt, de ébren várta urát az ágyban. Ricci ahogy melléje feküdt, a szokottnál is erősebben érezte a nő szantálillatát.

– Nem vagy álmos, Júlia, örök szerelmem? – kérdezte kedvesen.

– Hogyan is aludhatnék ilyenkor, Matteo? – nézett rá az asszony achátcsillogású szemével. – Eloltod a lámpát?

– Látni akarlak…

Jádevirág rámosolygott, aztán finom fintor rezzent át az ajkán.

– Nem tartasz még öregnek?

A férfi kuncogott.

– Öreg én vagyok. Te örökké fiatal maradsz.

– Igyekeznem kell, mert egy férfi öregen is férfi. Egy nő viszont… ki tudja…

– Szeretem, ha így mosolyog a szemed.

– Megvan rá minden okom. Sikeres férfi az uram. Ez számomra a legnagyobb boldogság. És hamarosan beköltözünk a Tiltott Városba. Senkivel nem cserélnék.

– Hatalmas munka áll előttünk.

A nő finoman megvonta a vállát.

– Megszoktam. És azt is, hogy sosem hanyagolsz el a munka miatt. Mindig tudsz hozzám kedves lenni, találsz rá alkalmat, hogy szeress.

– Ez továbbra is így lesz – ígérte meg a férfi és csókot lehelt asszonya csupasz, szép vállára.

Jádevirág pontosan érezte, mi következik most. Meglátta a szándékot Ricci felparázsló szemében. Egy dolgot azonban még tisztázni szeretett volna.

– Ígérj meg nekem valamit…

– Fontos?

– Igen.

– Figyelek, *csinlin.*

– Ha nem sikerülnének a vágyaid, noha szívemből kívánom, hogy minden az elképzelésed szerint alakuljon, de ha mégsem, képes leszel arra, hogy feladd.

– Hogy feladjam? – vonta össze Ricci a szemöldökét.

– Úgy értem, ha rájössz, hogy lehetetlen a terveidet megvalósítani, elutazunk?

– Utazzunk el? Hová?

– Mindegy. Valahová.

A férfi eltöprengett, majd bólintott.

– Megígérem.

A szavak elmúlnak, lecsengenek az időben, s marad a néma vágy, ahogy a természet elrendezte. A Jin és Jang örök egyensúlyában a férfi és a nő éppen akkor vonzza egymást, amikor annak a végtelen mindenség is szükségét érzi.

Jáspiskebel, kihevült arc, meleg combok… Édes nyál fénylik a fogakon, zsibbadt kéj hője buzog át testből testbe. Szaggatott zihálás, forró levegő áramlása a cseresznyeajkak között. A férfi lihegő hím, a nő torkából a gyönyör nádirigó-trillája buggyan.

Ő illatos, tiszta verejték, gyöngyöző bőr.
A gyönyör így szürcsölve mennyei…

Utazás az élet. Talán soha el sem indulunk, meg sem érkezünk sehová, csak úton vagyunk. Létünk leginkább egyfajta úton levés, útközben valamiről már biztosan le kellett mondanunk, viszont vár valahol az ismeretlen, amelyért muszáj, hogy megérje. Lehetséges, hogy minden út a

hazatalálás vágyával kecsegtet, s játszik velünk, ahogyan a délibáb, ezért minden úton szorongatja gyomrunkat a vágyakozás izgalma.

Matteo Ricci hosszú álmában csak utazott, utazott szinte végtelen hosszan. Sík vidéken haladt, nagy kiterjedésű réteken vágva át, aztán hegyek következtek. Minél közelebb került a zordon szirtekhez, azok annál magasabbra nyúltak. S a hegyek oldalában egymás fölé teraszosan művelt rizsföldek emelkedtek, mintha óriáskezek formázták volna valaha rég. S a teraszokon parasztok, kúp formájú szalmakalapban hajlongva ültetik a palántákat.

– Ilyenkor látni, milyen parányi és esendő az ember! – mondta volna Jádevirágnak, ám az nem volt mellette. Hová tűnt ez a nő? Az imént mintha együtt lettek volna, vagy tévedett? Voltaképp milyen járművön utazik?…

Valami zajra felriadt. Hűs levegő áramlott a szobába, miközben érezte, hogy a nő csupasz, meleg feneke a csípőjének feszül. Az ablak felé tekintett, a sötétítő brokát el volt húzva, a félhold éppen beragyogott, s alatta egy ismerős alak sziluettje sötétlett.

– Ki az?

– Én vagyok, uram – hallotta Take hangját. – Bocsáss meg, de valakik ólálkodnak a ház körül.

Ennek bizony fele se tréfa! A férfi felrázta Jádevirágot.

– Ébredj, kedvesem, és fogd a csient!

Ahogy ezt kimondta egy furcsa nyögés hallatszott, és az öreg bonc összecsuklott. Aztán hirtelen tűzszerszám szikrázott fel, fáklya lobbant, és három marcona fickót világított meg a fény, akik vad üvöltést hallatva tódultak be a verandaajtón.

– Most végetek! – ordította egy szikár alak, aki szegecselt bőrmellényt viselt, amely látni engedte inas, tetovált karját. Ricci és Jádevirág nyomban felismerte korábbi támadóját, annál is inkább, mert hirtelen orrukba csapott fertelmes bűze. Kicsit meglepődött a meztelen pár láttán, no, nem feltétlenül pőreségük miatt, hanem hogy már mindkettő talpon és elszántan szorongatják rövid kardjukat.

– Heisza Guo! – sziszegte a nő. – Bérgyilkos vadorzó! Gyere csak, ha kedves a bűzös életed!

A szutykos alak megtorpant egy pillanatra, végigmérte a nőt, de aztán szörnyű ordítás tört fel a torkából.

– Hányjátok kardélre őket! Látni akarom mocskos vérüket a padlón!

Azzal veszett támadásba lendült, két társa nem különbül. Ricci sejtette, vagyis bízott benne, hogy ezzel a lármával fölriasztották a ház népét, s ha némi ideig kitartanak, a két szobával arrébb pihenő Csen talán felriad, és segítségükre siet. Nyilván odakint még van legalább két támadó, hiszen ezek a gyávák hárman aligha mertek volna idejönni.

– Mit vétettem én nektek! – fakadt ki a jezsuita, mialatt kivédett egy iszonyú vágást. – Hát nem lenne jobb a békesség?

Ment a villámgyors adok-kapok, csattogtak veszettül a pengék, de a két meztelen emberben egyelőre nem tudtak kárt tenni. Heisza Guo rettentő dühvel vagdalkozott. Neki már ez a harmadik kísérlete, és ha most sem sikerül elintéznie a nyugati férget, Vu Jing keze által végzi be.

– Adjatok nekik! Cöh! Most, most ontsd ki a belét a ringyónak!

Egy kardhegy karcolta Jádevirág oldalát, a kiserkenő vértől a támadók még nagyobb erőbedobással kaszaboltak.

– Semmiség! – kiáltott át a nő Riccinek.

A pár beszorult a sarokba, még néhány kétségbeesett védés, aztán, ki tudja, mit kell elszenvedniük… Ekkor odakint irtózatos csatakiáltás harsan, amelyben Pao Csen hangjára ismertek. Ez éppen elég volt arra, hogy a három gonosztevő támadása megtörjön, és Jádevirág ragyogó helyzetfelismerő képességének köszönhetően bevigyen egy gyors szúrást.

– Nesze! – sikoltotta, mire az egyik férfi elzuhant.

Riccinek ez éppen jól jött, hiszen szorult helyzetbe került: a förtelmesen büdös Heisza Guo a falhoz szorította kardostul, és már csak az jött volna, hogy egy rövid késsel alulról szúrjon. Az olasz azonban váratlanul felrántotta a lábát, és ágyékon rúgta a fickót. Ez nagyon hasznosnak bizonyult, mert Heisza Guo nekiesett a még talpon lévő társának, így mindkettő hátra tántorodott, lélegzethez juttatva a védőket.

Hanem már nem tudtak újra támadni, mert mögöttük megjelent Pao Csen, velőtrázó üvöltést hallatva, kezében véres karddal.

– Áááá!!

A két gonosztevő irányt váltott, és egyszerre rontott a mandarinra, hogy legalább az irhájukat mentsék. Csen jobbra vágott, balra vágott, de azok ketten ügyesen kivédték, és az ajtószárnyat kiszakítva dobták ki magukat. A mandarin perdült, és utánuk nyargalt.

– Hadd nézzem! – ugrott Jádevirág mellé Ricci. – Súlyos?

– Nem – mutatta oldalsebét a nő. – Csak egy karcolás.

A férfi megnézte.

– Valóban. Bara ellátja, aztán rendben lesz…

Gyorsan magukra kaptak valami könnyű inget, hogy ha kell, folytassák a küzdelmet. Épp léptek ki a szabadba, ahol a háznép már fáklyákkal világított, amikor minden elcsendesedett.

– Egy meglépett! – jelent meg előttük az izgatott Paj Si-en, akinek szintén csupasz kard villogott a kezében.

– Már megint! – jött indulatba Jádevirág.

Az udvaron három hulla hevert. Csen az egyik mellett állt, és kardjával piszkálta a tetemet. Odamentek hozzá.

– Ne aggódjatok – közölte szárazon. – Nem Heisza Guo menekült el. Ő itt van, ni! Érzitek a szagát?

– Hála Istennek! – könnyebbült meg Ricci. – Végre fűbe harapott a disznó!

– De Take… – bökte ki a mandarin.

– Mi van Takéval?

– Midori meg Tao-kuo hátravitték.

Ricci mintha megsüketült volna. Úristen, a hűséges barát, a legelső kínai keresztény! Take személye maga a tanúsítvány, a bizonyosság, hogy érdemes Kínában téríteni, értelme van mindannak a küzdelmes munkának, amit eddig végzett. Magában imádkozva rohant a ház mögé, ahol a kerti szaletli asztalán kiterítve megpillantotta az öreget. Han Tao-kuo, Midori és Bara állták körül. A szobalány csendesen sírdogált.

– Nagy a baj? – sietett oda Ricci és Take fölé hajolt.

A lampion fénye megvilágította az öreg bonc ijesztően sápadt arcát. Szája elnyílt, nyakán mély vágás tátongott feketén.

– Hamar elvérzett – szólt tompán Han Tao-kuo.

Már nem is él! El sem búcsúzhat tőle!

– Jó ember volt, nagyon jó ember… – szipogta a szakácsnő.

Riccinek a szívébe nyilallt a felismerés.

– Igen. Megmentett bennünket.

– Kétszeres halált halt – közölte a belső szolga. – Hátba döfték, aztán a torkát is elvágták.

Ricci előtt most megjelent a napfényes Kanton, a buddhista sztúpa, amelynek árnyékában üldögélt egy kopott szerzetes. Jöttére felállt, meghajolt, alacsony, tömzsi alkata kicsit meglepte. Lapos orra alatt honoló

örök fintora nála a mosoly megnyilvánulása volt, aki évekig élt mellette, az megismerhette jóindulatát. Önzetlensége nyilvánvaló volt, mindent megosztott hittársával, és tanácsainak józanságához, emberségességéhez soha kétség sem fért. Rendben volt úgy a világ, hogy Take benne élt.

– Már nem szólunk többé egymáshoz, barátom? – helyezte Ricci lágyan a kezét a halott mellére. – Ennyire sietned kellett, hogy el se köszöntél? – A szeme megtelt könnyel. – Mondtuk, ugye, hogy ne aludj odakint… Nem hallgattál ránk. Nem hallgattál ránk… Így megmentetted az életünket.

Jádevirág állt férje mellé, és megdöbbenve meredt a halottra.

– Köszönjük, Take – mondta ki akadozó nyelvvel.

Ricci négyszer egymás után meghajolt, ahogyan a császár előtt szokott.

– Oda találjon a lelked, ahová mindig vágytál. Isten szeretete vezéreljen tovább…

Még az éjszaka folyamán Csen elküldte szolgáját Li Jing-siért, mert benne bíztak a legjobban. A katonatiszttel együtt a körzeti orvosszakértő is megérkezett. Rövid helyszíni vizsgálatot követően megállapítást nyert, hogy erőszakos behatolás történt, a ház lakói jogosan védték meg magukat. A támadók öt főt számláltak, egyiküket Jádevirág szúrta le még a szobában, hárommal az udvaron végzett Csen és Paj Si-en. A ház lakói közül is elhalálozott egy fő.

Ricci elkeseredett állapotában is a jövőt latolgatta. Megkérte Li Jing-sit, hogy tekintse meg vele az egyik támadó tetemét.

– Nem ismered őt véletlenül, *sziensön?*

A katonatiszt csak rápillantott és már mondta:

– De, ismerem. Vu Jing csatlósa. Heisza Guo a neve.

Nyilvános fogadást tartott a császár, hogy a jezsuitákat ért támadást megtárgyalják. Az audienciára az Égi Tisztaság Csarnokának trónusánál került sor. Aranyos székében ült Van Li, mellette állt a négy kiváltságos: Cang Si-vei miniszter, Ven-da tábornok. Vej Csung-hszien eunuch és – Ricci ezen határozottan felháborodott, de egyelőre nem szólhatott – Vu Jing mandarin. Ám ebben a pillanatban a trónörökös is megjelent, és fölszaladt az oldalsó lépcsőn apja mellé az emelvényre. Csu Csang-lo öltözékével már a hatalmát fitogtatta: császársárga köntös, tele arany és ezüst sújtásokkal,

fején olyan ékköves föveg, aminél az uralkodóé sem különb. Ráfintorgott a miniszterre, és beállt Ven-da mellé.

A ceremóniamester nagy hangon elregélte a történteket, de olyan virágnyelven, hogy abból Ricci alig értett valamit. Először tapasztalta meg ezt a kínai császár palotájában használatos külön nyelvjárást, amely valójában sajátságot szóösszetételekhez és idiómához igazodik. Ezúttal nem volt tele a terem, csupán a legtekintélyesebb, még megmaradt mandarinok és egy csoport eunuch képviseltették magukat.

Az olasz feltűnés nélkül megleste a heréltek társaságát: micsoda díszes kompánia! Csiricsáré öltözék, festett arcok, körmök, különféle hajviseletek, a kopaszra borotválttól a kontykölteményekig. Némelyek drága legyezőkkel hűsítették magukat, pedig nem is volt a teremben meleg.

– Te mondd el most, Li doktor, hogyan történt az eset! – szólította fel ezúttal érthető nyelven Si-vei miniszter Riccit.

A jezsuita nyugalmat erőltette magára, és minden kínai nyelvtudását latba vetve beszélni kezdett:

– A feleségemmel aludtunk békésen, amikor éjnek idején Take hittársam felébresztett. Méghozzá úgy, hogy a verandaajtót kinyitotta és beszólt. Azt közölte pontosan, hogy valakik ólálkodnak a ház körül. De csak ennyit tudott mondani, mert hátulról nyomban ledöfték. Ezután három idegen rontott be, habár az egyiket már ismertem, mert az eddig ellenem elkövetett merényletek mindegyikében részt vett.

A császár gyermeki hangja csendült.

– Már több merényletet is követtek el sérelmedre?

– Igen. Kettőt. Ez volt a harmadik – felelte az olasz, és úgy döntött, azt, amelyik a kapunál meghiúsult, meg sem említi, nehogy könnyítsen a legutolsó eset súlyán. – Tehát berontott három bérgyilkos…

– Azt te miből gondolod, idegen?! – vágott élesen közbe Vu Jing.

– A végén majd kiderül, fényességes *Huang-ti* – hajolt meg Ricci okosan az uralkodó felé, hogy elejét vegye a fölösleges magyarázkodásnak.

Van Li helyesen fogta föl a gesztust, és rászólt a mandarinra:

– Ne szakítsd félbe Li doktort!

Ricci folyatta.

– Berontott három bérgyilkos, de mi szerencsére már magunkhoz vettük a fegyverünket, és szembeszálltunk velük. Mindketten jól forgatjuk a csient, a támadást így meg tudtuk állítani, bár nehezen. Igaz, asszonyom

sebet kapott – túlozta el kicsit Jádevirág karcolását –, de végül leszúrta ellenfelét. Ekkor jött a segítség, megjelent Pao Csen mandarin, hittársam és barátom, aki aztán a szolgájával együtt levágta egy kivétellel a bérgyilkosokat. Később az orvos megvizsgált mindent, és hitelt adott szavainknak. És azért bátorkodom azt feltételezni, hogy bérgyilkosok voltak, mert egy gazemberről tudjuk, kicsoda, és hogy kinek a hűbérese.

Vu Jing kifejezéstelen képe a dühtől elváltozott, de nem mert megszólalni. Helyette a miniszter kérdezett:

– Ki volt az a gazember?

– A neve Heisza Guo, és tudjuk, hogy ki a gazdája, aki most itt tartózkodik a teremben.

A csodálkozás moraja hullámzott át a csarnokon.

– Vigyázz, idegen – figyelmeztette őt Si-vei –, mert ha alaptalanul megvádolsz egy udvari főméltóságot, véged van. Tudod-e bizonyítani, hogy Heisza Guót itt valaki közülünk bérelte fel a te megölésedre?

– Remélem, igen – bólintott Ricci. – Csupán annyit szeretnék kérni az itt jelenlévőktől, hogy aki tudja igazolni állításom, szólaljon meg.

Van Li homlokát ráncolva tanácstalanul bámult az olaszra. Fogalma sem lehetett, mire megy ki a játék. Aztán gondolt egyet, maga is megszólalt.

– Nos, megadom rá császári engedélyem. Ha valaki tudja az igazat, beszéljen nyugodtan.

– Én tudom, felséges *Huang-ti!* – kiáltott fel a mandarinok sorában egy hang. – Igazolom Li doktor állítását!

– Jöjj ide hát! – intett feléje a miniszter.

Ekkor a csoportból kivált Li Jing-si, katonatiszt, matematikus, a jezsuiták legújabb barátja. Ricci mellé lépdelt, négyszer meghajolt a trón irányába.

– A véletlen úgy hozta, fényességes *Huang-ti* és tisztelt egybegyűltek, hogy ismertem Heisza Guót. Nemrégiben egy szennyes ügyben fel akarta ajánlani szolgálatait. El ugyan nem fogadtam, de azóta tudom, hogy ő hosszú évek óta egy bizonyos mandarin csatlósa, aki most módfelett közel áll a mi dicső uralkodónkhoz. – Mutatóujjával az emelvény felé bökött. – Vu Jing a felbujtó, ő áll a merénylet mögött!

– Rágalom! – ordított fel a mandarin. – Mocskos hazugság! Azt se tudom, ki az a Heisza Guo! Elfogni, lefejezni a vádaskodót!

Csang-lo herceg éles hangon támadt neki:

– Csillapodj, eszetlen! Itt parancsot osztogatni csak a császárnak van joga!

– Igazat mondok! – kérte ki magának Li Jing-si az orgazda szavait. – Ma reggel a hszianvumeni rendőrség elfogta az ötödik támadót, aki Vu Jingra vallott.

Valamennyien érezték, hogy a döntő érv hangzott el. Vu Jing már nem moshatja le magáról a gyalázatot. Az ostoba ember szóra nyitotta száját, de a hangja bent rekedt. Állt egy darabig kifejezéstelen képpel, majd hirtelen a padlóra vetette magát, s mint nyomorúságos, szűkölő kutya, a császár elé kúszott.

– Hatalmas… fényességes… *Huang-ti!* Ó, bocsáss meg nekem, megtévedt szamárnak! Hibát követtem el… Belátom… belátom a bűnöm! Hadd tegyem jóvá…!

– Elhallgass! – igyekezett erélyesnek mutatkozni a császár.

– Könyörülj rajtam, jaj, könyörülj…!

A trónörökös odaugrott és lábával fölrúgta az esdeklőt.

– Nem hallottad, patkányfajzat?! – ordított magából kikelve. – Pofa be!

Si-vei miniszter a sarkára állt.

– Az Ég Fia ítéletet hirdet!

Csu Csang-lo még vetett egy gyilkos pillantást Vu Jingra, aztán atyja felé fordult. Ahogyan a teremben valamennyi fej. Várták, hogyan határoz Van Li.

– Halál! – mondta ki súlytalan hangon.

Vu Jing megint nyüszíteni kezdett. Ricci emiatt már magát érezte kínosan. Valami belső kényszer adta szájába a szavakat, korántsem volt meggyőződve helyessége felől.

– Az én vallásom az irgalmasságon alapszik, felséges *Huang-ti*. Nem kívánom ennek az embernek a halálát.

Értetlen susmorgás kelt szárnyra, a herceg megütközve bámult a jezsuitára. Vej Csung-hszien eunuch a császár füléhez hajolt, motyogott neki valamit.

– Ne végezzük ki? – kérdezte aztán bizonytalanul.

– Én megbocsátok neki – felelte Ricci egy tiszteletteljes főhajtást követően. – Keresztény vagyok, kegyelemért folyamodom a Menny Fiához.

– Ez esetben… – bizonytalanodott el Van Li, és nyelvével megnyalta a száját. De aztán mentő ötlete támadt. – Ez esetben Vu Jing mandarint családjával együtt száműzzük északra, Taming városába.

– Jaj, köszönöm, köszönöm, kegyes, jóságos *Huang-ti* – hálálkodott a férfi, és csókolta a császár cipőjét.

– Jézus azt tanítja: bocsáss meg ellenségeidnek – használta ki a kedvező alkalmat Ricci.

Vu Jing kaján képpel tekintett fel az uralkodóra.

– Ez ékesen bizonyítja, hogy a keresztények bolondok.

XXV.

Kemény téli idő jött, amivel az Úr 1602. évébe fordult az évszázad. Sűrű bíborfelhők borították az eget, észak felől hideg szél fujt. És egyre erősödött, süvített, vonított, mint hatalmas farkasfalka, egymásnak kergette odafent a fellegeket, és csakhamar sűrűn kezdett hullani a hó.

A jezsuiták tatárvárosi palotája ebben a cudar időben is átjáróház volt. Európaiak, kínaiak, papok, kereskedők, üzletemberek, mandarinok, a Ming-dinasztia rokonai jöttek-mentek falai között. Szerencsére szobáiban tűzhelyek ontották a meleget, így el lehetett viselni ezt a fagyos évszakot. Matteo Ricci nehezen bírta a hideget, cobolyprémes bundában járt, s ha tehette, mindig a kályha mellé telepedett. Tárgyalt, szervezkedett, tudósokat fogadott, csodálóknak állt rendelkezésére. A Tiltott Város falain belül ő intézte a keresztények ügyeit, a civil városban Caj Tien-en rendtársa. Federico amolyan összekötő szerepet töltött be, hozta-vitte a híreket, az utasításokat. Ricci rengeteg levelet szerkesztett, s írták őket Jádevirággal tucatszám. Elkezdték a misézéseket is egy kápolnává átalakított teremben, erősen alkalmazkodva a helyi körülményekhez meg a hanok észjárásához, és döcögve bár, de beindultak a keresztelések is. Pao Csen azonban minden eshetőségre felkészülve meghagyta bérházát Hsziangvumen városrészben.

– Nem árt az óvatosság! – indokolta.

Ricci új kínai barátja, Li Jing-si nagyon hasznos munkát végzet. Ahogyan az olasz számított rá, fölvette a keresztséget, és igyekezett honfitársait is erre rávenni. A tiszt, aki kiváló matematikus is volt, gyakran tartózkodott a jezsuita házban. Okos beszélgetéseik mindkettőjük megelégedésére szolgáltak, és egyben biztosította Ricci számára a szellemi partnert, nehogy lankadjon tudós mivolta a katolizálás lázas buzgalmában.

– Hallottam valamit Li Cse mesterről – lépett be a hírrel egy délután Li Jing-si.

– No csak?

– Ártalmas elvei miatt bebörtönözték.

– Ó, a vigyázatlan! Magunk között szólva, úgy hiszem, nem alaptalanul zúgolódik.

A tiszt aggályos képpel körülnézett.

– Beszélhetek?

– Nyugodtan. Itt senki se hallgatózik. Foglalj helyet.

Li Jing-si leült egy alacsony zsámolyra, meleg kucsmáját is levette. E pillanatban bekukkantott Han Tao-kuo.

– Mit hozhatok az uraknak? Teát, meleg rizsbort?

– Mindkettőt – felelte Ricci, mire összemosolyodtak.

– Nos, *sziensön* Li Ma-to – folytatta a katonatiszt én úgy vélem, valami szervezkedés folyik a trónörökös rezidenciáján. Olyasmit hallottam, ugyan csak fél füllel, hogy Van Li császárunk valójában nem is Ming, hanem egy hasonmás csupán. Az igazi császár elhunyt a koreai háború zűrzavarában, és az eunuchok, akik mindenből csak hasznot akarnak húzni, egy hasonmást ültettek a helyére, hogy titkos befolyásuk megmaradjon. Ezért Csang-lo herceg felhatalmazva érzi magát, hogy ezt a bitorlót letaszítsa a trónról.

Ricci elámult.

– És te, barátom, hogyan vélekedsz erről?

– Én csupán három éve ismerem Van Lit. A koreai háborúban szerzett érdemeim miatt emelt hívei közé. Őszintén szólva semmi biztosat nem merek állítani. Ha viszont arról kérdezel, elégedett vagyok-e kormányzásával, határozott nemmel kell válaszolnom.

Az olasz végiggondolta a hallottakat. A józan ész azt mondatta vele, hogy ebbe ne ártsa magát. Még csak véleményalkotás szintjén se. Abból talán nem lehet baj.

– Visszatérve Li Cse filozófusra… Én szólok az érdekében a császárnál néhány jó szót.

– Ahogy gondolod, *sziensön* – biccentett a kínai.

– Mondd csak, barátom, Diego de Pantoja testvért van szerencséd ismerni?

– Hallottam felőle, de még nem találkoztunk.

– Persze, ő a mi gazdasági emberünk. A világi és pénzügyi feladatok ellátásával bíztam meg. Nagyon ügyes jezsuita, Nankingban már megismertem jó kapcsolatteremtő képességét. Most éppen a Kaifeng családdal tárgyal, szövögeti a hálót. Kíváncsi lennék ez ügyben a véleményedre.

– Hallottam Kaifeng zsidókról egyet-mást. Több száz éve telepedtek le itt, meglehetősen titokzatos közösség. Annyit tudok róluk, hogy a selyemkereskedelemben fontos szerepet töltenek be. Különösen a nyugatra irányuló piacot tartják ellenőrzésük alatt.

Riccinek ekkor más jutott az eszébe.

– Értesz te valamit a csillagjósláshoz?

– Igen – lepődött meg Li Jing-si. – Rengeteg dologgal foglalkozom, mióta hátat fordítottam a katonáskodásnak. Matematikával, asztrológiával és még költészettel is. Tagja lettem az irodalmárok osztályának.

– Ragyogó! – örült meg Ricci. – Szeretném, ha bevezetnél engem ennek a tudományába. Van Li igényli, hogy én, mint kegyelt tudósa, jósoljak neki. Ezzel csínján kell bánni, mert könnyen belebukhatok. És még elvesztem a bizalmát.

– Ha óhajtod, megosztom veled ez irányú ismereteimet a tapasztalatokkal együtt. Cserébe annyit kérek, adj nekem, *sziensön*, latin nevet, ami nyilvánvalóvá teszi keresztény mivoltom.

– Latin nevet?

– Igen, és még javaslatom is van. Tanulmányoztam Szent Pál életét az Evangéliumból, amit még korábban fordítottatok kínaira egy bizonyos Luo Ming-csian sinológussal, akit ti Ruggierinek hívtok. Engem annyira megragadott ennek az apostolnak az élete, hogy szívesen felvenném a nevét. Hívhatnának engem Li Pálnak?

– Miért ne, barátom és hittársam – mosolygott rá az olasz. – Mától fogva úgy jegyzem a neved, hogy Li Pál. És minden jezsuita ezen a néven fog szólítani…

– *Sesej, sesej!* – köszöngette ültében a kínai, és még szeretett volna valamit mondani, ám megjelent a belső szolga, Jádevirággal a nyomában.

– Uram, a császár hívat azonmód – közölte Han Tao-kuo.

– Hoztam meleg holmit, nehogy megfázz ebben az időben – aggályoskodott a nő, és valóban hozta is a bundagallért, szőrmesapkát.

– Jól van – emelkedett fel Ricci vendégével együtt. – Amit megbeszéltünk, azokra visszatérünk.

– Természetesen – felelte Li Pál. – Elkísérlek az Égi Tisztaság Palotájáig.

Jádevirág urára adta a meleg holmit, szorosabbra húzta rajta a bunda övét.

– Így már mehetsz.
– Köszönöm, kedvesem.
Odakint kavargó havazás fogadta a két férfit. Az épületek színes teteje ezúttal fehérben ragyogott, egészen más hangulatot kölcsönözve a Tatárvárosnak. És a látótávolság is lecsökkent, már a Legfelső Harmónia Csarnokát se lehetett kivenni. Mintha csupán néhány nagy házból állna a világ.
– Nem veszed rossz néven, Li doktor, ha szerencsésnek mondalak? – szólalt meg Li Pál.
– Az majd a mondandódon múlik, barátom.
– Bocsásd meg merészségem, de meg kell állapítanom, hogy feleséged, Jádevirág, a leggyönyörűbb és legműveltebb nő, akit csak életemben láttam. És olyan kortalan, hogy éveinek számát megbecsülni se tudnám. Ugye nem bántottalak meg?
Ricci a másikra pillantott. Valamivel fiatalabb lehetett nála, az itteni férfiakhoz mérten jó kiállásúnak mondható. Szempillájára ragadt egy hópehely, a kezével simította le onnan, őszinte arcán a kajánságnak nyomát sem fedezte fel.
– Dehogy, kedves Li Pál – nyugtatta meg. – Ami nyilvánvaló és amit magam is tudok, az nem lehet számomra sértő. Jádevirág az egyeden nő a világon, akit Isten nekem rendelt. Hiszem. És látod, érte a Földgolyóbis túloldalára kellett idejönnöm.
– Ez valóban kivételes, Li doktor. Talán verseket is tudnál írni. Nem kísérelted még meg?
– Néhányszor gondoltam rá. De annyi dolgom van és még lesz, hogy erre időt már képtelen lennék szakítani. Viszont szívesen olvasom a kínai költészetet. Gyönyörűséges.
Miután elváltak, Ricci az Égi Tisztaság Palotájának hátsó bejáratához vette lépteit. A strázsák már ismerték, nem is kellett bemutatnia az igazoló aranylapocskát. Az egyik palotaőr most egy olyan terembe vezette, ahol még sosem járt. Afféle hivatali helyiség lehetett, jellegzetes íróasztalokkal, plafonig érő könyvespolccal. Észrevette, hogy a falon lóg egy olyan térkép, amelyet még ő rajzolt egykoron Csaokingban; ezt emlegette a múltkor Van Li.
A legfontosabb személyek mind jelen voltak: a császár, Csu Csang-lo herceg, Si-vei miniszter. Vej Csung-hszien eunuch, Ven-da tábornok.

Miután megadta négyszeri meghajlással a kellő tiszteletet, az uralkodó magához intette.

– Jöjj, Li doktor! Óhajunk lenne hozzád, miniszterem szavára figyelmezz, mintha én beszélnék.

Ezen udvari szófordulat után Si-vei belekezdett:

– A fényességes *Huang-ti* arra az elhatározásra jutott, hogy rokoni kapcsolatba lép a keresztény egyház fejedelmével, akit ti pápának neveztek!

– Hallásommal van baj, vagy ma gyenge a felfogásom – igyekezett kedvesen tréfás lenni Ricci de megismételnéd ezt, *sziensön?*

– A mi felséges uralkodónk levelet akar küldeni Rómába, amelyben megkéri fia számára a pápa leányának kezét.

– Hogyan?

– Kifogásod van ellene? – hasított élesen a fülébe Csang-lo hangja.

– Ó, dehogyis, felséges herceg, csak attól tartok, ez nem lehetséges. A pápának nincs utódja, így leánya sem lehet, mert a keresztény papok, püspökök, érsekek, bíborosok, élükön a pápával, nem házasodnak, gyermeket sem nemzenek – *Legalábbis hivatalosan nem* - gondolta hozzá.

– Nem?! – bámult rá csalódottan mindenki.

Csupán a három írnok, akik az alacsony, ferdén döntött asztalok mellett ültek ecsettel a kezükben, tettek úgy, mintha vakok és süketek lennének.

– Ez módfelett különös – adott hangot csodálkozásának Van Li. – A pápa, aki bármit megtehetne, nem él a nők élvezetével?

Ricci örült ennek a kérdésnek.

– A katolikus egyház felszentelt vezetői a hivatásuknak élnek. Semmit se tisztelnek jobban, mint tulajdon vallásukat és annak törvényeit.

E szavakra Vej Csung-hszien úgy nézett rá, mint a véres rongyra. Mi járhat vajon a különös eunuch kopasz koponyájában?

A trónörökösnek mentőötlete támadt.

– De valaki megszülte a pápát is, nemde? Volt anyja, rokonsága, ahogyan nekem is. Ez esetben megelégszem a pápa unokahúgával. Csak lehet olyat találni országodban?

– Minden bizonnyal, *Huang-ti* – hajolt meg tisztelettel az európai.

És a levél megírásra került.

Jádevirág, Diego de Pantoja meg Ricci derűs hangulatú teázással töltötte az időt, a magas mennyezetről visszaverődtek a vidám latin szavak. Azok a fafaragók, festők, aranyozók, akik ilyen pazar plafonnal szépítették a termet, álmukban se gondolták volna, hogy a guan nyelv mellett valamikor még egy messzi föld grammatikáját is dédelgethetik.

A nő külön kérésére beszéltek latinul, hogy belehallgasson a nyelv zenéjébe, és hát egy jó ideje már nyaggatta társát azzal, hogy tanítsa őt a maga beszédére. Megesett, hogy Ricci ideig-óráig oktatta Jádevirágot, de aztán csak a kínai nyelvre állt rá a szájuk. Érthető, hiszen itt csak azzal boldogult, a messzi Európa csupán egy régi emlék, ahová talán soha nem utazik vissza.

– Egyre nagyobb gyanakvással szemlélik Makaóban meg Rómában is a missziónkat – állapította meg Pantoja.

– Sejtem – kortyolt az italából Ricci. – Ítész szemekkel méregetnek, ugyanakkor nagy eredményeket várnak tőlünk.

– Meg irigyek is.

Pantoja nem csak a latint beszélte erős spanyol akcentussal, hanem a kínait is. A nő alig értett belőle valamit, pedig korábban gyakorolt is vele.

– Irigyek? – jelent meg egy ránc Ricci orrnyergén.

– Főleg terád, Matteo. Azt ugyan tudják, hogy házastárssal élsz együtt, de tisztában kell lenned avval, hogy – bár tudomásul veszik – nem szívlelik. Ha nem látják, hajlamosak szemet hunyni. De mi lesz, ha egyszer ideküldenek valami vatikáni bíborost vagy inkvizítort. Akkor már aligha tűrnék szó nélkül a viselkedésünket.

– Ugye – törte Jádevirág a szavakat –, neked… is van… asszony?

– Igen – vallotta be Pantoja –, de most már beszéljünk guan nyelven, hogy könnyebben szót értsünk. – És kínaiul folytatta. – Bérelek egy kis házat a kereskedők utcájában, és egyetértésben élek egy kedves nővel. A mi cölibátusban élő papjaink el se tudják képzelni, hogy itt mekkora előnyt jelent, ha asszonnyal élsz együtt. A helyiek csak akkor tartanak valakinek. Különben rossz híredet keltik.

– Ez így is van – helyeselt a nő. – Egy rendes, egészséges férfiember mellett legyen egy elégedett nő. Ha ezt nem látják, azt képzelik, az a férfi alkalmatlan, tehát másra se jó.

A két jezsuita megelégedéssel nyugtázta a véleményt. Ezzel is igazolva érezték helyzetüket, mármint hogy ők nem az alkalmatlan férfiak

csoportjához tartoznak.

– Hogy alakulnak az üzleteink? – terelte másra a szót Ricci.

Pantoja egészséges arcbőrén fölfénylett a büszkeség.

– Remekül! Sikerült részesedéshez juttatnom a jezsuitákat. A jövőben bizonyos szállítmányok után mi is kapunk jutalékot. Megkötöttem a szerződést. A zsidókkal jobban elboldogulok, mint a kínai hatósággal.

– Ezt örömmel hallom. Nagyon sok a kiadásunk, és engem Pao Csen felé nagy adósság terhe nyom. Még Makaóban se tudják, mennyivel tartozom. Csang-lo herceg pedig telhetetlen. Annyi órát, mechanikus játékszert követelt már tőlem ki, hogy az komoly vagyonnal ér föl.

– Értem – bólogatott Pantoja. – Közel az idő, hogy függetlenítsük magunkat Makaó anya befolyása alól. Az a morális helyzetünkön is javítani fog… És milyen az élet itt a Tiltott Városban? Meg ebben a palotában?

Erre a válaszra Jádevirág érezte magát szakavatottnak.

– Én nagy örömmel költöztem ide. Itt élni, ráadásul egy ilyen palotában, rang. Minden gyönyörű: csipkefüggöny, fényes selyemkárpit, díszesen festett falak, lakkozott párkányok, vésetek. Napokig örömmámorban jártam a ház szobáit, boldogan látva vendégül bárkit, aki csak betévedt hozzánk. Aztán néhány hónap elteltével változtak benyomásaim. Úgy érzem, állandó figyelem alatt állunk, a császár főméltóságai minden lépésünkről tudnak, a vendégeink, főleg a Mingek népes rokonsága, noha érdeklődők, de képmutatók, sokszor az a sejtelmem, hogy igazából semmi sem érdekli őket, csak a haszonlesés, a harácsolás, egymás kiforgatása, meg az intrikák. – Lehalkította a hangját. – A császárt, szegényt, sajnálom. Alapvetően szelíd ember, a birodalom ügyeit azonban nem képes a kezében tartani. Így van ez, *sziensön* Pantoja: az ember sohasem élhet felhőtlen boldogságban.

– A nagyhatalmú Vej Csung-hszien! – jelentette be harsányan Han Tao-kuo.

Jádevirág belesápadt. Mintha összefüggésben lenne őszinte megnyilvánulása a rókalelkű eunuch megjelenésével. Ricci intett feléje, hogy ne aggódjon, minden a legnagyobb rendben van.

Fölálltak, megadva Vejnek a tiszteletet, de aztán intésére visszatelepedtek helyükre, mert maga is elhevert. A császár bizalmas embere csupán egy hosszú, egybeszabott, térd alá érő szilvakék gyapjúinget viselt. Ellentétben kasztrált társaival, ő nem öltözködött feltűnően.

– Csodálkozol, ugye, Li doktor? – hunyorgott Riccire a szőrtelen herélt.

– Mi tagadás, *sziensön,* először látogattál el hozzám. Remélem ennek nincs baljós oka.

– Ahogy vesszük… – Vej Csung-hszien gondterhelten simogatta meg kék erekkel behálózott koponyáját. – Uralkodónk erős megfázás jeleit mutatja. Ma nem tudott kikelni ágyából, magasra szökött a láza. Számba kellett vennem mindent, és arra jöttem rá, hogy aggasztó a helyzet. Nem bízom az udvar orvosaiban, a falakon kívülről pedig nem szokás doktort hívni. Arra gondoltam, megkérdezem tőled, tudnál-e az Ég Fián segíteni?

Matteo Ricci még sose hallotta az eunuchot ennyit beszélni. Többnyire valamit súgott a császár fülébe, amit aztán az uralkodó rendszerint megfogadott. Az olasz gyorsütemben végiggondolta mindazt, amit Li Páltól hallott. Hogy ez a császár lehet, nem is a Ming dinasztiából való, elképzelhető, hogy csak egy báb, akit az eunuchok ligája irányít, és jobb lenne már, ha Csang-lo ülne a helyén. Végiggondolta és úgy döntött, neki ezt figyelmen kívül kell hagynia. Ő csak hálával tartozik Van Linek, hiszen neki köszönheti ezt a palotát, amiben laknak, neki köszönheti azt, hogy megtűrik a jezsuitákat, hogy misézhetnek, keresztelhetnek Pekingben és Kína-szerte.

Pantojához fordult és latinul kérdezte.

– Mennyi idő alatt tudnál szerezni az új „jezsuita porból”, testvérem?

– Szerencsénk van – felelt rá ugyancsak latinul a spanyol. – Épp a múlt héten küldtek egy kis csomaggal. A hszianvumeni raktárban van letéve. Még a mai napon megjárom, ha azonnal indulok.

Ricci izgatottan fordult az eunuch felé.

– Ha Sang-ti a ti uratok, és Isten, a mi urunk segít, estére be tudom adni szeretett császárunknak a „csodagyógyszert”.

A történelem járja a maga útját, az egyén sokszor képtelen magát beleképzelni a csoportok, pártok, ligák helyzetébe, hiszen adott pillanatban kiszámíthatatlan, kik, hogyan cselekszenek. Van úgy, hogy aki kapkodva, ésszerűtlenül viselkedik, beteljesíti szándékát, más viszont hiába akar jót, balul sül el.

Matteo Ricci kigyógyította Van Lit a lázas meghűlésből, pedig alig mutatkozott rá remény. Napokig virrasztott az ágya mellett, időközönként

kinines oldatot erőltetve az önkívületben fetrengő beteg szájába, és hideg vizes ruhával borogatta. Végre a negyedik napon a császár száraz homlokkal, visszatért öntudattal ébredt. Vej Csung-hszien öröme mégsem volt felhőtlen, s erre a jezsuita nem talált magyarázatot…

Ezen a furcsa reggelen az olasz észre sem vette, hogy minden megváltozott a palotában. Rogyadozó lábakkal szédelgett haza, ágynak dőlt és másfél napig aludt. Jádevirág mindenkinek megtiltotta, hogy felébresszék. Pedig alig várta már ő is, hogy beszéljen urával.

– Nagyon megviselt? – kérdezte azonmód, ahogy Ricci kinyitotta a szemét.

– Mondhatjuk, de mégis örülök…

– Hogyan? – nézett rá a nő gyanakvón. – A tragédia meg sem rázott?

– Tragédia?

– Van Li meghalt – közölte a nő.

– Dehogyis! – tiltakozott a férfi. – Meggyógyult!

Jádevirág a fejét rázta.

– Tegnap délután hozta a hírt egy udvaronc, hogy nem sikerült meggyógyítanod a császárt.

Ricci nem akart hinni a fülének.

– Tessék? Na, azonnal öltözködöm, és már megyek is kihallgatásra. Itt valami nincs rendben.

– Előbb egyél valamit, kedvesem.

– Egy falatot sem tudnék most lenyelni – háborgott a férfi. – Ennek a végére kell járnom!

Éppen felöltözött, amikor egy őrtiszt esett be. Meg sem hajolt Ricci előtt, ami igen szokatlan volt, nyersen hadarta mindjárt a magáét.

– A fényességes császár hívat színe elé!

– Mikor?

– Tüstént!

Ricci szemrehányón tekintett Jádevirágra.

– Na ugye, hogy él Van Li!

A tiszt erősen felháborodott.

– Miket beszélsz, ostoba idegen? A mi császárunk Taj-csang, a Menny Ura!

– Hogyan? Ezt nem értem…

– Elhallgass! A törvényes uralkodót hogy merészeled kétségbe vonni!

Jádevirág megsejtette, mi történt, észrevétlenül oldalba bökte urát és nyájas hangon szólt az őrtiszthez.

– Jól van, uram, megértjük, amit mondasz, és mindjárt el kis készül Li doktor. Addig megkínálhatlak egy kis meleg borral? Déli fűszerekkel ízesítettem, eddig mindenkinek ízlett.

– Nem bánom – enyhült meg a lágy szavaktól a férfi. – De sebesen!

A nő már hozta is az italt, s mialatt töltött, ügyesen az őrtiszt kezébe csúsztatott néhány uncia ezüstöt. Aztán sietve összepakolt Riccinek egy ládára való műszert.

Míg készülődött, többé-kevésbé megtudott valamit a változásokról. Van Li állítólagos halála után Csu Csang-lo herceg azonnal megszerezte a trónt, és új érát hirdetett, amiben Taj-csang, azaz „Nagy Gyarapodás” néven kívánt uralkodni…

Az új császár a könyvtárszobában fogadta a jezsuitát. Ahogy meglátta, bíborszínre változott a képe.

– Gyere csak, bajkeverő! Miért kellett ezt tenned? Rosszat akarsz nekem? Azt hiszed, a fejed jó helyen van ott a nyakadon?

Ricci megértette, hogy ez nem tréfa. Hasra dobta magát az új uralkodó előtt, azzal a szándékkal, hogy egy szót nem szól, még csak meg sem mozdul, míg a dühe nem csillapodik.

– A hagymázas tüdőgyulladásba minden normális ember belehal! – folytatta Taj-csang. – Honnan vetted a merészséget, hogy valami titkos szerrel beleavatkozz a természet dolgába? Ezek után valakikben felmerülhet a kétely, hogy nem volt törvényes a beiktatásom! De most viselni fogod a következményeit! Állj fel, látni akarom a szőrös kecskepofád!

Ricci feltápászkodott, és a lehető leártatlanabb képpel tekintett a dühöngő emberre.

– Az életem a kezedben van, felséges *Huang-ti*, Ég Fia!

– Az nekem édeskevés! – csikorgatta Taj-csang a fogát. – Neked csupán megváltás lenne a halál, és nem szenvednéd meg tetted súlyos következményét! Halld hát határozatom! Valamennyi kiváltságtól megfosztalak téged is, rendedet is, amit elődöm javatokra hozott…

Ricci úgy érezte, nem kap levegőt.

– De *Huang-ti*, kegyes…

– Pofa be! Én beszélek! El kell hagynotok a Tiltott Várost, és nem folytathatjátok tovább se te, se társaid a térítést! Ez még semmi! A

megkeresztelt kínaiaknak halálbüntetés terhe mellett szakítaniuk kell új hitükkel! Ennek kihirdetését még ma parancsba adom!

Riccivel rémálmaiban szokott ilyesmi történni. És lám, most a valóságban is előfordult. Zsongott a feje, szédült, de ezt mégsem hagyhatta ennyiben. Becslése szerint kétszázezer keresztény élhet már Kínában áldozatos munkájának eredményeként! És ez mind elveszne, ha a feldühödött Taj-csang beváltaná fenyegetéseit.

– A legújabb csodaszelencékből hoztam mutatóba, felséges *Huang-ti!* Kegyeskedik megtekinteni? Ilyet még sosem látott.

S már hajolt is le a magával hozott ládához, és kivett egy díszesen megmunkált mechanikus eszközt.

– Mutasd! – vakkantott mogorván a császár. – Ezzel úgysem kerülöd el büntetésed!

Ricci most semmi másra nem akart figyelni, csak arra, hogy kedvében járjon az új hatalmasságnak. A mechanikus műszerből a megfelelő gomb benyomásával egy gyalogos katona pattant elő, nyakában apró harci dobbal. A kis készülék szerkezete valami fülbemászó indulót játszott, s a kis figura pontos ritmusban verte a dobját. Mint korábban is mindannyiszor, a fiatalembert lenyűgözte az ötletes játékszer.

– Ez egy európai katona?

– Igen.

– És dobszóra támadnak?

– Dobszóra, felséges *Huang-ti!* – És az olasz hozzátette: – A bajban számíthat rám felséged. Nem lesz nálamnál hűségesebb híve!

És négyszer meghajolt, hogy szavainak nyomatékot adjon. Taj-csang egy pillanatra eltűnődött, szeme résnyire szűkült, úgy bámulta a buzgó kis dobost.

– Mestereitek olyan szerkezetet is tudnának készíteni, amilyet én óhajtok?

– Persze, fényességes *Huang-ti* – vágta rá magabiztosan Ricci, pedig ebben korántsem volt bizonyos.

– Ordító tigrist is?

– Azt is.

– Trombitáló elefántot?

– Parancsára!

XXVI.

A római Szent Péter bazilika fogadótermének bolthajtása alatt a nemrég beiktatott egyházfő, XI. Leó meglepődve hallgatta Camillo bíborosa szavait, aki egy levélről beszélt neki. A küldemény legalább négy esztendeig hányódott erre-arra, amíg idekerült.

– Hozzánk jött?

– Valójában egy megkésett koperta, amely Kelemen pápának szól. Így azonban szentségednek van hozzá joga elolvasni.

– És Kínából?

– Igen, méghozzá a császári palotából. De latinul íródott. – És a pápa felé mutatta a papirost.

Leó megvonta a vállát, jól elhelyezkedett Szent Péter trónusán, amely díszesen faragott tölgyfából és elefántcsontból készült, és intett a bíboros felé.

– Olvasd!

Szentséges atya, a kereszténység leghatalmasabb ura!

Mi, a Középső Birodalom uralkodója, népünk és hagyományaink jóvoltából, az Égieknek tetszésével, őszinte szeretettel üdvözlünk téged, derűt, egészséget és hosszú életet kívánva neked. Személyed felől hívedtől értesültünk, kinek neve Li Ma-to…

– Kicsoda? – tudakolta Leó.

– Matteo Ricci, jezsuita szerzetes – felelte a bíboros és folytatta az olvasást:

…s ki nekünk is kedves hívünk, ily módon bátorkodtunk téged látatlanban megszólítani. Ezennel megtisztelünk téged egy kegyes ajánlattal, amely örömödre lesz, ha belátod ennek nagyszerűségét. Lépjünk egymással rokoni kapcsolatba, s bár tudomásunkra jutott, hogy téged köt érintetlenségi fogadalmad, nincs utódod, ezért fiam számára valamely

unokahúgoddal is megelégszünk, akit hozzánk kegyeskedsz küldeni. A menyasszonynak olyan szemei legyenek, mint a galambnak, amellyel egyszerre belátja az eget és a földet, ajkai, miként a kagylók, amelyek hajnalpírral táplálkoznak, kora ne legyen több kettőszáz holdnál, magassága egy zöld gabonakévénél, dereka pedig ne legyen szélesebb egy marék rizsnél…

– Hagyd abba! – horgadt fel Leó pápa, és kis híján leszédült híres trónusáról. – Beszennyezte fülemet ez az oktalan és orcátlan beszéd! Hogyan merészelnek ilyen ajánlatot tenni a római pápának? Ki követte el?

– Minden bizonnyal Matteo Ricci írta, de maga a kínai császár parancsolhatta neki.

– Melyik császár?

Camillo bíboros közelebbről szemlélte meg a levél végét.

– Van Li császár. Bár legújabb értesüléseim szerint már nem is ő uralkodik, hanem a fia.

A pápa tovább morgolódott.

– Látod, erre figyelmeztetett Kelemen pápa is! Csak jezsuiták ne lennének a világon! De Isten az atyám, most már nem viszi el szárazon ez a Ricci! A körmére nézünk, és ha a legkisebb vétség, kétely is felmerül személye ellen, kérni fogom a generálist, távolítsa el őt Kínából! Ha nem teszi meg, kiátkozom őket a rendjükkel együtt!… Menj! – utasította erélyesen a bíborost. – A déli harangszó után egy órával jelenjen meg színem előtt Letournon fráter. És, ha el tudod érni Michele Ruggierit, ő is jöjjön!

Leó még ebéd közben is a hallottakon füstölgött: hogyan merészel neki ilyen ajánlatot tenni egy távoli ország pogány uralkodója! Hol van itt a pápa személye iránti tisztelet! Az ilyen kétségbeejtő helyzeteknek elejét kell venni, hogy a jövőben többé eszébe se jusson holmi hitetlen rizsevőknek ehhez hasonló sértő levelek küldése. Még szerencse, hogy csupán ketten ismerték meg a tartalmát. Kellemetlen lenne, ha a katolikus világ tudomást szerezne erről. De az volna csak igazán kínos, ha a protestánsok is megtudnák!

Leóban a hosszú tépelődés becsvágyat érlelt. Miért is elégedne meg azzal, hogy legjobb inkvizítorát csupán Matteo Ricci viselt dolgainak a leleplezésére küldje. Miért is ne tudná végre a kínai missziót átvenni, a

maga javára fordítani. Eddig valamennyi pápa átengedte Kínát a jezsuitáknak. Méghozzá ennek a kalandor „tudósnak”. Lassan megfogalmazódott benne, hogy Letournon domonkos-rendi szerzetest nagyobb hatalommal ruházza fel, pápai követ rangjára emeli, és, ha a dolgok jól alakulnak, átveheti a pekingi keresztény misszió vezetését. Valójában ezt tervezte V. Sixtus pápa is, amikor Ruggierit hazarendelte, csak szegény nem érte meg a sinológus megérkezését. Letournon azért is jobb választás, mert nem jezsuita. Egy domonkos sokkal alázatosabb szolgája a mindenkori pápának, és ő még szilárd elvű, minden hájjal megkent ember is. Mint inkvizítor, az eretnekek üldözésében már kitüntette magát, jobbra nem is bízhatná ezt a feladatot.

Némiképp rosszul érezte magát. Beült híres trónusába, amely tulajdonképpen egy hordozható műremek, és legalább ezeréves. Arra gondolt, hány pápa ült már ezen a tartós alkalmatosságon, míg végre őrá került a sor. Kicsit el is pilledt, s a félálom tartományában furcsa hangok lengték be. A kinti folyosón elvonuló Svájci Gárda cipőinek kopogását távoli kőfaragók kopácsolásának vélte. Mintha gyermekként lézengene szülővárosa, Firenze utcáin, s hallaná az épületszobrászok vésőinek csattogását. Aztán a koronázási szertartás részletei elevenedtek meg belső képtöredékekben. Ismét visszatértek émelygő érzései, és attól való félelme, hogy nem bírja ki a hagyományos rítust. Hetvenesztendős, pár napja a pápa, és csak most ébredt rá, mennyire gyenge a szervezete. Ez a világokon át hányódó levél végképp nem hiányzott neki…

A terem hatalmas ajtaja megnyílt, és egy fehér csuhás, vékony alak jelent meg a pápa szeme előtt. Ez elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy erőtlen szíve összevissza kezdjen kalapálni, és egy ideig csak zavaros szemmel vizsgálja az érkezőt.

– Szentséged kérésére Letournon testvér megjelent – hallotta Camillo bíboros hangját. – Michele Ruggieri elhagyta Rómát, feltehetően Salernóban tartózkodik.

A magas férfi eléje járult, térdet hajtott, szájával megérintette a pápa kezén lévő hatalmas gyűrű ékkövét, aztán felemelkedett, hátrább lépett.

Leó szóra nyitotta a száját, de már érezte, hogy nehezére fog esni a beszéd.

– Camillo, hagyj magunkra!

A bíboros meglepődött, de nem mert urának ellentmondani. Magában dohogva kelletlenül elhagyta a termet.

– Fontos dologgal bízlak meg, testvérem – kezdte el a pápa, s a közvetlen hangból Letournon megsejtette, hogy rendkívüli megbízatás vár rá. – Elküldelek téged Távol-Keletre, Kínába. Ez egyben kinevezéssel is jár, tehát te leszel a pápa követe. Olyan írásos felhatalmazást kapsz tőlünk, amely feljogosít arra, hogy a kínai császár színe elé járulj, de arra is, hogy az ottani keresztény közösség munkájába bekapcsolódj. Kiemelten felhívom rá a figyelmed, hogy analizáld Matteo Ricci tevékenységét, és írjál róla rendszeresen jelentést. Az ő sikeres vagy sikertelen működésétől teszem függővé azt, hogy meghagyom-e posztján, vagy téged teszlek a helyére…

– Értem, szentatyám – hajolt meg a szerzetes.

Letournon rezzenéstelen karvalyarca nem árult el semmit.

Szeme alatt mély, sötét gödör éktelenkedett, amely erősen kitűnt a sűrű, ősz szemöldök alól.

– Mihamarabb indulj útnak. Vegyél magad mellé egy egészséges szerzetest, lehetőleg nálad fiatalabbat, kapsz kísérőül négy megbízható szolgát. Az elődök útját kell végigjárnod, csak te kivételesen nem jezsuita, hanem domonkos rendi szerzetesként utazol. Tehát első utad Lisszabonba vezet, ahol hajóra szállsz, ami elvisz Goába. Onnan aztán adandó alkalommal áthajózol Makaóba, ott nem a jezsuitáktól kérsz segítséget, hanem a helyi portugál kormányzótól. Neki is küldünk egy ajánlólevelet. Arra intelek, ne kérj sehol segítséget a jezsuitáktól, nehogy később ezt felhánytorgassák. Hiszen te nem azért mész, hogy együttműködj velük, hanem, hogy feltárd a hibáikat. Közel húsz év alatt szinte semmilyen eredményt nem tudtak felmutatni, ha csak a mérhetetlen anyagi pazarlást nem tekintjük annak. Vegyük elejét, nehogy Kínában is az történjen, ami Japánban, ahol papjaink fejet hajtottak a pogány rítusok előtt. Két napon belül megírom az ajánlásokat, kérvényeket, és már indulhatsz is…

XI. Leó befejezte, és már alig maradt ahhoz ereje, hogy intésével elbocsássa a frátert. Pár nap múlva Letournon egy fiatal szerzetessel, akit Honorénak hívtak, meg négy szolgával útnak eredt. Egy héttel később, 1605. április 27-én már egy vitorlás hajón szelték a Földközi-tenger habjait. Álmukban se gondolták volna, hogy a pápa, akinek a megbízatását éppen hogy elkezdték, Rómában jobblétre szenderült.

A császári palotában végbement változásokat emberfia nem érthette meg. Mielőtt Taj-csang megválasztatta magát Van Li egy időre eltűnt. Ezért történhetett meg, hogy a magát uralkodónak tudó Taj-csang hívatta Riccit, és kis híján fejét vétette. Aztán előkerült az igazi császár és némiképp helyreállt a korábbi rend. Taj-csangnak nem kellett letennie címét, apja társuralkodójává válhatott. Addigra a jezsuiták elhagyták a Tiltott Várost, kiköltöztek Hszianvumen városrészbe, tulajdonképpen vissza abba a nagy házba, amelyben korábban laktak. Milyen igaza volt Csennek, hogy fenntartotta, így a változás kevesebb zökkenővel járt. Hála istennek, a hebehurgya Taj-csang nem kezdte meg a keresztényüldözést, Riccit sem vádolta többé, az újabb és újabb mechanikai játékszerek megtették hatásukat. Már azon főtt a jezsuiták feje, hogyan tudják a fiatal társuralkodó kifogyhatatlan ötleteit megvalósítani. Rendre írogatták igényeiket Makaó felé, aztán elkeseredésében Ricci már azt javasolta, hogy küldjenek inkább két-három ügyeskezű műszerészt Pekingbe, hogy minél gyorsabban meg tudjanak felelni az elvárásoknak.

Jádevirág csöppet sem bánkódott a kiköltözés miatt. Egy idő óta nem érezte jól magát a falakon belül. Amennyit megismert a Tatárváros életéből, annyi elég is volt neki. Ebben a házban igazán úrnőnek érezte magát, megtehetett sok mindent, amit a palotában nem illett, elzárkózott a hívatlan vendégek elől, és végre gondozhatta a kis kertecskét, ami a legjobban hiányzott neki. És férjéből is többet kapott. Esténként békésen teázgatva hosszú beszélgetésekbe merültek, ami mindennél többet ért. A nő számára továbbra is Ricci volt a legokosabb és legkülönlegesebb férfi a világon.

– Láttál már pandát? – találta kérdezni Jádevirág.

– Bevallom, csak a bundáját, de abból ítélve nagyon szép állat lehet.

– Én kislány koromban láttam egy pandamamát és a kicsinyét. Ketrecbe voltak zárva, és én nagyon sajnáltam őket. Olyan szívesen megnézném most egy ilyen medvét.

A férfi rámosolygott.

– Hiszen a Tiltott Városban van egy hatalmas hodályuk. Megkérem a császárt…

– Dehogy! – tiltakozott Jádevirág. – Én így, rabságban nem akarom látni őket. Én ott szeretném megfigyelni a pandákat, ahol élnek. Hatalmas bambuszerdőben.

Ricci nevetett.

– Nincs is más óhajod?

– Miért – kérdezett vissza a nő –, neked nincs ilyen vágyad? Te nem szeretnél valamit megnézni, amit még sose láttál?

– Dehogynem. A Nagy Falat.

– Na, látod! – vágott diadalmas orcát a nő. – Nézzük meg együtt a Nagy Falat, aztán a pandákat!

Szívükből nevettek.

A misézéssel, térítéssel egy pillanatra se hagytak fel, lehetőségükhöz mérten, a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva már korábban berendeztek egy kápolnát a házukhoz nem messze, amit még Van Li császár jelölt ki nekik. Fel is szentelték, s a Szeplőtelen Fogantatás temploma nevet adták neki. Isten háza, amely tulajdonképpen egy kínai épület volt, csupán abban különbözött más pekingi építményektől, hogy ennek a bejárata fölött egy halványan felfestett kereszt látszott. Odabent a falakat Federico páter pingálta ki, de olyanformán, hogy szinte nem is hasonlított az igazi, európai templomok belsejéhez. Összességében elégedettek voltak a pekingi jezsuiták, egyelőre elvonult fejük fölül a viharfelleg. Misézhettek, amikor csak akartak, és akadt is szép számmal érdeklődő az új vallás iránt.

Ricci utolsó találkozása az előkerült és valóban felgyógyult Van Lival nem a legszívélyesebben zajlott le. A császár először barátságosnak mutatkozott, aztán valami bizonytalanság szállta meg.

– Miért nem jósolsz nekem szépeket, Li doktor?

– Bevallom, kegyes *Huang-ti* – hajolt meg tisztelettel az olasz –, mind a földjóslás, mind az asztronómia területén csekély a tudásom. Ajánlhatok felségednek valakit, aki e téren jóval magasabb szinten áll, mint én?

– Halljam!

– Egy fiatal jezsuita páter, Diego Pantoja. Nagyon művelt, matematikus, csillagász, zenész. Ért a jövendöléshez és módfelett szórakoztató férfiú.

Van Li a mellette ácsorgó Vej Csung-hszienre tekintett. Az eunuch tűnődött egy ideig, aztán az uralkodó fülébe súgott valamit.

– Majd meglátjuk.

A császár tíz évvel lehetett fiatalabb Riccinél, de mégis jóval fáradtabbnak nézett ki. Amióta megtörtént ez a furcsa trónfosztás, ami végül is nem sikerült, Van Lin egyfajta fásultság vett erőt. Mintha csupán árnyéka lenne önmagának. Hogy miért nem hirdette ki azt, hogy fia

trónbitorló, senki sem tudta megmondani. A kívülálló csak annyit érzékelt mindenből, hogy valójában két személy is császárnak nevezteti magát, de a másikat nem véleményezik.

– Kéréssel fordulok fényességedhez – hajolt meg gyors egymásutánban négyszer az olasz. – Úgy tudom, hogy a kiváló bölcselő, az én jó barátom, Li Cse börtönben sínylődik elvei miatt. Kegyelmet szeretnék kérni a részére, mert úgy vélem, ő egy helytelen megítélés áldozata. Tudós embernek a véleményalkotás szabadsága lételeme, olyan fontos, mint halnak a víz. Li Cse rosszat senkinek nem akar, hiszen valamennyi vallás irgalmasságában hisz…

– Csak uszít! – fortyant fel most az eunuch, amit császára jelenlétében sose tett. – Ártására van az uralkodónak!

– Így igaz! – kiáltott fel Van Li is. – Li Cse olyan súlyos felségsértéseket követett el, amiért lakolnia kell!

Ricci megijedt. Ilyennek még nem is látta a császárt. Soha semmilyen ügyben nem foglalt hevesen állást, mint éppen egy bölcs ember ügyében. Ez az ő nagy végzete! Az ország vezetéséhez nem konyít, a gazdaságot a legcsekélyebb mértékben se látja át, de ebben a lényegtelen kérdésben nagyon határozottnak mutatja magát. A jezsuita megfogalmazta magában: ha nem azért jött volna Kínába, hogy keresztény hitre térítse a taoista, buddhista lakosságot, és nem éppen Van Li lenne a császár, aki előtt kényszerűségből hajbókol, még barátok sem lehetnének.

Letournon és Honoré elcsigázottan, kételyek közepette érkezett meg Pekingbe. Az utazás során tapasztaltak különösen az idősebb inkvizítort keserítették el. Sehol egy keresztény templom, a kínai emberek, bár udvariasan mosolyognak rá, de se egy „dicsértessék”, se egy „isten hozta” nem hangzik el a szájukból, az arcukon nem lát ijedtséget, meglátva az ő homokszürke csuháját, inkább csak együgyűen vigyorognak rá. Kezet sem hajlandóak csókolni!

Honoré a hosszú kocsikázás alatt igyekezett kínaiakkal érintkezni, nyelvüket ellesni, feljebbvalójának már rá kellett szólnia.

– Miért veszed szádra a pogányok szavát, fiam?

– Úgy vélem, atyám, aki téríteni szeretne Kínában, meg kell ismernie a guan, a mandarin nyelvet és a Tatárvárosét.

Az inkvizítor rosszallóan csóválta a fejét.

– Nekünk nem kell megtanulnunk az itteniek nyávogását. Tanuljanak meg ők latinul!

Ezzel Honoré nem értett egyet, szíve szerint vitába is szállt volna Letournonnal, ámde ismerte rigorózus természetét. Semmiképp nem akarta volna magára haragítani, mert annak beláthatatlan következményei lehetnek.

Portugál kísérőjük már tett egy ízben látogatást Pekingbe, így el tudta irányítani a követeket Pao Csen házához. A vendégeket maga a házigazda és Ricci fogadta szerfölött nyájasan.

– Isten hozott benneteket, drága földijeim! – ölelte meg mindkét domonkost az olasz. – Nagy öröm ez nekünk, hogy Európából fogadhatunk kedves látogatókat.

Honoré örömmel vette a szívélyes fogadtatást, Letournon azonban gyanakodva bámulta az ősz szakállú, hosszú hajú, kínai ruhába öltözött „alakot”.

– Matteo Ricci? – kérdezte tétován.

– Igen, az vagyok.

– Mit gondoljak felőled? Elhagytad vallásodat? Felhagytál a térítéssel?

Ricci felnevetett.

– Sem egyik, sem másik. Kétségkívül vannak nehézségeink, de töretlenül folytatjuk missziós küldetésünket.

– De hát… – mérte végig a karvalyképű szerzetes a szőrös férfit. – sem taláris, sem reverenda, és a szakállad…

– Ja, hogy a külsőm… Ha eltöltesz itt pár hónapot, testvérem, mindent meg fogsz érteni. A hosszú évek tapasztalatai megtanítottak rá, hogy ebben az országban ésszerű alkalmazkodni a helyi viszonyokhoz.

– Lehet, hogy nem értem… – nézett furcsán az inkvizítor, és már úgy ítélte meg, hogy a rendtartomány provinciálisának tekintélye megingott. – Semmilyen tapasztalat nem írja fölül a mi Istenhitünket. Mert hit csak egyféle lehet.

– Ezt magam is így gondolom – bólintott az olasz. – De az oda vezető utak merőben eltérőek. A kínaiak nem találják meg Istent, ha a mi utunkat járják.

Letournon képén harag lobbant, szemgödre elfeketedett.

– Nem hiszek a fülemnek, hogy egy felszentelt testvér száját ilyen eretnek beszéd hagyja el! Valóban igaz, hogy a japán misszióhoz hasonlóképp Kínában is megfeneklett a katolikus vallás terjesztése.

– Még nem. De bármi előfordulhat – szólt immár élesebben Ricci. – Én az egész életemet áldoztam azért, hogy a kereszténység megvesse itt a lábát. Nem tartok igényt dicséretre, feddést azonban nem érdemlek. Élj itt, testvérem, és meglátod, milyen fontos megtanulni a guan nyelvet, megismerned ennek a népnek szokásait, hogy elnyerd a bizalmukat. És még tanulnunk is szükséges tőlük, hogy könnyebben boldoguljunk.

– Ha jól tudom, le van fordítva a Tízparancsolat, azonfelül az Evangélium rövid változata. Az nyilvánvalóvá teszi a kínaiak előtt, hogy csupán egy igaz út és vallás létezik a világon. Meg kell az ostobákkal értetni, hogy a pokol kínjai várnak rájuk, ha nem keresztelkednek meg!

Ricci azt hitte, menten szélhűdést kap. Huszonkét évvel ezelőtt, amikor partra tette Kantonban a lábát, talán voltak ehhez hasonló születlen gondolatai. De hol van az már, mi mindenen ment azóta keresztül, s mi mindent tanult meg a saját bőrén! Azt senki más nem tudhatja, csak egyedül ő. És most idejön egy szemellenzős domonkos rendi inkvizítor, és morózus képpel a szemébe mondja eget hasogató szamárságait!

– Letournon testvér, most azt kell mondanom, hála az égnek, hogy kínai barátom, Pao Csen nem érti a beszédünket. Elképedne tudatlanságodon. Enyhén szólva nevetséges azt képzelni, hogy az a kínai, aki megtanulja a keresztény Tízparancsolatot, elolvassa, vagy meghallgatja általunk az Evangéliumunkat, már kereszténnyé is válik. A Purgatóriummal való riogatással pedig végképp nem érhető el náluk eredmény.

Honoré, a fiatal francia szerzetes egy csapásra megértette Riccit. Annyira restellte magát felettese vaskalapos látásmódja miatt, hogy nem tudta szó nélkül megállni.

– Matteo testvérünk bizonyára sok tapasztalatot szerzett Kínában. Én óvakodnék elhamarkodott véleményt alkotni eddigi tevékenységéről.

Ha lehetne pillantással ölni, a fiatal szerzetes holtan rogyott volna össze. Az inkvizítor mélységes megvetéssel döfte keresztül tekintetével, s szájalta oda:

– Rendtársam megfeledkezett alárendelt mivoltáról. Az efféle tanácsoktól a jövőben tartózkodjon!

Ricci megértette, hogy ezzel a megcsontosodott egyházi személlyel sosem fog szót érteni. Legszívesebben megszakította volna a beszélgetést, és távozásra szólította volna fel Letournont. Ez azonban mégsem lenne illendő. Csen is hevesen tiltakozna ellene. Valamit ki kell találnia, hogy segítő szándékot mutatva rázza le ezt a kellemetlen embert. Pedig milyen nagy örömmel fogadta!

– Jóindulatom nem szűnik meg irányotokban – biccentett először Honoré, majd Letournon felé. – Segítem törekvésetek. Gondolom, mint a pápa követei, szeretnétek a császár színe elé járulni.

Az inkvizítor karvalyképére fellengzős kifejezés ült ki.

– A jelen helyzetet látva nem hozhatlak olyan helyzetbe, hogy segítségeddel lekötelezettednek tekints. A jezsuiták nélkül is elboldogulunk.

Ricci egyszerre megszánta ezt a komisz szerzetest. Szerencsétlen, soha életében nem hitt másban, csak Aquinói Szent Tamás hitigazságaiban. S a jövőben sem fog semmilyen más eszme hatni rá, tehát menthetetlen.

– Ahogy óhajtod – hajolt meg kínai módon. – De bármikor fordulhatsz hozzám bizalommal, támogatásom a tiéd.

– Köszönöm – bökte ki Letournon, mint akinek a fogát húzzák –, máris élek a lehetőséggel.

– Hallgatlak.

– Engedd meg, hogy bepillantsak a misszió itteni tevékenységébe. Mindent meg szeretnék tekinteni, amit a jezsuiták eddig cselekedtek. Mellesleg megvan hozzá a pápa írásos ratifikációja.

Ricci igazán nem akart kerékkötő lenni. Vitába szállhatott volna az inkvizítorral, mondván: ő egyedül a jezsuita generálisnak tartozik engedelmességgel, amit még a pápa is jóváhagyott a rend alapszabályában. De semmi takargatnivalója nincs, oda mehet Letournon, ahová csak akar, és azt tehet, amihez kedve van.

– Készséggel, testvérem. Mindent megmutatunk, valamennyi kérdésedre válaszolunk. Melléd adom Federico pátert, aki járatos az itteni dolgokban, benne teljesen megbízhatsz.

És ez így is lett. A bőbeszédű Federico páter Letournon és Honoré mellé szegődött, vezette őket erre-arra, tolmácsolt is nekik. Nagyjából megismerték Pekinget, valamivel behatóbban Hsziangvumen városrészt, ahol a keresztények leginkább megvetették a lábukat, aztán alapos vizsgálat alá vették a Szeplőtelen Fogantatás templomát, amely a katolikus közösség

központi házát jelentette. Mindkét domonkos szerfölött élénk érdeklődést tanúsított a látottak, hallottak iránt, annyi különbséggel, hogy míg Honoré mindent tetszéssel szemlélt, addig Letournon hozzáállása aggályosnak volt mondható. Amikor a templom belsejét vizsgálták, szemgödre vészjóslón elfeketedett.

– Kínai kereszténnyel szeretnék szót váltani – közölte egy alkalommal az inkvizítor. – Aki bejáratos a palotába, érintkezik a császárral.

– Óhajod parancs a számomra, atyám – hízelgett neki álnokul Federico. Amióta az ő istápolására volt bízva a két küldött, Honorét megszerette, Letournont megutálta. Mivel azonban kedélyes természetű ember volt, hellyel-közzel élvezte a komédiát. – Tudok ajánlani egy Li Pál nevű katonatisztet, aki mellesleg matematikus, asztrológus és költő.

– Li Pál? – csodálkozott el Honoré.

– Eredeti neve Li Jing-si, de megkeresztelkedett és arra kért bennünket, hogy adjuk neki ezt a keresztény nevet. Ahogyan Ricci asszonyának Júlia a keresztény neve. Li Pál igen buzgó katolikus…

– Hogyan mondtad? – nézett Federicóra elhűlten Letournon. – Ricci asszonya? Ricci együtt él egy nőszeméllyel?

– Ő külön engedélyt kapott feletteseitől, hogy megházasodjon kínai szokás szerint. Ezzel nagyban segíti a munkánkat.

Az inkvizítor e pillanatban tényleg úgy nézett ki, mint egy ragadozó madár, aki épp arra készül, hogy kivájja a galamb szemét.

Mély tisztelettel Istentől való V. Pál pápa szentatyához!

Midőn útnak eredtem szentéletű elődje megbízatásából, még senki sem tudhatta, hogy jóval célom előtt magához szólítja az úr XI. Leó Őszentségét. Most, felhatalmazásomat továbbra is komolyan véve, megírom eddigi tapasztalataimat Őszentsége V. Pálhoz, bízván abban, hogy helyesen cselekszem.

Legelőbb annak a szomorúságomnak adok hangot, hogy ebben a nagy országban, melynek a neve Kína, szinte meg sem látszik, hogy immár 25 esztendeje térítenek jezsuita atyák, s közülük is a leghírhedtebb, Matteo Ricci. Ahogy végigutaztam Nankingtól Pekingig, sehol nem láttam keresztény templomot, kápolnát, de még egy útszéli feszületet sem. A fővárosban is ugyanez a helyzet: sehol semmi nyoma annak, hogy a

misszionáriusok áldozatos munkával jelentős eredményeket értek volna el, holott eddig már mérhetetlen anyagiakat emésztettek fel. Csupán egyetlen templom található Hsziangvumen városrészben, ám az is olyan, hogy az ember könnyen elmegy mellette, ha nem hívják fel rá a figyelmet. Kizárólag egy halvány kereszt jelzi, amely a bejárat fölé van festve, azon kívül semmi nyoma annak, hogy ez a Mi Istenünk háza. A helybéliek ugyanolyan fegyelmezetlenül járnak ki-be ajtaján, akár egy taoista templomba. És még a kalapjukat vagy fejkendőiket se veszik le! Federico jezsuita atya elmondása szerint semmivel nem lehet és nem is szabad a kínaiakat arra kényszeríteni, hogy rendszeresen látogassák a miséket. Jóval többen vannak megkeresztelve, mint amennyien valóban gyakorolnák a szertartásokon való részvételt. Az egész országot tekintve Kantontól Pekingig mintegy kétszázezerre tehető a lélekszámuk. Ez elég magas számnak tűnik, mégis alig látszik belőle valami. És engedtessék meg nekem. Szentatyám, hogy ezt kételkedve fogadjam.

A legnagyobb megdöbbenés akkor ért, amikor a templomba beléptem. Itt sem volt feszület, mindenféle kínai motívumok csúfították a falakat, és a Megváltót, Jézus Krisztust, ó, bocsásson meg nekem, Szentatyám, hogy kimondom, de lótuszülésben ábrázolják, és arcvonásai kísértetiesen emlékeztetnek Buddháéra! Ezt erősen nehezményeztem, mire a jezsuiták azt mondták: „Róma messze van, az itteniek el sem tudják képzelni az európai szokásokat, de a kínaiak egyáltalán nem „barbárok”, csak másmilyenek. Hiszen rég ismerik a papírt, legalább háromszáz éve feltalálták a puskaport, és Kolumbusz előtt két emberöltővel eljutottak Amerikába is, és sok mindenben előrébb tartanak nálunk!”

Úgy vélem, a jezsuiták, akik nem a megszokott talárisukat viselik, hanem a taoista szerzetesek okkersárga köpenyét, félre akarnak vezetni engem. Federico páter, aki árnyékként követi minden lépésem, csúfondáros hangon beszél velem, folyton ellentmond nekem. Meghallgatván a misézésüket, szintén megkellett döbbennem, mert a mi szép szent énekeink közé ismeretlen dallamokat tűzdeltek, és az Evangélium példabeszédeibe, amiből semmit se értettem, mert guan nyelven folyt, idegen szertartáselemeket illesztettek. Mintha nem is katolikus misén lettem volna.

Igyekeztem azzal fenyegetőzni, hogy Róma minden anyagi támogatást megvon ettől a kalandor missziótól, mire a jezsuiták azt felelték, eddig sem volt a pápa valami bőkezű hozzájuk, leginkább a saját rendükre

támaszkodtak, de igyekeznek önellátásra berendezkedni. Ezt magam is tanúsíthatom. A két rendház, egy ügyes jezsuita vezetésével, akit Diego de Pantojának hívnak, kiterjedt selyemkereskedelmi és pénzváltói tevékenységet folytat. Évi forgalmuk eléri a 40-50 ezer ezüsttaelt, ahogyan itt a súlymértéket mondják.

Szomorúan kell tapasztalnom, hogy követségünk hátrányt szenved a jezsuiták elferdült beilleszkedése, eddigi tevékenysége miatt. A kínaiak az ő viselkedésüket tartják helyesnek, az én szemléletmódomat gyanakvással fogadják. Beszéltem egy bizonyos Li Pál nevű katonatiszttel, aki bejáratos a palotába, kérve őt, hogy jelentsen be audienciára Van Li császárhoz. Furcsa, kitérő választ kaptam tőle. Valami olyasmit mondott, hogy Van Li már nem fogad senkit, minden intézkedést átengedett utódjának. Ezt én igen furcsának tartom, de muszáj vagyok megtenni a tőlem telhetőt, így módosítottam kérésemet, hogy ez esetben az utódjával kell megelégednem. Taj-csang Van Li fia, aki állítólag elorozta a trónust, amikor apja olyan beteg lett, hogy már lemondtak róla. Csakhogy Matteo Ricci kigyógyította Van Lit, amivel komoly bonyodalmat idézett elő. Így van ez, Szentatyám! Ahol ez a Matteo Ricci megjelenik, ott minden a feje tetejére áll! Ha látná Szentséged, úgy fest ez a szerzetes, mint egy vad kínai. Sűrű ősz szakáll borítja ravasz arcát, haja copfban, fekete zsávoly-kabát, hangcsoui csizma rajta, és a fején püspöksüveghez hasonlatos föveg. És a legfontosabbat még csak most mondom: bűnös viszonyt folytat egy „pogány” nővel És a jezsuita rend ezt eltűri neki! Mi ez, ha nem Isten ellen való gálád vétek! Kiátkoztam őt, ahogyan hitemből őszintén fakadt, és nagyon kérem Szentségedet, ezennel függessze fel kínai megbízatásom, rendeljen vissza Rómába.

Ráadásul különösen zűrös időszaknak nézünk elébe. A száműzött mandarinok pártja, akik évek óta elégedetlenek a császárukkal, most baljós mozgolódásba kezdtek. Élükre állt egy bizonyos Vu Jing nevű hatalmasság, többek szerint szerencselovag, szövetségre léptek a mandzsuk egyik törzsével, és el akarják törölni a föld színéről a Tiltott Várost. Pár napja kijárási tilalom alá helyezték Pekinget. Most ha akarnám, se hagyhatnám el a várost.

Mélységes tisztelettel az irgalmas Szentatyának, Isten kegyelmességében.

Peking, az Úr 1606. évének október hava 7-ik napján.

Inc. Letournon.

XXVII.

Matteo Ricci a császári palota könyvtárszobájában tartózkodott többedmagával. Jelen volt maga, a gyakorlatilag már apja helyett uralkodó fiatal császár, Taj-csang, Si-vei miniszter, Ven-da marsall, Li Pál katonatiszt, matematikus, Pao Csen mandarin és még több tábornok. Vej Csung-hszien elzárkózott az öreg uralkodóval, és ritkán lehetett már látni a Tiltott Városnak ezen a részén. Ugyan voltak, akik úgy vélték, csupán vár és visszatértét készíti elő, de ezt senki sem vette igazán komolyan. Főleg most, amikor ekkora veszély fenyegeti a Középső Birodalmat.

A közelgő veszedelem a tárgyalás valamennyi résztvevőjének képére rányomta bélyegét, komor nézésükkel egymást is megrémítve. Valójában azt sem tudták, hogyan kezdjék el a sorsdöntő tanácskozást.

– Mekkora sereg támadásával számolhatunk? – kérdezte végre Taj-csang Ven-da marsallt.

– Értesüléseim szerint óriási had gyűlt össze Mukden mellett. Legalább hatvanezer főt számlál.

– Magasságos ég! Nurhacsi szövetkezett Vu Jinggel?

– Tudomásom szerint nem. De nem tiltotta meg a mandzsuknak, hogy beálljanak Vu Jing seregébe.

Taj-csang császár hosszúkás orra mintha még jobban megnyúlt volna, máskor pimasz képén a bizonytalanság vibrált.

– A mi oldalunkon hány harcos áll?

– Mindössze húszezer, fényes *Huang-ti.*

– Fegyvert kell adni a város lakosságának! – kiáltott indulatosan Taj-csang. – Legalább harmincezer főt csatasorba lehet állítani.

Li Pál jelentkezett szóra.

– Megbocsásson felséged, az kockázatos lépés lenne. Peking lakói nem rokonszenveznek uralkodójukkal…

– De miért?! – ordított fel a császár. – Miért?! Hálátlan csürhe!

A választ valamennyien sejtették, Ricci is, talán csak épp az érintett nem akarta tudomásul venni. Si-vei miniszter próbált higgadtnak mutatkozni, pedig ez nem volt rá jellemző.

– Most a miértekre nincs módunk felelni, a kérdés az, hogy felvegyük-e a harcot a lázadókkal vagy elhagyjuk a Tatárvárost.

– Hogy elmeneküljünk?! – dühöngött fogát csattogtatva Taj-csang. - Soha! Soha nem szerzem meg ezt az örömet Vu Jingnak! – Nyugtalanul izgő-mozgó szeme most Riccin állapodott meg. – Á, Li doktor!

– Szolgálatodra, fényességes *Huang-ti* – hajolt meg az olasz.

– Azt ígérted nekem, hogy a bajban mindig számíthatok rád. Nem lesz nálad odaadóbb hívem! Meghagytam az életedet, a keresztények is szabadon járhatnak-kelhetnek országomban. Most kérem számon az ígéreted!

– Mit tegyek, felség?

– Találj ki valamit, hogy kikerüljünk a kutyaszorítóból!

Ricci magában Istenhez fohászkodott, hogy világosítsa meg az elméjét eme válságos helyzetben. És mintha valóban meghallgatta volna imáját az Úr, megsúgta a megoldást.

– Hallott már felséged az ágyúról?

– Nem is tudom… – gondolkozott el Taj-csang. – Valami fegyverfajta?

– Így is lehet mondani. Európában már régen használják a háborúkban. Az a sereg szokott győzni, amelyik rendelkezik elegendő mennyiségű ágyúval. Ez nagyméretű, hengeres bronzcső, amelyből lövedéket lőnek ki a puskapor segítségével. Várvívásnál vasgolyóbisokat, seregek ellen kartácsot használnak. Ezreket képes egy sor jó helyen elhelyezett ágyú letarolni…

– Igazat beszélsz?… Tudsz ágyút készíteni? – kapaszkodott a hallottakba Taj-csang.

– Nagy mennyiségű bronz kell hozzá meg öntőműhely. A rajzot el tudom az ágyúról készíteni, csak legyen mester, aki kiönti…

– Lesz! – kiáltott lelkesen Li Pál. – Ha Li Ma-to készít egy pontos tervrajzot, nyomban nagy erőkkel látunk az ágyúk öntéséhez! Meglepjük vele a gyülevészhadat!

– De a bronz még mindig sarkalatos kérdés… – csóválta a fejét Si-vei miniszter, aki inkább menekült volna Nankinkgba, mintsem itt várja be a lázadók seregét.

– Összegyűjtjük! – kiáltott Csen. – Minden fellelhető bronztárgyat, harangokat, edényeket, egyéb eszközöket, amit csak fel tudunk lelni, összegyűjtünk. Mi, kínaiak, nagyon tudunk dolgozni, ha akarunk.

– Így legyen! – lelkesült fel a császár is. – Parancsba adom, hogy szedjenek össze minden nagyobb bronztárgyat Pekingben meg a környékén, és öntessék belőlük Li doktor tervei szerint ágyú! – Ricci felé fordult és őszinte hangon közölte. – Ha győzünk, felveszem a keresztény hitet!

A jezsuita mélyen meghajtotta derekát és szólni bátorkodott.

– Ez igazán megtisztelő lenne ránk nézve, kegyes *Huang-ti*, és gyenge rá köszönő szavam. Bizonyára kérhetek még tőled egy apróságot, miután az ellenség elkotródott a falaink alól.

– Mi lenne az, mondd most!

– Irgalmazz Li Cse mesternek, engedd őt szabadon! Ő tudós, bölcs férfiú, méltatlanul sínylődik a börtönben.

A császár hallgatott egy pillanatig, majd kelletlenül elhúzta a száját.

– Rég elkéstél, Li doktor! Li Cse évekkel ezelőtt öngyilkos lett a cellájában. Borotvával vágta el a saját nyakát.

Lázas munka vette kezdetét Peking-szerte. Kereskedők, katonák, rendbiztosok szállták meg a várost, és mindent vittek, ami bronzból volt. De az emberek, félve a közelgő veszedelemtől, önként is szívesen adták. Napokon át csörömpölt a megannyi társzekér, taliga, riksa az öntőműhelybe, ahol a tartomány legkiválóbb borzművesei várták a „nyersanyagot”.

Matteo Ricci Diego de Pantoja segítségével gondos számítások alapján elkészítette az ágyú tervrajzát, amit aztán megtanácskozták Li Pállal meg Ven-da marsallal. A marsall némiképp hitetlenkedett a sillabusz láttán, de Li Pál nyomban megértette a lőfegyver működési elvét és a lényegét. Szerencsére a bronzöntők közül is akadt egy gazdag képzelőerővel megáldott mester, aki felfogta, miről van szó, és a többieket okosan irányítva serény munkához láttak. Úgy füstölt napokon keresztül a műhely kéménye, mint még soha előtte, az iparosok megállás nélkül dolgoztak, szinte beleszakadva a munkába.

Jádevirág a vészterhes napokban alig látta urát. Ricci lótott-futott, tárgyalt, szervezkedett, gyakorolta a lovaglást, hogy ne valljon szégyent

majd a sereg előtt.

– Csak nem akarsz a csatában részt venni? – kérdezte tőle ijedten a nő.

– Jelen kell lennem – magyarázta férje. – Ne aggódj, nem bocsátkozom közelharcba, az már nem nekem való, de az ágyúknál a helyem. Noha elmagyaráztam a fegyver működési elvét, próbalövéseket is végeztünk, de látniuk kell, hogy ott vagyok.

Jádevirág a kezét nyomorgatva aggodalmas hangon intette.

– De nagyon vigyázz magadra! Ne feledd, kínai meg mandzsu harcosból rengeteg van, de Matteoból csak egy.

– Ha nem mondanád, ki sem találtam volna – somolygott rá huncut szemmel a férfi.

– A pápai követ rossz ember – váltott másra Jádevirág. – Olyan beesett a szeme, mint aki a föld alól bújt vissza.

– Milyen találó! – csodálkozott rá Ricci. – Tényleg úgy néz ki Letournon. Találkoztál vele?

– Igen. Épp a piacra igyekeztem, amikor elém állt és faggatni kezdett. Federico tolmácsolt. Érdekelte, milyen törvény szerint merészelek veled élni. Azt válaszoltam neki, az emberi érzelmek törvénye szerint. Erre fagyos lett, és azt kérdezte, nem félek-e, hogy veled együtt elkárhozok?

– Valóban? Kíváncsi vagyok, mit feleltél.

– Visszakérdeztem. „Honnan veszed, szent ember, a bátorságot, hogy engem, aki a józan értelem szerint cselekszem, felelősségre vonsz? Én soha semmiben nem mernélek téged felelősségre vonni, mert tiszteletben tartom a meggyőződésedet. Azt hittem, az európai emberek mind bölcsek, de most, hogy megismertelek téged, ezt át kell gondolnom.”

– Tüneményes vagy, Júlia – szólt megindultan a férfi. – Azt hiszem, Letournon ilyet még nem hallott az életében.

És megcsókolta a nőt, mialatt arra gondolt, ezért a kioktatásért a keresztény világban máglyahalál járna. De ezt soha nem árulja el kedvesének.

– Honoré viszont kedves ember. Hogyan különbözhet ennyire két azonos rendhez tartozó szerzetes?

– Én is így vélem, de te ezt miből gondolod?

– Amikor jöttem visszafelé, a piperebolt előtt megszólított az ifjú. Egyedül volt, gondolom, szándékosan kilesett. Tisztelettel köszönt, erősen törve a kínai szavakat, aztán bocsánatot kért feljebbvalója viselkedése miatt.

Bevallotta, neki nincs ellenére, hogy egy jezsuita páter asszonnyal él együtt, bár még ilyenről sose hallott. Elárulta, hiába akarnak találkozni a császárral, nem kapnak bebocsátást a Tiltott Városba. Li Pált kérték meg, hogy szóljon az érdekükben Taj-csangnak, de eddig semmi eredménye. Vagy megrekedt a kérelem, vagy az uralkodó elzárkózik.

Ricci kárörvendő nevetést hallatott.

– Bocsásson meg nekem az én Istenem, hogy ennek örülök. De jobb ez így. Ostoba fecsegése miatt Taj-csang lecsapatná Letournon fejét.

– Letournon már haza akar menni, Honoré viszont maradni szeretne. Megkért engem, említsem meg neked, hogy majd felkeres, ha elül a vihar és életben maradunk.

– Jól van. Értelmes, buzgó hívekre mindig szüksége van a missziónak. Ámbár…

Nem folytatta. Jádevirágot furdalta a kíváncsiság.

– Mit akartál még mondani?

– Lehet, hogy hiba kimondanom, de van egy rossz sejtésem. Ugye azt említettem, hogy Taj-csang ígéretet tett: felveszi a keresztségét, ha legyőzzük Vu Jing hordáját?

– Igen.

– Azt ugyan nagyon remélem, hogy az ágyúim csodát tesznek, és megvédjük Pekinget, azonban… – A fejét csóválta. – A császár meg fog feledkezni ígéretéről, ami azt jelenti, lehetőségeink bekorlátozódnak.

Jádevirág szomorú szemmel bámult Riccire, és mélyet sóhajtva szólt.

– Soha nem akartam neked mondani, mert tisztellek, szeretlek, és hiszek benned. De ha már ilyen őszinte vagy, hadd fejtsem ki, mit gondolok erről.

– Hallgatlak.

– Sosem hittem, hogy az én egész népemet keresztény hitre lehet téríteni. Néhány százezret igen, talán elérheted a milliót, de aztán egyre nehezebb lesz. Ha lenne még tíz Matteo Ricci, aki ilyen bölcs, megnyerő és így tiszteli a kínaiakat, ennél komolyabb eredményeket is el lehetne érni. De már nem is tudom – fordította kedvesen oldalra a fejét –, hogy Matteo Ricci mennyire keresztény és mennyire kínai…

– Lassan már magam se tudom – nevetett a férfi és megölelte asszonyát.

Vu Jing elvakult dühvel támadt Pekingre. Szándéka azonmód megmutatkozott: a Tiltott Város falai felé nyomult előre, hiszen a Mingekkel akart legelőbb leszámolni. Reményei szerint, ha elteszi láb alól Van Lit és Taj-csangot, az ország nyomban az ölébe hull! Felhergelt serege, amelyet a száműzött mandarinok, azok hívei, és egy szakadár mandzsu hadtest alkotott, könnyűszerrel verte szét a császári előhadakat, dúlta szét a város körül emelt védősánc rendszerét. Ven-da marsall jól számított, amikor saját hadát a legkönnyebben megközelíthető helyen állította fel. Méghozzá a Tatárváros északi oldala mentén. Vu Jing annyira magabiztos volt, hogy taktikára nem is fecsérelte az idejét. Háromszoros túlerőben lévő hordája a legegyszerűbb módon, frontálisan támadott. Pedig ha egy csepp ravaszsággal élt volna, megnehezíti a védők dolgát.

Az ágyúkat, szám szerint harminchatot, sorba felállították a falak alatt, eléjük sorakoztatva a gyalogságot. A lovas katonák a két szárnyra kerültek, hellyel-közzel a házak között széledve szét.

Si-vei miniszter azt javasolta, hogy ne álljanak ki a támadókkal szemtől szembe, hanem zárkózzanak a falak mögé. Az ágyúkat vontassák fel a bástyákra, és onnan lőjék az ellenséget. Ha olyan hatékonyak ezek a furcsa fegyverek, ne folyjon feleslegesen a császári katonák vére. Néhányan helyeselték az ötletet, Ricci azonban meggyőzte őket, hogy ez esetben az ágyúk nem tudnak igazi meglepetést okozni. Az ostrom eltarthat akár hónapokig, és kimenetele kétséges. Azt kell elérni, hogy Vu Jing hordája belerohanjon a kartáccsal megtöltött ágyúkba. Annak olyan lesz a lélektani hatása, hogy eldöntheti az egész háborút.

Az ágyúsor mellett lóháton ülve tárgyalta meg a teendőket az olasz, Pao Csen és a tüzérség frissen kinevezett parancsnoka. Ricci és Csen fején fenjangi nemezkalap ült, melyet vörös zsinór szorított le, megkötve az álluk alatt. A jezsuitán fekete, barátján fehér selyem katonai kabát, vastag sárga övvel szorítva derekukhoz.

– Túl sokat ettem – panaszolta Csen.

– Mit ettél? – kérdezte Ricci, pedig csöppet sem érdekelte.

– Kutyasültet fokhagymamártásban.

– Az felséges étel – szólt elismeréssel a tüzérparancsnok. – Én is szeretem.

Ricci bosszankodott magában: lehet, hogy rövid időn belül mindhárman holtan hevernek a földön, ezek pedig az evésről csevegnek.

Lehet, hogy túlzottan megbíznak benne, az európai emberben, meg az ágyúk hatékonyságában? Bárcsak maga is így tudna reménykedni.

– Vegyük át ismét, kinek mi a dolga – javasolta komoly képpel. – Ha megjelenik az ellenség, a mi gyalogságunk nem mozdul. Két oldalról a császári lovasság igyekezzen tömöríteni, elénk terelni őket. Aztán, ha a támadók kőhajításnyi távolságra kerülnek innen, a gyalogosok megfordulnak, s mintha menekülnének, hátraszaladnak az ágyúk mögé. Ekkor én vezénylek – nézett nyomatékosan a tüzérparancsnokra és bumm, bele a közepébe!

A másik kettő bólintott.

A csendnek is különféle fajtái vannak. Amely most Matteo Riccire szakadt, az a lélek némaságának soha máskor nem tapasztalt érzülete volt. A távolból ugyan gyanús zsivaj hanghullámait hozta el az északi szél, mégsem hallott belőle semmit. A letompult, szorongó tudat láthatatlan burkot alkotott feje köré, amely megváltoztatta viszonyulását a külvilághoz. De nem csupán a hangok tompultak el, a színek is kifakultak – minden és mindenki fénytelenre szürkült.

Milyen különös, hogy az imént még a bronzosan csillogó ágyútestek, a lovasság élénk, feliratos zászlai, a gyalogos katonák érclándzsáinak hegye most valószerűtlenül elhalványodott, kopottá vált. Meg sem értette azokat a harcos természetű embereket, akik rajonganak a verekedésért, imádnak csatázni, s már a tömeg tényétől, a villogó fegyverek látványától is bűvöletbe esnek, és semmi másra nem vágynak, minthogy végre egymásnak rontsanak, és szúrják, vágják, gyilkolják embertársukat. Pao Csen arcáról is ezt a fajta lelkesültséget olvasta le, és kicsit szégyenkeznie kellett, hogy ő most kívülálló, neki nem az öldöklés, hanem csupán a szent cél lebeg a szeme előtt.

Ez a gondolat mellbevágta. Szabad neki ilyet tennie, szabad volt elhoznia ide, a bölcselet országába ezt a szörnyű emberölő szerkezetet, az ágyút? Hiszen egész életében vallotta, és ma is tanítja a Tízparancsolatot, amelynek ötödik pontja egyértelműen arra figyelmeztet: ne ölj! Megszeghető-e Isten igéje azzal a hivatkozással, hogy valójában ez is az Ő érdekeit szolgálja?

Nincs válasz, mert nem is lehet! Főleg most, amikor az eseményeket, mint pusztító görgeteget, már nem lehet befolyásolni, megakasztani! Ricci úgy érezte, menten lefordul Csa hátáról. Hirtelen tudatosult benne, hogy

ettől távol kellett volna tartania magát, hisz neki, idegennek, nincs joga azok pártjára állni, akik gyarló életüket, hatalmukat óvják. Mert hiszen a lázadó Tung-lin pártnak egyébiránt igaza van, ahogyan Li Cse bölcselőnek is! A kínaiak mostanság senyvednek ebben a bizonytalan, kiismerhetetlen társadalomban! A Mingek rosszul kormányozzák az országot, törvényszerű lenne elbukniuk! Ó, irgalmas Isten, ne hagyj el!

A talaj elkezdett remegni alatta. Kürtök rivalgtak, dobok peregtek, átható gongütések kondultak, bódították az agyakat. És hamarosan láthatóvá váltak a támadók előőrsei, néhány sebesen száguldó vad lovas. Aztán egyre nagyobb tömegben zúdultak ki az utcákból a térségre, a paták dübörgése, a harsány harci kiáltások félelmetes hangorkánná fejlődtek fel.

Ricci fejéből kiszaladt a vér – kezdődik, és talán sosem látja viszont Jádevirágot! –, a harcosok vérben forgó szeméből az esztelenséget, a hiábavalóságot olvasta ki. És különös módon, rápillantva az ágyúk mögött várakozó tűzszerészek elszánt képére, benne is pislákolni kezdett a harci tűz. Mi történt?

A császár lovasai ügyesen manővereztek, Vu Jing seregét csak egy irányba hagyták nyomulni. A tehetetlenség törvénye alapján az ellenség egymást taszigálva tülekedett középre, s amikor meglátták a gyalogosok mozdulatlanul várakozó sorát, szenvedélyes támadásba lendültek.

A bőrvértes kínai katonák között föl lehetett ismerni a szőr- és irharuhás, hosszúkaftános-nemezsüveges nomád mandzsukat. Fegyvereik, melyek életre keltek az erős férfikezekben, a legkülönfélébb fajtát vonultatták föl: kelevéz, harci bárd, buzogány, kígyólándzsa, hosszúkard, szablya, horgas végű villa. Ricci Vu Jingot kereste a szemével, de nem találta sehol. Ezen nem volt mit csodálkozni, hisz ekkora tömegben nehéz észrevenni egy ismerőst. Rohamoztak százával, ezrével, tízezrével. A Tiltott Város bíborszínű falának látványa elbizakodottá tette őket. Azt hitték, karnyújtásnyira a diadal!

A császár gyalogosai továbbra sem mozdultak, hegyes lándzsájukat sem szegezték előre, amit az ellenség gyávaságnak ítélt, s megmámorosodva emelték ütésre, vágásra, szúrásra fegyvereiket.

Ám ebben a pillanatban megszólalt egy mellkast döngető gong, amely, mint földcsuszamlás, a védőfalról hömpölygött alá, mire a gyalogos katonák tettek egy gyors hátraarcot, és fürge mozgással visszafutottak. Az

ellenség éppen nem érte el őket, csupán egy szerencsétlen alak veszett oda, aki elbukott, és átgázoltak rajta a lovak.

A begyakorolt taktika sikerült, a libasorba fejlődött sok kis szakasz átszivárgott az ágyúk rései között, s a Tung-lin párt serege teljes szélességben az ágyúk elé került. Ricci szíve felugrott a torkába, kirántotta a kardját.

– Tűz!!

– Ááááóóóü – ordította el magát a tüzérparancsnok is.

Szinte egyszerre sült el a harminchat ágyú, akkora dördüléssel, mintha leszakadt volna az ég boltozata. Soha ebben a városban, de még ezen a hatalmas földrészen sem értek ehhez hasonló csattanást, és az azt követő torkolati tűz, füst látványa is az ismeretlenséggel volt egyenlő. Ráadásul a védőfal hátulról visszalökte a hangot, amely így a térségen, a fejek fölött átszáguldva nekiverődött a civil város épületeinek oldalához. Vérpermet terített be védőt, támadót egyaránt. Csa fájdalmasan felnyerített, két lábra ágaskodott, Riccinek teljes erejéből kellett cibálnia a kantárszárat, hogy el ne ragadja.

A rettenetes bummot követően sarkaiból fordult ki a világ, az átláthatatlan füstgomoly belsejéből immár egészen más zajok csaptak ki, mint egy pillanattal ezelőtt. Hátborzongató riadalom, rémült visongás, értetlen, kétségbeesett jajszavak, halálhörgés, sebesült lovak horkantása, zörgés, ropogás.

A támadás teljes frontszélességben meghőkölt, s ahogy a füst kezdett eloszlani, rettenetes látvány tárult Matteo Ricci szeme elé. Lovak és gazdáik a földön fetrengve, kínban rúgkapálva, szétszaggatott bronz- és nemezpáncélok, széthasadt fémsisakok, megtépázott párducbőrök, farkasprémek. Leszakadt végtagok, kiloccsant agyvelők, húscafatok, lehanyatlott zászlók. És minden csupa vér, habos turha, szenny.

Mielőtt még lett volna ideje ezen elszörnyedni, Pao Csen érces hangja térítette magához:

– Ott van Vu Jing!

És valóban! Tőlük nyíllövésnyire állt egy lovas, akit valamilyen rejtélyes okból nem terített le a kartácstűz, az állat remegő lábai mintha nem mozdultak volna. A lázadó mandarin ábrázatáról lerított, hogy sejtelme sincs arról, mi történt. Körülötte mindenki elesett, őt a vak véletlen valahogy megmentette, de hiába. Csen már robogott feléje, oda is ért, még fegyvert

sem kellett Vu Jingra emelnie. Csak vállon ragadta, és maga elé rántotta a nyeregkápa elé. Egy pillanat műve volt az egész, és Csen már hozta is magával az ellenség vezérét lova marján, akár egy átvetett kévét.

Némely életben maradt támadó lassacskán magára talált, kisebb tömbökben összeálltak, és igyekeztek menteni a menthetőt. Őket a fellelkesült gyalogosok, akik most kirajzottak az ágyúk mögül, ledöfködték. Az ellenség még érintetlen derékhada harapófogóba került, a város megannyi utcájából elővágtató császári lovasság nekik esett, és számolatlanul kaszabolta őket.

Az ismeretlen ágyúk hangjától, pusztításától még mindig nem ocsúdtak fel, megszűnt közöttük az együttműködés, és csak a menekülésben láttak kiutat. Az pedig olaj volt a tűzre a császáriak számára. Nyomukba eredtek és végig a városon, sőt Peking határán túl is üldözték, mészárolták a szétzüllött, lázadó hadat.

A Harmónia Megőrzésének Csarnokában a győztesek ünnepi kihallgatáson vettek részt. Taj-csang ült a trónon, pimasz képét valamiképpen meglágyította a boldog ragyogás. Riccinek egyfolytában az járt az eszében: vajon hogyan foga a fiatal császár közölni megkeresztelkedésének szándékát.

A hatalmas csarnok, amelyben az olaszt legelőször fogadta Van Li, zsúfolásig megtelt. Különös műszer az emberi lélek, tűnődött el a férfi, a szakadár mandarinok pártjának legyőzésével mindjárt megnövekedett a császár híveinek száma, akik immár nyíltan állást mernek foglalni diadalmas uralkodójuk mellett. Abba bele se mert gondolni, mi lett volna, ha vereséget szenvednek.

Megszólalt egy mélyzengésű gong, aztán a ceremóniamester zengzetes szóval beszélni kezdett:

– Mi, Taj-csang, a Középső Birodalom császára győzelmet arattunk a gonosz erők felett, megmutatván a világnak, hogy kívülünk nincsen más hatalom, és megbukik mindenkor az, ki ellenünk fenekedik…

A trónus körül azok a tábornokok, főtisztek szorongtak, akik kitüntették magukat a csatában, közöttük Csen mandarinnal. Ricci ezúttal a pulpituson kapott helyet Ven-da marsall és Si-vei miniszter mellett. A ceremóniamester elkezdte sorolni a katonák neveit, akik jutalomban

részesülnek. A nevek elhangzása után kimondatott a tartomány, a birtok, amiket megkaptak, kiegészítvén egyéb javadalmakkal. A legyőzött mandarinok földjei így kerültek szétosztásra a kegyeltek között, hasonlatosan, mint a világ bármely országában.

Miután valamennyi vitéz harcos köszönetképp fejet hajtott törvényes uralkodója előtt, Taj-csang beszélni kezdett:

– Régi közmondás, híveim, amit még ősapáinktól tanultunk: „Akkor áss kutat, amikor még nem vagy szomjas!” Legyőztünk egy ellenséget, amely sokkal erősebb volt nálunk, mert velünk volt Csaó, a menny tábornoka, és mert ti halált megvető bátorsággal küzdöttetek. Ahogy körülnézek, látom, mennyire megszaporodtak híveim! Ez egy hónappal ezelőtt még nem így volt. Sokan, akik itt vannak ártatlan ábrázattal, korábban talán a vesztemet kívánták. De ez a győzelem és a megbocsátás napja, amelyből én okulok, és azt javaslom, ti is tanuljatok. Soha többé nem fordulhat elő, hogy ellenség bennünket így megrémisszen, hogy ellenség hozzánk képest ilyen erőfölényt mutasson! Ennek érdekében már a napokban elrendeltem egy hatékony császári sereg felállítását. Tartanunk kell attól is, hogy a jövőben a mandzsuk szítanak felkelést ellenünk, hisz egyre elégedetlenebbek. Mert ahogy a régi bölcsek mondották volt: „A szerencse nem jár örökké, csak kölcsön!”

A teremben ekkor, mintegy néma vezényszóra, kitört a taps. Valamennyi főméltóság, katona, udvaronc lelkesen ütögette össze tenyerét.

Riccit erős hiányérzet gyötörte. A császár nem említette, de még csak nem is utalt arra, hogy a csata szerencsés végkimenetelét leginkább az ágyúk döntötték el. Ez a tény pedig támpont lehetett volna, afféle biztos fogódzkodó, amihez hozzá lehetett volna fűzni a megkeresztelkedés indokát. És ha Taj-csang belép a keresztény közösségbe, tömegesen követnék példáját. Talán még ebben a teremben lévők is, amely jelenleg Kína vezető rétegét jelenti, egyöntetűen keresztvíz alá hajtják fejüket. Ehelyett ismét a ceremóniamester harsány hangja csendült:

– A felségárulók elnyerték méltó büntetésüket, megfosztattak birtokaiktól, halálos ítéletüket várják a Saroktoronyban! – És itt felsorolta a szakadár mandarinok nevét egy papirosról, s végül az egybegyűltekhez szólt. – Kérdezem a jelenlevőktől, van-e valaki, aki a felsorolt hitszegők közül valakinek fel tud hozni valamit a mentségére?

Ahogy a kérdés utócsengése elhalt a csarnokban, egy katonaféle ember kiáltott fel.

– Fényességes *Huang-ti,* engedelmeddel!

Taj-csang felkapta a fejét.

– Ki az? Járuljon színem elé!

A *csansű,* aki a határőr gyalogosok bőrvértjét viselte, előre jött, elhasalt a trónus előtt, kezében egy összesodort iratot mutatva fel.

– Az én uram, Vu Jing kegyes kéréssel fordul a császár őfelségéhez, és Li doktor bölcselő csillagászhoz.

A fiatal uralkodó képén a harag árnyéka suhant át. Micsoda arcátlanság egymás mellett emlegetni őt egy jöttment idegennel. Mégsem fakadt ki, intett az egyik szolgának, vegye át a levelet.

– Ne nekem, Li doktornak add, ha már neki is szól!

Ricci zavartan kigöngyölte a tekercset és fennhangon olvasni kezdte:

Öröklétű, fényességes Huang-ti, minden földek leghatalmasabbja, hallgasd meg könyörgésem, hassa át szívedet az irgalmasság! Kegyelmezz nekem, hagyd meg életem, birtokaim, cserében én leszek legodaadóbb híved, lábad nyomából is kiiszom a keserű vizet. És alkalmazkodom a kor változásához, felveszem magam is a keresztény hitet. És a jó keresztény megbocsát hittársának. Li doktor egyszer már megtette ezt, kérem, történjen ez meg ismét. Hiszen ezzel felebarátja leszek a császárnak és csillagászának…

– Ennyi elég lesz! – horgadt fel Taj-csang.

– A pimasz disznó! – engedett meg magának Ven-da marsall egy megjegyzést.

Ricci agya zúgott. Egy ilyen levélre, ilyen körülmények között nem lehet felkészülni. Egyáltalán, hogyan juthatott el Vu Jing kérelme egészen idáig? Ám még ennél is rejtélyesebb kérdés: miből gondolja az alávaló, hogy a fiatal császár felvette a jezsuiták vallását? Arról feltehetően értesült, hogy Taj-csang meg akar keresztelkedni, hiszen akkor nem lett volna ennyire vakmerő. S ezek után mi lesz? Színt vall végre a császár?

– Nem vagyok keresztény! – mondta ki jó hangosan az uralkodó. – És nem is akarok az lenni!

– Mi sem, felség! – kiáltotta Si-vei miniszter, s zúgott rá helyeslőn a tömeg.

Ricci megtalálta Csen arcát, kinek szeme mély szomorúsággal telt meg. Li Pált is kereste, de nem sikerült rálelnie. Az olasz most úgy érezte, valami végérvényesen megszakadt benne: egy dédelgetett álom illant el a lelkéből, amely eddig életének szerves részét képezte. Rettenetes fájdalom, a lábán is alig bírt megállni.

– Átadom neked, Li doktor, a válasz jogát! – hunyorgott feléje rosszmájúan a császár. – Te mondd meg, mint keresztény tudós, hogy mit tegyünk Vu Jinggal?

Olyan csend lett, hogy Ricci úgy vélte, mindenki hallja a szívverését. Rövid idő alatt belső látásában lezajlott előtte egész mozgalmas élete. Látta magát, ahogy szinte kisfiúként először átlépi a római rendház küszöbét, amint végzi odaadással a lelki gyakorlatokat, rója Firenze utcáit, hánykolódik a végtelen óceánokon. Aztán Goa, Makaó, Kanton, Jádevirág, Csaoking… Minden kép egy különös villanás az aranyozott mennyezet alatt. És a megannyi benyomás, a megismerés csodája, a vég nélküli meggyőzések sikerei, a velejáró sikertelenségekkel. Bús harmóniák valami mélységből, vad küzdelem az életéért, szerelemittas éjszakák, fényes reggelek, tájak, földek, színek, arcok… *Ki vagy te, Matteo Ricci? Vagy nem is az vagy, hanem Li Ma-to? Európai avagy ázsiai ember?*

– Egy keresztény valóban megbocsát, még az árulónak is… – A teremben morgolódás támadt, Taj-csang képébe vér tolult. – De egy kínai soha.

És Matteo Ricci imára kulcsolta a kezét, ahogyan a taoisták.

– Vu Jingot kivégezték? – kérdezte Jádevirág.

– Igen – felelte Ricci. – Visszaélt az irgalmasságommal… Mégsem vagyok boldog. Taj-csang nem tartotta meg a szavát. Azt hittem, hogy a cél ezúttal is szentesíti az eszközt. Rosszul hittem. A császár elfelejtette, mit ígért.

Pekingi házuk kertjében levegőztek. Mint a korábbi helyeken, ez a kis park is Jádevirág kifinomult ízlését mutatta, pedig már közelgett a tél. A sétány finom, apró kavicsai halkan csikorogtak a könnyű papucstalp alatt.

– Nézd, idén nagyon szép lett a peónia – mutatott az asszony egy nyíló bazsarózsáktól pompázatos ágyást.

– Valóban. És ilyen sokáig nyílnak? Hiszen már hideg van nekik.

– Barával minden nap parázstartóval melegítjük.

A fehér bimbók közé korallvörös színű bóbiták is vegyültek, s ezek sárga porzói egy nemes színhatássá álltak össze.

– Olyannak látom ezt a virágágyágyást, mint a népedet – simogatta Ricci a szakállát. – Önmagáért szépnek, érintetlenül, amin csak rontana az ember, ha hozzányúlna.

– Néha azért le kell szakítani egyet-egyet, hogy a szobában is jó illat legyen – szólt csendesen a nő.

A férfi az achátcsillogású szemekbe nézett. Olyan kiismerhetetlen mély kút volt az továbbra is, mint annak előtte, amikor még gyűlölettel volt tele.

– Tőled szeretném, hallani, Júlia, *csinlin…* Szerinted olasz ember vagyok én vagy kínai?

A nő úgy tett, mint aki nagyon gondolkodik. Kicsit még össze is ráncolta hibátlan homlokát.

– Válaszolok a kérdésedre, egy feltétellel.

– Hallgatlak.

– Ha örökké fogsz szeretni.

– Annál azért tovább – nevetett Ricci.

Jádevirág is nevetett.

– Akkor én azt felelem, te már kínai ember vagy. Méghozzá a legkülönlegesebb…

Az ifjú Honoré szerzetes tűnt fel a sétány végén. Jött komoly képpel, egyenes tartással, homokszürke csuháját időnként a lábszára köré csavarta a légmozgás, szájából pára csapott ki.

– Jóképű férfi – súgta társának Jádevirág. – Biztosan jön elköszönni.

– Bocsáss meg, Matteo testvér – hajolt meg amúgy európai módon a fiatalember Letournon testvér utolsó kívánságát kell teljesítenem.

– Ó, mi történt?

– Halálos beteg. Órái lehetnek csak hátra. Veled akar beszélni.

Ricci összenézett Jádevirággal.

– Ezt nem tagadhatom meg tőle.

– Igen.

– Menjünk! – bólintott aztán Honoré felé.

A domonkosok két utcával arrább béreltek egy kis házat, oda vezette az ifjú Riccit. A szobában, ahová beléptek, elég hűvös volt, erős szag érzett, szembe a falon fekete kereszt, alatta a fekhely.

Az olasz a beteghez lépett. Letournon képe olyan volt, mint a beteg tüdő. Szeme csukva, alatta fekete táska, vonásai merevek – lehet, hogy már nem is él?

– Mi történt?

Letournon lassan felfeszegette a szemhéját.

– Láthatod…

– Mi bajod van, testvérem?

– Még te kérdezed?

– Miben segíthetek?

– Valld be, hogy ez a te műved! – erőlködött indulatot mutatni Letournon.

– Mit valljak be?

– Ti mérgeztetek meg! Jezsuiták.

– Ej, testvérem – csóválta meg Ricci a fejét –, miféle kicsinyes vád ez? Imádkozom a Mindenhatóhoz, hogy térítsen észre és gyógyulj meg.

A domonkos láztól izzó szemét Riccire szegezte. Gyűlölet parázslott benne.

– Tudod, milyen nap van ma? – Nem is várt válaszra. – December másodika! Ötvenhat évvel ezelőtt ezen a napon halt meg Xavéri Ferenc Kína partjainál. Én is ma végzem be!…

Hogy mi járhatott Letournon elméjében, azt Ricci nem sejtette. A rádöbbenés meglódította tulajdon gondolatait. Xavéri Ferencet ugyan nem ismerhette, de állt valamikor Baretto halálos ágya mellett, aki viszont a nagy misszionárius halálánál volt jelen. Miféle végzet rendelte így, hogy most Letournon mellett kell lennie?

– Isten legyen hozzánk irgalmas…

– Válaszolj nekem, Matteo Ricci! – igyekezett föltápászkodni a szerzetes – Válaszolj nekem! Kereszténynek tartod még magadat vagy pogánnyá lettél?

– Semmivel se vagyok rosszabb keresztény, mint amilyen te vagy!

– De hiszed a pogány tanokat is, ugye?

Ricci szánakozva ingatta a fejét.

– Amiben én még hiszek, azok nem pogány tanok, hanem a legmagasabb tudomány. Nem gondolnám, hogy európai ember többet tudna nálam Kínáról. Ennek a hatalmas országnak a keresztény hitre térítése egy halálos ágyon tett fogadalommal indult, s látod, a sors különös fintora során, ötvenhat évvel később ezzel a halálos ággyal végződik…

Hirtelen észbe kapott: véletlenül kimondta, hogy Letournonnak meg kell halnia. A beteg azonban már nem akadt fenn ezen. Inkább más érdekelte.

– Én már meggyóntam bűneimet Honoré testvérnek, nyugodt szívvel járulok az Úr színe elé. De szeretném magammal vinni a te megbánásod. Valld be nekem a bűneidet, legyek én az a bibliai bárány, akire ráterheled vétkeid sokaságát, s ami számodra enyhülést jelent, nekem vezeklésem lesz. Azon kívül is marad még elég bajod, a sikertelen kínai misszió életed végéig terheli a lelked.

Ricci felfortyant: ez a vaskalapos szerzetes mindenképp istentelen gonosztevőnek akarja őt kikiáltani. Ebből elege lett!

– Jól figyelj hát, testvérem! Neked is és a világnak is meg kell végre értenie, hogy Kínát nem lehet letéríteni a saját útjáról. Kína kultúrája nem asszimilálódik egykönnyen, talán soha, inkább magába olvaszt más hagyományokat. Ezt a hatalmas népet nem lehet sem szellemileg, sem katonailag meghódítani. A legrégebbi kultúra a világon, Európában nincsen ehhez fogható. Kína a Föld állandóságának a jelképe, és ezt a szerepét fogja betölteni, míg világ a világ. A keresztények jobban teszik, ha behatóan tanulmányozzák a kínai csodát, mintsem a maguk dogmáival tolakszanak! Ezt el kellett mondanom, nehogy e nélkül távozz el!

Honoré az ágy végében állt, és majdnem megszólalt. Valami hang ki is jött a torkán, azonban erőnek erejével visszafogta. De olyan rajongással nézte Riccit, hogy ez még a haldokló figyelmét sem kerülte el.

– Talán… – hunyt ki a fény Letournon szeméből – talán… Talán mindent értek.

– Olyat sosem mondtam senkinek – szólt egészen szelíden Ricci –, amiről nem lennék meggyőződve.

Letournon teste elernyedt, szeme a mennyezet felé fordult, pupillája megtágult, s lassan opálkő színű lett.

– Talán… lehet…

És kiszállt belőle a lélek.

Matteo Ricci és Jádevirág készülődött, a ház lakói búsan figyelték. A fedett társzekérre lassan felkerültek a legszükségesebb holmik: ruhák, takarók, edények, szerszámok, fegyverek, és természetesen a tudományos eszközök. Azért nem hintót választottak, hogy több mindent magukkal tudjanak vinni.

– Az elemózsiás kosár nehogy kiboruljon! – aggodalmaskodott Midori. – Jaj, ilyen hirtelen…

A szakácsnő és Bara a kezüket tördelve, sírásra görbülő szájjal figyelték a készülődést.

– Köszönöm, *la zia Midori!* – tréfálkozott vele Ricci, ahogy szokott. – De ne legyetek már ennyire bánatosak. Nem örökre megyünk el.

Han Tao-kuo képe továbbra is hibátlan, ránctalan, az évek nyomot sem hagytak rajta. Olyan gyermekien keserves arcot vágott, mintha a legfontosabbat vették volna el tőle. S ebben volt is némi igazság, mert hiszen gazdája és gazdasszonya nélkül egy vérbeli belső szolga nehezen tud valamit is kezdeni.

– Mire való ez, jaj, mire való! – sopánkodott.

Pao Csen és Paj Si-en bukkantak ki a ház mögül. Ricciben, ahogy barátjára pillantott, most először tudatosult a gondolat: lám, a jóbarát is öregszik, noha korántsem őszül még annyira. Vagy ő is csak szomorú, azért látszik némiképp megtörtnek.

– Jól meggondoltad te ezt, Li Ma-to? – lépett eléje.

– Sose aggódj!

– Legalább azt kigondoltad, hogy hány évig csavarogsz?

– Három évet tervezünk…

Erre a szóra Midori és Bara felzokogott, Han Tao-kuo szeme pedig könnyel telt meg. Csen a fejét ingatta.

– Három év az nagy idő. Azalatt sok minden történhet veled is, másokkal is. Mi lesz a közösséggel?

– Caj Tien-en, Federico, Pantoja, Honoré végzik tovább lelkesen a küldetést… Remélem, rajtuk tartod vigyázó szemed.

– Azzal nem is lesz gond, hanem… Mindenkinek hiányozni fog Li doktor. – Csen most Jádevirághoz fordult. – Meg sem próbálod lebeszélni uradat?

A nő éppen szekérre emelt egy vizeskancsót, majd mosolyogva felelt a kérdésre.

– Én azt szeretem, amit ő szeret, s azt akarom, amit ő akar. Meg kell ismernünk Kínát.

Ricci elszontyolodott barátja vállára tette a kezét.

– Gondold csak meg, kedves *láo csan*, még nem láttam a Nagy Falat, meg a pandákat. Hogyan tudnék így tovább élni?

– Mert amit még nem láttál, azt okvetlenül meg kell nézned – idézte föl Csen azt a jelmondatot, amit Riccitől hallott néhányszor.

– Ugye, hogy tudod…

Nem bírta folytatni. Annyira megsajnálta barátját, együtt a többiekkel, hogy gombóc ugrott a torkába. Eddig is tudta, hogy szeretik, de ennek a mértékét csak most érezte át.

Indulás előtt, Csent kivéve, valamennyi szolga letérdelve kérlelte az urat, hogy nagyon vigyázzon magára, és rimánkodtak, hogy minél előbb térjen vissza. Ricci valamennyit fölemelte, átölelte és szólt hozzájuk pár kedves, biztató szót. Végül olyan hosszan rázták egymás kezét Csennel, hogy kis híján gyökeret eresztett a talpuk.

A társzekér kigördült a nyüzsgő utcára, benne Riccivel és Jádevirággal, a háznép pedig könnyezve követte a város határáig.

Epilógus

Méltóbb befejezése nem is lehetne Matteo Ricci, olasz jezsuita történetének, aki élete vége felé már egy hajszálnyival inkább kínainak érezte, tartotta magát, mint európainak. Tehát ő volt Li doktor, a világ egyik nagy „humanistája”, s bár látszólag keresztény egyházi személyiség, hittérítő, de mégis igazi bölcselő, aki korántsem volt bigott hitében. A mai napig emlékeznek rá Kína-szerte, megőrizték emlékét, térképei, fordításai rendre felbukkannak, és napjainkban is nyitva áll a pekingi Szeplőtelen Fogantatás temploma, a helyi kis keresztény közösség háza.

A regényben szereplő valós személyek további sorsáról illik talán pár szót ejteni, bizonyára érdekli a tisztelt olvasót.

Van Li és Taj-csang császárok, akiknek uralkodási ciklusával némiképp szabadon bántunk, ugyanabban az évben, 1620-ban haltak meg. 1618-tól a mandzsuk hevesen támadták Kínát, ami ellen a birodalom nem tudott hatékonyan fellépni. Apja halála után Taj-csang, akit hivatalosan csak 1620. augusztus 28-án koronáztak meg, kevesebb, mint egy hónapig lehetett igazi császár. Szeptember 26-án reggel holtan találták meg a palota kövezetén. Állítólag görcsös hasmenés végzett vele. Vagy ki tudja… Mindenestre Vej Csung-hszien azonnal újra átvette a hatalmat, s uralkodott a következő, rövidéletű császár felett és helyett, mígnem az újjéledő Tung-lin mozgalom meg nem buktatta. De nem sokáig örülhettek a győzelemnek, mert 1644-ben egy parasztfelkelés megdöntötte a Ming-dinasztiát, hogy aztán húszévnyi háborúskodás után végül a mandzsuk foglalják el a Középső Birodalmat…

Az olasz Michele Ruggieri sorsa, aki 1543-ban született, és évekig tevékenykedett Ricci mellett Kínában, a következőképp alakult. 1585-ben V. Sixtus pápa Rómába rendeli, hogy hivatalos kínai követté nevezze ki, mert Ricci munkáját általános gyanakvás kíséri. Azonban a sors különös fintora folytán, mire a sinológus visszatér Európába, a pápa meghal, a következő egyházfő pedig nem tartja magát elődе elképzeléséhez. Ruggieri

vár, közben szorgalmasan fordít kínaiból, többek között Konfliciuszt, és verseket is ír. Egészségi állapota megromlik, visszavonul Salernóba, ott is hal meg 1607-ben anélkül, hogy valaha is visszatért volna Kínába.

A spanyol Diego de Pantoja (Didaco Pantoia), a misszió egy fiatal, agilis tagja, okos üzletember, emellett zenész, csillagász földrajztudós, Ricci halálát követően is tovább dolgozik, szívén viselve a „szent ügyet". 1617-ben viszont összekülönbözik pekingi tudósokkal, mire kiutasítják Kínából. Makaóba tér vissza, ahol rövid időn belül, mindössze negyvenöt évesen meghal.

Li Pál (Li Csing-si) katonatiszt, aki a koreai háborúba kitüntette magát, ezért Van Li császártól életjáradékban részesült, az első olyan jelentős személyiség a Tiltott Városban, aki keresztény hitre tért. Li Pál nyitottságának és sokoldalúságának köszönhetően – matematikus, asztrológus, irodalmár, Feng Shui szakértő – hatékonyan segíti a jezsuitákat missziós munkájukban. Neki köszönhető, hogy Ricci és Pantoja betekinthetett a „tiltott könyvtárba" is, amit pedig idegeneknek nem volt szabad. Ricci halála után továbbra is buzgó katolikus, és segíti a jezsuitákat. Aztán váratlanul eltűnik, halála körülményei ismeretlenek.

Visszatérve a regény főhősére. Ricci pár évvel halála előtt megsejtette, hogy a misszió kudarca elkerülhetetlen. Kínában senki, tehát ő sem tud csodát tenni. Ez a hatalmas, ősi kultúra szívósan ellenállt, ahogyan ma is dacol a testidegen külső hatásokkal. Matteo Ricci ötvenkilenc éves korában, 1610-ben halt meg, sírja Kínában, Peking városban található. Őt követi Nicoló Longobardo (1559-1654), lelkiismeretes jezsuita, aki azonban híján van Ricci kivételes emberi kvalitásainak. Hellyel-közzel megtartja, de nem képes gyarapítani elődje vívmányait.

A jezsuiták vezérelte kínai misszió a továbbiakban sem képes tartani megszerzett rangját. És 1644 után bekövetkezik a mandzsu uralom, amely időszakban a keresztények helyzete még erősebben romlik. Az elkövetkező évek pápái a jezsuitákkal kapcsolatos érzelmeiknek megfelelően kezelik a „kínai kérdést", mígnem XI. Kelemen (1700-1721) végleg fel nem oszlatja a missziót.

A szerzők utószava

Fonyódi Tibor ezt a történetet eredetileg filmnek szánta, házalt is vele számtalan producernél. A filmterv mindenkinek tetszett, aztán gyorsan lelohadt a lelkesedés, mikor kiszámolták a gyártási költségeket… Tibor ekkor úgy döntött, hogy bizonytalan időre a fiókba süllyeszti Matteo Ricci és a kínai jezsuita misszió históriáját, de nem mondott le arról a tervéről, hogy ezt a fantasztikus történetet valamikor a nagyközönség elé tárja. Vagy így, vagy úgy… És ekkor jöttem én a képbe. Tibor két évvel ezelőtt küldte át nekem A Jezsuita szinopszisát arra hivatkozva, hogy filmes munkái miatt mostanság nincs ideje regényírásra, márpedig ezt a témát nem szabad parlagon hagyni. Arra kért, írjuk meg együtt egy regényben Matteo Ricci életét, hátha ilyen formában a sztori gyorsabban eljut a megfilmesítésig. Ahogy elolvastam az összefoglalót, tüstént igent kellett mondanom. És egyetlen percig sem bántam meg. Minden pillanatát élveztem a közös munkának, és a rendkívüli történelmi helyzet, a főhős kivételes személyisége állandó izgalomban tartott. Nagy kár lett volna kihagyni ezt a valóságon alapuló históriát.

Cselenyák Imre

A regény az regény, a film pedig film; a történet és a cselekmény hellyel-közzel ugyanaz, de egy irodalmi alkotás nyilván egészen más módon építkezik, mint egy egészestés játékfilm. Éppen ezért Imre szövege nem, vagy csak részben azonos egy leendő forgatókönyvvel; a kedves olvasó nem a filmet látja, hanem az adaptálandó művet olvassa. Hosszú történet ez, és valóban akkor vette kezdetét, mikor világossá vált előttem, hogy a Matteo Ricci-filmre nincs kielégítő európai gyártási kapacitás. Végtelen köszönettel tartozom Cselenyák Imrének, hogy az instrukcióim alapján regénnyé álmodta a kínai jezsuita misszió történetét, amely játszódjon ugyan félezer évvel ezelőtt, a mai napig aktuális kérdéseket vet a felszínre. Miközben a kultúrák összecsapásának korát éljük, Matteo Ricci arra tanít minket, hogy az emberiség jövője kizárólag a kölcsönös tiszteleten és elfogadáson, a békés egymás mellett élésen alapul. Más út nem létezik. A XXI. század derekához közeledve úgy gondolom, hogy ezt az utat sokan ismerik, és mégis kevesen járnak rajta…

Fonyódi Tibor

Szótár

A Jade Lányok tava: kínai népmese

bhikkhu: buddhista (kolostori) szerzetes

bonc: kolduló kínai buddhista vándorszerzetes

csansű: harcos

csin ai: tiszteletem

csingming: a temetőtakarítás napja

csinlin: tündér

csien: kínai rövid kard

csüsije: Ezer köszönet!

dao: kard

daopije: Viszontlátásra!

Heisza Guo: Fekete Kutya

Huang-ti: császár

hulok: gibbonféle majom

jangtao: Dél-Kína őshonos nemzeti gyümölcse. Európában a XX. században kivi néven vált közismertté.

Ji king: (Változások könyve) Kína legfontosabb írásos emléke, vallási könyve, amely egyenértékű a Bibliával.

juniorátus: a jezsuiták képzési idejének második ciklusa, amelyben fejlesztik általános műveltségüket és idegen nyelvet tanulnak.

Kanton: Európában ezen a néven terjedt el, valójában Kuangcsou város, Makaótól mintegy 100 kilométerre északra. Ide érkeztek az első jezsuita misszionáriusok.

kes: apró pénzérme.

Kuangtung: kínai tartomány, ahová először jutottak el a jezsuita misszionáriusok. Fővárosa Kanton.

Kung Fu-ce: kínai filozófus, vallásalapító. Matteo Ricci ismertette meg a világgal Konfuciusz néven.

láo csan: uram

láo sű: mester

licsi: Dél-Kínában több mint ezer éve termesztett gyümölcs. A Tang-dinasztia idejében már feljegyezték.

Loyolai (Szent) Ignác (1491-1556): a jezsuita rend (Jézus Társasága) alapítója és később a generálisa, vagyis elöljárója.

lucernarium: vecsernye

mandarinok: kezdetben írástudó ügyintézők, aztán főhivatalnokok, később tehetős réteg, hiszen a gazdagok gyerekei mégis előnyt élveztek a tanulásban. De Kínában mindig megvolt annak a lehetősége, hogy egy alacsony származású személy tudással és szorgalommal magasra jusson.

Ming: császári dinasztia, 1368-1644/1662 között uralkodott Kínában.

móu vagy guáj: ördög

noviciátus: a jezsuiták kiképzésénél az újoncidő.

nűühaj: lány

paj: fehér

Paj tyhien haoo: Jó napot!

San Csao: sziget Makaó városhoz nem messze.

Saonűű: kishölgy

séng: kínai szerzetes.

Sen: A kínai mitológiában a jó lény, egyfajta „kozmikus hatalom” birtokosa, akit csak hellyel-közzel lehet első számú Istennek tekinteni. Talán ebből fejlődött ki Sang-ti (Ég Ura), akit a császárok az ősatyjuknak

tekintettek és évente a téli napforduló napján a Menny Templomában áldozatott mutattak be tiszteletére.

Sang-ti: lényegében ugyanaz, mint a Sen.

sijese: Köszönöm.

sinológus: a kínai nyelvvel behatóan foglalkozó tudós.

skolasztika: merev és formalista vallási filozófia. Szőrszálhasogató vitatkozó szellem, a katolikus vallás kizárólagosságának dialektikus bizonyítására.

Szamádhi: koncentrált meditáció.

szön: szerzetes

sziensön: úr (általánosan)

sztúpa: buddhista szentély, kápolna.

szútra: szó szerint: öltés. Az indiai kultúrában a hagyományos verses szertartásszövegek.

tájcsitu: legfelsőbb, végső diagram.

taláris: a jezsuita szerzetesek csuhaszerű ruhája. Szent Ignác, a rend alapítója a párizsi teológushallgatók öltözékét, a fekete taláris viselését vezette be.

Taj-csang (Csu Csang-lo): kínai császár, uralkodott 1620.

tcáocshenhaa: Jó reggelt!

tercia: a jezsuita képzés utolsó fázisa. Harmincnapos nagy lelki gyakorlat, amellyel a szerzetes nyilvánosan és ünnepélyesen elkötelezi magát a rend mellett.

tripitaka: buddhista szent iratok gyűjteménye.

univerzizmus: a két fő kínai filozófia a konfucianizmus és a taoizmus ebben a vallási irányzatban egyesül.

Xavéri (Szent) Ferenc (1506-1552): jezsuita szerzetes, minden idők egyik legnagyobb keresztény misszionáriusa.

van sa hao: jó estét.

van-fu: van szerencsém.

Csaoking: Ebben a városban töltött Matteo Ricci hat évet.

Van Li (Csu Ji-csün): kínai császár, uralkodott 1572-1620.

A regényben található Li Taj-po verset Demény Ottó fordította.

Hasznos munkájáért köszönetet mondunk Nagy Atilla Tasnak.

Table of Contents